

คัมภีร์โลกัณฐานโชตรตนคัณฐีที่ตรวจชำระแล้วและความแตกต่างระหว่างฉบับต่าง ๆ

ปริเฉทที่ ๑

(กฏปาฐฐานปริจฺเจโท ปฐโม)

(๑) โย ติโลกนุตปฐโชโต นาโถ โลกปทีโป, ธมฺโม โลกวฑฺฒโน,^๑ อริยสงฺฆา^๒
อภฺฐ ; ตญฺจ โลกปกาสภ, ธมฺมญฺจ^๓ โลกนียาตี, สงฺฆํ โลกปารคฺคํ วนฺทิตฺวา นิรสา
เม โลกโชติคํ ภาสิสฺสํ ฯ

(มาติกา)

(๒) ตตฺถรายํ มาติกา ฯ

อสงฺเขยฺยกถา กပ္ปกถา กပ္ปรีนาโส สํวภูววิวภูกถา สคฺตสุริยจกฺกวาฬกถา
ติเนรูกถา จตฺมทาฬปิกถา ทิมวณฺคกถา จนฺทิมสุริยคฺติ สคฺตกถา นิรยกถา^๔ เปตฺวิสยญฺจ
ปกิณฺณกถาติ ฯ

ศูนย์วิทยพัทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ ก. ธมฺมาโลกวฑฺฒโน

^๒ ล. ๒ อริย สงฺฆโม ล. ๗ อริยสงฺฆโม

^๓ ก. โลกปกาสภธมฺมญฺจ

^๔ ก. นิรยกถา

(เอสงฺเขยฺยกถา)

(๓) คตฺถ อสงฺเขยฺยชาติ น สงฺเขยฺโย⁵ น คตฺเตตฺตฺตฺโต อสงฺเขยฺโย ๗
 เอกาทิวเสน อนเนกวิธา ยาว ปมาตโต ตาว อสงฺเขยฺโย นาม ๗ ตโต ปรี
 ลกฺขณํ วา ปมาณํ วา อถฺวาว อสงฺเขยฺโย นาม ๗ สว ปเนสา
 สฺส
 สฺส
 วิสฺส
 เวทิตฺตฺตฺตฺต ๗ วุคฺคํ ทิ ; สฺส
 จ, อสงฺเขยฺยา พุทฺธปฺปาเทหิ มณฺฑิตฺตา พุทฺธปฺจฺเจกพุทฺธา จ สวากา จกฺกวคฺคฺติโน⁶
 อสงฺเขยฺยสฺมิ อสงฺเขยฺเย ลฺล
 เวทิตฺตฺตฺต ๗ กถํ ๗ ทิขฺม ฆนฺเต กปฺปนฺติ อานนฺตฺตฺเตเรน ปฺปฺปฺปฺป ๗ อธิทฺธิ
 อานนฺต กปฺปไปตี ๗ กถํ อมฺเหติ ชาตฺตฺตฺต ฆนฺเต ลฺลฺลฺล กโรทฺติ ๗ เตนท
 อานนฺต สฺส

เอก ทส ⁷ สดฺตฺตฺ	ว	สทฺสฺสํ ทสสทฺสฺสํ
ลกฺขณฺจ ทสลกฺขณฺจ ⁸		โกทฺธิโย ทสโกทฺธิโย
ปโกทฺธิ ทสปโกทฺธิ		นทฺตํ ทสนทฺตํ
นินฺนทฺตํ ตถา ทส		อกุโฆภินิ ตถา ทส

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ ก. สงฺเขยฺยา
⁶ ล. 5 สวจกฺกวค-ติโน
⁷ ล. 2 เอก ทส
⁸ ล. 4 ไม้มี ทสลกฺขณฺจ

หินทุยจ	ทสหินทุยจ	อหุภุท์	ทสอหุภุท์
นिरहृत्	คตา ทส ⁹	อหฺ	ทสอหฺ
อหฺ	คตา ทส	อหุภุท์	ทสอหุภุท์
โสภนุธิกั	คตา ทส	อุปลั	ทสอุปลั
ภุท์	คตา ทส	ปทุม	ทสปทุม
ปุฎทริกั ¹⁰	คตา ทส ¹¹	กถานั	มหากถานั
คเถว	จ ทส ¹²	มหากถานั	ปิ
		เอวเมว	อสงฺเขยฺยั คณฺยนฺติ วิจกฺขณาติ ๗

วิตุถารโต ปน ทส ทสกั สดี โหติ, ทส สดี สหฺสฺ, สหฺสฺสดี สดสฺหฺสฺ
 ๗ เป ๗ นิมนฺหฺ สดสฺหฺสฺ, สดี หินฺ ๗ เป ๗ นิภฺสดสฺหฺสฺ สดี ลภฺ,
 ลภฺสดสฺหฺสฺ สดี อภฺวิหฺ ๗ เป ๗ ปทุมสดสฺหฺสฺ สดี มหากถานั, มหากถานั
 สดสฺหฺสฺ สดี อสงฺเขยฺยนฺติ สดคฺคิตี กาดทฺ ๗ เอว กปฺปานั อสงฺเขยฺยั
 สดคฺคิ¹³ กาดทฺ ๗

(4) ยถิ เอตุตถั อสงฺเขยฺยนฺติ วุตุตี ๗ กสมฺ¹⁴ เทว ตโย จตุตาโร
 ปญฺจ อสงฺเขยฺยา ทส วิส คีส อสงฺเขยฺยาติ วุตุตา ๗ น เหว วตุตฺโพ ๗

⁹ร. ไม่มี นिरหृत् คตา ทส

¹⁰ร.,ล.3 ปุฎทริกั

¹¹ภ. คตา ทส

¹²ท.2 ไม่มี ทส

¹³ล.2 อสงฺเขยฺยสคฺคิ

¹⁴ล.1 คสมฺ

อาม วุฑฺฒา ทส วิส คีฬ อสงฺเขยฺยา ตุมฺหากิ อโนมคิยา อสงฺเขยฺยา นาม ฯ
 ยถา จตุตฺตาริ อนนฺตานิ มยา คณฺตพฺพานิ, น เทว วตคฺคพฺพา ฯ จตุตฺตาริ
 อนนฺตานิ อนนฺตานิ นคฺคิ, อสงฺเขยฺยา ปน ปมาถิ อคฺคิ, คณฺนา นาม เทว
 อนนฺตานิ โทณฺติ ฯ กตฺตานิ เทว อนนฺตานิ ฯ อาพฺนฺตา จ อวสานานาพฺนฺตา
 จาติ ฯ

(5) คตฺต กตฺตานิ อาพฺนฺตานิ ฯ เอกทิวเสน คณฺตวา¹⁵ ยาว
 ทสกาไต¹⁶ อาพฺนฺตา นาม ฯ ปุณฺ เอกาทิสาทิไต คณฺตวา ยาว วิส
 คณฺยฺนฺติ ฯ ปุณฺ เอกวิสาทิไต คณฺตวา ยาว คีฬ คณฺยฺนฺติ ฯ เป ฯ ปุณฺ
 เอกจตุตฺตาริวิสาทิไต คณฺตวา ยาว ปณฺณาสิ¹⁷ คณฺยฺนฺติ ฯ ปุณฺ เอกปญฺญาสา ทิไต
 คณฺตวา ยาว สฏฺฐิยา ปุณฺ เอกสฏฺฐิ ยาว สคฺคติ ปุณฺ เอกสคฺคติ ยาว อสีติ¹⁸
 ปุณฺ เอกาสีติ ยาว นวฺติ ปุณฺ เอกนวฺติ ยาว สคฺ คณฺยฺนฺติ ฯ ปุณฺ เอกคฺคตฺรสคฺ
 ยาว ทสสคฺ ปุณฺ เอกทสสคฺ ยาว สหสฺสคฺ คณฺยฺนฺติ ฯ เอกคฺคตฺรสหสฺสคฺ คณฺตวา
 ยาว ทสสคฺ คณฺยฺนฺติ ฯ อิมินา อากาเรน คณฺตวา ยาว อสงฺเขยฺยา
 คณฺยฺนฺติ ฯ เอวํ ตาว อสงฺเขยฺยานิ อวสานานาพฺนฺตานิ¹⁹ นาม ฯ คไต ปรี
 อญฺญํ นาม วา ลกฺขณํ วา ปมาถํ วา อคฺควา, ปุณฺ เอกาทิไต เตน คณฺตวา
 ยาว ทฺติยา อวสานานาพฺนฺตา ว²⁰ ทฺริอสงฺเขยฺยา นาม ฯ คไต ปรี อญฺญํ

¹⁵ ล.2 ค.คณฺตวา

¹⁶ ล.5 ทสกา ตาว

¹⁷ ร., ล.4 ปญฺญาสิ

¹⁸ ล.5 ไม่มี ยาว อสีติ

¹⁹ ก. อวสานานาพฺนฺตานิ

²⁰ ร., ล.5 ตาว

นาม²¹ ว่า ลกฺขณํ ว่า ปมาณํ ว่า อกฺควา , ปุณฺ เอกาทิวเสณ คเณคฺควา ยาว
คตฺติยา อวสานาทฺนคฺคา ยาว จตุปฺปญฺจมา อวสานาทฺนคฺคา คาว จตุคฺคาโร ปญฺจมา
อสงฺขะยฺยา นาม ฯ

(6) คตฺถ กตฺมาณิ อสงฺขะยฺยานิ นาม โทหนฺติ ฯ ยถา เอกาทิวเสณ
คเณคฺควา ยาว ทสฺปมาณาณิ อาทฺนคฺคาณิ²² กโรหนฺติ, คถา เอกอสงฺขะยฺยาทฺธิ
คเณคฺควา เทว คโย จตุคฺคาโร ปญฺจ ทสฺ วีสฺ ตีสฺ อสงฺขะยฺยานิ อวสานาทฺนคฺคาณิ
กโรหนฺตฺติ เอิว อสงฺขะยฺยานิ นามาณิ สฺสฺญฺญาสฺสฺญฺยวเสณ ทฺวิธานิ เวทิตฺทฺหาณิ ฯ
อสงฺขะยฺยานิ กตฺมาณิ อคฺคโน นามวเสณ อนนฺทวิธานิ ฯ นนฺทอสงฺขะยฺยํ
สุนฺนทอสงฺขะยฺยํ ปฺรวิอสงฺขะยฺยํ มณฺฑอสงฺขะยฺยํ ธรณิอสงฺขะยฺยํ สาคฺโรสงฺขะยฺยํ
ปฺนุทฺทริกอสงฺขะยฺยํ สทฺทฺทฺทอสงฺขะยฺยํ สทฺทฺทฺลลอสฺงขะยฺยํ สทฺทฺทฺนอสงฺขะยฺยํ
อฺสภกฺขนฺธอสงฺขะยฺยํ มานิภทฺทอสงฺขะยฺยํ ปทฺมอสงฺขะยฺยํ อฺสภกฺขนฺทคฺคอสฺงขะยฺยํ
สทฺทฺทฺธาลอสงฺขะยฺยํ เสลอสฺงขะยฺยํ ภาสอสงฺขะยฺยํ เชยฺยอสงฺขะยฺยํ ฐปฺปียอสงฺขะยฺยณฺนุติ ฯ
วุดฺดี ฆิ เจคฺคิ "นฺนุโท สุนฺนท ปฺรวิ มณฺฑโท ธรณิ สาคโร ปฺนุทฺทริโก
สทฺทฺทฺทโท สทฺทฺทฺลโล สทฺทฺทฺนโน สภกฺขนฺโธ มานิภทฺโท จ ปทฺโม อฺสภกฺขนฺทคฺคโม
สทฺทฺทฺธาลโต เสโล²³ ภาโส เชยฺยา²⁴ เจว ฐปฺปียา สงฺขะยฺยา อิเม
วีเสตฺติยาสงฺขะยฺยาติ" ฯ เอิว อคฺคโน นามวเสณ อนนฺทวิธา เอกคฺคาวคฺคา อสงฺขะยฺยา
เวทิตฺทฺหา ฯ ปุณฺณิ อคฺคณฺํ ลกฺขณํ ว่า ปมาณํ ว่า กคฺควา คเณคฺคหฺมํ ฯ กถํ ฯ
อสงฺขะยฺยา ยุกคฺกาลโต²⁵ ปฏฺฐาย ทิ ยาว ทสฺวสฺสาชฺญา มนฺสฺสา โทหนฺติ ฯ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²¹ ล.1 นาม
²² ล.4 อาทฺนคฺคาณิ
²³ ก. เสโล
²⁴ ล.5 เชยฺโย
²⁵ ล.5 อสงฺขะยฺยาสุ กาลโต ท.1 อสงฺขะยฺยา ยุกคฺกาลโต

ยงฐิ นามาทิ สมุโหทธิโนทนิยํ อากตา ๗ มชฺฐิมถามปฺริสสฺส²⁸ สตุตฺรตนาณิ
 ปกฺติปฺริสสฺส วิทฺตุถิอธิกานิ ทส รตนาณิ โทหนุตฺติ ๗ ฉพฺงฺคุลาธิก โปญฺจรตนาปมาไ
 ทญฺโท อัย ยงฐิ นาม ๗ ส่า จ ฌนฺปญฺจวิสฺติทฺนุติ อากิสฺ อากตา, อธิกานิ
 ปน กตุตฺจ อารญฺญิกานิ ๗ ปรมายู นาม วุจฺจติ, อญฺ นาม, ตชฺชาริ นาม,
 รตเรญฺ นาม, ลิกฺขา นาม, โอกกา นาม, ฌญฺญาไส นาม, อญฺคุติ นาม,
 รตณํ นาม, ยงฐิ นาม, อุสภํ นาม, คาวุตํ นาม, โยชนํ นาม ปวฺจฺจติ ๗

(๘) ตตุถ ปรมายู นาม อากาสโกฏฐาสงฺโก มํสจฺกขุสฺส อปาถํ น อากจฺจติ
 ทิทฺทจฺกขุสฺสเสว²⁹ อากจฺจติ ๗ อญฺ นาม ภิตฺติทิตฺทเทสฺ ปวิญฺจเรสฺ สุริยรํสีสฺ วญฺญิ
 ทุตฺวา ปรีหุณฺนุโต ปญฺญาติ ๗ ตชฺชาริ นาม³⁰ ปถมนุสฺสปลถจฺกปถสฺ ฉิขฺชิตฺวา
 อฺโปกปสฺเสสฺ อุกฺกนฺตฺวา ติจฺจฺจติ ๗ รตเรญฺ นาม ตตุถ ตตุถ รชฺชํ อธิยติ ๗
 ลิกฺขา นามาทโย รชฺชา นาม ปากฺกาเยว ๗ เอเตสฺ ปน ฉตุตฺติสฺปรมายู ไว
 เอกสฺส อญฺโน ปมาณํ วุจฺจติ, ฉตุตฺติสฺ อญฺนิ เอกาย³¹ ตชฺชาริยา ปมาณํ,
 ฉตุตฺติสฺ ตชฺชาริโย เอกา รตเรญฺ, ฉตุตฺติสฺ รตเรญฺนิ เอกา ลิกฺขา, สตุต
 ลิกฺขาโย เอกา โอกกา³² สตุต โอกกาโย เอโก ฌญฺญาไส, สตุต ฌญฺญาसानิ
 เอกญฺคุติปมาณํ, เอเตน อญฺคุเลน ทวาทสงฺคุลโย เอกา วิทฺตุถิ, เทว วิทฺตุถิโย
 เอกรตณํ, สตุตฺรตนาณิ เอกา ยงฐิ, เอเตน ยงฐิยา วิสฺติ ยงฐิโย เอกํ อุสภํ,
 อสีติ อุสภานิ เอกํ คาวุตํ, จตุตฺตาริ คาวุตานิ เอกโยชนปมาณํ นาม โทหนุตฺติ ๗

²⁸ ก. ถามปฺริสสฺส

²⁹ ก. ทิทฺทจฺกขุสฺส ว

³⁰ ล.๒ คชาริ นาม โต ล.๔ คชาริ นามโก

³¹ ล.๔ เอกา

³² ล.๕, ก. โอกฺขา

เอเดน โยชเนน³³ อฏฐสฏฐิโยชนสคสทสุพเพโธ สิเนรูปหุทธราชา นาม โหติ ฯ
 อัย สิเนรูปหุทธสงขยาติ เวกิตพพา ฯ

(๑) อิทํ ปน วิภงฺกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ วุตฺตํ ฮิ สคฺคหคฺคโธ มคฺคโต ทญฺโท,
 วีสทญฺโท จ อุตฺโต, อุตฺตภาณิ จคฺคตาสีส กริสฺสนุติ ปวฺจจติ, ปญฺจสคฺคณฺ โกลี,
 จคฺคโกลสญฺจ คาวุตฺ, คาวุตฺตภาณิ จคฺคตาริ จ โยชนนุติ ปวฺจจเร, ฉคฺคตีส
 ปรมายฺนเมโก, อญฺ ฉคฺคตีสเก คชฺชชาริกายิ, ฉคฺคตีส รณเรญฺ, ฉคฺคตีสเก สิฏฺฐชตา,
 สคฺคต โอบุทกาตา ธญฺญมาโสณิ, สคฺคต เต สคฺคตงฺคฺคณฺญุติ จ วิทคฺคณฺนิตา ทเว สิญฺ,
 รตนานิ สคฺคตเว ยญฺญิตา, วีสคฺคตภา³⁴, คาวุตฺตภาณิสฺสิ, โยชนํ จคฺคตาวุตฺ,
 ธญฺญปญฺจสคฺคณฺ โกลี, กริสฺสิ จคฺคตโร มานํ, อพภนฺตฺรณฺตฺ หคฺคตารํ อฏฐวีสปมาณโต ฯ
 อัย ปน อภิธานสทฺเท มานสงฺขยา วุตฺตา ฯ

(10) สคฺคต โอบุทกา เอกา ธญฺญา, สคฺคต ธญฺญา เอกงฺคฺคณฺ³⁵, ทวาทสงฺคฺคณฺโย
 เอกา วิทคฺคณฺ, เทว วิทคฺคณฺโย เอโก หคฺคโธ, จคฺคตคฺคตภา เอกํ พยามกํ, อฏฐ
 พยามสทฺสสํ โยชนนุติ ปวฺจจติ ฯ สคฺคตมา หคฺคตภา เอกา ยญฺญิ, วีสติ ยญฺญิ
 เอกํ อุตฺตํ, อสฺสิติ อุตฺตภา เอกํ คาวุตฺ, จคฺคต คาวุตฺตา โยชนนุติ วุจฺจติ ฯ
 จคฺคตโร มาคเช ปคฺคตภา โกลีเล เอกปคฺคตโก, เตน ปคฺคตเถน จคฺคตาริ ปคฺคตภา
 อาพทกมคฺคตํ, จคฺคตาริ อาพทกา โทณฺวา จ, จคฺคตโทณฺวา มานิกา, จคฺคตมานิกา ชาริ,
 วีสติ ชาริกา วาหํ, จคฺคตวาหํ³⁶ สกฺกนฺนุติ ปวฺจจติ, ตโย มญฺญุติโย เอโก

³³ ก. โยชเนน

³⁴ ก. วิสคฺคตภา

³⁵ ล. 5, ก. เอกางฺคฺคณฺ

³⁶ ล. 5, ก. ไม่มี จคฺคตวาหํ

กฤษโหว, จตุตธาโร กฤษโหวา³⁷ เอโก ปตุโถ จ, จตุตธาโร ปตุถา เอโก
 อาพทโก, จตุตธาโร อาพทกา เอก์ โทณ, จตุตธาโร โทณานิ เอกา มานิกา,
 จตุสโส มานิกา เอกา ขาริ*, เอโก วาโท, ตเทว "เอก์ สกฤษนุติ"
 สุตตนิปาคตุถกถายั วุตต์ ๑ อิติ ปมาณสงฺขยา วินิจฺฉโย เวทิตฺุโ ๑

(กบปกถา)

(11) อิติ ปร์ กบปกถั อารพสิสุสมาธิ ๑ กบปานิ นาม ทูริธานิ สุตฺตฺกบปฺปา
 จ อุตฺตฺกบปฺปา จาติ ๑ ตตุถ สุตฺตฺกบปฺเป พุทฺธา ปจฺเจกพุทฺธา สาวกา
 จกฺกวตฺติโน น อุปฺปชฺชนุติ ๑ กสมฺมา กุณฺหวนฺตปฺคุคฺคฺรหิตตฺตฺตา สุตฺตฺกบปฺโปติ วุจฺจติ ๑
 อุตฺตฺกบปฺปา ปญฺจวิธา โทณฺติ สารกบปฺโป, มณฺฑกบปฺโป, วรกบปฺโป, สารมณฺฑกบปฺโป,
 ภทฺทกบปฺโปติ ๑ ตตุถ สุตฺตฺเชตฺตฺส กุณฺสํวาริทธิเต³⁸ กบปฺเป กุณฺสํวารุปาทิกสฺส
 กุณฺสํวารชนฺสฺส เอกสฺส สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาตุภาเวณ สารกบปฺโปติ วุจฺจติ ๑ ยสฺมี
 กบปฺเป เทว พุทฺธา อุปฺปชฺชนุติ ตสฺมีเยว มณฺฑกบปฺโป นาม วุจฺจติ ๑ ยสฺมี ปน
 กบปฺเป ตโย พุทฺธา อุปฺปชฺชนุติ ตสฺมีเยว กบปฺเป วรกบปฺโปติ วุจฺจติ ๑ ยสฺมี
 กบปฺเป จตุตธาโร พุทฺธา อุปฺปชฺชนุติ ตสฺมี กบปฺโป สารมณฺฑกบปฺโปติ วุจฺจติ ๑
 ยสฺมี กบปฺเป ปญฺจ พุทฺธา อุปฺปชฺชนุติ โส จ ภทฺทกบปฺโปติ วุจฺจติ ๑ วุตฺตฺ ติ
 "สุตฺตฺญา อุตฺตฺตฺญา ทูริธานิ กบปฺปานิ นาม เชยฺยิกา, อุตฺตฺตฺญา ปญฺจวิธา กบปฺปา,
 เสสา สุตฺตฺญาติ นามกา" ๑ สาโร, มณฺโฑ, วโร, กบปฺโป, สารมณฺโฑ จ,
 ภทฺทโก, อุตฺตฺตฺยสฺมี อสงฺเขยฺเย ปญฺจ กบปฺปา ปกาสิตา ๑

³⁷ล.2 กฤษโหว

³⁸ล.2 กุณฺสํวาริทธิเต

* น่าจะเป็น ขาริกา (ผู้วิจัย)

เอโก พุทฺโธ สารกบฺเป	มณฑกบฺเป ชินาทูเว ³⁹
วรกบฺเป ตโย พุทธา	สารมณฑเท จตุชินา ⁴⁰
ปญฺจกา ภทฺทกบฺเป	ตโต นตฺถาธิกา ชินาติ ฯ

อภิเจตฺถ กบฺปปริมาณํ ปน กเถตฺทพฺพํ ฯ *กิริ อญฺญตโร ปน ภิกฺขุ ภควนฺตํ
 เอตทโวจ กิวทึชโย ภนฺเต กบฺโปติ ฯ น สุกโร สงฺฆาตุํ เอตฺตกาณิ วสฺส-
 สหสฺสาณิ วา วสฺสสทฺสสหาณิ วาติ ฯ สกฺกา ปน ภนฺเต อุปมา กาทฺนฺติ ฯ
 สกฺกา ภิกฺขุติ, เสยฺยถาณิ ภิกฺขุ อโยนคฺรี โยชนํ อายาเมน จ วิตฺถาเรน จ
 อุพฺเพเณน สาสฺนปฺปวึชฺชํ⁴¹ ปรีณฺณํ สมตฺติตฺติกํ สมฺพุทฺธํ⁴², อถ เอโก ปุจฺจิสฺส
 วสฺสสทฺสส อจฺจเยน เอกํ สาสฺนปฺปวึชฺชํ อุทฺธเรยฺย, ชินฺนปฺตรํ โช ภิกฺขุ
 อญฺกุกเมน ปรีกฺขยํ ปรียาทานํ คจฺจเยยฺย นนฺนเร กบฺเป, เอวํ โช ภิกฺขุ ทึชโย
 กบฺโปติ ฯ

(12) อปรํภิ ภควตา วุตฺตํ เสยฺยถาณิ ภิกฺขุ มหาเสโล ปพฺพโต โยชน
 อายาเมน จ วิตฺถาเรน จ อุพฺเพเณน อจฺจิทฺโท อสุสิโร เอกฺชน, ตญฺเฐว
 ภิกฺขุ วสฺสสทฺสส อจฺจเยน กาสิกวตฺถเณน สกึ ปรีมชฺชเยยฺย, ชินฺนปฺตรํ โช ภิกฺขุ
 สฺส ปพฺพโต เสโล เอกฺชน อิมินา อุปกุกเมน ปรีกฺขยํ ปรียาทานํ คจฺจเยยฺย,

³⁹ล.2 ชินา ทูเว ภ. ชินานูเว

⁴⁰ล.2 จตุชินโน

⁴¹ล.5 สาสนปฺปวึชฺชํ

⁴²ล.5 สมตฺติตฺติกสมฺพุทฺธํ

* น่าจะเป็น อญฺญตโร ปน กิริ ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ กิวทึชโย ภนฺเต
 กบฺโปติ. (ผู้วิจัย)

นฤเร กบฺเป, เอรฺ โข ภิกขุ ทีโฆ กบฺไปติ ๑ อิมินา สุตตฺตฺนคปริยาเยน
กบฺปสฺส ทีฆภาโว เวทิตฺตฺุโ ๑

(13) กบฺปปปริยายโต ปเนคฺฉ จตุทฺติโธ อุนฺตรากบฺไป สํวฺญกบฺไป,
สํวฺญกฺขุติคกบฺไป, วิวฺญกบฺไป, วิวฺญกฺขุติคกบฺไป, "มหากบฺไปติ" วุจฺจติ ๑ ตตฺถ
อุนฺตรากบฺไป นาม ติริโธ สุตฺตฺนคกบฺไป, โรคนฺคกบฺไป, ทฺุทฺทิกฺขนฺคกบฺไปติ ๑
สุตฺตฺนคกบฺไป นาม โส อาทิกบฺเปสฺ อสงฺเขยฺยายูเกสฺ มนุสฺเสสฺ อนุกฺกเมน
ปริทายิตฺวา ทสฺสสฺสาเยเกสฺ ชาเตสฺ สุตฺเตน วา โรคน⁴³ วา ทฺุทฺทิกฺเขน วา
อุนฺตรา วินฺสฺสนฺเตสฺ สุตฺตฺโลก⁴⁴ อุนฺตราโย วินฺสฺสติ โทติ ๑ อยฺเมโก
อุนฺคกบฺไป นาม ๑ อิติ อยํ กบฺปทีปกกถา เวทิตฺตฺุหา ๑

(สํวฺญวิวฺญกถา)

(14) เอรฺ สณฺฐิตฺเ โลกสนฺนิวาเส อคฺยาทิตฺติ ติตฺติ การณฺเหติ⁴⁵ กบฺปวินาโส
โทติ ๑ *ตตฺถ กบฺปสฺส ตาว จตฺตาริ อสงฺเขยฺยามิ เวทิตฺตฺุหาณิ; สํวฺญโ,
สํวฺญกฺขุราณิ, วิวฺญโ, วิวฺญกฺขุราณิ ๑ ตตฺถ สํวฺญณํ วิวฺญณํ วา สํวฺญโ
วินฺสฺสมาโน อสงฺเขยฺยกบฺไป ๑ โส ปน อคฺฉโต กาโล, ตถา ปวตฺตมานสงฺขาร-
วเสนฺสฺส วินาโส เวทิตฺตฺุโ ๑ สํวฺญโต อุกฺกํ ตถาณฺฐาณิกาลो สํวฺญกฺขุราณิ ๑
วิวฺญณํ นิพฺพคฺคณํ วทฺธณํ⁴⁶ วา วิวฺญโ วทฺธมาโน อสงฺเขยฺยกบฺไป ๑ โสอิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴³ ก. โรคน

⁴⁴ ก. สุตฺตฺโลก

⁴⁵ ก. ติกการณฺเหติ

⁴⁶ ก. วทฺธมานํ

* สว. ที 1/209/430.

อดุลโต กาโลเยว, ตทา ปวศุตมานสงขารวเสนสุส⁴⁷ วฑุณี⁴⁸ เวทิตพพา⁴⁹ ๑
 วิวญญโต จุฑธั ตถาญฐาธิกาโล วิวญญฐาธิ^{*} ๑ โสฬิ เจตถ กปฺปวินาสมทาเมฆโต
 ปญฺติ ยาว สตุตสุริยปาตภาวอคุชิชาลา อัย สัวญญกปฺปโต วุจฺจติ ๑
 กปฺปวินาสมอคุชิชาลาปาตภาวโต ปญฺติ ยาว โภฏิสตสทสฺสจกฺกวาหฬริปุรกกสมปตฺติมหา-
 เมฆปาตภาวา อัย สัวญญฐาธิกปฺปโต นาม ๑ สมฺปตฺติมหาเมฆปญฺติโต ยาว
 จนุทิมสุริยปาตภาวา อัย วิวญญกปฺปโต นาม ๑ จนุทิมสุริยปาตภาวโต ยาว
 กปฺปวินาสมทาเมฆปาตภาวา อัย วิวญญฐาธิกปฺปโต นาม ๑ อิมะ จตฺตารโ
 กปฺปปา เอโก มหากปฺปโต นาม วุจฺจติ ๑ วิสติ อนุตฺรกปฺปปา เอโก สัวญญกปฺปโต,
 ตถา วิวญญกปฺปโต ตถา สัวญญฐาธิกปฺปโต ตถา วิวญญฐาธิกปฺปโต อิติ อิมะ
 อสสิอนุตฺรกปฺปปา เอโก มหากปฺปโต นาม วุจฺจติ ๑ เกจ ปน "อนุตฺเร จตฺตสุฏฺฐิ
 อนุตฺรกปฺปปา จ เอกกปฺปโต จ เอโก มหากปฺปโตติ วทฺนฺติ ๑ อิติ อัย
 วิตุถารกถา เวทิตพพา ๑

(15) ^{**}โอกาสโลกสุส ปน อปฺปตฺติวินาสมปญฺญตฺติ อนุปฺปาทินฺนทสงขารสนฺดานสุส
 อปฺปตฺติมิโรธฺนุเชน โหติ, โย จ โข โอกาสโลก เทญฺญโต ปฺรวิสนฺธารก-
 อุกทสุส สนฺนิรุมฺหิ วาตกฺขณฺเณ อปฺริโต ภวคฺเคน ปฺริจฺฉินฺโน ติริยโต อนุตฺโต
 อปฺริมาโฬ ๑ สเจ ทิ โภจฺปิ อิทฺธิมา เจโตวสิปฺปตฺโต จกฺกวาหฬริยฺนตฺ

⁴⁷ ก. ปวศุตมานสงขารวเสนสุส

⁴⁸ ก. วฑุณี

⁴⁹ ก. เวทิตพพา

* สว. ที่ 1/209/430.

** มาจาก โลกูปตฺติ หน้า 140/141.

ปฐฺสฺสกาโม ทพฺทธมฺมธมฺมคฺคเณ จิตฺตจฺสุณา⁵⁰ ติริยํ ตาลจฺฉายํ อติภุมฺมคฺคเณ⁵¹
 กาลเณ เอเกกํ จกฺกวาหํ เอเกกปทฺวิติภฺกเณ⁵² กาลเณ เอเกกํ จกฺกวาหํ
 เอเกกปทฺวิติภฺกเณ⁵² สงฺกมฺนโต⁵³ คจฺเจยฺย, เอวมฺปิ โส วสฺสสฺสเณปี
 วสฺสสฺสสฺสเณปี วสฺสสฺสสฺสสฺสเณปี อนเภาวสฺสโกภฺกิสฺสสฺสสฺสเณปี เเนว จกฺกวาหปฺริยฺนฺติ
 ปสฺสเสยฺย ๗ เอวํ อปฺริมาเนสฺส จกฺกวาเพสฺส ตทฺตี ตทฺตี ภาคฺโส โกภฺกิสฺสคฺคสฺสสฺสานิ
 โกภฺกิสฺสคฺคสฺสสฺสานิ โกภฺกิสฺสคฺคสฺสสฺสานิ เอกโค จ วินสฺสนฺติ ปสฺสณฺทฺนฺติ จ ๗ อํ
 ปน โอกาสโลกสฺส ธมฺมตา* ๗ วุตฺตํ เหน้ พุทฺธวํสฺปาหิยํ

**จตุคฺคาโร อสงฺเขยฺยา โภภฺกิ เยสํ น ปตฺตฺญาณฺติ
 สุตฺตคฺคาโย⁵⁴ จ โอกาสฺโส จกฺกวาหา-นฺนคฺคา
 พุทฺธชฺชาณํ⁵⁵ น สกฺกา วิชานฺติคฺคิตฺ**

(16) *** ยสฺมา จ ปน อปฺริมาเนสฺส จกฺกวาเพสฺส อิมํ จกฺกวาหํ มฺญจฺติวํ
 อญฺญตฺรพุทฺธา น นุปฺปชฺชฺนฺติ⁵⁶ ๗ ตสฺมา เอวํ จกฺกวาหิมํ ฐวํ กตฺวา โอกาสโลกสฺส

⁵⁰ ล. 5, ภ. ชิตฺตํ จฺสุณา

⁵¹ ภ. อติภุมฺมคฺคเณ

⁵² ล. 5, ภ. เอเกกํ ปทฺ วิติภฺกเณ

⁵³ ภ. สงฺกมฺนโต

⁵⁴ ภ. สุตฺตคฺคาโย

⁵⁵ ภ. พุทฺธชฺชาณํ

⁵⁶ ภ. นุปฺปชฺชฺนฺติ

* มาจาก โลกูปปัตติ หน้า 140-141.

... มาจาก พุทฺธวงค์ 33/1/413.

*** มาจาก โลกูปปัตติ หน้า 141.

อุปปตฺติวินาสา ปกาเสตฺทหา ฯ ตตฺถเจตฺตสฺส ปฐมํ วินาสํ ปกาเสตฺวา ปจฺฉา
 อุปปตฺติ วินาสาสุ⁵⁷ ปกาสิตาสู⁵⁸ สุวิญญฺเยยฺยา จ ภเวยฺย⁵⁹ ฯ * เตนาทุ
 ไปราณา ยสฺส ลํวญฺโฆ ลํวญฺญฺฐายี วิวญฺโฆ, วิวญฺญฺฐายี วินาโส อุปปตฺติสฺส
 เอกมทาภุสฺส จคฺคาโร อสงฺเขยฺยกปฺปาติ ฯ ตสฺสายํ อตฺโต วุตฺตโนโย จ ฯ
 อิมํ ทิ เอตฺตกาณิ วสุสานิํติ อาทินา สงฺขาคฺคํ อสภฺกฺกฺเขยฺยคฺคา อสงฺเขยฺยา ฯ
 ปตฺตกาเลปฺริเฉเทหิ⁶⁰ กปฺปิยฺนฺติ ปฺริจฺฉินฺนฺตฺติ อาทินา สงฺขาคฺคํ กปฺปา
 อสงฺเขยฺยกปฺปาติ วุจฺจติ ฯ ตตฺถายํ อาทิตฺโต ปญฺญาย ลํวญฺญฺกถา ฯ

(17) * ตตฺถ ตโย ลํวญฺญา เตโชลํวญฺโฆ, อาโปลํวญฺโฆ, วาโยลํวญฺโฆติ ฯ
 ทิสฺโส ลํวญฺญฺสิมาโย อากฺขสฺสรา สุกฺกิณฺหา เวทฺพฺผลาติ ฯ ยทา เตชน ลํวญฺญฺติ
 ตทา อากฺขสฺสโร เตญฺฐา อคฺคินา ทฺยฺหติ ฯ ยทา อาเปณ ลํวญฺญฺติ สุกฺกิณฺโห
 เตญฺฐา อุตฺเทน วิสฺยติ⁶¹ ฯ ยทา วายุนา ลํวญฺญฺติ เวทฺพฺผลโต เตญฺฐา
 ตตฺถยฺชฺชานนฺนฺวอิทํ กตฺวา วาเตน วิธฺยติ ฯ วิตฺถารโต ปน ตทา⁶² เอกํ
 พุทฺธกฺเขตฺตํ วินสฺสติ ฯ พุทฺธกฺเขตฺตํ นาม ทิวิธํ โหติ ชาตฺถิกฺเขตฺตํ อาณกฺเขตฺตํ
 วิสยกฺเขตฺตญฺจ ฯ ตตฺถ ชาตฺถิกฺเขตฺตํ ทสฺสทสฺสจกฺกวาเปริยฺนฺตํ โหติ, ตถาคตฺตสฺ

⁵⁷ ก. วินาโส

⁵⁸ ก. ปกาสิตา ลีฬุ

⁵⁹ ก. ภเวยฺย

⁶⁰ ล. 2 ปตฺตกาเล ปฺริจฺเฉเทหิ

⁶¹ ก. วิสยฺนฺติ

⁶² ก. ยทา

* มาจาก โลกปมิตติ หน้า 141.

ปฏิสนธิญาณวิญญานภาโว⁶³ ปุญญผลสมุคฺเชชฺโศ สรเสเนว ปฏิวิชฌนํ , ตํ พุทฺธงฺกุรฺสสุ
 นิพฺพตฺตํ เขตฺตํ นาม พุทฺธกฺเขตฺตุนฺติ วุจฺจติ ฯ อาณาเขตฺตํ⁶⁴ นาม
 โภจิสฺสทสฺสจกฺกฺวาหฺปฺริยนฺตํ โหติ , ยคฺคฺ รตนฺสูตฺตํ ขนฺธปฺริตฺตํ โมรปฺริตฺตํ ธชฺคฺคปฺริตฺตํ
 อาณานาฏฺยปฺริตฺตุนฺติ อิมํสํ ปฺริตฺตานํ อาณภาโว ปวตฺตติ , อิทธิมา ทิ เจโตวสิปฺปคฺโค
 อาณาเขตฺตปฺริยาปฺนุเน ยคฺคกคฺคฺจิจิ จกฺกฺวาเพ รุคฺวา อคฺคฺโน อคฺคฺยาช ปฺริตฺตํ กคฺวา
 คคฺคฺเถว อคฺคฺญํ จกฺกฺวาหํ วา คโค คคฺคกคฺคฺจิจิ กคฺคปฺริคฺโคเอว โหติ ฯ เอกจกฺกฺวาเพ
 รุคฺวา สพฺพสคฺคฺนํ อคฺคฺยาช ปฺริคฺคฺเต กคฺคฺ อาณาเขตฺตคฺคฺ สคฺคฺนํปิ อภิสมฺภวฺธาติเยว
 ปฺริคฺคฺตานุภาโว คคฺคฺ ทเวตฺตาหิ ปฺริคฺคฺตานํ สมฺปฏฺธิจฺฉิตฺตํไพ ฯ คสมฺมา ตํ อาณาเขตฺตุนฺติ
 วุจฺจติ ฯ ตํ ทิ ปฺริคฺคํ โภจิสฺสทสฺสจกฺกฺวาเหหิ ทเวตฺตาหิ สมฺปฏฺธิจฺฉิตฺตวํ นีหริตฺตํ
 คคฺคฺ คคฺคฺ อาณาเขตฺตุนฺติ วุจฺจติ ฯ วิสยกฺเขตฺตมฺปนฺ อนนฺตํ⁶⁵ อปฺริมาณํ , ทิ
 อนนฺเตสุ อปฺริมาเนสุ จกฺกฺวาเพสุ ยํ ยํ ตถาคโค อากงฺขติ , ตํ ตํ ชานาติ
 อากงฺขติ ปฏฺธิทฺธวตฺตติคฺตาย⁶⁶ พุทฺธญาณฺสฺส ฯ เอวเมว เตสุ ทิสฺสุ พุทฺธเขตฺเตสุ
 เอกํ อาณาเขตฺตํ วินสฺสติ ฯ คสมฺมิ ปนฺ วินสฺสเนเต ชาคฺคฺเขตฺตํ วินฏฺฐเมว
 โหติ ฯ วินสฺสเนตฺมิ เอกโคว วินสฺสเนติ , สณฺนฺทหนฺตฺมิ เอกโคว สณฺนฺทหิ ฯ
 คสฺสเสว⁶⁷ วินาโส จ สณฺนฺทหนฺตฺจ เวทิตฺตํ ฯ

⁶³ ก. ปฏิสนธิวิญญานภาโว

⁶⁴ ก. ทุกฉบับเป็น อาณาเขตต์

⁶⁵ ก. ปรินอนนต

⁶⁶ ก. ปฏิทฺธวตฺตติคฺตาย

⁶⁷ ก. คสฺสเสว

(กมุปวินาสกถา)

(18) ยสุมี สมเย กมุโป อคฺคินา วินสฺสตี, อาทิตฺโต เอโก กมุปวินาส-
 วสฺสมหาเมโย วุฏฺฐทิตฺวา โภภิสฺสคฺคตฺสจกฺกวาเพ เอกมทาวสฺสํ วสฺสตี ฯ มนุสฺสา
 อญฺฐา สหฺพวชิราณี นีหริตฺวา วปฺนตี ฯ สสฺเสสฺส ปน โคชายิตฺตมตฺตฺเตสฺส ชาเตสฺส,
 คหฺรภรฺรํ รวฺนโต เอกคินฺทุมฺปิ⁶⁸ น วสฺสตี ฯ ตทา ปจฺจันฺนํ ปจฺจันฺนเมว โทตี
 วสฺสํ ฯ อิทํ สฺมฺชาย ทิ ภควตา โทตี โส ภิกฺขเว สฺมโย ยํ พฺหุณี วสฺสामी
 พฺหุณี วสฺสสตามิ พฺหุณี วสฺสสสทฺสสามิ พฺหุณี วสฺสสสทฺสสามิ เทโว น วสฺสตีตี
 วุตฺตํ ฯ วสฺสฺสพชฺชิวโนปิ สคฺคตา กาลํ กตฺวา ปริตฺตภาทิหฺรหฺมโลเก นีหฺหคฺคตฺตฺนตี,
 ตถา ปุပ္พผลฺลพชฺชิวโน⁶⁹ เทวตา ฯ เอวํ ทึเช อทฺธานเ วรฺธิตฺตฺเต ตตฺถ ตตฺถ
 ลุทฺถํ ปริภุชฺชํ คจฺฉตี ฯ อถาณปฺพุเพน มจฺฉกจฺฉปาทโยปิ ปาณา กาลํ กตฺวา
 หฺรหฺมโลเก นีหฺหคฺคตฺตฺนตี ฯ เนรยิกสคฺคตา สุริยปาดฺภาเว วินสฺสนฺตีตี เกจิ ฯ
 ฌานมฺปน⁷⁰ วินา นคฺคิ หฺรหฺมโลเก นีหฺหคฺคตฺตฺนตี ฯ เอเตสํ เกจิ พฺหุภิกฺขมฺปิตีตา
 เกจิ อภพฺพา ฌานาธคฺคมา, เต กถํ ตตฺถ นีหฺหคฺคตฺตฺนตี ฯ เทวโลเก
 ปฏฺิจฺจทฺตฺตฺตฺตฺนวเสน ฯ ตทา ทิ วสฺสสทฺสทฺส อจฺจเยน กมุปวุฏฺฐานํ ภวิสฺสตีตี
 โลกพฺยุททา นาม กามาวจฺรเทวา อมฺมตฺตาย สญฺจจิตฺตา มุคฺคสิรา⁷¹
 วิภินฺนเกสา รุทฺมฺชา อสฺสฺสฺมิ ทตฺถเอทิ ปุญฺญมาณา⁷² รตฺตวตฺตฺตฺตฺนตี⁷³ อติวีย

⁶⁸ ก. ล.2 เอกคินฺทุ มฺปิ

⁶⁹ ก. ปุญฺญผลฺลพชฺชิวโน

⁷⁰ ล.2 ชาฏฺณวินา ก. เกจิ ฌานํ วินา

⁷¹ ล.2 มุคฺคสิรา ก. มุคฺคสิวา

⁷² ก. มุญฺญมาณา

⁷³ ก. รตฺตวตฺตฺตฺนตี

วิวุฒเวสธาริโน⁷⁴ หุตฺวา มนุสฺสเป เต วิจรนฺตา เอวํ อาริเจนฺติ มาริสา มาริสา
 อิตฺโต วสุสฺสคฺคตฺสจฺเจเนน กปฺปวฺภูฏาณํ ภวิสฺสติ, อຍံ โลกิ วนิสฺสติ
 มหาสมุทฺโทปิ อุตฺสฺสฺสติ, อຍံ มหาปฺรหฺวี สินฺเร จ ปหฺพตฺรราชา ทฺยฺหิສฺສນฺති
 วนิสฺສນฺති, ยาว พุรฺหมฺโลกา วนาโส ภวิสฺสติ, เมตฺตํ มาริสา ภาเวถ กรุณฺ
 ญฺหิตํ อฺเปกฺขํ มาริสา ภาเวถ มาตฺรํ อฺပ္ပက္ခတ္ถ ပိတฺรํ อฺပ္ပက္ခတ္ถ ภูเล
 เชฏฺฐာปจายိโน⁷⁵ โทถาติ ។ เต ปน ทเวา โลกํ ทยฺยເຫေດີ⁷⁶ สมฺပိဿເຫေດີ
 โลกฺพฺยฺหาติ วุจฺจนฺติ ។ เต กิร ทิสฺวา มนุสฺສာ ยຕฺถ กຕฺถຈိ ฐิตาปิ
 นิสฺสินฺนาปิ สံເວກຂາດາ สံເວກປັດຕາ หุตฺวา เตສံ อาສເเน ฐာเน สນฺนิປຕນฺติ ។
 กถံ ปเนเต กปฺปวฺภูฏาณํ ชานนฺตีติ ។ ចម្រមតាយ ស្នេហ៍ចិត្តតុតាទិ អាຈរិយា ។
 តាទិសំ និមិតฺตํ តສฺสເណោទិ ខេក ។ พุรฺหมฺทเวตฺตาหิ อฺยฺโยชิตฺตาหิ อยฺเร ។ តទា
 หิ เต โลกฺพฺยฺหา ทเวา วสุสฺสคฺคจฺเจเนน วสุสฺสคฺคจฺเจเนน ប្រណប្រណំ มนุสฺสเป
 วิจรนฺติ อาริเจนฺติ ។ เตສံ ปน វຈនំ สุตฺวา យេภฺยฺเยเนน มนุสฺສา จ
 ភ្នំមតេវតា ច សံເວກຂາດາ ខ្សែម្រមត្តយំ ភូតិຕា หุตฺวา เมตฺตฺตาหิ นិ ប្រាណិ ភតฺวา
 តេវโลកេ นិพฺพคฺคນฺติ ។ តຕฺถ ភិพฺพສុចាភោชนំ ភ្នំចិតฺวา វាយੋកລិဏកម្មំ ភតฺวา
 ជានំ បរិវិលนฺติ ។ តេวานํ กิร สฺขสมฺမສฺສวาคคฺคหฺมฺปฺริจฺเจเน⁷⁷ វាយੋกລិဏ
 ជានานํ ខ្សែເໜ ອិສຸດນີ ។ តທູເໜ បນ ອປາຍິກາ ສຕฺຕາ อยฺราປຣິຍເວທນີເຍນ⁷⁸

⁷⁴ ก. รูปเวสั ธาริโน

⁷⁵ ก. ภูเลเชฏฺฐา ปจฺจายิโน

⁷⁶ ล.2 โลกพฺยฺหา โทนฺติ ก. โลกพฺยฺหาทา โทนฺติ

⁷⁷ ก. สฺขสมฺมສສံ វา คหณํ វา ปຣິຈເຈນ

⁷⁸ ล.2 อยฺราປຣເວທນີເຍນ ก. อยฺราປຣເ វេທນີເຍນ

กมุเมเน เทวโลเก กณั นีหุตตุนติ ๗ อปราปรียเวทเมียมุมรหิตา⁷⁹ ทิ สัสาเร
 สัสรนุตา นาม นตุถิ ๗ เดบี ตตถ ตเถว ฌานั ปฏิลภนติ ๗ เอวั เทวโลเก
 ปฏิลทุชฌานวเสน สหุเพบี หุรหุมโลเก นีหุตตุนติ ๗ อิถยจ เขญยุเเน วุคฺคั ๗
 เกจิ ปน อปายิกสตุตา สัวญฺญามาเน กปุเป สัวญฺญามาเนโลกธาตฺติ อญฺเญสุ
 โลกธาตฺสุ นีหุตตุนติ ๗ น ทิ สหุเพ เขญยุเเน อปายสตุตา ตทา รูปรารูปกเวสุ
 อูปุชฺชนตีติ สกฺกา วิญฺญาตฺติ อปาเยสุ ทิขรสฺสสตุตามุกเทวโลกูปปตฺติยา อสมภวโต ๗
 ตตถ อนนีหุตตฺติควา ปิฏฺฐิจกฺกวาเพ นีหุตตุนตีติ ๗ นิยมิจฺจาทฺติฐิยา ทิ
 สมฺนุณาคตฺสฺส ภวโต วุฏฺฐานั นาม นตุถิ ๗ ตาย ทิ สมฺนุณาคตฺสฺส เนว
 สคฺโค⁸⁰ อคฺคิ น มคฺโค⁸¹ ๗ คสมฺมา โส สัวญฺญามาเนจกฺกวาพโต อญฺญตฺถ นิรเย
 นีหุตตฺติควา ปจฺจตี* ๗ เกจิ ปน คสมฺมี ปเทเส ปจฺจนตีติ วทนฺติ ๗ คสมฺมี
 จกฺกวาเพ ทิ สัวญฺญามาเน โส สคฺโค อากาเสเขว ปจฺจตีติ วทนฺติ ๗ เย เย
 อุกกปาณา สหุเพ ญุมฺมนิสฺสิตา วา อุกกนิสฺสิตา วา ทิ กปุปฺวญฺญานั อคฺคินา
 วินสฺสนตี อคฺคิ, โทนฺตี, นตุถิ, ทิ โทนฺตี ๗ ตถา ทิ เข เต อนฺตมโสปี
 กุญฺทกปิฉิกาทโย อุกกปาณา เตลลั เทวตานิ อานูภาเวเน วจัน สุตฺวา ลีเวคชาดา
 โทตี, เต สหุเพ อญฺญมญฺญั อวิเทธยฺนุตา มุทฺจิคฺคา กาลั กควา มนุสฺเส
 มนุสฺสชาดา นีหุตตุนติ ๗ เดบี เมคฺคาทโย ปุญฺญาณี กควา เทวโลเก กาลั
 กควา นีหุตตุนติ ๗ เต สหุเพ หุรหุมโลเก ฌานานี ปุเรควา นีหุตตุนติ ๗
 คสมฺมา เต อคฺคินา น วินสฺสนตีติ ๗

⁷⁹ ก. อปราปรเวทเมียมุมรหิตา

⁸⁰ ก. สมคฺโค

⁸¹ ก. มคฺโค

* มาจาก ศา. ที. 1/209-210/430-434.

(19) *วสุสฺยจฺเจโต ปน อุตฺถํ ทิฆสุส อทุฏฺโณ อจฺจเยน ทฺติโย สุริโย
 ปาดุภาวติ ๗ ปาดุภูเต ปน เนว รคฺติปริจฺเจโต ปญฺญาติ ๗ เอโก สุริโย
 อฺเทติ, เอโก อคฺคณฺคมติ ๗ เอวํ อปริจฺฉินฺนสุริเย สมนฺดาโป⁸² โลก
 โหติ ๗ ยถา จ กပ္ปวฺภูฏานกาลโต ปุพฺเพ อฺปฺปนฺนสุริยวิมาเน สุริโย
 เทวปฺคฺโต โหติ เอวํ กပ္ปวฺริณาสสุริโย นคฺติ ๗ กပ္ปวฺภูฏานกาเล ปน ยถา
 อญฺเฐ จ กามาวจรเทวา เอวํ สุริโย เทวปฺคฺโตปิ ฌานํ นิพฺพตฺเตควา
 พุรฺทุมโลก นิพฺพตฺติ ๗ สุริยมณฺฑลํ ปน ปภสฺสรตฺรํ เจว เตชวฺนคฺตรญฺจ
 พุคฺวา ปวคฺตติ ๗ ตํ อนฺตรธายิตฺวา อญฺเฐเมว อฺปฺปชฺชตฺติ อปฺเร ๗ คคฺถ
 ปภทิสฺริเย ปวคฺตมาเน อากาเส หลาทกาปิ ฐมฺลิกฺขาปิ วิจฺรุตฺติ ๗
 กပ္ปวฺริณาสกสุริเย วคฺตมาเน วิคฺคธฺมวลาหํ อากาลํ อาทาสมณฺฑลํ วิย นิมฺบํ
 โหติ ๗ ฐเปควา ปญฺจมหานทฺติโย เสสฺกนฺนทฺติ⁸³ อุกํ สฺสฺสติ ๗

(20) คโต ทิฆสุส อทุฏฺโณ อจฺจเยน คติโย สุริโย ปาดุภาวติ, คติยสุส
 สุริยสุส ปาดุภาวา มหานทฺติโยปิ สฺสฺสนฺติ ๗ ตทา เอโก สุริโย อฺเทติ,
 เอโก อคฺคณฺคมติ, เอโก มชฺเฐ โหติ ๗ คโตปิ ทิฆสุส อทุฏฺโณ อจฺจเยน
 จคฺคฺโต สุริโย ปาดุภาวติ ๗ จคฺคฺตสุส สุริยสุส ปาดุภาวา ทิฆวติมหานทฺติโย
 จ สิทฺทปฺปาททฺโท กณฺณมฺนฺทโก รตฺกาลทฺโท⁸⁴ อโนคคฺตทฺโท ฉทฺทฺทฺโท
 กุณฺดาลทฺโท มณฺฑาทิกิณฺทฺโท อิเม สคฺคตฺมหาสฺรา สฺสฺสนฺติ* ๗ * ตทา จคฺคาโร

⁸² ท. 1 อปริจฉินฺนสุริยสมฺดาโป

⁸³ ล. 4 เสสฺกนฺนทฺติ

⁸⁴ ก. รตฺกาลทฺโท

... มาจาก โลกปรัชคติ หน้า 145-147.

สุริยา ปาดูภาวา จตุตถิเก คาเม จตุตาโร ปิณฑจาริกา ทวารปฐิปาฐิยา
 ฐิตา วย โหนติ ๑ จตุตถสุริยสุส ปาดูภาวกาลโต ทิฆสุส อทฺตโน อจฺจเขน
 ปญฺจโม สุริโย ปาดูภาวา ๑ ปญฺจมสุส สุริยสุส ปาดูภาวา อนุพฺพเพน
 มหาสมุทฺเท อญฺคฺลิตฺพหฺเต มิตมคฺคฺปิ อุกํ น สณฺฐาติ* ๑ ตโต ทิฆสุส
 อทฺตโน อจฺจเขน ฉฏฺฐสุริโย ปาดูภาวา, ฉฏฺฐมสุส สุริยสุส ปาดูภาวา
 สกลจกฺกวฬํ เอกจฺมํ โหติ, ปรียาทินฺนลีนํ ๑ ๑ ยถายิํ เอว
 โภกฺกิสฺสคฺคสฺสจกฺกวฬานิ ๑ ยาย ทิ อาโปธาดฺยา รุกฺขานิ ปพฺพคฺคาทินิ สฺสสนฺธิ,
 คคฺค ปฐฺวีธาดฺ อพฺพคคฺคํ ปิณฑมิตฺทํ ๑ ๑ สมิ ฉฏฺฐมสุริยสุส
 ปาดูภาเวน ปรีกฺขยํ คจฺจติ ๑ ตโตปิ ทิฆสุส อทฺตโน อจฺจเขน สคฺคโม สุริโย
 ปาดูภาวา ๑ สคฺคสุส สุริยสุส ปาดูภาวา สกลจกฺกวฬํ เอกชาลํ โหติ สทฺธิ
 โภกฺกิสฺสคฺคสฺสจกฺกวฬานิ ๑ โยชนสฺติกาทิมฺหาณิ สีนฺรจฺจณฺนิ ปจฺจชฺชิตฺวา อากาเสเขว
 อนุตฺรธายนฺติ ๑ สวา จ อคฺคิชฺชาลา ฉฏฺฐทฺธิคฺวา จาคฺคหาราชิกานิ คณฺหาติ, คคฺค
 กนฺกริมานรคฺคณิมานมณฺวิมานานิ ฉาเปคฺวา คาวตีสกฺวณํ คณฺหาติ, ตโต ยาม
 คณฺหาติ, ตโต อสุลิตฺ คณฺหาติ, ตโต นิมฺมานรตี คณฺหาติ, ตโต

⁸⁵ ๑ ๑ ๑, ปาดูคฺคิกา ตาลจตุตาโร

⁸⁶ ๑. ปิณฑิกา

⁸⁷ ๑. เอกจฺมํ

⁸⁸ ๑. ปรียาทินฺนลีนํ

* มาจาก มโน. ปุ 3/224.

ปรณิมิตตวสวคฺคิโน คณฺหาติ, เตเนว อุปาเยน⁸⁹ ปรมชฺฌานญมฺปี คณฺหาติ,
 พุทฺทมปาวิสชฺชานิ ฉาเปตฺวา ตโต พุทฺทมปโรหิตํ ฉาเปตฺวา ตโต
 มหาพุทฺทมานเ ฉาเปตฺวา อากฺขฺสเร อาทจฺจ ติฏฺฐติ ฯ ยาว อญฺญคฺคฺปิ
 สงฺขารคฺคํ อคฺคิ, ตาว น นิพฺพายติ. สพฺพสงฺขารปริกฺขยา⁹⁰ ปน
 สบฺปิเตลชฺฌาปนอคฺคิสิขา วย⁹¹ ฉาริกํ อนวเสเสตฺวา นิพฺพายติ* ฯ เตน
 วคฺคํ ญมฺมิตโต วุฏฺฐิตโต ยาว พุทฺทมโลเก วิธาวติ, อจฺฉิอจฺฉิมโต โลเก
 ทยฺหมานมฺหิ เตชฺสาติ ฯ เทวฺฐา อากาเสน สท อุปฺริ อากาโส เอโก
 มหฺนธกาโร โหติ ฯ

(21) เอวํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ เอกณฺนํ พุทฺวา ฐิตเ โลกสนฺนิวาเส,
 โลกสญฺจฺจานเทโว วสุตฺถิ อารพฺภติ ฯ* อถสฺส ทิฆสฺส อทฺตฺโน อจฺจเยน
 มหาเมไซ อญฺฐิตฺวา ปฺชฺมํ อนฺตรญฺฐเก หิมปาโต วย สุพฺมํ วสุตฺถิ วสุตฺติ ฯ
 ตคฺคถ อนฺตรญฺฐกํ นาม มาฆมาสสฺส อนฺตเร จคฺคตาโร ทิวสา มคฺคญฺจมาสสฺส
 อาทิมฺหิ จคฺคตาโร ทิวสาติ อิมเ อญฺฐ ทิวสา ฯ เอวํ โส ปฺชฺมํ สุพฺมํ
 วสนฺนโต สาสปฺปมคฺคํ ติลมคฺคํ ยววมคฺคํ มุคฺคมคฺคํ, อกฺกมฺพฺเพน โกมฺพฺพนาทียญฺฐิ -
 มุสฺสคฺคาลกฺขณฺธาติปฺมาณาติ⁹² ตทึ วสุตฺถาราทิ วสุตฺถนฺโต, ตโต เอก -

⁸⁹ ก. อุทาเยน

⁹⁰ ก. สพฺพสงฺขารปริยาปนฺนํ

⁹¹ ล. 5 วินาย

⁹² ล. 2, ท. 1 กมฺพฺพนาทียญฺฐิมุสฺสคฺคาลกฺขณฺธาติปฺมาณาติ

ก. โกมฺพฺพนาทียญฺฐิมุสฺสคฺคาลกฺขณฺธาติปฺมาณา

... มาจากโลกุปป์ตติ หน้า 145-147.

พยามพิพยาม เอกอุสภ เทวอุสภอชเวคาวตพหุโยชนโยชนมคตทสโยชนสค-
 โยชนสทสโยชนสคสทสโยชนมคตา⁹³ วสุธาราติ วสุลี วสุสนุโต
 ไกฐิสตสทสจกุกวาเพสุ วา อนุตเร วา อวจุณินิ ยาว
 พุทหมโลกา ปุเรตวา สหฬิ ทพณฏฐานิ อนุตธายติ ๗ คัม อุกกั เหฏฐา
 จ ติริยญจ วาโต สมฏฐิตวา ฆนิ กโรติ, ปริวคตปทุมนิปคเต
 อุทกพินทุสทิส ๗ กถิ คาว มหนุคิ มหนุคิ อุทกราสิ ฆนิ กโรติ สเจ ๗
 วิวรสุมปทานโต ๗

(22) คัม หิสส คหิ คหิ วิวรํ เทติ ๗ คัม เอวิ อุทกั วาเตน
 สมปิณฑियมานิ ฆนิ กริยมานิ อนุปุพเพน เหฏฐา โอตริติ ๗ โอติณเณ อุทเก
 โอติณเณ พุทหมโลกฏฐานเ ปรมชฎานญมิ พุทหมโลโก จ อุปริโต จตุคามาวจร-
 เทวโลกฏฐานเ จตุเทวโลกา ปาดุกานุติ ๗ คาวติสา ปน จาตุมหาราชิกา จ
 ปฐวีสมพุทธาย ปาดุกานุติ ๗ ปุริมปุริมิ ปฐวีฏฐานิ โอติณเณ ปน อุทเก
 หลวาคา อุปชชนุติ ๗ เต คัม ปิททิตทวาเร ๗ ฌมกรเก⁹⁴ ฐิตอุทกมิว นิรุยหิ
 คัม กควา⁹⁵ นิรมุหนุติ, คญจ วาดวเสน อุทกั สนุติฏฐติ^{96*} ๗ มจโรทกั
 ปริกขยั คจจมานั อุปริ รสปรวี สมฏฐาเปติ ๗ อุทกมิฏฐเ อุปลนิปคคัม⁹⁷ วิย

⁹³ ทุกฉบับเป็น ทสโยชนิ สคโยชนิ สทสโยชนิ สคสทสโยชนิ มคตาติ

⁹⁴ ก. ฌมการเก

⁹⁵ ก. สงกคควา

⁹⁶ ก. อุทกสนุติฏฐติ

⁹⁷ ก. อุปลนิมคคัม

* มาจากโลกุปปีตติ หน้า 147.

ปฐวี สณฺฐาติ ๗ สว จ กณฺฐิการปฺปุมมิว วณฺณสมฺปนฺนา เจว สุรภิกษุสมฺปนฺนา
 จ ปกฺขิตฺติโพทมิว รสสมฺปนฺนา จ นิรฺทกปายาสมิว อุปฺริ จปฺปฏลํ วิย
 สนฺติฏฺฐติ ๗

(23) *เอตถ ปน มหาโพธิปลฺลงฺกฏฺฐานํ วินสฺสमानเ โลเก ปจฺฉา วินสฺสติ
 สณฺฐหามาเน⁹⁸ ปฐมํ สณฺฐหติ ๗ คคฺค ปุพฺพนิมิตฺตํ ทฺฐวา ปทุมนิคฺจฺโจ อุปฺชฺชติ ๗
 คคฺค⁹⁹ สเจ คคฺคิ กปฺเป พุทฺธา นิพฺพคฺคณฺติ ปุพฺผํ อุปฺชฺชติ, โน เจ
 น อุปฺชฺชติ ๗ อุปฺชฺชชามานญฺจ สเจ เอโก พุทฺโธ นิพฺพคฺคิสฺสติ เอกปุพฺผํ
 อุปฺชฺชติ ๗ สเจ เทว พุทฺธา นิพฺพคฺคิสฺสนฺติ เทว ปุพฺผานิ อุปฺชฺชณฺติ ๗ สเจ
 คโย พุทฺธา นิพฺพคฺคิสฺสนฺติ คฺคิ ปุพฺผานิ อุปฺชฺชณฺติ ๗ สเจ จตฺตาริ พุทฺธา
 นิพฺพคฺคิสฺสนฺติ จตฺตาริ ปุพฺผานิ อุปฺชฺชณฺติ ๗ ตานิ โข เอกสมฺมึเยว นาลเ¹⁰⁰
 กณฺฐิกานิ ปุพฺผานิ พุทฺธา¹⁰¹ ทฺฐวาติ เวทิตฺตทานิ ๗ ตทา มหาพฺรหฺมาโน
 อาคณฺควา ตํ นิมิตฺตํ โอโลเกสฺสนฺติ สเจ ปุพฺผานิ ปสฺสนฺติ โสมนสฺสา ภวนฺติ
 สเจ ปุพฺผานิ น ปสฺสนฺติ, เต วินสฺสติ วัต โภ โลโกติ สํเวควาจํ
 นิจฺฉาเวควา นีวคฺคณฺติ ๗ อถ โข สุทฺธาวาสมหาพฺรหฺมาโน สปริสา มาริสา
 อายามํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ปสฺสิสฺสามาติ มหาโพธิปลฺลงฺกฏฺฐานํ คจฺฉณฺติ ๗ พุทฺธานํ

⁹⁸ ก. สณฺฐหามาเน

⁹⁹ ก. คคฺค

¹⁰⁰ ล.5 กาเล

¹⁰¹ ก. พุทฺธา

* มาจากโลกุปมิตฺติ หน้า 148-149.

อนิพหุตคนกสฺส ปุပ္ผ์ ไหติ ๗ เต อปุจฉิตคจฺฉํ ทิสฺวา อนุทธกาโร วต โภ
 โลโก ภวิสฺสตี, มตมตสฺสตฺตา¹⁰² อปายเย ปริปุเรสฺสนฺตี ฉ เทวโลกา จ
 นว พุรหฺมโลกา จ สฺสญฺญา ภวิสฺสสนฺตีติ อนตฺตมฺนา ไทฺนตี ๗ เต จ
 ปุပ္ผิตกาเล ปน ปุပ္ผ์ ทิสฺวา สหฺพญฺญโฬธิสฺสคฺเตสฺ มาตฺตฺวจฺฉี โอกฺกนฺเตสฺ
 นิทฺทขมฺนฺเตสฺ ธมฺมจกฺกปฺวคฺตฺมาเนสฺ ยมกปาฏิหาริย์ กโรนฺเตสฺ आयฺสงฺขาร-
 โอสฺซขฺนฺเตสฺ ปรินิพฺพานेสฺ, ทสฺสทสฺสจกฺกวาทฺตปฺปนาทีนิ ปาฏิหาริยานิ
 ทกฺขิสฺสสาม จตฺตาโร อปายา ปริหาธิสฺสนฺตี ฉ เทวโลกา นว พุรหฺมโลกา
 ปริปุเรสฺสนฺตีติ วตฺวา อตฺตมฺนา จฺทานํ จฺทาเนนฺตา อตฺตโน อตฺตโน พุรหฺมโลกํ
 คจฺฉนฺตี* ๗ อธิติ ปรมํ กปฺปวฺจฺจฺจฺรานกถา เวทิตฺทพา ๗

(24) * ตทา อภสฺสรา พุรหฺมโลกे ปรมฺตรา สฺตฺตา นิพฺพตฺตา आयฺกฺขยา
 วา ปุณฺณกฺขยา วา คโต จวิตฺวา อุปปาติกา พุทฺธา ธิตฺ อุปฺชฺชนฺตี ๗ เต
 สยมฺปภา อนตฺตลิกฺขจฺรา วิจรฺนตี ๗ เต** อคฺคญฺญสฺสฺเต เต ตํ รสฺปฺรวิ สายิตฺวา
 คณฺหาภิภูตฺตา อาโลอุปฺปนาณปฺปการํ ปริกฺขฺยฺชิตฺุ อุปฺกมฺนฺตี ๗ อล เนลล์ สยมฺปภา
 อนตฺตรชายตี¹⁰³ อนุทธกาโร ไหติ ๗ เต อนุทธการ ทิสฺวา ภายฺนตี, คโต เนลล์
 ภยํ นาเสควา สุริยภาวํ ชนฺยนฺตี¹⁰⁴ ปญฺญาสโยชนํ สุริยบณฺฑลํ ปาตฺตภาวตีติ
 วุตฺตี** ๗ เต ตํ ทิสฺวา อาโลกํ ปฏฺิถมิบฺหาตี ทฺวฺจฺจฺจฺจฺรา พุทฺธา อมฺหากํ
 ภิตานํ ภยํ นาเสควา สุริยภาวํ ชนฺยนฺโต จฺจ
 คสมฺมา สุริโย¹⁰⁵ ไทฺนตี

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰² ก. มตา มตา สฺตฺตา

¹⁰³ ก. อนตฺตรชายตี

¹⁰⁴ ก. สุริยภาวชนฺยมานํ

¹⁰⁵ ทุกฉบับเป็น สุริโย

... มาจากโลกุปฺปตฺติ หน้า 149-150.

... ที. ปา. 11/61/99.

สมสมา, เอเวเว ญฺญูปฏฺฐาเน¹⁰⁹ ปุพฺพตา โทหนฺติ, นิมนฺนิมนฺนฏฺฐาเน สมฺมุตฺทา
สมสมฏฺฐาเน ทีปานิ โทหนฺติ* ๗

(26) * อถ เตลฺลํ สุตฺตานิ รสปรูวี ปริฏฺฐิตฺตานิ กเมเน¹¹⁰ เอกฺจฺเจ
วณฺณวณฺโฑ¹¹¹ เอกฺจฺเจ ทุพฺพณฺมา โทหนฺติ ๗ ตตฺถ วณฺณวณฺโฑ ทุพฺพณฺเ
อติมณฺญุนฺติ ๗ เตลฺลํ อติมานปฺจฺจยา รสปรูวี อนุตฺรธายติ ๗ อถ วณฺณคณฺธรส-
สมฺปนฺโน ภูมิปฺปฏฺโก¹¹² ปาตุภวติ ๗ อถ เนลฺลํ ปาเปเน โส อนุตฺรธายติ ๗
ตโต วณฺณคณฺธรสสมฺปนฺนา ปทาลตา¹¹³ ปาตุภวติ ๗ เตเนเว นเยเน¹¹⁴
ยํ ตโต สายํ สายนคฺถาย ออาหารนฺติ, ปาโต ตํ ปกุกํ วิรุฬฺหํ โทติ ๗
ยํ ตโต ปาโต ปาตรา อคฺถาย ออาหารนฺติ, สฺวयํ ตํ ปกุกํ วิรุฬฺหํ โทติ ๗
ตโต คหิตฏฺฐานํ น ปญฺญายติ ๗ ตโต อกฺขรฺปาโก สาสี ปาตุภวติ อกฺโข¹¹⁵
อตุโส สฺกนฺโธ ตตฺถลฺลมฺโโล¹¹⁶, ยโต ตโต สายํ สายนคฺถาย ออาหารนฺติ ปาโต
ตํ ปกุกํ วิรุฬฺหํ โทติ ๗ ยํ ตโต ปาตรสคฺถาย ออาหารนฺติ สายํ ตํ ปกุกํ
วิรุฬฺหํ โทติ ๗ คหิตฏฺฐานํ น ปญฺญายติ ๗ ตโต เนลฺลํ ภาชนานิ ญฺฺปนฺนชฺชนฺติ ๗

¹⁰⁹ ก. ญฺญูปฏฺฐาเน

¹¹⁰ ล.2, ก. กเมเน

¹¹¹ ล.5, ก. วณฺณวณฺโฑ

¹¹² ก. ภูมิจ ปตฺตโก

¹¹³ ล.4 พลาทาลตา ก. ททาลตา

¹¹⁴ ก. ปมาเทน

¹¹⁵ ก. อกฺโข

¹¹⁶ ก. ตตฺถลฺลมฺโโล

เต สาลี ภาชนะ ฐเปควา ปาสาณวิภูริยา ฐเปนุติ, สยเมว ชาลลิตา
 ภูฏฐหิตฺวา ตํ ปจติ¹¹⁷ ฯ โส โหติ โอทโน สุขมนชาติปุมสฺสตีโส¹¹⁸ ฯ
 น คสฺส สุเปเน วา พยญฺชเนเน วา กรณียํ อคฺติ ฯ ยํ ยํ ญฺญูชิตฺกามา
 โทหนฺติ, ตํ ตํ รโส โหติ ฯ เตสํ ตํ โอพาริกํ อาหารํ อาทริ ยโต
 ปภฺวติ มุคฺตกรีสํ สญฺชายติ ฯ อถ เนสํ คสฺส นิกฺขมนคฺคทาย วณฺฆานานิ
 ปภิชฺชนฺติ ฯ

(27) คตา ทิ รสปรูวี ญฺมิ จ ปฏโก ปทาลคฺคาติ อีเม คาว ปริภุคฺคา
 สุธาโภชนาหารา วิย พุท¹¹⁹ วิโนเทควา รสาทรณียํ รสเมว พุทฺทนฺดา
 ทิฏฺฐนฺติ ฯ วคฺคฺโค¹²⁰ สุขุมภาเวเน โอทโน ปน ปริภุคฺโค รลํ วทฺทนฺโคปิ,
 วคฺคฺโคโน โอพาริกภาเวเน ปสฺสวํ กรีสํ อุปฺปาเทติ ฯ อถ เนสํ นิกฺขมนคฺคทาย
 วณฺฆานานิ ปภิชฺชนฺติ ฯ ปุริสสฺส ปุริสภาโว อิตฺติยา อิตฺติภาโว ปาคววติ ฯ
 ปุริมฺปุริสคฺคภาเว จ ปุริมิตฺคคฺคภาเว วา ทิ ปุริสภาโว อิตฺติภาโว ปวคฺคตี¹²¹ ฯ
 อุปจารชฺฎานานฺภาเวเน ยาว สคฺคสฺนฺดาเนสุ กามราโค น ปาควโรหิ, คาว
 พฺลราคฺคปนิสฺสาย อิตฺติปุริสสิทฺทริยานิ ปาควโรหํ ฯ ยทา ปน อุปจารชฺฎานานฺภาโว
 อุปจฺฉินฺโน โหติ, คทา พฺลกามราโค ลทฺธา เสวโน อโหสิ ฯ คโค
 ตทฺทปนิสฺสาย อิตฺตฺตฺตฺตภาวา สคฺคตฺตํ อคฺคตภาเว สญฺชานิสฺส ฯ คทา อิตฺติ ปุริส

¹¹⁷ ก. ปจฺจติ

¹¹⁸ ก. สุขมนชาติปุมสฺสตีโส

¹¹⁹ ก. อุทฺท

¹²⁰ ก. วคฺคฺโคโน

¹²¹ ก. ปวคฺคตี

วิษณุเชตุวา¹³⁰ สิมิ ฐเปสุ ๑ คโต อญฺญตโร โส อลสชาติโก สกภาคํ ปริรทฺชนฺโต
 อญฺญสฺส ภาคํ อหิณฺณ¹³¹ อาทิจฺฉวา ปริภุญฺชิ ๑ คํ ทวิภุชคฺคํ ปริภาสิตฺวา
 วิษณุเชตุํ ๑ คคฺคิยวาเร ปน คคฺคฺวา เกจิ ปาณินา ปหริสฺสุ, เกจิ เลหุทฺตนา
 เกจิ ทญฺเทเน ๑ คโต ปฏฺฐาย อหิณฺนาทานํ ปญฺญาโย, ครโท ปญฺญาโย, มุสวาทา
 ปญฺญาโย, ทญฺทาทานํ ปญฺญาโย ๑ คโต สหุเพมิ สนฺนิปตฺติวา สคฺคเตสฺส เอวฺวปาณิ
 ปาปกาณิ กมฺมานิ ปาตฺตกาณิ ๑ ยนฺนุณํ มยํ เอกํ สคฺคํ สมฺมตํ กเรยฺยาม, โน
 สมฺมา ชียิตฺตํ ชีเยยฺย¹³² ครเหตฺตํ¹³³ ครเหยฺย ปหฺพาเชตฺตํ ปหฺพาเชยฺย ๑
 มยํ ปนสฺส เอเกกสฺส เขตฺตโต อมฺหากํ อาทิจฺฉวา สาลิภาคํ ทสฺสามาติ ๑

(2e) เอวํ กคฺคสนฺนิฏฺฐาเนสฺส ปน สคฺคเตสฺส อิมสฺมิ ยาว กปะเป อยฺเมว ภควา
 โทธิสคฺคภูโต เตน สมฺเยเน เตสฺส สคฺคเตสฺส อภิรูปโต จ¹³⁴ ทสฺสนียคฺโร จ
 มหฺสภุชคฺโร จ พุทฺธิสมฺปนฺโน ปฏฺิพโล มหฺทานภาโว นิคฺคหํ วา ปคฺคหํ วา กาคฺคํ,
 เต คํ อุปลงฺกมิจฺฉวา ยาจิจฺฉวา คํ สมฺมมฺนิจฺฉวา ตฺธิ สงฺเขติ อภิเสกํ อกํสฺ ๑
 อิติ โส เตน มหฺาชเนน สมฺมโต มหฺาสมฺมโต, เขตฺตานํ¹³⁵ อธิปตฺติ ชคฺคติโย,
 ธมฺเมน สเมน สคฺคเต รชฺเชตฺติ ราชฺา ตฺธิ นาเมติ ปญฺญาโยคฺค* ๑ *ยํ สนฺชาย
 วทฺตติ

¹³⁰ ล.4 วิภุชเชตุวา

¹³¹ ภ. อนุนินฺณ

¹³² ล.4, ภ. ไม่มี ชีเยยฺย

¹³³ ล.4, ภ. ไม่มี ครเหตฺตํ

¹³⁴ ท.1, ภ. ไม่มี จ

¹³⁵ ภ. ชคฺคานํ

... มาจาก โลกูปปตฺติ หน้า 152-155.

อาทิจจุลสมภูโต	สุวิสุทศคุณกโร
มหานุกาโว ราชาสี	มหาสมมุตนามโก
โส จกขุภูโต โลกสุส	คหวิลิสมุชชโต
คโมนุโท ¹³⁶ วิโรจิตถ	หุติโย วิย ภาณณา ¹³⁷
ฐปิตา เยน ปรียาทา	โลเก โลกหิตะลิษา
ววดุติดา สกภูณชาติ	นว สขายีคชชนา ¹³⁸
ยสสุสีนํ ราชูนํ	โลกสิมานรทูนํ
อาทิจดา มหาวิรี	กถยนุติ ปนุสิสุสนุติ ฯ

เอวิ ยํ โลกเก อจจวริยภูฏานํ โหธิสตุโต ว คตุถ อาทึ ปุริโสติ ฯ เอวิ
 โหธิสตุตี อาทึ กตุวา ชคตियมตฺทเล สณฐิตะ, เอกจจวนํ สตุตทานํ เอคทโหสิ
 ปาปกกา วต โภ ฐมมา สตุเต ปาตุฏดา อทินนาทานํ ปญญาติ, ครหาปี
 ปญญาติ, มุสาวาโท ปญญาติ, ทนฺทานปี ปญญาติ, ยนฺนุน มยํ เต ปาปก
 อกุสเล ฐมเม ปวาเทยยามาติ ฯ อรญญาตเน ปญฺญุญโย¹³⁹ กตุวา¹⁴⁰
 คตุถ วสนุตา คามนิคมราชธานีสุ ธิกขาย จริตุวา ชีวิทํ กปุปยิสฺสุ ฯ เอวิ เต
 อกุสเล ฐมเม ปวาเทยยา¹⁴¹ พาทิรี กโรนุตีติ พราหฺมณา, เย ปน คสุมี
 สมเย เมถนธมฺมํ สฺมาทิจิตฺวา โครกขกมฺมวานิชกมฺมกสิกมฺมาทิวิสฺสุเต กมฺมุนุเต

¹³⁶ ก. คโมนุโธ

¹³⁷ ก. วินยภาณณา

¹³⁸ ก. สขายีคชชนา

¹³⁹ ก. ปญฺญุญโย

¹⁴⁰ ก. หุตุวา

¹⁴¹ ก. ปวา โทนุติ

ปโยเชษฐ์ เต เวสุสชาติ วุจจนฺติ ๑ เย ปน ตสฺมี สมเย ปรีปาปกาติกมฺมา¹⁴²
 สุตฺธาหารา อหฺลฺลํ เต สุตฺธา วุจจนฺติ^{143*} ๑ ตสฺมา อนุปฺพุเพน พฺรหฺมณฺดาปโย
 จตุคฺคาโร วณฺณา ปญฺญาธิสุ ๑

(2๕) * ตคฺค กปฺปวินาสมหาเมฆโต ยาว .อคฺคิชาลปรีจุเจทา อิหํ เอกํ
 อสงฺเขยฺยํ ลํวญฺญาติ วุจฺจติ ๑ กปฺปวินาสอคฺคิชาลปรีจุเจทาโต ยาว โภกฺกิสฺส-
 สหฺสฺสจกฺกฺวาหฺปรีปุรกสมฺปตฺติมหาเมฆา อิหํปิ ทฺติยมสงฺเขยฺยํ ลํวญฺญฺญฺธาติ วุจฺจติ ๑
 สมฺปตฺติมหาเมฆโต ยาว จนฺทิมสุริยปาตุภาวา อิหํ คตฺติยมสงฺเขยฺยํ วิวญฺญฺติ
 วุจฺจติ ๑ จนฺทิมสุริยปาตุภาวาโต ยาว ปฺน กปฺปวินาสกมหาเมฆา อิหํ จตฺตม-
 สงฺเขยฺยํ วิวญฺญฺญฺธาติ วุจฺจติ ๑ วิวญฺญฺญฺธาติอสงฺเขยฺยํ จตฺตมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺม
 วิสฺตฺติอนฺตรกปฺปสงฺคหนฺติ เกจิ ๑ วิเสสา อสงฺเขยฺยยาติกาลโต เตน สมฺปมาเนเนว
 อิมานิ จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ เอโก มหากปฺปโยติ ๑ เอวํ ตาว อคฺคินา วินาสํ จ
 สณฺทหนฺนญฺจ เวทิตฺตํ ๑ ยสฺมี ปน สมเย กปฺปโย จฺทเกน วินสฺสติ ๑ อาทิโต
 กปฺปวินาสกมหาเมฆอ จฺจ
 วิเสโส : ยดา คคฺค ทฺติโย สุริโย เอวมฺม กปฺปวินาสโก ชารฺทกมหาเมฆ
 วุจฺจติ ๑ โส อนุปฺพุเพน สฺขมํ วสฺสํ วสฺสเนโต อนุปฺพุเพน มหาธาราติ
 โภกฺกิสฺสสหฺสฺสจกฺกฺวาหํ ปฺเรนฺโต วสฺสติ ๑ ชารฺทเกน มุจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 วิสฺยมนฺติ ๑ จฺทกํ สมฺนฺโต วาเตหิ ธาริยติ ๑ ปฺรวิโต เทจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 ยาว ทฺติยชฺชานญฺมํ จฺทกํ คณฺหาติ ๑ เตน ทิ ชารฺทเกน ปกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 วิสฺยมนฺเตว ๑ ตสฺมา ปฺรวิสฺสจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 จ พาลงกรรมมหาวิทยาลัย

¹⁴² ก. ปรี ปาปกาติกมฺมา

¹⁴³ ก. วทฺนฺติ

... มาจาก โลกทิปกสาร หน้า 85-88.

อปเร ปรวิสณฺฐารุทเกต์¹⁴⁴ สณฺฐารวาคกษนุชญจ อนวเสสโต วินาเสควา สหฺพคต
 สยเมว เอโก ชนญโต¹⁴⁵ ติฏฐสึติ วทนฺติ ฯ ตํ ยุตฺตํ ฯ อุปริมํ นวปี
 หุรหฺมโลเก¹⁴⁶ วิลียาเปควา สุกกิณฺเฑ อาหจจ ติฏฐติ ฯ เตน วุตฺตํ

โกฏิสคสทสฺเสกํ จกฺกวาหํ วิลียติ
 ฎปีเคน ยทา โลโก สลิลเณ วินสฺสตีติ* ฯ

ตํ ปน อุทกํ ยาว อนุมคฺคํปิ สงฺขารคตํ อตฺถิ ตาว น วูปสมติ ฯ อุทกานุคตํ
 ปน สหฺพสงฺขารคตํ อภิภาวิตฺวา สทสา วูปสมติ อนฺตรธานํ คจฺฉติ ฯ เหฏฺฐา
 อากาเสน สห อุปริ อากาเสน เอโก โหติ มหฺนุชกาโรติ สหฺพํ วุตฺตสทิลิ ฯ
 เกวลํ ปนินฺธ อาทสฺสรหุรหฺมโลเก อาทิ กควา โลโก ปาตุภาวติ ฯ สุกกิณฺเฑโต
 จวิตฺวา อาทสฺสรหุรหฺมโลเก สดฺดา นินฺหุตฺตนฺติ ฯ คตฺถ กปฺปวินาสกมหาเมชฺโช
 ยาว กปฺปวินาสกขารุทกปริจฺเจโต อิหํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ ฯ อุทกปฺจเจทโต ยาว
 สมฺปคฺคิมหาเมชฺโช อิหํ ทฺติยมสงฺเขยฺยํ ฯ สมฺปคฺคิมหาเมชฺโช ยาว จนฺทิมสฺสุริยปาตุภาโว
 อิหํ คคฺติยมสงฺเขยฺยํ¹⁴⁷ จนฺทิมสฺสุริยปาตุภาโว ยาว กปฺปวินาสกมหาเมชฺโช อิหํ
 จตฺตฉมสงฺเขยฺยํ นาม ฯ อิมานิ จตฺตฉริ อสงฺเขยฺยานิ เอโก มหากปฺโป นาม
 โหติ ฯ เอวํ อุทเกน วินาโส จ สณฺฐนฺนญจ เวทิตฺพหิ ฯ

(๓๐) *ยสฺมี ปน สมเย วาเคน วินสฺสตีติ ฯ อาทิโต ว¹⁴⁸ กปฺปวินาสกมหาเมชฺโช

¹⁴⁴ ล.7 ปรวิสณฺฐารุทเกต์ ตํ

¹⁴⁵ ล.7 ชนญโต ท.1, ท.2 ชนญโต

¹⁴⁶ ท.1, ท.2 อุปริมนจฺฉมิ หุรหฺมโลเก ก. อุปริมนวปี หุรหฺมโลเก

¹⁴⁷ ล.2, ท.1 อิหํ คคฺติยํ อสงฺเขยฺยํ

¹⁴⁸ ก. อาทิโต จ

... มาจาก โลกทีปภสสาร หน้า ๑๐.

วฏฐิติคฺวาติ¹⁴⁹ ปุพฺเพ วุคฺชนเยเนว คญฺจ วิคฺคาเรตพฺพํ ฯ อํ ปน วิเสโส :
 ยถา ตตฺถ พฺทิตโย สุวิตโย เอวมิตฺถ กปฺปวินาสกสมคฺควาโต สมฺภูตฺธาติ ฯ โส ปฺรพฺ
 สณฺฑธฺรํ ฐฏฺฐาเปติ, ตโต ฐฏฺฐรํ¹⁵⁰ สุขฺมวาลิกํ ฐฏฺฐวาลิกํ สกฺขรปาสาณาทโย¹⁵¹ ยาว
 ฐฏฺฐาคารมคฺคเต ปาสาณเ วิสมฺภูตฺธาเน ฐิตมทวารุกฺเข จ ฐฏฺฐาเปติ ฯ เต ปฺรวิโต
 นภมคฺคตา¹⁵² น ปุณ ปตฺนุติ¹⁵³, ตตฺถเอว จุณฺณวิจฺจณฺณ ทฺตฺวา อภาวํ คจฺจนฺติ ฯ
 อถานุกฺกเมน ฐฏฺฐา วาโต สมฺภูตฺฐิติคฺวา ปฺรวิ ปฺริวตฺเตตฺตฺวา จุทฺถมฺลํ กตฺวา
 อากาเส ชิปฺติ¹⁵⁴ ฯ โยชนสคฺคปฺปมาณานิ ปฺรวิปฺปเทสสา ทฺวิโยชนนฺติโยชนจฺจโยชน-
 ปญฺจโยชนสคฺคโยชนปฺปมาณานิ วาตเวคฺคชฺชิตฺตา อากาเสเยว จุณฺณวิจฺจณฺณ ทฺตฺวา อภาวํ
 คจฺจนฺติ ฯ จกฺกฺวาพฺพคฺคตฺตํ ลินฺเนรฺพคฺคตฺตํ วาโต ฐฏฺฐิตฺตฺวา อากาเส ชิปฺติ ฯ
 เต อญฺญมญฺญํ จุณฺณวิจฺจณฺณ ทฺตฺวา อากาเส วินสฺสนฺติ ฯ เอเตเนว ฐปาเยน
 ฐมฺมฐฏฺฐกฺวิมานานิ จ อากาสฐฏฺฐกฺวิมานานิ จ วินาเสนฺโต ฉกามาจฺจเรทฺวโลเก
 วินาเสตฺวา โภกฺกิสฺสคฺคสฺสจกฺกฺวาพานิ วินาเสติ ฯ ตตฺถ จกฺกฺวาพคฺคตา จกฺกฺวาพ-
 คคฺคเตหิ ทิมวณฺตคคฺคตา¹⁵⁵ ทิมวณฺตคคฺคเตหิ ลินฺเนรฺพคคฺคตานิ ลินฺเนรฺพคคฺคเตหิ
 อญฺญมญฺญํ สฺมาคฺคตฺตฺวา อภินฺตฺตา จุณฺณวิจฺจณฺณ ทฺตฺวา วินสฺสนฺติ ฯ ปฺรวิโต ยาว

¹⁴⁹ ก. ฐฏฐิติคฺวาติ

¹⁵⁰ ก. ฐฏฐรชฺชํ

¹⁵¹ ล.4, ท.2 สุขฺมวาลิกฐฏฐวาลิกสกฺขรปาสาณาทโย

¹⁵² ก. นภมคฺคตา

¹⁵³ ก. ปตฺนุติ

¹⁵⁴ ก. ชิปฺติ

¹⁵⁵ ก. ไม่มี ทิมวณฺตคคฺคตา

คดียชฌานภูมิ¹⁵⁶ วาโต คณหาตีติ คคฤ คโย¹⁵⁷ พุรหมโลก วินาเสควา เวหปผล
อาหจจ ดิฏฐติ* ๗ เตน วุตตี

โกฏิสคสทสุเสกั

จกุกวาวี วิธัเสติ

วาโย ธาตุปโปโกเปน

ยทา โลโก วินสสุตีติ

เอวี่ โส วาโต ปฐวิสนฐารกอุทเกน ตั¹⁵⁸ สญจารกวาเตน จ สทฐี สหุสงขารคตี
วินาเสควา สยบปี วินสสุติ ๗ เหฏฐา อากาเสน สท อุปรี อากาโส เอโก
โหติ มหนุทกาโร ๗ สหุพี วุตตสทิตั อีธ ปน สุกกิตุพุรหมโลกั อาทิ กควา
โลโก ปาดุภาติ ๗ เวหปผลโต จวิควา สุกกิตุหาทีสุ สคตา นินุทคตุนติ ๗
คคฤ กปฐวินาสกมหาเมฆโต ยาว วินาสกปาดุปะเจโท¹⁵⁹ อิทเมกั อสงเขยัย ๗
วาดุปะเจโท ยาว สยปคตุมหาเมโย อิท ทุคตมสงเขยัย ๗ เป ๗ อิมานิ จคตาริ
อสงเขยัยานิ เอโก มหากปโป โหติ ๗ เอวี่ วาเตน วินาโส จ สญฐหนญจ
เวทิตุพั ๗

(31) กัการณา เอวี่ โลโก วินสสุติ ๗ อตุสลมูลการณา ๗ **ยถา ทิ
ราคโทสโมทานั อธิกาภาเวน ยถากุภมึ ไรคนุครกปโป สคตุนุครกปโป
ทุพุกุขนุครกปโปติ อีเม ติวิชา อนุครกปโปา วิวญญฐาธิมุทิ อสงเขยัยกปโป

¹⁵⁶ ท.2 คดียชฌานภูมิยา

¹⁵⁷ ภ. โย

¹⁵⁸ ล.5, ท.1 ไม่มี ตั

¹⁵⁹ ล.4 วินาสกวาดุปะเจโท

... มาจาก ส.ท. 1/212/443-444.

... มาจาก ส.ท. 1/213/445.

ชายนุติ ๗ เอเวเมเต ยถาวุตา ดโย ลัฏฐา รากาทีนั อธิกาเวณ โหนติ ๗
 ดตุถ วาเค อุตฺตมนฺตเร อคฺคินา วินฺสฺสตี , โทเส อุตฺตมนฺตเร อุตฺตมนฺตเร อุตฺตมนฺตเร วินฺสฺสตี ,
 โมเท อุตฺตมนฺตเร วาเตน วินฺสฺสตี ๗ อถปิ อภฺยญฺเจสุ ทิ อุตฺตมนฺตเรสุ เอเว
 โลโก วินฺสฺสตี ๗ โส จ โข วาเค อุตฺตมนฺตเร อคฺคินา วินฺสฺสตี , โทเส
 อุตฺตมนฺตเร วา อคฺคินา วินฺสฺสตี , อถ โทเส อุตฺตมนฺตเร อุตฺตมนฺตเร อุตฺตมนฺตเร วินฺสฺสตี ๗
 เกจิ ปน โทเส อุตฺตมนฺตเร อคฺคินา , วาเค อุตฺตมนฺตเร อุตฺตมนฺตเร อุตฺตมนฺตเร วินฺสฺสตี ,
 โมเท อุตฺตมนฺตเร วาเตน วินฺสฺสตีติ วทฺนฺติ ๗ เตสํ กิร อัย อธิปฺปาโย :
 ปากฏสตุตฺตสฺส¹⁶⁰ โทสฺส อคฺคิสฺสตี , อปากฏสตุตฺตสฺส¹⁶¹ วาเค
 ชารุทกสฺสตี จ มุคฺคตาติ ๗ เอวํ วินฺสฺสโตปิ นิรนฺตรเวว สตุต วาเร อคฺคินา
 วินฺสฺสตี , อฏฺฐเม วาเร อุตฺตมนฺตเร ๗ ปุณ สตุต วาเร อคฺคินา อฏฺฐเม วาเร
 อุตฺตมนฺตเร ๗ เอวํ อฏฺฐเม วาเร วินฺสฺสโต สตุตฺตคฺคํ อุตฺตมนฺตเร วินฺสฺสตีวา ปุณ
 สตุต วาเร อคฺคินา วินฺสฺสตี ๗ เอคฺคาวตา เตสฺสฏฺฐิกปฺปา อตีตา โหนติ ๗
 เอคฺคณฺตเร อุตฺตมนฺตเร นสฺสนวารี สมฺปคฺคณฺตเร ปฏฺฐิตฺตวา ลหุโรกาโส วาโต
 ปริมุขจตุสฺสฏฺฐิกปฺปาเยเก สุกฺกิเยเท วิหฺธํเสนฺโต โลกํ วินาเสตี ๗ เอคฺค ปน
 วาโค สตุตฺตํ พหุล¹⁶² ปวตฺตตีติ วาเควเสน พหุโล โลกวินาโส เวทิตฺตพฺโพ^{**} ๗
 เตนาหุ โปราณา

* สตุตฺตคฺคินา วารา	อฏฺฐเม อฏฺฐโมทกา
จตุสฺสฏฺฐี ยทา ปุณฺณา	เอโก วาเย วาโร สียา
อคฺคินา ฆสฺสรเทฏฺฐา	อาเปน สุกฺกิเยทกา
เวทิตฺตพฺโพโต วาเตน	เอวํ โลโก วินฺสฺสตีติ* ๗

¹⁶⁰ ก. ปากฏผลสฺส

¹⁶¹ ก. ปากฏผลสฺส

¹⁶² ก. วาหุล

... มาจาก โลกทีปการ หน้า 100.

เอตถปิ สหหจตุส อสงเขยยกปเปส วิวัญญูฐายีอสงเขยยกปเปสมิ จตุสญฺฐิ อนุตรกปปา
 ชมฺพุทีเป โหนฺติ ๑ อนุตรกปปาทิ เอตถ คตฺทาติเกโท กปฺโป เอกสฺส อตุลฺลิตฺติ
 กปฺโป สคฺคโลกิ ๑

(๘๒) กปฺปวินาโส กปฺโป จ จตุตฺรปทโลเปเน อนุตฺรา จ กปฺโป สํวัญญกปฺปิ
 อปฺควา อนุตฺรา จ โลกวินาโสติ อตุโล ๑ โส ปน ติวโร สคฺคอนุตรกปฺโป
 ไรคฺคอนุตรกปฺโป ทฺพทิกฺขณฺตฺรกปฺโปติ ๑ คคฺค โลกฺสุสฺสทาย ปชาย ทฺพทิกฺขณฺตฺรกปฺโป ,
 ไทสุสฺสทาย ปชาย สคฺคอนุตรกปฺโป , โมหฺสุสฺสทาย ปชาย ไรคฺคอนุตรกปฺโป ๑ คคฺค
 ทฺพทิกฺขณฺตฺรกปฺเปเน นฺตฺรา เขยฺยูเยเน เปตฺวิสเย อุปฺปชฺชนฺติ ๑ กสมฺมา ๑
 อาหารนิกฺขนฺติยา พฺลวคฺคา ๑ สคฺคอนุตรกปฺเปเน นฺตฺรา เขยฺยูเยเน นิรเย อุปฺปชฺชนฺติ ๑
 กสมฺมา ๑ อญฺญมญฺญํ พฺลวชาฏตฺยา ๑ ไรคฺคอนุตรกปฺเปเน นฺตฺรา เขยฺยูเยเน สคฺเค
 อุปฺปชฺชนฺติ ๑ กสมฺมา ๑ เตสํ ทิ อโท วค อญฺญเณลฺลิตฺติ สคฺคานํ เอวฺวโร ไรโค น
 ภเวยฺยาติ เมตฺตจิจฺจํ อุปฺปชฺชนฺติ ๑ เอวํ ติวโร อนุตรกปฺโป ยถารํ จตุสญฺฐิกฺขคฺคํ
 วิวัญญูฐายีอสงเขยฺยกปฺโป โลกวินาโส โหติ ๑ ปฺรุมกปฺปานํ ทิ มนฺุสฺसानํ आय
 อสงเขยฺยมิ¹⁶³ พฺควา คํ อกฺุสฺสานํ ชมฺมานํ สโมธานเหตุ อนุกฺกเมน ปรีทายมานํ
 ทสฺวสฺสกาเล ติจฺจฺฐติ ๑ ตทา วคฺคปฺปกาเรสุ อญฺญตฺรอนุตรกปฺเปส อญฺญตโร เอโก
 อนุตรกปฺโป โหติ ๑ ปฺน คํ आय กุสฺสานํ ชมฺมานํ สโมธานเหตุ ๑ทตฺตมานํ
 อสงเขยฺยมิ พฺควา ปฺน คโต อนุกฺกเมน ปรีทายมานํ ทสฺวสฺสกาเล ปน ติจฺจฺฐติ ๑
 ตทา จ เอโก อนุตรกปฺโป โหติ ๑ อิมินา นเยเน สํวัญญกปฺปิ อปฺควา อนุตฺรา
 จตุสญฺฐิ อนุตรกปฺปา โหนฺตฺติ เวทิตฺทํ ๑ เอวํ วิวัญญูฐายีอสงเขยฺยกปฺโป
 จตุสญฺฐิ อนุตรกปฺปสงฺคโหติ เกจิ ๑ อิตฺเร คโย กาลกโต เตเน¹⁶⁴

¹⁶³ ท.๒ อสงเขยฺยา

¹⁶⁴ ก. คโย กาลกเตน

สมปมาณา จ ๑ กสุม่า ปน มนุสฺसानํ อายุปมาณสฺส หายนวตฺตณฺญจ โหติ ๑
 อุตฺตโกชนํ วิปตฺติสมปตฺติโต , อุตฺตโกชนวเสน หิ อายุ หายติ วตฺตสฺสิติ ๑ ตตฺถ
 ราชานอ อธมฺมิกา โหนฺติ ๑ ตโต อูปรราชานอ เสนาปติ เสฏฺฐิโน จ สกฺลนฺครํ
 สกฺลรฏฺฐํ อธมฺมิกเมว โหติ ๑

(๖๖) อถ เตสํ อารกฺขเทวดา ตาลํ มิตฺตา ภูมฺมฏฺฐกเทวดา , ตาลํ มิตฺตา
 อากาสฏฺฐกเทวดา ตาลํ มิตฺตา , อุตฺตวลาหกเทวดา ตาลํ มิตฺตา , อพฺพวลาหกเทวดา
 ตาลํ มิตฺตา , สิตฺตวลาหกเทวดา ตาลํ มิตฺตา , วาตฺตวลาหกเทวดา ตาลํ มิตฺตา ,
 วสฺสวลาหกเทวดา ตาลํ มิตฺตา , จาคุมหาราชิกเทวดา ตาลํ มิตฺตา , ตาวตีสเทวดา
 ตาลํ มิตฺตา , ยามาเทวดา ตาลํ มิตฺตา , อุตฺตสฺสิดา เทวดาติ เอเตน อูปาเยน ยาว
 ภาวคฺคา¹⁶⁵ ฐเปตฺวา อริยสฺวเก สหุเห เทวา-พฺรหฺมปริสาปิ อธมฺมิกา โหนฺติ ๑
 ตาลํ อธมฺมิกตาย วิสมภฺฐานํ จนุทิมสุริยา ปริหรนฺติ ๑ วาโต ยถามคฺเคน น
 วายนฺโต, อากาสกฏฺฐวิมานานิ ไชเรนฺติ ๑ วิมานेषु ไชริเตสุ เทวตานํ ก็พฺนคฺถาย
 จิตฺตานิ น นมฺนฺติ ๑ เทวตานํ ก็พฺนคฺถาย จิตฺเตสุ น นมฺนฺเตสุ สิตฺตญฺหอุตฺติ
 ยถากาเลน น สมฺปชฺชติ ๑ คสฺมิมิ อสมฺปชฺชนฺเต สมฺมา เทโว น วสฺสติ ,
 กตฺถจิจิ วสฺสติ ๑ วสฺสนฺโตปิ ยถา ยถา สสฺसानํ อูปกาโร น โหติ , ตถา ตถา
 วสฺสติ จ วิคจฺฉติ จ ๑ เตน ปฐฺวี นิโรชา โหติ ๑ คสฺส นิโรชตาย ตานิ
 สสฺसानิ วิสมภานิ โหนฺติ ๑ นิโรชานิ วิคคณฺธสวณฺณสมฺปนฺนานิ ๑ อาหาเรสุ วา
 เตลมจฺฆานิตาทีสุ วา อีสเสสุ น อีชา โหติ ๑ เอกภายเน ปกฺขิตฺตญฺหเล
 เอกสฺมิมิ ปเทเส ภคฺคํ อุตฺตญฺหลํ โหติ อติกลินฺนํ ๑ เอกสฺมิมิ สมฺปากํ อคฺคิปากํ
 ปริภุคฺคํ ภูจฺฉิยฺปิ ตีหากาเรหิ ปจฺฉติ ๑ นิโรชาหารโกชนา สคฺคา พฺพอาพาธา โหนฺติ ,
 ภูฏฺฐคณฺธาทีนิ อูปชฺชนฺติ ๑ นิโรชานิ อีสถานิ ไรศํ วุปฺสเมตฺตํ น สกฺโกนฺติ ๑
 เตน เต พฺพโรคา เจว โหนฺติ อูปายุกา จ , ตาว อุตฺตโกชนวเสน อายุ หายติ ๑

165 ก. ภาวคฺคา

ยथा ปน ราชาน โนมิกา โทนติ , ตทา อุปราชาโน โนมิกา โทนติ ฯ
 ปริมนเยน ยาว พุทธมโลกา สหเพมิ โนมิกา โทนติ ฯ

(34) เตลลั โนมิกคุดา สม่ จุนทิมสุริยา ปริทรนติ ฯ ยถามคฺเคน วาโต
 วายติ อากาสฏฺฐกรวิมานานิ น ไชเกนุติ ฯ เตลลั อไชกา เทวตานิ กิพนคฺถาย
 จิตฺตานิ นมนฺติ ฯ เอว กาลเณ อุตฺ สมปฺชชติ , เทโว สมฺมา วสุตฺติ ฯ
 วปฺปกาลโต ปฏฺฐาย สสฺसानิ อุปการิ กโรนฺโต วสุตฺติ , กาลเณ วิคฺจจฺติ เตน
 ปฏฺฐวี โยชารสสมฺปนฺนา โทติ , อาทาเรสุ วา เตลมคฺคพาณีตาทิสฺสุ วา โอสถेषุ
 โยชา โทติ ฯ ตาย ตานิ สมฺปากานิ คนฺธวณฺณรสสมฺปนฺนานิ โยชวณฺตานิ โทนติ ฯ
 เตหิ สมฺปาทิตโกชนิ ปริภุคฺคํปิ สมฺมา ปรีปากิ คจฺจติ ฯ อุปฺปนฺเน โรเค
 โยชวณฺตานิ โอสถานิ วุปฺสเมตฺถุ สกฺโกนฺติ ฯ เตน สคฺคตา อโรคา ทิชายุกา โทนติ ฯ
 เอว อุตฺโกชนวเสน आय วทฺธตฺติ ฯ เอว โอกาสโลกสฺส วินาสญฺจ สญฺจหนญฺจ
 เวทิตฺทหิ ฯ อิติ สาจฺจนสฺส ปิตฺติปาโมชฺชปญฺญาปากภุคฺคตวทฺธนคฺถาย โลกสญฺจฺจฺจฺจฺจ
 นามเก กเค , กปฺปวฏฺฐานปรีจฺเจโท ปฏฺโธ ฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริจเฉทที่ 2

(จกุกวาทสิเนรวุณณา)

(จกุกวาทกถา·สตุต สุริยจกุกวาทกถา)

(35) * เอวํ อีเมหิ ตีหิ การณเหติ¹⁶⁶ โลกํ¹⁶⁷ วินาเสตฺวา สญฺฐิตฺเต โลกสนฺนิ-
 วาเส จนฺทิมสุริยานํ ปาดุฏฺททิวเสเยว¹⁶⁸ สิเนรูปพฺพตจกุกวาทหิมวณฺตปพฺพตทิปสมฺมททา
 ปาดุฏฺทวณฺติ ฯ เทวฺฐา จนฺทิมสุริย จนฺทิมสุริยปาดุฏฺทวาโว วุตฺตณโย ว ๗ อหํ วิเสโส ๗
 เต จ โข อปฺพหํ อปริมํ มคฺคณฺณณฺณมิติวเสเยว ปาดุฏฺทวณฺตีติ วุตฺตตฺตา เตสํ
 ปวตฺตติอาการํ กถสฺสสามิ ๗ ตตฺถ จกุกวาทํ นาม สิเนรูปพฺพตสตุตฺตปริภวฺตปพฺพตจตฺตมหา-
 ทิปทวิสทสฺสปริตฺตทิปมหาสมฺมทเทหิ ปฏิมณฺตีติ จกุกวาทพพฺพตปริภวฺตตฺตญฺจ เอกํ จกุกวาทํ
 นาม ๗ อถวา เอวํ จนฺทิมสุริเยสฺส ปาดุฏฺทเตสฺส นกฺขตฺตานิ ตารกฺรูปานิ¹⁶⁹
 ปาดุฏฺทวณฺติ ๗ ตโต ปฏฺติ รตฺตนิทิวา ปญฺญาณฺติ อณฺุกเมเน จ มาสทฺทมาสจฺจ
 สํวจฺจรา จ ๗ จนฺทิมสุริยานํ ปน ปาดุฏฺททิวเส วา สิเนรูปพฺพตราชา
 จกุกวาทหิมวณฺตปพฺพตทา จตฺตาโร มหาทิปา เทว ทิปปริตฺตสทสฺसानิ¹⁷⁰ ปาดุฏฺทวณฺติ ๗
 เต ย โข อปฺพหํ อปริมํ เอกปฺพทาเร¹⁷¹ มคฺคณฺณณฺณมิติวเสเยว ปาดุฏฺทวณฺตีติ

¹⁶⁶ ท. 4 ตีการณเหติ

¹⁶⁷ ก. โลกํ

¹⁶⁸ ก. ปาดุฏฺททิวเสเยว

¹⁶⁹ ก. ตารกา รูปานิ

¹⁷⁰ ล. 4 ทิปปริตฺตสทสฺसानิ

¹⁷¹ ท. 3, ล. 2, ล. 5 เอกสฺสทาเร

* มาจาก โลกทิปกสาร หน้า 100-117.

เวทิตุฬ ๗ ยสุมา เจตุต เอก์ จกุกวาท์ อายามโต จ วิตุถารโต¹⁷² จ โยชนาน์
 ทวาทสสคสทสุสานิ จตุคิสสคตานิ¹⁷³ ปญญาสนุจ¹⁷⁴ โยชนานิติ อฏฐกถาย์ วุคุด์ ๗
 คสุมา วุคุดปริมาณโต อิมสุส จกุกวาทสุส สิเนรูปติฏฐิติโตกาเส จตุราสีติโยชนสทสุสานิ
 จ ปรโต ยาว จกุกวาทพหคทา อุตฺตรทิสภาคปมาณญจ ปหาย อิมิสุส ทกฺขินทิสาย
 สิเนรูปจกุกวาทาน์ อนุคร์ ปริมาณโต ปญจสคสทสุสานิ เอณฺนสฏฐิสทสุสานิ สคฺค จ สคานิ
 โยชนานิ ปญจวิสุคฺคตฺรานิ จ มชฺฌวิธิคโต นาม ๗ อถวา

ทวาทสสคสทสุสานิ	จตุคิส สคานิ จ
ปญญาสนุโยชนานิติ	จกุกวาทสุส ยามกั ๗
ปริกฺเขปโต	
สพฺพิ สคสทสุสานิ	ฉติสปริมญฺทลั
ทสญฺเจว สทสุสานิ	อทฺตญฺททานิ สคานิ จ
ทฺเว สคสทสุสานิ	จตุคทาริ นหฺตานิ จ
เอคฺคกั พหคฺคเตน	สงฺฆาตาย์ วสุนฺธฺรา* ๗
คสุสานิ สนฺธฺารโก ๗	
นว สคสทสุสานิ	บาทฺโต นภมฺคฺคโต
สฏฐิญฺเจว สทสุสานิ	เอสา โลกสุส สญฺฐิติ ๗

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁷² ก. วิตุถารคฺคั

¹⁷³ ล. 2 จตุคทาริ สคานิ

¹⁷⁴ ล. 4 ปญญาสนุ

* วิ. อฏ. 1/125.

เอวี่ สณฺฐิตะ เจตุถ โยชนานิ

จตุราสีติ สหสฺसानิ

อจฺจุคฺคโต คาวเทว

คโต อทฺตปฺปฏฺเณ

อชฺโฆคาหุโหคตา ทิพฺพา¹⁷⁷

ยฺคนุชโร อธิษฺนุชโร

เนมิษฺนุชโร¹⁷⁸ วินตฺตโก

เอเต สคฺต มหาเสลา

มหาราชานามาวาสา

โยชนานํ สदानุจฺโจ

โยชนานํ สหสฺसानิ

จตุราสีติสหสฺเสติ¹⁸⁰

ติปฺปญฺจโยชนกฺขนฺธธา

ปฺปญฺญาสโยชนกฺขนฺธธา

อชฺโฆคาหุโห มหณฺณเว¹⁷⁵

สิเนรฺพพฺพคฺคโต ๗

ปมาณฺณ ยถากุณฺม¹⁷⁶

นานารคนวิจฺจคฺคกา

กรวิโก สฺทสฺสโน

อสุสกณฺเฒ ศิริหฺรทา

สิเนรฺรสฺส สมฺนุตโต

เทวยกฺขนฺธนิเสวิตา

ทิมวา ปฺปญฺจ ปฺพพฺโต

ตีณิ आयคฺควิคฺคโต¹⁷⁹

ภูเกฺหิ ปฏฺิณณฺติโต

ปริกฺขเขปา นคฺควฺทยา

สาชายนมา สมฺนุตโต

¹⁷⁵ ก. มาปณฺณเว

¹⁷⁶ ล. 2 ยถากุณฺเม

¹⁷⁷ ล. 5 นิพฺพา

¹⁷⁸ ก. มิษฺนุชโร

¹⁷⁹ ก. आयคฺควิคฺคโต

¹⁸⁰ ก. จตุราสีติสหสฺसानิ

เทวอลิตีสหสฺสามิ

อชฺฎคาคหุโห มหณฺณเว

อจฺจุคฺโคโต ดาวเทว

จกฺกวาฬสิจฺจโย

ปริกฺขิปิตุวา ตํ¹⁸¹ สหฺพํ

โลกธาวมฺยํ ฐิโต* ๑

- (36) ** ตตฺถ จนฺทมนฺทลํ เอณฺนปญฺญาสโยชนํ สุริยมณฺทลํ ปญฺญาสโยชนํ
 ดาวตีสภวานํ ทสสทสฺสโยชนํ ตถา อสุรภวานํ ตถา อวีจิมทานิรโย จ ชมฺพทํไป
 จ ๑ อมฺรโคยานํ สดสทสฺสโยชนํ ตถา ปุพฺพหิเทหํ ๑ อุตฺตรกรู¹⁸²
 อฏฺฐทสฺสโยชนํ ๑ เอกเมโก เจตฺถ มหาทํไป ปญฺจสสปริยตฺถทํปปริวาโร ๑
 ตํ สหฺพํ¹⁸³ เอกํ จกฺกวาฬํ เอกา โลกธาวุ, ตทฺนตฺเรสุ โลกนฺตริกนิรโย¹⁸⁴
 ฐิโต ๑ เอวํ อนนฺตานิ จกฺกวาฬานิ ๑
- (37) ตตฺถ จกฺกวาฬนฺติ จกฺกวาฏฺฐนฺติ¹⁸⁵ จกฺกวาฬนฺติ โวหารคตํ ๑ ยสมฺมา
 รตจกฺกํ วิย สมวฏฺฐจฺจ ญํ วิย วฏฺฐการญฺจ ๑ ตสมฺมา จกฺกวาฬนฺติ วุจฺจติ** ๑
 โลกสณฺฑารเกน สณฺฑิตํ อุกทํ, ปฏฺวิยา พหฺลํ กถติ ๑ ทิริยํ เอตฺตกํ
 อวฏฺฐํ เอตฺตกนฺติ ปริจฺเจโต น กถิโต ๑ สมกาลํ โลกวินาสกาเล ยตฺตกํ ฐานํ
 วินาสกอุปฺปตฺติ โหติ ตตฺตเก ฐานเ ปฏฺวิ ฐิโต ๑ ตสมฺมิ อุกทมตฺตเก มนุสฺसानํ

¹⁸¹ ก. ตํ ตํ

¹⁸² ก. อุตฺตรกรู

¹⁸³ ก. สหฺพํ

¹⁸⁴ ก. โลกนฺตริกนิรโย

¹⁸⁵ ก. จกฺกวาฏฺฐนฺติ

... มาจาก โลกทีปกสาร หน้า 102-103.

... มาจาก โลกทีปกสาร หน้า 514.

นาวา วิทยา อนุภาณี วิทยา จ ปศุธานี วิทยา จ โภกีสตสพสุจกุกวาพานิ ฐิตานิ ฯ
 ตานิ¹⁸⁶ อัญญมณฺญํ อสมฺพฺพฐานิ¹⁸⁷ ยถิ สมฺพฺพฐานิ¹⁸⁸ น จลฺยณฺนติ¹⁸⁹ ฯ
 กถิ ปิสุ¹⁹⁰ อุกเก มตฺถเก ติฏฺฐนฺตฺติ ฯ น ปนายํ ปิสุปรฺว อุกกมตฺถเก ฐิตา ฯ
 ยถิ ติฏฺฐเรยฺย วิสิยิตฺวา อุกเก ปวิเสยฺย ฯ ปิสุปรฺวริยา ปน เทฏฺฐา ลิลาปรฺวริ ฯ
 ลิลาปรฺวริ จ จกุกวาพพฺพคฺคา จ เอกา พฺพฐา ฯ สเจ เตลลํ อนุตฺรํ ฌิทฺทํ วา
 กเวยฺย พหิ อุกกํ อนุโต ปวิสิคฺวา จกุกวาพํ โอสีทาเปยฺย ฯ ยสมฺมา พหิ
 อุกกสฺส ปวิสนิกกาโส นคฺติ ฯ ตสมฺมา อุกกปิฏฺฐเร นาวา วิทยา ติฏฺฐติ ฯ *กฺล-
 นาฬิยา ตลลํ วิทยา ลิลาปรฺวริ ตสฺสา มฺขวฏฺฐิ วิทยา จกุกวาพพฺพคฺคํ ฯ ตสฺมิ ฌาลเก
 ฐปิตกานฺนํ วิทยา ปิสุปรฺวริ ภาชนํ¹⁹¹ ปกฺขิตฺทพฺพคฺคฺชนลลํ วิทยา เอเต จคฺคฺคาโร
 สาคฺรา ฯ สหฺพฺเพลลํ มฺขฺเณ ลินฺเนรฺพฺพโต ปกฺคิมฺนุสฺसानํ นาวาย อุตฺตมิตฺทกฺกปฺทมฺโก
 วิทยา ฐิตโต ฯ โส ลินฺเนรฺพฺพโต วฏฺฏเณ น จจฺจฺรสุโส ฯ จจฺจฺรสุโส เจ กเวยฺยํ ฯ
 อุกฺกธเน จจฺจฺร โกเนสุ¹⁹² ปิฐปาทา วิทยา จคฺคฺคาโร ฐฺฐา อาธารา กเวยฺยํ,

186 ก. คํ

187 ก. อสมฺพฺพฐานิ

188 ก. สมฺพฺพฐานิ

189 ก. ปเลยฺยณฺนติ

190 ล. 2 ปตีเป

191 ท. 3 ภาชนํ

192 ก. โกเนสุ

* มาจาก โลกบัญญัติ หน้า 220.

วรรณคดีอาเขว อุตเน ฐปิตภาชนัน วย ดิฏฐา ฐิต, ดิฏฐา สิลลาปฐวิสมุพฐา,¹⁹³
 ดิฏฐา สินรูปพุดโต จตุโยชนสทสฺสพมาโผ ปวิสิตฺวา ฐิต ๑ คสมมา สดฐาเสน
 คทธิโย วย อจโล ดิฏฐติ ๑ คสมมา เยว โลกปญฺญคฺติปกรณเ สินรูปพุดโต อุทเก
 อสฺสิตโยชนสทสฺส ฐิตติ กถิตโต ๑ *ดิฏฐานัน มชฺฌณปิ บิสุปฐวิ รตนวาสิกขาปิฏฐเ
 อสุรปุร โหติ ๑ สเจ สินรูปพุดโต¹⁹⁴ วรรณ ปาฬิย สินรูป ภิฏฐเว
 ปพฺพคฺราชา อายามโต จตุราสฺสิตโยชนสทสฺสวา วิตุถารโต จตุราสฺสิตโยชนสทสฺสชาติ*
 ภควตา วุตตนฺติ ๑ ตํ ปิ คสฺส วจันฺนํ ดิริยปมาณํ ทสฺสเสตุํ วุตฺตํ ๑ ยถา ทิมวา
 ปพฺพโต อายามวิตุถาเรน ดิสทสฺสโยชนโนติ วุตฺโต ๑ ทิ สโย จตุรสุโส ๑ คธา
 จกุกวาทาปิ ๑ คสมมา ตํ ปาฬิยํ วจันฺนํ น จตุรสุสทาวํ ทิเปติ ๑ ยทิจเวย ภเวยฺย¹⁹⁵ ๑
 สเจ น จตุรสุโส ๑

ปาจันปสฺสํ ราชฺญ¹⁹⁶ ทภูวณํ อินฺทเนลลํ
 ปจฺฉิมํ พลิกํ ปสฺส¹⁹⁷ อุตฺตรํ กาญจนมยฺนติ ๑
 กสมมา วุตตนฺติ ๑

ตญฺจ ตํ ตํ ทิสสาภาคํ คเหตุวา วุตฺตํ ๑ สเจ จตุรสุสํ เหนํ วย
 จตุรสุสํ ภเวยฺย ๑ ปุรคฺถิมภิตฺติ ทภูวณภิตฺติ วิตุตฺทหํ ๑ คสมมา ตํ ตํ ทิสสาภาคมคฺตํปิ

¹⁹³ ล. 4, ล. 5 สิลลาปฐวิสมุพฐา

¹⁹⁴ ก. เมรูปพุดโต

¹⁹⁵ ก. เทยฺย

¹⁹⁶ ก. ราชฺญ

¹⁹⁷ ก. อุตฺตรปสฺสํ

... มาจาก อ. สดตก. 23/63/102.

คเหควา ฟูริมปัสส์ ทกขินยัสสนนติ อาทิ วุตต์ ๗ โลกปญญตติปกรณณิ วฏฏคฺคา
 เยว ฉตฺตมณฺฑลิกา วยิ สตฺตกุลปพฺพตฺตานิ อวฏฏเณน ๗ วฏฏเมวาทิ วุตต์ ๗
 เตลลํ วฏฏเณน ฉตฺตมณฺฑลิกา วยิ สตฺตกุลปพฺพตฺตานิ อวฏฏเณน ฐิตา ๗ เตลลํ
 อนฺตรา สิทฺตตรสมฺมุตฺทา ๗ สเจ เต ปพฺพตา อวฏฏเณน¹⁹⁸ เต เต¹⁹⁹
 สมฺมุตฺเต โอตฺตริตฺวา น ติฏฺฐเชยฺยํ ๗ สพฺพิ เอกํ สมฺมุตฺตํ ภาเวยฺย ๗
 จกฺกวาหิมวณฺตลีนเรปพฺพตา อวฏฏเณน ญฺคนฺธราทิปพฺพเตสฺสุ มหาวาเตน ปทริตฺวา
 จกฺกวาหจฺจนกาเล มโหสิ ทุตฺวา สพฺพิ อุกกํ เอกทิสภาคํ คจฺเจยฺย, สพฺพิปา
 อุกฺกเณน จเลยฺยํ ๗ ตสฺมา เต²⁰⁰ ปพฺพตา วสุํ วิสุํ สมฺมุตฺเต โอตฺตริตฺวา
 ฉตฺตมณฺฑลิกา วยิ ฐิตา ๗ *เอตฺตมณฺฑลํ มหานิพฺพานสฺสคฺคณฺเต ปฺรวิกรมปณฺสส อฏฺฐ-
 กรณณิ²⁰¹ วทฺนฺเตน ภาควตา ยทา มหาวาตา วายนฺติ ตทา จลลิตฺติ ปาฬิยํ วุตต์* ๗

(3a) ตคฺค อฏฺฐกรณณิ มหาวตฺตจกฺกตา จลนภาโว น ปญฺญาตฺติ, ตทา จลิตา
 ปฺรวิ จ สพฺพทาปิ จลิติ, ตสฺมา อุกกํ เอวํ วทฺตติ ภวิสฺสตีติ วุตต์ ๗ ตคฺค
 ลิลापฺรวิ จกฺกวาหปพฺพตา จ เอกนาวา วยิ ฐิตา ๗ ฐิตาการมตฺเตน เทวธา
 กคฺวา เทฏฺฐานณิ²⁰² ลิลापฺรวิ ติปฺริยนฺเต ฐิตฺฐานณิ จกฺกวาหปพฺพโตติ โวหารํ ชาตํ ๗

¹⁹⁸ ภา. อวชฺเชน

¹⁹⁹ ล. 5 มี เต ที่เดียว

²⁰⁰ ล. 4 ไม่มี เต

²⁰¹ ภา. อฏฺฐกรณณิ

²⁰² ล. 4 เทฏฺฐา จิตฺฐานณิ

... มาจาก ที. 10/98/126.

คคณ²⁰³ ลีลาปฐวี รัสหิสหุสสาธิกโยชนสคสหุสพหลา ๗ คถา²⁰⁴ จกุกวาพพหคสส
 พหลญจ บีสุปฐวี, * เศลั เหฏฐา อชฎากาโส²⁰⁵ เศล จ ปฐวียั สกลจกุกวาพ
 ปรีจุนิหิตุวา สมนคโค จกุกวาพพคโค ฐโค ๗ คคส โอโรโค มหาโลณคสาครโร
 คคมี จคคทาโร มหาทึปา ทุริสหุสสปรีคคทึปา จ อเหลั ๗ คโค สคคกุลพพคทา
 เศลั อนคตรา สัทนุทรรสาครา มชฺเฒ²⁰⁶ ลีเนรูปพคคราชา²⁰⁷ ฐโค, โส ปน

จคคราลีสหุสสาณิ	อชฺเฒคาคพุโท มทณเฒเว
อจจคคโค ²⁰⁸ คาวเทว	ลีเนรูปพคคคโคโม ๗
จคคราลีสหุสสาณิ	เอกเมกายปสฺสโค
อฏฐสฏฐีสหุสสาณิ	สคสหุสสุจโค ๗
ปาจันปสฺสั รัชฎั	ทกขิณั อินุทณิลกั
ปจจณิ มลิกั ปสฺสั	อคคคระ กญฺจนมยั ๗
วฏฺเฏ มุทิจคคคชฺชราโน	ลีเนรูปพคคคโคโม
เหฏฐา อปรี วิคคทาโร	ทสสหุสสโยชนโน ๗
มุพททกขิณปสฺสเสทึ	นิกขนคทา คคส รัสโย
คคคควา สมุททปฏฺฐเรณ	จกุกวาพคคทึ คคคฐเร ²⁰⁹ ๗

²⁰³ ล. 2 คั

²⁰⁴ ก. คจา

²⁰⁵ ก. อฏฐากาโส

²⁰⁶ ล. 2 ไม่มี มชฺเฒ

²⁰⁷ ก. ลีเนรูปพคคคโคโม

²⁰⁸ ก. ไม่มี อชฺเฒคาคพุโท มทณเฒเว

²⁰⁹ ล. 2 คคคฐเรชฺช

* มาจาก โลทีปกสาร หน้า 113-114.

ทกฺขิณปัจฉิมโคปิ	ปัจฉิมุตฺตรโคปิ จ
อุตฺตรปฺพหฺสเสหิ	นิกฺขนฺตา รัลฺโยปิ จ
คนฺตฺวา สมฺมทฺทปิฏฺฐเณ	จกฺกฺวาทลฺลํ หนุํ
ตาสํ รัลฺยํนมนฺตเร ²¹⁰	จตฺตาริ สํครา อหุํ *

ยถา หิ มหฺตพฺพาเก เอโก อุปลมฺภุจฺฉเณ ตสฺส จตฺตาริ ปณฺณา มชฺเช
 เอกํ อุปลมฺภุํ อสฺส ฯ เอวเมว จตฺตาริ ปณฺณานิ วีย จตฺตาริ มหฺตปฺปา มชฺเช
 อุปลมฺภุํ วีย สินฺเนรฺพฺพโต เสสอุทกํ วีย อุทเกณ ปริกฺขิตฺโต โสภาสเณ ฯ ตสฺส
 มทฺธณฺโว อิทฺธิมฺนฺตานํ ปากฺโข โหติ ฯ เตลฺลํ หิ อากาเสณ คจฺจนฺตานํ จตฺตาริ
 มหฺตปฺปา จตฺตาริ ปณฺณา วีย อุปฏฺฐหนฺติ ฯ สินฺเนรฺพฺพโต มชฺเช อุปลมฺภุํ วีย ฯ
 เตนาท ภควา

**ยฺคนฺตฺโร อธิสฺนฺตโร	กรวิโก สุทฺสสนฺ
เนมิสฺนฺตโร วินตฺตโก	อสุสฺสณฺเณ คิริหฺรทา
คตฺถ สินฺเนรฺ ปริกฺขิตฺตฺวา	ยฺคนฺตฺโร คิริ ฐิตฺ ²¹¹
คํ คิริ ปริกฺขิตฺตฺวา	อธิสฺนฺตโร คิริ ฐิตฺ
คํ คิริ ปริกฺขิตฺตฺวา	กรวิโก คิริ ฐิตฺ
คํ คิริ ปริกฺขิตฺตฺวา	สุทฺสสนฺ คิริ ฐิตฺ
คํ คิริ ปริกฺขิตฺตฺวา	เนมิสฺนฺตโร คิริ ฐิตฺ
คํ คิริ ปริกฺขิตฺตฺวา	วินตฺตโก คิริ ฐิตฺ
คํ คิริ ปริกฺขิตฺตฺวา	อสุสฺสณฺเณ คิริ ฐิตฺ

210

ล. 2 รัลฺยมนฺตเร

211

ภ. ติโต

* มาจาก โลกที่ปกสาร หน้า 113-114.

** มาจาก โลกที่ปกสาร หน้า 115-117.

เอเตลล์ อนุต เร สีทา	สมุททา เมรุอาทินี่
อุจจุปมาณ ²¹² สีมา	คัมภีรา ²¹³ ปุตุลาปิ จ
อญญะสุ ปนฐาเนสุ ²¹⁴	อญญะเยว ²¹⁵ อนุกุกโม
อาคโต ตั วิมลิตวา	คณเหยย ปณฺธิโต นโรติ* ๑

** อปิจ ปน วุดคั ภาควโต สิเนรุ ภิกขเว ปุพฺพราชา จตุราสีติโยชน-
สทฺสธานี อายาเมน จตุราสีติโยชนสทฺสธานี วิคฺคาเรนาติ** ๑

(สิเนรุภคา)

(๓๑) ตตฺถ สิเนรุ ปุพฺพคฺคโมติ ปุพฺพเตสุ อคฺคโมติ ปุพฺพคฺคโม ๑ ปุพฺพโต
เยว วา อคฺคโม สิเนรุสงฺขาโต ปุพฺพคฺคโม, "สิเนรุปุพฺพคฺคโม สิเนรุปุพฺพคฺคาธาติ
วุดคั โหติ ๑ คสฺส ปาจิณปฺสฺสั รัชฏมยํ คสฺมา คสฺสา ปภาย อชฺโฌถฏฺฐั คสฺสา
ทิสาย สมฺมุทโททกั ชีริ วิย ปญฺญาติ ๑ ทกฺขินปฺสฺสั ปน อินฺทนีลมณฺธิมยํ ๑ คสฺมา
ทกฺขินทิสาย สมฺมุทโททกั เขวฺยุเยน นีลวณฺณํ หคฺวา ปญฺญาติ ๑ คกา อากาสึ²¹⁷ ๑

²¹² ก. อุจจุปมาณ

²¹³ ทุกฉบับเป็น คัมภีรา

²¹⁴ ก. ปน ฐาเนสุ

²¹⁵ ก. อญ ปน

²¹⁶ ก. ชีริ

²¹⁷ ก. อากาสึ

* มาจาก โลกทิปกสาร หน้า 155-117.

** มาจาก อัง. สัตตค. 23/63/102.

ปัจฉิมปัสสี พลิกมย์, อุดครปัสสี สุวณณมย์, จตุตาโร สมุททาปิ สีนะรุรสีตี เอวี
 ปริจฉินนา ๑ ตถา ทิ ปุพเพทกขิณปัสเสตี นิภขนตา ราชกุมณิรสีโย เอกโต ทูควา
 มหาสมุททปิฏฐเนน คนฺควา จกุกวาหปพหคฺ อาทจฺจ ติฏฐนฺติ๑ ทกขิณปจฉิมปัสเสตี²¹⁸
 นิภขนตา มณิผลิกรสมิโย ปจฉิมุคฺครปัสเสตี นิภขนตา พลิกสุวณฺณรสมิโย อุดครปาจันปัสเสตี
 นิภขนตา สุวณฺณรชฎารสมิโย เอกโต ทูควา มหาสมุททปิฏฐเนน คนฺควา จกุกวาหปพหคฺ
 อาทจฺจ ติฏฐนฺติ ๑ ตาสี รสมินฺนี อนฺนเรสุ จตุตาโร มหาสมุททา โทณฺติ* ๑
 อิทํ วุคฺคํ โทติ ๑ ทฺวาจตุตาโรสโยชนสทฺสสาณิ สมุทเท อชฺโฆคาหุโ ทคฺคกเมว
 อฺปรี อุกฺคโต ยุกฺคนฺธโร²¹⁹ ๑ เอกวีลตีโยชนสทฺสสาณิ มหาสมุทเท อชฺโฆคาหุโ
 คคฺคกเมว อฺปรี อุกฺคโต อิลินฺธโร ปพฺพโตติ อิมินา นเยน เสเสสุปิ อฺปทฺทปฺทฺเดณ
 ปมาณตา เวทิตฺตฺวา ๑

(40) ยถา มหาสมุทเท²²⁰ ยาว จกุกวาหปาทมฺလာ อฺนุปฺพุทฺธิณฺนา เอวี ยาว
 สีนะรุปาทมูลสงฺฆาตา เหฏฺฐา สีนะรุปมาณโต อฺปทฺทปฺปมาโ²²¹ ยุกฺคนฺธรปพฺพโต วย
 สฺปติฏฺฐิตฺโต เอวี อิลินฺธราทโยติ²²² ทฏฺฐหุํ ๑ ** วุคฺคํ เถตี มหาสมุทโท
 ภิกฺขเว อฺนุปฺพุทฺธิโน อฺนุปฺพุทฺโโป อฺนุปฺพุทฺพฺพทาโรติ** ๑ สีนะรุยุกฺคนฺธราทินิ อฺนฺนเร

²¹⁸ ก. ทกขิณปจฉิมปัสเสตี

²¹⁹ ก. ยุกฺคนฺธโร

²²⁰ ก. มหาสมุทเท

²²¹ ก. อฺปทฺทปฺปมาโน

²²² ก. อิลินฺธราทโยปิตี

* สว. ที. 1/391.

... พุ. อ. 25/117/152 และ อง. อฏฺฐ. 23/109/200.

สีทนุตรสมุททา นาม โทษุติ ๑ คตุถ กิร อุทกั สุขุมิ โมรปคตุมปิ ปกฺขิคุตฺติ
 ปคฺคิฏฐาตุํ น สกฺโกติ สีทเคว ๑ คสุมา เค สีทนุตรสมุททา นาม วุจฺจนฺติ ๑
 เคปิ ปุน วิตุถารโต ยถากุณฺมิ ลินฺเรอาทนี อจฺจุคฺคสมปฺมาณาติ วทฺษุติ ๑
 กถํ ๑ เค ลินฺเรสุส สมฺนุตา นาม ๑ ปริกฺขิควเสน ลินฺเรสุส สมฺนุโต เคปิ
 ปพฺพตา ฐิตา²²³ ๑ คตา ทิ ลินฺเรปฺพหฺลํ ตาว ปริกฺขิปิควา ยฺคนุโระ ฐิตฺ,
 คโต คํปิ อธิฺนุโระ ปริกฺขิปิควา ฐิตฺ, คโต คํปิ คิริ²²⁴ ปริกฺขิปิควา กรวิโก
 ฐิตฺ, คํ คิริ ปริกฺขิปิควา สุทฺสสนฺ ฐิตฺ, คํ คิริ ปริกฺขิปิควา²²⁵ เนมิฺนุโระ
 ฐิตฺ, คํปิ ปริกฺขิปิควา วินคฺตโก ฐิตฺ, คํปิ ปริกฺขิปิควา อสฺสกฺขณฺเฒ ยถากุณฺมิ
 ฐิตฺ โหติ ๑ อธิ สมฺนุโต เคปิ เวทิตฺพฺหา ๑

(๔1) อุปทฺฒปทฺ เตน นาม เคปิ ยถากุณฺมิ ฐิตา ๑ ยถา ทิ ยฺคนุโระ อนุคเร
 อธิฺนุโระโต อจฺจุจฺจโร อภินฺนํ เกล อนุคเร เอโก สีทนุตรสมุทโท โหติ อธิฺนุโระ
 คโต กรวิกฺสฺส อจฺจุจฺจโร, กรวิโก คโต สุทฺสสนฺสุส อจฺจุจฺจโร²²⁶ สุทฺสสนฺ คโต
 เนมิฺนุโระสุส อจฺจุจฺจโร, เนมิฺนุโระ คโต วินคฺตสุส อจฺจุจฺจโร, วินคฺตโก คโต
 อสฺสกฺขณฺเฒสุส อจฺจุจฺจโร, อนุปฺปฏิปาฏิยา เค สคฺต ปพฺพตา สมฺคฺคตา โสปาณสทิสสา
 พฺทฺวา ฐิตาติ ๑ คตุถ ลินฺเรโน จ อนุคฺรา ยฺคนุโระสุส จ เอโก สีทนุตรสมุทโท,
 ยฺคนุโระสุส จ อธิฺนุโระสุส จ อนุคเร เอโก สีทนุตรสมุทโท, อธิฺนุโระสุสจ กรวิกฺสฺส
 จ อนุคเร เอโก สีทนุตรสมุทโท, กรวิกฺสฺส สุทฺสสนานํ อนุคเร เอโก สีทนุตรสมุทโท,

²²³ ก. ถิตา

²²⁴ ก. คิริ

²²⁵ ก. ปริกฺขิปิควา

²²⁶ ก. สุทฺสสนฺอจฺจุจฺจโร

สุทสุสน เนมิบุตรานี อนุตเร เอโก สัทนุตรสมุทโท ๗ เดลี เนมิบุตรวินตกานญจ
 อนุตเร เอโก สัทนุตรสมุทโท, เดลี วินตกอสุสภณณานญจ อนุตเร เอโก
 สัทนุตรสมุทโทติ เดปี สัทนุตรสมุททาติ²²⁷ วุจจนติ ๗ เต ปุททา สัทนุตรสมุททา
 สคฺค ปวีวารา โหนติ ๗

(42) กถํ คสุส ปริมาณํ โหติ ๗ อุภินันํ ลินเนรยุคนุชราณมนุชเร สมุทโท
 ปุณฺณโต จตุราสตีโยชนสทสุสคมุทโรโต จ ๗ ยุกนุชโรอิสิบุตรานํ มชฺเช สาคโร
 ปุณฺณโต ทฺวาจคฺคาทีสทสุสโยชนโน คมุทโรโต²²⁸ จ²²⁹ ๗ อิสิบุตรกรวิกานํ มชฺเช
 สมุทโท ปุณฺณโต เอกวีสตีสทสุสโยชนโน คมุทโรโต จ ๗ กรวิกสุทสุสนานํ มชฺเช
 สาคโร ทสทสุสโยชนโน ปญฺจสคโยชนโน ปุณฺณโต คมุทโรโต ๗ สุทสุสน เนมิบุตรานํ
 มชฺเช สาคโร ปุณฺณโต ปญฺจสทสุสานิ เทวสถานิ ปญฺญาสโยชนานิ คมุทโรโต ๗
 เนมิบุตรวินตกานํ มชฺเช สาคโร ปุณฺณโต เทว สทสุสานิ ฉ สถานิ
 ปญฺจวีสตีโยชนานิ คมุทโรโต ๗

(43) วินตกอสุสภณณานํ มชฺเช สาคโร ปุณฺณโต เอกสทสุส ตีณิ สถานิ
 ทฺวาทสโยชนานิ คมุทโรโต ๗ เอวํ คสุส ปริมาณํ โหติ ๗ จดุมหาสมุททา
 สคฺค ปวีวารา โหนติ ๗ นีลสาคโร ชีรสาคโร พลิกสาคโร ปิตสาคโรติ ๗
 กถํ นีลสาคโร นาม ๗ คคฺค ลินเนรปุทคฺคมิทํ ทกฺขินฺดปสุสสุส อินฺทนีลมนิเวณฺณคฺคา
 คสุส ปกฺขา ปติฏฺฐิตสาคโรปิ นีโล วีย โหติ, คสุมา นีลสาคโร นาม วุจจติ ๗

²²⁷ ล. 2 สัทนุตรสมุทโทติ

²²⁸ ก. คมุทโรโต

²²⁹ ท. 3, ท. 4, ล. 1, ล. 2, ก. ไม่มี จ

ปาจีนปัสสัส³⁰⁰ รัชฎาณตศา³⁰¹ ตทมิชโย สมุทโทปี เสโต ชีรวณฺเฒ วย โทติ,
 คสมฺมา โสปี ชีรสาคโร นาม ฯ ปจฺฉิมปัสสัส³⁰² ผลิกวณฺตศา ตทมิชโย สมุทโทปี
 ผลิกวณฺเฒ, คสมฺมา ผลิกสาคโร นาม ฯ อุตฺตรปัสสัส จวณฺณวณฺตศา ตทมิชโย สมุทโท
 ปีตวณฺเฒ, คสมฺมา ปีตสาคโร นาม ฯ เอวํ จตฺมทาสมฺมทาทิ เวทิตทฺห์ ฯ

(44) ตตฺถ ทฺเว สคฺสทฺสฺสามิ ปญฺจ นหฺตานิ จ ทฺวาสทฺสฺสยฺจ อธิกํ
 มชฺฌาวณฺณํ ลินฺธุโน ฯ

* มุคฺนธฺรฺสฺส ทฺริโน³⁰³ อนุโต อวณฺฑโต³⁰⁴ ปน
 สคฺคสคฺสทฺสฺสามิ³⁰⁵ ปญฺเจว³⁰⁶ นหฺตานิ จ
 ฉ สทฺสฺสามิ วยฺเยยฺยา โยชนานํ ปมาณโต
 พาหิเรน จ³⁰⁷ ปสฺเสน อวณฺฑสฺส ปมาณโต

³⁰⁰ ก. ปาจีนสสสส

³⁰¹ ก. รัชฎาณตศาตา

³⁰² ก. ปจฉิมปัสสัส

³⁰³ ก. ไม่มี ทริโน

³⁰⁴ ก. อวชฺชโต

³⁰⁵ ก. สคสทฺสฺสามิ

³⁰⁶ ก. ปญฺจ เจว

³⁰⁷ ก. ไม่มี จ

อภุสศสทสสามิ ³⁰⁸	อภูเชว นหุตานิ จ
ทวิสทสสาธิกานเว	โยชนานิ ภวนติ ทิ
อิสินุชรสส คิริโน	อนุโต อวภูฏโต ปน
เอกาทส จ ลกฺขานิ	จตุตฺส สทสสกา ³⁰⁹
ภวนติ โยชนานนตุ ³¹⁰	พาทิราวภูฏโต ปน
เอกาทส ³¹¹ ลกฺขานิ	นเวว นหุตานิ จ
สตฺเตว จ สทสสามิ	โยชนานิ ภวนติ ทิ
กรวิกสฺส คิริโน	อนุโต อวภูฏโต ปน
เตรเสว ³¹² จ ลกฺขานิ	ทเวว ³¹³ นหุตานิ ³¹⁴ จ
โยชนานิ พาทิเรน	อวภูฏเณน ตุ โส ปน
เตรเสว จ ลกฺขานิ	ปญฺเจว ³¹⁵ นหุตานิ จ
จตุตฺตาริ จ ³¹⁶ สทสสามิ	โยชนานิ ภวนติ ทิ

³⁰⁸ ล. 2 อภุสศสทสสามิ

³⁰⁹ ก. สทสสกา

³¹⁰ ก. โยชนา ภวนติ

³¹¹ ก. เอกาทส

³¹² ก. เทรส เจว

³¹³ ก. ทวิ

³¹⁴ ก. นหุตานิ

³¹⁵ ก. ปญฺเจว

³¹⁶ ก. ไม่มี

สุทสนสนสุส ศิริโน	อวภูฏพุกนุคโร ปน
จตุทเสว จ ³¹⁷ ลกขานี	นหุเตกั คโต ปรี
สตุคสทสสุ ³¹⁸ ปญจสตุ	โยชนานี ภาวนติ ทิ
พาหิรวภูฏโต คสุส	ลกขานี ³¹⁹ ว จตุทส
เดตีสญจ สทสสานี	อทฒเตยย ³²⁰ สตุ ฎิ จ
เนมินุทธสส ศิริโน	อวภูฏพุกนุคโร ³²¹ ปน
จตุทเสว จ ลกขานี	จตุสฎฐี ³²² สทสสกั ³²³
สตุคสคญจ ปญญาสั ³²⁴	โยชนานี ภาวนติ ทิ
พาหิรวภูฏโต คสุส	โยชนานี ปมาณโต ³²⁵
จตุทเสว จ ³²⁶ ลกขานี	ทฺวาสคคติ สทสสกั

317 ก. ปน

318 ก. สตุคสทสสุ

319 ก. ลกขานี เอว

320 ก. อทฒเตยย

321 ล. 2, ก. อวภูฏพุกนุคโร

322 ก. จตุสฎฐี

323 ก. สทสสานี

324 ก. ปญญาส

325 ก. โยชนานี จ พาหิรวภูฏโต

326 ก. เจกา

ฉสตี ³²⁷	ปัญจวิศยจ ³²⁸	โยชนานิ	ภวนตี	ทิ
วินตกสส	ศิริโน	อวภูฏพภนุโร	ปน	
จุกทเสว	จ	ลกขานิ	อฏฐาสตี ³²⁹	สทสสกี
ติสตี	ปัญจสคตตี ³³⁰	โยชนานิ	ภวนตี	ทิ
พาทิราวภูฏโต	คสส	โยชนาน	ปมาณโต	
จุกทเสว	จ	ลกขานิ	ทวินวตี ³³¹	สทสสกี
ทิสตญเจว	ทวาทส	โยชนานิ	ภวนตี ³³³	ทิ
อสสกณตสส	ศิริโน	อวภูฏพภนุโร	ปน	
ปัญจทเสว	ลกขานิ	สคเมกี ³³⁴	อสีตี	จ
จ	โยชนานิ	ญะยามิ	พาทิราวภูฏโต	ปน
ปัญจทเสว	ลกขานิ	สทสเสกี	สคณปิ	จ
สคตตี	โยชนานีตี	ญาคพหามิ	นยญญนา	ฯ*

327 ก. อฏฐสตี

328 ก. ปัญจวิศยจ

329 ก. อฏฐาสตี

330 ก. ทิสตปัญจสคตตี

331 ก. ทวินวตี

332 ก. ทิสตี เจว

333 ก. ภวนตี

334 ก. สทสสเมกี

* มาจาก โลกทีปกสาร หน้า 120-123.

(45) วินตกสฺสภณฺณานํ มชฺเฌ สาคโร ปุณฺณโต เอกสฺสสฺสํ หิสตานิ ทฺวาทส
 โยชนานิ จ คมฺภีโรโต³³⁵ วิตุถารโต วินตฺตกสฺมีเป ตตฺตโกเชว ปหฺตสฺส
 อจฺจุปฺปมาเณ, ตโต กเมณ อุกฺคนฺตฺวา³³⁷ อสฺสภณฺณสฺมีเป ฉสํ ฌปฺญญาสโยชน
 อโหสิ ฯ อสฺสภณฺณโต พาทิรปฺสุเส³³⁸ โลงสาคโร ตตฺตโกเชว คมฺภีโร
 จกฺกวาพฺสส ปหฺตสฺส อายามวิทฺธาโร วุตฺตนเยน เวทิตฺโห ฯ

(46) * สีนฺเรวํ วชฺเชตฺวา จกฺกวาพฺสส อทฺตมฺภาคํ ปญฺจสฺตสฺสสฺสามิ เอณฺนสฺสุตฺตี
 สหฺสฺสามิ สตฺตสฺตานิ จ ปญฺจวิสฺติ โยชนานิ ฯ สีนฺเรปฺหฺตสฺส ปาริมปฺสุโต
 ปฏฺฐาย ยาว ชมฺพุทฺธิปฺสุส มชฺเฌ คาว เทวสฺตสฺสสฺสามิ เอณฺนาสีตฺติสฺสสฺสามิ อฏฺฐ
 จ สตานิ สฺสุตฺติโยชนานิ ฯ สีนฺเรปฺหฺตสฺส อโริมปฺสุโต ปฏฺฐาย ยาว
 อสฺสภณฺณปฺหฺตสฺส ปาริมปฺสุสํ คาว เทวสฺตสฺสสฺสามิ อฏฺฐสฺสสฺสามิ ตฺติยํ จ สตานิ
 สฺสุตฺติโยชนานิ ฯ อสฺสภณฺณปฺหฺตพาทิรปฺสุโต ปฏฺฐาย ยาว ชมฺพุทฺธิปฺสุส ปริยฺนฺดา
 คาว โลงสาคโร ฉ สฺสุตฺติสฺสสฺสามิ ปญฺจสฺตานิ ตฺติยํ โยชนานิ ฯ ชมฺพุทฺธิปฺ โป ปน
 ตฺริยํ ทสฺสสฺสโยชน โ ฯ โลงสาคโร ปน อสฺสภณฺณปฺหฺตโต ปฏฺฐาย กเมณ
 อณฺณโต ทิปานํ³³⁹ ปติฏฺฐิตฺตฺฐาเน กคฺคจฺจิ พุยามสฺตมคฺคโต ปิ อโหสิ ฯ
 ชมฺพุทฺธิปโต ปฏฺฐาย นิมนฺนา ทฺตฺวา ยาว จกฺกวาพฺสมีปํ ปตฺวา ทฺวาสีตฺติโยชน-
 สหฺสฺสคฺมฺภีโร อโหสิ ฯ ชมฺพุทฺธิปมชฺเฌโต ปฏฺฐาย ยาว จกฺกวาพฺหฺตํ คาว

³³⁵ ก. คมฺภีโรโต

³³⁶ ก. ตโต กเม

³³⁷ ก. อุกฺคนฺตฺวา

³³⁸ ก. พาทิรา วาปฺสุเส

³³⁹ ก. ทิปานํ

โฉมสาครโร เทว สดสหัสสามิ เอภวนาสิตสหัสสามิ อฏฐสามิ จ สฎฐิโยชนานิ
 โอนมาธิกั คณนุปคั³⁴⁰ น โหติ ฯ อสุสภณมหาหิรปสุสโต ปฏฐาย ยาว
 จกุกวาหปพหคั ตาว ตินิ สดสหัสสามิ เอกปญญาสสหัสสามิ³⁴¹ ตินิ สดามิ
 ปญจสฎฐิโยชนานิ ฯ* อัย ปี อนุโลมคณนา เวทิตพพา ฯ

(47) อติกุกมโต ปน ยุกนุรธาโย³⁴² สดต ปพหตา สินะรุ ปริกขิมิตวา
 ฐิตโต เตลลั ยถากุกม³⁴³ เทฐธา จ อุปริจ ทลนุเตน สินะรุอาทิติ โอคาหุ-
 อจจุคคตปุณฺณเลหิ จตุราสิตสหัสสามิ โยชนานิ, ยุกนุโร สินะรุโต จตุราสิตสหัสสามิ
 โยชนานิ ปติกุกมคั³⁴⁴ ปริกขิมิตวา ฐิตโต³⁴⁵ ฯ โอคาหุทอจจุคคตปุณฺณเลหิ ทวิ-
 สหสสาธิกจตุณฑคามิ โยชนานิ อสินุโร ยุกนุรโต ทวิสหสสาธิกจตุณฑคามิ โยชนานิ
 ปติกุกมคั ปริกขิมิตวา ฐิตโต ฯ โอคาหุทอจจุคคตปุณฺณเลหิ เทวนณฑคามิ เอกสหส-
 โยชนานิ กรวิกโต อสินุรโต เทวนณฑคามิ เอกสหสโยชนานิ ปติกุกมคั ปริกขิมิตวา
 ฐิตโต ฯ โอคาหุทอจจุคคตปุณฺณเลหิ ปญจสดุดตคามิ ทสสหัสสามิ สุตสสนโน กรวิกโต
 ปญจสดุดตคามิ ทสโยชนสหัสสามิ ปติกุกมคั ปริกขิมิตวา ฐิตโต ฯ โอคาหุทอจจุค-
 ตปุณฺณเลหิ อทลเตยฺยสดาธิกานิ ปญจโยชนสหัสสามิ เนมินุโร สุตสสนโต อทลเตยฺย-
 สดาธิกานิ ปญจโยชนสหัสสามิ ปติกุกมคั ปริกขิมิตวา ฐิตโต ฯ โอคาหุทอจจุคคตปุณฺณเลหิ

³⁴⁰ ก. โอธมทิกคณนุปคคั

³⁴¹ ก. เอกปญญาสสุส สหสสามิ

³⁴² ก. ยุกนุรธาโย

³⁴³ ล. 2 ยถากุกมเทฐธา

³⁴⁴ ท. 3 ปติกุกมคั คั

³⁴⁵ ล. 2 ยุกนุโร ฐิตโต

เทว โยชนสหสุธานี ปญจวีสาธิกานิ จ โยชนสธานี วินตโก เนมิบุตรโต เทว
 โยชนสหสุธานี ปญจวีสาธิกานิ จ โยชนสธานี ปฏิกุมภคัม ปริกขิมิตฺวา ฐิตโต ๗
 โอคาหุทอจฺจุคฺคตฺตฺนุเลหิ เอกโยชนสหสุธานี ทฺวาทสาธิกานิ ตฺถิโย โยชนสธานี เทว
 คาวตานิ³⁴⁶ อสฺสกณฺเฒ วินตโก เอกโยชนสหสุทฺวาทสาธิกานิ ตฺถิโย โยชนสธานี³⁴⁷
 เทว คาวตานิ ปฏิกุมภคัม ปริกขิมิตฺวา ฐิตโต, โอคาหุทอจฺจุคฺคตฺตฺนุเลหิ ฉ
 ปญฺญาสาธิกานิ จ โยชนสธานี³⁴⁸ เอกคาวตฺนุติ³⁴⁹ ๗ เอวํ จกฺกาวพํ อายามโต
 จ วิตุถารโต จ โยชนานํ ทฺวาทสสทฺสหสุธานี จตุตฺถสสธานี ปญฺญาสญฺจ โยชนานิ
 ตฺคาวตานิ ๗ สินฺนุเวมฺชฺชโต ปญฺญาส สทฺทฺทิสาสฺส ลุทกมฺปิฏฺฐเฐน ยาว
 อสฺสกณฺเฒปฺพทฺสส พาทฺธิปฺสฺสา โยชนานํ³⁵⁰ เทว สทฺสหสุธานี เทว นวฺติโยชนสหสุธานี
 ฉ นวฺติโยชนสธานี ๗ เอกตฺถ จ สทฺตฺนุํ ปริกขุทฺทปฺพทฺทานํ จกฺกาวพฺพทฺสส จ
 พทฺลปฺมานํ อจฺจุคฺคคัม สิทฺตฺนุติ อฏฺฐกถาสฺส น วุคฺตฺนุติ ทฺฏฺฐทฺทํ
 (48) ตถาปี³⁵¹ อสฺสกณฺเฒปฺพโต วิภฺชฺมฺภเณ โยชนานํ³⁵² ปญฺจสทฺสหสุธานี
 จตุรราสฺสิตฺติโยชนสหสุธานี ทฺวาทสฺสวฺชฺชโยชนานิ เทว คาวตานิ ๗ ปริกฺเขปโต

³⁴⁶ ก. คาวตฺตานิ

³⁴⁷ ก. โยชนสคฺตานิ

³⁴⁸ ล. 4 โยชนสตา

³⁴⁹ ก. เอกคาวตฺตฺนุติ

³⁵⁰ ล. 4 โยชนํ

³⁵¹ ล. 4 ตถา ทิ

³⁵² ล. 4 โยชนํ

สดฺตรสสฺหสฺสามิ สดฺสสฺหสฺสามิ เทว ปญฺญาสโยชนสสฺหสฺสามิ สดฺคาสฺสิตฺตอธิกานิ โยชนสฺสํ
 เทว คาวุฏานิ ฯ คสฺส พหิทฺธา จตุสฺส สมฺมุตฺเตสฺส ทกฺขิณฺณสมฺมุตฺเต ชมฺมุตฺตํไป ฐฺโถ ๑
 ปจฺฉิมสมฺมุตฺเต อมรโคยาโน, อุตฺตรสมฺมุตฺเต อุตฺตรกรู³⁵³ จ, ปุรคฺฉิมสมฺมุตฺเต
 ปุพฺพวิเทโห ฐฺโถติ เวทิตฺตฺพโ ๑*อมิ เจตฺถ สฺเนรฺรสมฺมิ ทิ ปฏฺิจฺจณฺุณานํ จณฺุณํ
 มหาสมฺมุตฺถานํ อูรมาสฺสิ อาทิณิ ยานิ นามานิ ตานิ สฺพฺพทานิ คตฺถ อุสฺสณฺุณรตฺนानํ
 วเสนาติ เวทิตฺตฺพพานิ* ๑ ตถา ทิ ยตฺถ วชิรํ³⁵⁴ อุสฺสณฺุณํ โทติ, มจฺฉา
 มนุสฺสสฺสมานสรีรา อูรนาสา อุตฺเท อุมฺมชฺชณิมุชฺชํ³⁵⁵ กโรนฺุติ สฺโส พุรมาสฺสิติ³⁵⁶
 วุจฺจติ ๑ โย ปน สุวณฺุณสฺส อุสฺสณฺุณคฺคา ปชฺชชฺชิตฺตคฺคฺชนฺุโร วีย มชฺชณฺุณคฺคฺสุโรโย
 วีย โองาสํ มุจฺจณฺุโถ ตฺธิฏฺฐติ, สฺโส อคฺคิมาสฺสิติ วุจฺจติ ๑ โย รชฺชฏฺฐส
 อุสฺสณฺุณคฺคา ชีรํ วีย ทธิ วีย จ โองาสติ สฺโส ทธิมาสฺสิติ วุจฺจติ ๑ โย
 นิลมณิสิสฺส อุสฺสณฺุณคฺคา นิลกฺุสฺสตีฬํ วีย สมฺปนฺนสฺสสฺสํ วีย จ โองาสติ สฺโส
 กุสฺมาสฺสิติ วุจฺจติ ๑ โย วชิราเวทฺธิยานํ³⁵⁷ อุสฺสณฺุณคฺคา นพฺวันํ วีย จ ชายติ
 สฺโส นพฺพมาสฺสิติ วุจฺจติ ๑ ยสฺมิมิ มหาสมฺมุตฺเต อุตฺทํ อากฺกฺกฺกฺควา สฺพฺพโต ภาเคน
 วาโต อุกฺคจฺจติ สมิ สฺพฺพโต ภาเคน อุกฺคเต อุตฺเท สฺพฺพโต ภาเคน
 ฉินฺุณฏฺคมาสฺสพฺโภา วีย ปญฺญาติ, อุมฺมียา อุกฺคคฺคา ย เอกโตมิ ปปฺปาดสฺสทิสฺสํ โทติ ๑
 คยฺจ อุตฺทํ เวเคน ปกฺกชฺชณฺุณคฺควา จกฺกฺกฺวาทํ จ สฺสเนรฺรพฺพทํ อาทจฺจ

353 ก. อุตฺตรกรู

354 ก. วชิรํ

355 ก. อุมฺมชฺชณิมุชฺชํ

356 ก. อูรมาสฺสิติ

357 ก. วชิราเวทฺธิยานํ

... มาจาก ชาคก. อฏ. 6/66.

โยชนทวิโยชนปมาณฺมิ อุกฺคนฺควา ปุณ มหาสมฺมุเท³⁵⁸ ปคฺติ ฯ ยสฺส ปติคฺกุฏาเน
 มหานครปปาโด วย โหติ ฯ ยํ โลกํ จ วลวามฺขนฺติ วุจฺจติ, ภัยชนโก สทฺโท
 อปุปฺขชฺติ โส ตาณิ ภิกฺขุทฺโธ วย โส วลวามฺขมหาสมฺมุโหติ วุจฺจติ ฯ เอกุถ
 จกฺกวาหิมฺขํ ปกฺขนฺทนสฺสิลเวเคน ชลสฺส วทฺถนํ³⁵⁹ หายนญฺจ โหตีติ วทฺถนฺติ ฯ
 เจตํ วุคฺคํ วย ทิสฺสตี ฯ อิโต อญฺญสฺมีมิ ฐาเน จกฺกวาหิมฺขํ สมญฺญา³⁶⁰
 ทิสฺสตี ฯ คสฺมี มหาสมฺมุเท จกฺโก จ เมนาโก³⁶¹ จาตี เทว ปทฺทคา
 ชมฺพุทฺธิปสฺส ปจฺฉิมภาเค ฐิตา, เต จลนเวเคน อุกฺทาวคฺคํ อากฺขุติคฺวา
 ปทฺทคาเคน เนคฺวา มหาโสพฺโก³⁶² วย ปาเคนฺติ ฯ คสฺมี หลวามฺขนฺติ
 วุจฺจติ, คํ ปน มหาสมฺมุเท มทฺถนํ อาวคฺคํ มุขํ โหติ ฯ

(49) ตถา ทิ อวีจิมหาณิเร³⁵³ อนฺโต ปจฺจมานาณํ สตุตฺตาณํ กมฺมวเสณ
 นิริยทฺวารํ³⁶⁴ นิจฺจกาลเมว วิวรตี เจว ปิทฺทิตํ จ ฯ คโต วิวคฺคกาเล
 มหาณิเรโต³⁶⁵ อคฺคิชนฺโต นิภฺขมิคฺวา ทฺวารานิขมฺขอเนกโยชนา ยามปริคฺคธา³⁶⁶

³⁵⁸ ก. ปุณ หาสฺมุเท

³⁵⁹ ก. วทฺถนํ

³⁶⁰ ก. วลวามฺขสมญฺญา

³⁶¹ ก. ปโกป เมโน

³⁶² ก. มหาโสพฺโก

³⁶³ ก. อวีจิมหาณิเร

³⁶⁴ ก. นิริยทฺวารํ

³⁶⁵ ก. มหาณิเรโต

³⁶⁶ ก. ยามปริคฺคธา

เทวธรา สมุททปเทสํ นิฉหติ ๗ คสมิ ทเต อปวิ อุกํ อวคฺคาการเน
 ปริทุมบุตรํ วย ทยชนเกน มหาสมุทเทเน เทวธรา นิปคฺคติ ๗ คสมิ
 ธราเน³⁶⁷ วพวามุขํ สมณฺญา ทิสฺสติ ๗ โส ปน มหาสมุทโท ตีรปเทสโต
 ปฏฐาย เอกงฺกุลิวิตฺตฺตฺรคนยฺภูฏิสฺสภอฑฒคฺคาจคฺคทฺพโยชนาทิวเสเน คจฺจนฺโต
 ลินฺรปาทญฺเฒ จตุราสีติโยชนสฺสคฺคบุภโร ทฺควา ฐิตฺ, เอวิ สณฺฐิตฺสฺส
 เทวธรา จตุคฺคาฬโยชนสฺสคฺคเต ธราเน อุกํ มจฺเจติ จลติ, อฺปวิ
 ควคฺคเกเยว ธราเน อุกํ วาเคน จลติ, มชฺเช จตุโยชนสฺสคฺคเต
 ธราเน³⁶⁸ อุกํ นิจฺจลํ ติฏฺฐติ ๗ คสมิ โข ปน มหาสมุทเท มหาวีจ
 นาม ตีรโต³⁶⁹ อฺพฺเพเณ สณฺฐิโยชนานิ อฺคฺคจฺจติ, คจฺจววีจ นาม ตีรโต
 อฺพฺเพเณ ปญฺญาสโยชนานิ อฺคฺคจฺจติ, โรทฺนวีจ นาม ตีรโต อฺพฺโต
 จตุคฺคาฬโยชนานิ อฺคฺคจฺจติ ๗ คสมิ ปน มหาสมุทเท ปตฺติคฺคตฺถอสฺสาทิกเลววริ³⁷⁰
 ทคฺคเณ คเหตุวา วย วีจปฺหาเรเน ถเล ธิปติ ๗ คสมฺวา โส อสฺสณฺิสฺส,
 เกนจ ภูณฺเปเน³⁷¹ คสมิ มหาสมุทเท ติมิ นาม มจฺโจ ทฺวิโยชนสฺติโก,
 ติมิงฺคโล นาม มจฺโจ ติโยชนสฺติโก, ติมิติมิงฺคโล นาม มจฺโจ ปญฺจโยชนสฺติโก ๗
 อานนฺโท ติมิโย อชฺชโรโท มทามทิติมิติ อิมเ จตุคฺคาโร มจฺจา โยชนสฺสคฺคิกา ๗
 เตสฺส ติมิลติมิงฺคลสฺส กิร ทกฺขินฺณกณฺณํ จาเลณฺคสฺส³⁷² ปญฺจโยชนสฺเต ปเทเส อุกํ

³⁶⁷ ก. คสมิธฺราเน

³⁶⁸ ก. ธราเน

³⁶⁹ ล. 5 เต ตีรโต

³⁷⁰ ก. ปตฺติคฺคตฺถอสฺสาทิกเลววริ

³⁷¹ ก. ภูณฺเมเน

³⁷² ก. จาเลณฺคสฺส

จลติ, ตถา วามกณฺณํ, ตถา นงฺคุฏฐํ, ตถา สีลํ ฯ เทว ปน กณฺณเ
 จาเลตฺวา นงฺคุฏฐเณ ปหริตฺวา สีลํ อปรายํ กิลิตฺตํ อารทฺธสฺส สดฺดกฺข-
 โยชนสฺสคฺกุฏฺฐาเน ภาชเน ปกฺขิเปตฺวา จุฑฺธเน อาโรปิตาย วिय จุฑฺถํ,
 ปกฺกฺขฺติโยชนสฺสมคฺคเต ปเทเส จุฑฺถํ ปิฏฺฐจฺจุฉาเทตฺตํ น สกฺโกติ ฯ คสมิ
 มหาสมฺมุเท อิมสฺมิ กाले เทโว มนุโห ชาโค ชาลปกฺขิปนาทินิ อาทาย
 มจฺจุจฺจุเป คหิสฺสามาติ วา คสมิ กाले อติมหนฺตา³⁷³ ฏฺฐี ลภิสฺสาม
 นุ โข ปิฏฺฐี³⁷⁴ ปหฺรนฺตีติวา วคฺตฺตํ น สกฺโกติ ฯ ปฺรุมภปฺกาลโต
 ปฏฺฐาย ทิ ยํ ลินฺธุเมษลํ อาหจฺจ จุฑฺถํ ฐิตํ, คโต เอกงฺคุลฺลชฺชตฺตํ ปิ
 จุฑฺถํ เนว เทฏฺฐา โอตฺตติ น จุฑฺถํ จุฑฺตฺตติ ฯ อยํ คคฺคธ อมฺมตฺตา ฯ
 คสมิ มหาสมฺมุเท พุทฺทมหนฺตวฏฺฐทฺธิชาทิเกทา อนฺนกรตนามคฺคตา วสนฺติ, ตถา
 นิลาทิเกทา อนฺนกริธา มณฺเฑ, เอวํ สุวณฺณาสริสฺสพฺพวณฺณาทิสณฺฐานา อนฺนกริธา
 เทวฺริยา, ทกฺขิณาดมฺพจฺจุฉิกธมนสงฺฆาทิเกทา อนฺนกริธาสงฺฆา เสตกาสมฺมุคฺควณฺณา-
 ทิเกทา อนฺนกริธา นิลา ว พุทฺทมหนฺตมฺนุทฺตรคฺคตมฺนรคฺคตาทิเกท³⁷⁵ อนฺนกริธํ
 ปวาพฺพจฺจ กณฺจกมฺปิสงฺฆาตํ มํสํวารคฺคตฺตจฺจ ลํวิชฺชนฺติ ฯ คสมฺมา โส พุทฺตโน
 อนฺนกรตโนติ³⁷⁶ เวทิตฺุโท ฯ อยฺมิ จกฺกวาทสิเนรวณฺณนา เวทิตฺุพฺพา ฯ อิติ
 สาดฺดชนฺสฺส ปิติ-ปาโมชฺชปฺปญฺญาปิกฺกวทฺตมฺนวคฺคตฺตาย³⁷⁷ โลกโชตรตนาเม กเต,
 ทฺุคฺคิยปฺริจฺจุเลโท ฯ

373 ก. อติมหนฺตฺวา

374 ก. ปฏฺฐี

375 ล. 2 จุฑฺถมหนฺตมฺนุทฺตรคฺคตมฺนรคฺคตาทิเกทํ

376 ก. อวณฺณเนกรตโนติ

377 ก. ปิติปาโมชฺชปฺปญฺญาปิกฺกวทฺตมฺนวคฺคตฺตาย ล. 4 ปิติปาโมชฺชปฺปญฺญา-

ปริจเฉทที่ 3

(ที่ปัทมวन्दิต์ปณี)

(จตุรทาทิปกถา)

(50) อิทานิ อัยํ ทีปถาย วิจิจโย เวทิตุโพ ๑ คสมิ สาครมชฺเฒ จตุตาโร
 มทาทิปา ทฺวิสหสฺสปริคฺคทูปริวารา³⁷⁸ ๑ เอเกโก มทาทิปโย ปญฺจสทปญฺจสทปมาเนติ³⁷⁹
 ปริคฺคทึเปติ ปริวาริตโต โหติ ๑ อมรโคยานทีโป ปน อทฺตจฺนุทสฺสนฺธาโน³⁸⁰
 ปริกฺเขเปเน ทฺวิโยชนสหสฺสานิ ตีณิ โยชนสตาธิกาณิ ปริมณฑเลน จตุโยชนสหสฺสานิ
 ลิงฺคโต³⁸¹ ตีณิ โยชนสหสฺสานิ ปริกฺเขเปเน สดฺดโยชนสหสฺสานิ โทณฺติ ๑ อุตฺตร-
 กฺรุทีโป จตุรฺสสสฺสนฺธาโน ปฺริมหาทา เทวโยชนสหสฺสานิ ตถา ปจฺจิมหาทา ทกฺขิณฺนุตฺตรานิ ๑
 ปริกฺเขเปเน ปน จตุสุ เทว เทว โยชนสหสฺสานิ ปริกฺเขเปเน อฏฺฐ โยชนสหสฺสานิ
 โทณฺติ ๑ ปุพฺพวิเทหทีโป วฏฺฏสฺสนฺธาโน ปริกฺเขเปเน ทฺวิโยชนสหสฺสานิ ตีณิ โยชนสตาณิ
 เคตฺติส โยชนานิ ปริกฺเขเปเน สดฺดโยชนสหสฺสานิ โทณฺติ ๑ ชมฺพทีโป สกฺกสฺสนฺธาโน
 ปฺรคฺคติมหาทา จตุโยชนสหสฺสานิ ตถา ปจฺจิมอุตฺตรมหาทา สหสฺสโยชนานิ สดฺดสตาธิกาณิ
 ทกฺขิณฺนมหาทา ตีณิ โยชนสตาณิ ปริกฺเขเปเน ทสสหสฺสโยชนานิ โทณฺติ ๑

³⁷⁸ ก. ทฺวิสหสฺสปริคฺคทูปริวารา

³⁷⁹ ก. ปญฺจสทปญฺจสทปมาเนติ

³⁸⁰ ก. อทฺตจฺนุทสฺสนฺธาโน

³⁸¹ ก. ลิงฺคโต

(51) คตถ อมรโคยาน์ มุขี อทุมจนทสณฺฐาน³⁸² จตุตฺตรกรณ³⁸³ มุขี
 จตุรสุสปีรฺสณฺฐาน³⁸⁴, ปุทฺทวิเทหณ³⁸⁴ มุขี ปุณฺณจนทสณฺฐาน³⁸⁴, ชมฺพุทฺทีเป มนุสฺसान³⁸⁴ มุขี
 รตปชฺชวฺรสณฺฐาน³⁸⁴ โทติ ๗ คตถ ชมฺพุทฺทีไป ปน อายามโต จ วิตุถารโต จ
 ทสสทสฺสโยชนปรีมาไณ โทติ ๗ คตถ จตุสทสฺสโยชนปรีมาไณ ปเทโส, สคฺคาน³⁸⁴
 ปุณฺณกฺขเยน อุกเกณ อชฺชโณตฺตรโต³⁸⁵ สมฺพุทฺโทติ สจฺจชโย คโต, ติสทสฺสโยชนปเทเส
 มนุสฺสา วสนฺติ ติสทสฺสโยชนปเทเส ทิมวา - ปติฏฺฐิตโต เวทิตฺพุโ ๗ เกจิ ปน
 เตสํ เตสํ ปิวาสิน³⁸⁴ ปรีวารทปิวาสินญจ มนุสฺसान³⁸⁴ มุขี ตํ ตํ ปิ สณฺฐานนฺติ
 วทนฺติ ๗ ยสฺมี ยสฺมี ทีเป มนุสฺสา วสนฺติ คสมฺมี คสมฺมี ทีเป เตสํ เตสํ
 มนุสฺसान³⁸⁴ มุขสณฺฐาน³⁸⁴, คตา คตานิ ทิปรีวาราน³⁸⁴ มุขสณฺฐาน³⁸⁴ ๗ คตถ ชมฺพุทฺทีปฺส
 สารภูโต มชฺฌิมปเทโส นาม อายามโต ตีถิ โยชนสคานิ วิตุถารโต
 อทุมเตยฺยสคานิ ปรีกฺขเปโต นว โยชนสคานิ ๗ มชฺฌิมปเทโส นาม ปุรคฺคิมา
 ยทิ³⁸⁶ สายชงฺคโล³⁸⁷ นาม นิคโม, คตฺส คสมฺมี ขหาสาโล นาม คโต ปรี
 ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอโรโต มชฺฌเ นาม ๗ ปุรคฺคิมทกฺขิณาย อนุทิสาย สาหลวงคิมที
 นาม ๗ คโต ปรี ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอโรโต มชฺฌเ นาม ๗ ทกฺขิณาย ทิสาย
 เสคกฺคณฺโณ นาม นิคโม, คโต ปรี ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอโรโต มชฺฌเ นาม ๗
 ปจฺจนฺติมาย ทิสาย อุลล³⁸⁶ นาม พุราทุมณคฺคาโม คโต ปรี ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอโรโต
 มชฺฌเ นาม ๗ จตุตฺตราย ทิสาย อุลล³⁸⁶ นาม ปุทฺทโต คโต ปรี ปจฺจนฺติมา
 ชนปทา โอโรโต มชฺฌเ นาม ๗ เอว³⁸⁶ ปรีจฺฉินฺเนน มชฺฌิมปเทโส นาม เวทิตฺพุโ ๗

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁸² ก. อทุมจนทสณฺฐาน³⁸²
³⁸³ ก. จตุตฺตรกรณ³⁸³
³⁸⁴ ก. รตปชฺชวฺรสณฺฐาน³⁸⁴
³⁸⁵ ก. อชฺชโณตฺตรโต
³⁸⁶ ก. ไม่มี นาม ปุรคฺคิมา ยทิ
³⁸⁷ ก. สายชงฺคโล นาม

มัททรตถมณฑปต์ อุกลาบี ปาดลิตตัก³⁹¹ เชตตตตฤจ³⁹² สกสกุสินราทโย ฟูรี ๑
 คโต ปัจจนตฤจรามิ ปริกขิมิตวา ฤจฤจฤจ อสสกั โกสลั โสณิ มคธา³⁹³
 ลิริ กาลิงคา อวนดี ปญจาลาวชชี คนธธารา เจติโย วงกาวิเททา กมพูชา
 มนธา มาตตคสิทรนทวากมณฑาทโย ลัญญ์ ชนปทนต์นคธา ๑ เตลั เสสา โสฬส
 มทานคธา โทนติ ๑ ตั ปริกขิมิตวา วิจนิตวา ฐิตา ๑ อุงครฤจ
 มคธฤจ³⁹⁴ กาลิงครฤจ โกลลฤจ วชชีฤจ³⁹⁵ อลคปรฤจ เจตฤจ
 วสรฤจ ฤจฤจ ปญจาลฤจ อมพรฤจ สุรเสนฤจ อสสกรฤจ อวนดีฤจ
 คนธธารฤจ กมพูชฤจ อิม โสฬสมทานคธา เอเกกั สติ โยชนสคานิ-
 โทนติ* ๑ อญญเณ นคธา มิ ทวาทสโยชนานิ เอกาทสโยชนานิ วา อฏฐารสโยชนานิ
 วา ๑ โสฬส มทานคธา มชฺชิเม ปริกขิตา มชฺชิมปเทสนติ วุจจติ ๑ เตลั
 อนนเร คามนิคคชนปทานิ อนเนกานิ โทนติ ๑ อโสกรฤจ กาเล อัย ชมพูทีโป
 จตฺราสตีตสสสนคเรหิ ปฏิมณฺฑิตโต, อนเนกสสส คามนิคคชุตทกนคธชนปเทหิ³⁹⁶
 อนเนกราวุหิ ปติฏฐิตา โหติ ๑ อัย ปน ชมพูทีปกถา เวทิตพฺพา ๑

* อุตตตฤจกานั ปน ปญญานูภาเวณ³⁹⁷ ลิตฺโต อัย วิเสโส เวทิตพฺโ

³⁹¹ ก. ปาดลิตตัก

³⁹² ก. เชตตตฤจ

³⁹³ ก. มคธา

³⁹⁴ ก. มคธฤจ

³⁹⁵ ก. ไม่มี

³⁹⁶ ก. คามนิคคชุตทกนคธชนปเทหิ

³⁹⁷ ก. ปญญานูภาเวณ

(54) คคฺค กิร เตสฺ เตสฺ ปเทเสสฺ ขนวิฏฺพวตฺตสฺสยฺยณฺนสาชา ภูฏาการุปฺมา
 มโนรมฺมรูกฺขา เตสํ มนุสฺसानํ นิเวสนกัจฺจํ สาเชนฺติ ยตฺถ สุขํ นิวสฺนฺติ ฯ
 อญฺญเอปิ คคฺค รูกฺขา สุชาตา สหฺพทาปิ ปุบฺบิตา ติฏฺฐนฺติ ฯ ชลาสยาปิ
 วิกสิตฺตปทุมปฺปญฺตริกโสคนฺธิกาปิปุบฺบิตสฺสยฺยณฺนา³⁹⁸ สหฺพกาลํ ปรมฺสุคนฺธิกา สมฺมุตโต
 ปวายนฺตา ติฏฺฐนฺติ ฯ เตสํ สรฺรํบี อติทฺธิขโทสรฺทิตํ ยาวตายุกํ
 อปฺริกฺขิตฺตชวพลปรกฺกมํ³⁹⁹ โสภเมว หุตฺวา ติฏฺฐนฺติ ฯ อนุฏฺฐานหฺลอปชฺชิวิตาย
 เนว เตสํ กสิวณฺชิชาทิวเสน อาหารปฺริเยสนวเสน วา ทุกฺขํ อคฺคฺติ ฯ คโต
 เอวํ น ทาสทาสีกมฺมกราทิปฺริคฺคโท อคฺคฺติ ฯ น จ คคฺค สีสฺตยฺยทสมกสฺวาตาคป-
 ลิสฺสิปฺปาพาธาทิปฺริสฺสโย อคฺคฺติ ฯ ยถา นาเมตฺถ ภิฆฺทานํ ปจฺฉิเม มาเส
 ปจฺจฺจสเวลายํ สมฺมิตฺตยฺโย อคฺคฺติ โหติ, เอวเมว สหฺพกาลํ คคฺค สมฺมิตฺตยฺโย จ
 อคฺคฺติ โหติ ฯ น เตสํ โกจิ อฺปฺชาโต วิเหสฺ⁴⁰⁰ จ อฺปฺชฺชติ ฯ อกฺกฺฐ-
 ปากิมเนว สาสี อกฺกํ อจฺฉํ สุทฺธํ สุคนฺธํ ตณฺทลปฺผลํ นทฺฐมฺงฺคาเรน อคฺคฺคินา ปจฺฉิควา
 ปฺริญฺญชฺชนฺติ ฯ คคฺค กิร ชฺชิตฺกปฺสาณา นาม โทณฺติ ฯ อถ เต คโย ปาสาณ-
 ฏเปควา คํ อคฺคฺชลิ อาริเจนฺติ⁴⁰¹ ปาสาณฺเทติ เตชฺช สมฺมฺกฺฐิตฺตวา⁴⁰² คํ ปจฺจติ ฯ
 อญฺญโฏ สฺสโป วา พยญฺญโน วา น โหติ ฯ ญฺญชฺชนฺตานํ จิตฺตานุโลเยวสฺส รโส
 โหติ ฯ คํ ปน ญฺญชฺชนฺตานํ เนสํ ญฺญชฺชํ คนฺโธ กิลาโส โสโส อปฺมาโร กาโส
 ชโรติ เอวมาทิกो น โกจิ โรโค อฺปฺชฺชติ ฯ เต คํ ฐานํ สมฺมปฺตฺตฺนํ

³⁹⁸ ก. วิกสิตฺตปทุมปฺปญฺตริกโสคนฺธิกาปิปุบฺบิตสฺสยฺยณฺนา

³⁹⁹ ก. 3 อปฺริกฺขิตฺตชวพลปรกฺกมํ ก. อปฺริกฺขิตฺตชวพลปรกฺกมํ

⁴⁰⁰ ก. วิเหสา

⁴⁰¹ ก. อาริเจนฺติ

⁴⁰² ก. สมฺมฺกฺฐิตฺตวา

โทนุติ เยว ฯ เตสํ มจฺจจริยํ นาม น โทติ ฯ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธาทโย มหิทฺธิกา
 คตฺถ คณฺตุวา ปินฺทปาดํ คณฺโทนุติ ฯ น จ เต ชุชฺชา วา วามนา วา
 กานฺวา วา ภูมिํ วา ชลฺโยชา วา ปกฺขทฺธา วา วิกลฺยคา วา วิกลินฺทฺริยา วา
 โทนุติ ฯ อคฺคิเปิ คตฺถ นาดิธีชา นาดिरสฺสา นาดิทีสสา นาดิธฺญา นาดิกากิภา
 นาจฺโจททาตา ไสภคฺคฺปคฺคฺครฺปา⁴⁰³ โทนุติ ฯ ตถา หิ ทีฆยฺยสุลลํ คามุหนชึ
 อลฺมฺพทฺถนา คณฺมชฺชวํ ปุณฺณจฺจนฺทมุขิํ วิสาลกฺขิํ มุทฺตคฺคฺตา⁴⁰⁴ สมนฺทิจฺจฺจฺรกา⁴⁰⁵
 โอทาททนฺตวํ คมฺภีรนาที คณฺชชฺชา นิลเวลฺลิตฺถเกสิ ปุณฺณสุสฺสเณ⁴⁰⁶ นาดิโลมา
 อโลมา สหฺพกาลํ อุตฺตฺสฺขสมฺพสฺสา สมนฺทสขิลสมฺภาสา นานาภรณฺวิภูสิตา⁴⁰⁷
 วิจฺรณฺติ ฯ สหฺพานิ ไสหสวสุสฺสุทฺเทสิกา วิย โทนุติ ฯ ปุริสาปิ วิสสิวสุสฺสุทฺเทสิกา
 วิย โทนุติ ฯ น ปุคฺคฺตทาเรสุ รชฺชนฺติ ฯ อयी คตฺถ ธมฺมตา ฯ
 สคฺคทาหาดีกฺกเม จ คตฺถ อิตฺถีปุริสา กามรฺติยา วิหรณฺติ, ตโต วิคฺตราคา วิย
 วิจฺรณฺติ⁴⁰⁸ ฯ น คตฺถ อีธ วิย คหฺโปกฺกนฺตีกมฺมูลกํ คหฺมฺปรีหณฺมฺมูลกํ⁴⁰⁹ วา
 ทุกฺขํ โทติ รคฺคกณฺจฺกโต กณฺจจนฺปฏีมา⁴¹⁰ วิย ทารกา มาตฺตฺกฺจฺจฺโต อมฺกฺขิตา

403 ท. 3 ไสภคฺคฺครฺปา

404 ก. มุทฺตคฺคฺตา

405 ล. 4, ล. 5 สมนฺทิจฺจฺจฺรกา

406 ล. 4, ท. 3 ปุณฺณสุสฺสเณ

407 ล. 4 นานาภรณฺวิภูสิตา ก. นานาภรณฺวิตา

408 ก. จฺรณฺติ

409 ล. 2, ล. 3, ล. 4, ล. 5 กนฺตีกมฺมูลกคหฺมฺปรีหณฺมฺมูลกํ ก. คหฺมฺปรีหณฺมฺมูลกํ

410 ก. กานฺจจนฺปฏีมา

เอิ๋ว เสมวาทินา สุเขน นิภขมนุติ ๑ อัย คตถ ธมมตา ๑ มาตา ปน ปุคฺคิ
 วา อีตริ วา วิชายิตฺวา เตสํ มนุสฺसानํ วิจรรณฺพเทเส⁴¹¹ ฐเปตฺวา อนเปกฺขา
 ยถารุจิ คจฺจนุติ ๑ เตสํ คตถ สยิตานํ เย ปสฺสนุติ ปุริสา วา อิตฺถิโย วา
 เต อคฺคโน องฺคุตฺติโย อุปนาเมนุติ, เตสํ กมฺมพเลน คโต ธีริ ปวคฺคิ, เคน
 ทารกา ยาเปนุติ ๑ เอิ๋ว ปน วทฺถนฺตา กติปเย ทิวเสเยว ลทฺถพลา พุคฺวา
 ทาริกา อิตฺถิโย อุปคจฺจนุติ ทารกา ปุริเส ๑ กปฺปรุกฺขโต เอิ๋ว จ เตสํ
 วคฺคาภรณานิ นิปฺปชฺชนุติ, นานาวิราคฺวิจิตฺตานิ ทิ สุขฺมานิ มุทฺสุขสมฺมุสฺसानิ คคฺค
 คคฺค กปฺปรุกฺขเชสุ โอลมฺพนฺตานิ ติฏฺฐนุติ ๑ นานาวิธโรสฺซาลสมฺมุชฺชลวิวิธวณฺณรตนวินทฺธานิ
 อนเภาวมาลา-กมฺมลตาคมฺมวิจิตฺตานิ สีสฺสฺปกคฺคิวกคฺคตฺถกฺกฏปคฺคาปคฺคา
 โสวณฺณมยานิ อภรณานิ กปฺปรุกฺขโต เอิ๋ว โอลมฺพนุติ ๑ คตา วิธามุทฺทิงฺค-
 ปณฺทวตฺตลสงฺขวฺวสาคฺคิรียภณฺทกานิ คโต โอลมฺพนุติ ๑ คคฺคปิ พุทฺ ผลรฺกฺขานิ
 กุมฺภมคฺคตานิ ผลานิ ผลนุติ มจฺจฺรสาณิ ยานิ ยานิ ปริญฺญชฺิตฺวา เต สคฺคตานิ
 ฐปฺปิปาสาทิ⁴¹² น ชายนุติ ๑ น ไชยิ⁴¹³ คคฺค สุจิสุทฺธชลา สุปฺตฺติฏฺฐา⁴¹⁴
 รมณฺียา อกฺทฺทมา วาลูกคฺลา⁴¹⁵ นาคิสีตา น จ อุทฺทา สุรกีคนฺเดหิ
 ชลปฺปุเพหิ สญฺจนฺนา⁴¹⁶ สทฺทกาลํ สุรกีวายนุติโย⁴¹⁷ สนฺทนุติ ๑ น คคฺค

⁴¹¹ ล. 5 วิจรรณฺพเทเส

⁴¹² ก. ฐปฺปิปาสาทิ

⁴¹³ ล. 5 นชฺไชยิ

⁴¹⁴ ก. สุปฺตฺติฏฺฐา

⁴¹⁵ ก. วาลูกคฺลา

⁴¹⁶ ก. สญฺจนฺนา

⁴¹⁷ ล. 2, ล. 5, ล. 7, ท. 3 สุรกี วายนุติโย

กณฺฐกัลลดา กกุขลจฺจลลดา โทหนฺติ ฯ อกณฺฐกา ปุ่พฺพผลสญฺจนฺนา เอว⁴¹⁸ โทหนฺติ ฯ
 จนฺทรุกฺขนาครุกฺษา⁴¹⁹ สยเมว รลฺลํ ปคฺชเรณฺติ ฯ นหยาธิตุกามา ปน นทฺติตุเถ
 เอกชฺฌํ วตุวาทกรณานิ⁴²⁰ ฐเปตฺวา นทฺติ โอคฺชิตฺวา นหยาธิตุวา อุตฺติตฺตฺวา
 อปรวิฐฐมวตฺตถาภรณํ คณฺหนฺติ ฯ น เตลฺล⁴²¹ เอวํ โทหฺติ อิทํ มย อิทํ
 ปรสฺสาติ ฯ ตโต เอว น เตลฺลํ กาจิ วิคฺคโท วา วิวาโท วา โทหฺติ ฯ
 สคฺคทาห์ เอวํ เตลฺลํ กามรติทฺทฺวา โทหฺติ ฯ ตโต วิคฺคตราคา วิย จเรณฺติ ฯ
 ยคฺคต รุกฺเข สยิตฺกามา โทหนฺติ ฯ คคฺคเถว สยํ อุลลภณฺติ ฯ มเต⁴²²
 จ สคฺคเต น โรทหนฺติ น โสจฺนฺติ ฯ ตํ มณฺฑยิตฺวา นิภูชิปนฺติ ฯ ดาวเทว
 ตถารูปา สกฺกวา อุลปนฺตฺวา มตฺติ ทิปฺนฺตฺรํ เนณฺติ ฯ คคฺคฺมา สฺสุสานํ วา
 อสฺสิจฺฐานํ วา คคฺคต นตฺถิ ฯ น จ ตโต มตา เต นิริย⁴²³ วา
 ติรจฺจณานิโยยํ วา เปตวิสเย วา อุลปนฺตฺวณฺติ ฯ อยํ คคฺคต อมฺมตา สิทฺธสฺส
 ปญฺจลลิสฺสุสานฺนาภาเวน เต เทวโลเก นิพฺพตฺตฺวณฺติ⁴²⁴ ฯ วสุสสทฺธสฺสเมว เตลฺลํ

⁴¹⁸ ล. 2 ปุ่พฺพผลวตฺตฺรทหนฺติ สญฺจนฺนา เอวํ

⁴¹⁹ ล. 4 จนฺทรนาครุกฺษา ภ. จนฺทรนาครุกฺษาครุกฺษา

⁴²⁰ ภ. วตุวาทกรณานิ

⁴²¹ ภ. เต เอลฺล

⁴²² ภ. มเต

⁴²³ ล. 4 นิริย

⁴²⁴ ภ. นิพฺพตฺตฺวณฺติ

อาทิตตมิมว อองคารชลนัคคิฏฐิติ ฯ คตฺเถว นนฺทมูลกํ นาม ปุฬาริ ปุจฺเจกพุทฺธานํ
 วสโนกาไส⁴³² ทิสฺโส อูหาโย สุวณฺณอุทา มณฺธิอุทา ราชภุคฺคาติ ฯ คตฺถ
 มณฺธิอุทาทุวาเร มณฺฑุสโก นาม รุกฺโข อูพุเพเธน โยชนวิคฺคาเรน จ, ไส
 คตฺถโก ว อูทเก วา ถเล วา ปุํพฺพานิ สหฺพฺพานิ ปุํพฺพติ, วิเสเสน
 ปุจฺเจกพุทฺธาคมนทิวเส ฯ คตฺถสฺส ปุริโต สหฺพฺรตนมาโส โหติ ฯ คตฺถ
 สมนฺพชฺชนกฺวาโต กจฺวรํ⁴³³ ฉทฺเทติ, สงฺขรณกฺวาโต สหฺพฺรตนมยํ วาสิกํ
 เกวริคฺคิมิว สมํ กโรติ, สิญฺจนกฺวาโต อโนตฺตคฺคทฺทโต อูทกํ อานะควา สิญฺจติ,
 สุกฺนุชกรณกฺวาโต สหฺพฺเพลล์ คนฺธรูกฺขานํ คนฺธเ อานะติ, อูจฺจินวาโต⁴³⁴ ปุํพฺพานิ
 อูจฺจินิตฺวา คตฺถ ปาเตติ⁴³⁵ สณฺนรณกฺวาโต สหฺพฺคตฺถ สณฺนุติ, สหฺพฺทา
 ปญฺญตฺตาสเน เจตฺถ อาสนา โหนติ ฯ เตสฺส ปุจฺเจกพุทฺธปุํพฺพาทิวเส จ สหฺพ
 ปุจฺเจกพุทฺธา สมนฺนิปตฺติควา นิสฺสทฺติ ฯ อยํ คตฺถ ปกฺติ ฯ อภิสมฺพุทฺธปุจฺเจกพุทฺธา
 คตฺถ คนฺธควา ปญฺญตฺตาสเน นิสฺสทฺติ ฯ คโต สเจ คตฺถมยํ กาลे อญฺญะมิ
 ปุจฺเจกพุทฺธา สํวิชฺชนติ ฯ เต หิ ตํ ชนฺเยว สมนฺนิปตฺติควา ปญฺญตฺตาสเนสุ
 นิสฺสทฺติ ฯ นิสฺสทฺติควา จ กิญฺจิทฺเทว สมนฺนิปตฺติ สมนฺนิปตฺติควา รุกฺขทฺติ ฯ คโต⁴³⁶
 สงฺขตฺถโร อธฺนา คนฺธควา ตํ ปุจฺเจกพุทฺธํ สหฺพฺเพลล์ อนฺนโมทนคฺคาถา "กถมธิตฺตฺติ
 กมฺมฏฺฐานํ ปุจฺฉติ ฯ คทา ไส อคฺคโน อูทานํ พุยากรณํ กถํ⁴³⁷ ภาสตี ฯ

⁴³² ก. วสโนกาไส

⁴³³ ล. 5 ถวปรํ ก. กจฺวรํ

⁴³⁴ ก. อูจฺจินกฺวาโต

⁴³⁵ ก. ปาเต ปาเตติ

⁴³⁶ ล. 2, ท. 3, ท. 4 คตฺถ

⁴³⁷ ล. 4, ล. 5, ท. 3 พุยากรณกถํ

เอวี่ อีทึ่ คนุชมาทญี่ ปจุเจกพุทธานั อวาสนญฐานั โทศีติ เวทิตพุ่ ๖

(58) * เกลาสญั รัชตมย์ ๖ สหพานิ เจตานิ จิตฺรฎฐาทีนิ สุทฺสเนน
สมานุพเพตสญฐานานิ ตเวว สรึ ปฏิจฺฉาเตตฺวา ฐิตานิ ๖ สหพานิ ปน
ปฺยูลโต ปญฺญาสโยชนานิ อายามโต จ อุพเพเสน ทฺวิโยชนสตาเนว ตานิ
สหพานิ เทวานุภาเวน นาคานุภาเวน จ ฐสฺสนฺติ⁴³⁸ ๖ นทึโย ว เตสุ
สนฺทนต์ ๖ ตึ สหพึ อุทกั อโนตฺตตเวว ปวิสติ ๖ จนฺทิมสุริยา ทญฺชึณเณ
วา อุตฺตเรณ วา คจฺจนฺตา ปพฺพตฺตเรณ ตตฺถ โองาสึ กโรนฺติ อุทฺธ⁴³⁹
คจฺจนฺตา น กโรนฺติ ๖ เตเนวสุส อโนตฺตตนต์ สงฺขยั คตฺ อุทฺปาที ๖
ตตฺถ รัตนมยมนุญฺญโสปาลลิลาลาณิ มจฺจกจฺฉปานิ ผลิกมณิวณฺณนิมฺมลูทกาณิ⁴⁴⁰ ๖
ติตฺถาณิ ตชฺชปโกคา⁴⁴¹ สุตฺตานิ สาธาเรนฺทมนฺนา ว ปฏิยฺตฺตานิ สญฺฐิตานิ
โทนฺติ ๖

(59) เข พุทฺธชึณฺสาสวา จ อิทฺธิมนฺตา จ อีสโย นหายนต์, เทวญฺชาทโย
จ อุทกทีฬึ กึทนต์ ๖ ตสฺส จสฺสุ ปสฺเสสฺสุ สึทฺมขั ทคฺธิมฺขั อสฺสมฺขั อุสภมฺขนต์
จตุตฺตาริ มุขานิ โทนฺติ, เขทึ จตฺสฺโส นทึโย สมนฺทนต์ ๖ สึทฺมเขน นิกฺขมนฺตนทีตีเร
สึเท พุทฺตรา โทนฺติ ๖ ทคฺธิมฺขาทึนึ นิกฺขมนฺตนทีตีเร ทคฺติอสฺสอุสภานิ พุทฺตราณิ
โทนฺติ ๖ ปุรตฺถิมทิสโต นิกฺขมนฺตนที อโนตฺตต⁴⁴² ติกฺขตฺตุํ ปทฺทญฺฬั กตฺวา อิตฺธา⁴⁴³

438 ก. วสนฺติ

439 ล. 4 อุทกั

440 ท. 4 ผลิกมณิวณฺณานิ นิมฺมลูทกาณิ

441 ก. ตชฺชปโกคา สตา

442 ก. อนาคตฺตึ

443 ก. อิตโร

ศิสฺสโร ออนุคฺคฺมฺ ปาจิณฺทิมฺวณฺเคน อมนุสฺสปลํ คฺนฺตฺวา มหาสมุทฺทํ ปวิสนฺติ ฯ
 ปจฺฉิมทิสฺโส จ อุตฺตรทิสฺโส จ นิภฺษณฺตนฺทิสฺโย คเถว ปทกฺขิณํ กตฺวา
 ปจฺฉิมอุตฺตรทิมฺวณฺเคน อมนุสฺสปลํ คฺนฺตฺวา มหาสมุทฺทํ ปวิสนฺติ ฯ ทกฺขิณทิสฺโส
 นิภฺษณฺตนฺทิสฺโย ปน ตํ สรํ ติภฺษณฺคฺคํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ทกฺขิณเณ อชฺศํ ปาสาณปิฏฺฐเณ
 สฏฺฐิโยชนานิ คฺนฺตฺวา ปหุคฺคํ ปทริคฺวา ปหุคฺคํ ปทริคฺวา อฏฺฐาย ปริภฺษเณ
 ติคฺวาตฺตปฺปมาณา อุกฺกธารา หุคฺวา อากาเสณ สฏฺฐิโยชนานิ คฺนฺตฺวา ติยฺงคฺเล
 นาม ปาสาณเ ปตฺติ⁴⁴⁴ ปาสาณเ อุกฺกธารเวเคน ภิณฺโน, ตตฺถ ปญฺญาสโยชนปฺมา-
 ณา⁴⁴⁵ ติยฺงคฺลา นาม ไภฺษณฺณี ชาตา, ไภฺษณฺณียา⁴⁴⁶ กุลํ ภิณฺทิตฺวา ปาสาณํ
 ปวิสิตฺวา สฏฺฐิโยชนานิ คฺนฺตฺวา, ตโต ชนฺปรวิ ภิณฺทิตฺวา อุมฺมงฺเคน สฏฺฐิโยชนํ
 คฺนฺตฺวา วิชฺชํ นาม ติรฺจฺฉานปฺหุคฺคํ ปทริคฺวา ทตฺถคฺเล ปญฺจํกุสิสฺสทิสฺสา ปญฺจธารา
 หุคฺวา ปวตฺตติ ฯ สว ติภฺษณฺคฺคํ อโนคฺคํ ปทกฺขิณํ กตฺวา คตฺถฺฐาเน
 อาวฏฺฐคฺงคฺคาติ วุจฺจติ ฯ อชฺศเณ ปน ปาสาณปิฏฺฐเณ สฏฺฐิโยชนานิ คตฺถฺฐาเน
 กณฺธคฺงคฺคาติ วุจฺจติ ฯ อากาเสณ สฏฺฐิโยชนานิ คตฺถฺฐาเน อากาเสคฺงคฺคาติ วุจฺจติ ฯ
 ติยฺงคฺปาสาณเ ปญฺญาสโยชนเ อากาเส ฐิตฺวา ติยฺงคฺลไภฺษณฺณียา⁴⁴⁷ วุจฺจติ ฯ
 กุลํ ภิณฺทิตฺวา ปาสาณํ ปวิสิตฺวา สฏฺฐิโยชนานิ คตฺถฺฐาเน ปาสาณคฺงคฺคาติ วุจฺจติ ฯ
 อุมฺมงฺเคน สฏฺฐิโยชนานิ คตฺถฺฐาเน อุมฺมงฺคคฺงคฺคาติ วุจฺจติ ฯ วิชฺชํ นาม
 ติรฺจฺฉานปฺหุคฺคํ ปทริคฺวา ปญฺจธารา หุคฺวา ปวตฺตคฺถฺฐาเน ปน คฺงคฺยาณฺนาอจิวฺวตีสรฺภฺพทิตฺติ

⁴⁴⁴ ก. ปตฺติ

⁴⁴⁵ ล. 5 ปญฺญาสโยชนปฺมาณเ

⁴⁴⁶ ล. 5 ไภฺษณฺณีย

⁴⁴⁷ ก. ติยฺงคฺล ไภฺษณฺณีย

กทูลลิวน์, คโต สาถวน์, ตทนบุตร จาติปมาณั ผลั ปนสวน์ ๑ คโต
 มจรผลอมพวน์ ๑ คโต กบิฏฐวน์ ตโต ไวมิสสกวณสนุโท ๑ คโต
 อรลเกติ ทุทธินิพิชชเวณวน์ ๑ คั ปริกขิปีควา สคต ปพพตา ฐิตา ๑ เคสั
 พาทิรนุคโต ปฏฐาย ปฐโม จุลกาลปพพโต นาม, ทุติโย มหากาลปพพโต
 นาม, คติโย อุกกปัสสปพพโต นาม, จตุตโต จนุทปัสสปพพโต นาม, ปญจโม
 สุริยปัสสปพพโต นาม, ฉฎฐโม มนิปัสสปพพโต นาม, สคตโม สุวณฺณปัสสปพพโต
 นาม, อพฺพเทโต สคตโยชนิกอ⁴⁵⁵ ฉททนุคทหั ปริกขิปีควา ปคตสฺส⁴⁵⁶ มุขวฏฺฐิ
 วย ฐิตอ ๑ คสฺส อหฺกนุคตปัสส สุวณฺณวณฺณนิ กุขนุเคน โสภาเสน
 ฉททนุคทโ สมุคฺคโต⁴⁵⁷ สุริโย วย วิโรจติ ๑ พาทิรปพพเตสฺ ปน เอโก
 อพฺพเทโต ฉ โยชนิกอ เอโก ปญฺจโยชนิกอ เอโก จตุโยชนิกอ เอโก
 ตโยชนิกอ เอโก ทูริโยชนิกอ เอโก เอกโยชนิกอ ๑ เอวิ สคตปพพตา
 นาม โหนฺติ ๑ คสฺส ฉททนุคทสฺส มุพฺพคฺตรกณฺเณ อุกกปาดปพรไณกาเส⁴⁵⁸
 มทานิโครตรุกุโข ๑ คสฺส ขนฺโธ ปริกฺเขปโต⁴⁵⁹ ปญฺจโยชนิกอ อพฺพเทโต
 สคตโยชนิกอ ๑ จตุสฺส กิสาสฺส จตสฺส สขา ฉโยชนิกอ อหฺจ อุกฺกตสาขาปิ
 ฉโยชนิกอ⁴⁶⁰ จ ๑ อิติ โส มุลโต ปฏฐาย อพฺพเทเสน เตรสโยชนิกอ

⁴⁵⁵ ก. โยชนิกอ

⁴⁵⁶ ก. สคตสฺส

⁴⁵⁷ ก. สมุคฺคโต

⁴⁵⁸ ล. 4 อุกกवादปพรไณกาเส

⁴⁵⁹ ก. ปริกฺเขเปน

⁴⁶⁰ ล. 5, ก. ฉโยชนิกอ

สาขานํ โอรินนุโค ยาว ปริมนดา ทูวาทสโยชนโก, อฏฐิติ ปาโรทสสุเสหิ
 ปฏิมณฺธิโค ปุณฺทมณฺธิปทฺทโค วิย วิลาสมาโน ติฏฐติ ๗ ฉทฺทนฺตทสฺส ปน
 ปจฺฉิมทิสภาเค สุวณฺณปทฺทเค ทูวาทสโยชนิกา กญฺจนคูหา ๗ ฉทฺทนฺตนาคราชา
 วสุสารคฺเต⁴⁶¹ อฏฐสทฺสสนาคปริวโค กญฺจนคูหายํ วสตี ๗ ทิมฺทกาเล
 อุทกวาด⁴⁶² สมฺปฏฺิจฺจนฺมาโน มหานิโคจรณฺมุเล ปาโรทฺทเนเร ติฏฐติ ๗
 มณฺทกีนียา ปน มชฺเช ปญฺจวิสตีโยชนมคฺเต ฐาเน เสवालํ ๗ ปณฺท⁴⁶³ ๗
 นคฺติ, ผลิกวณฺณํ ๗ อุทกํ โทตี ๗ คโค ปรี⁴⁶⁴ ปน นาคานํ ปิฏฐิปฺมาเน
 อุทเก อทฺทโยชนวิคฺตคํ เสคปทฺทวนํ ตํ อุทกํ ปรีกฺขิตฺวา ฐิตํ ๗ คคฺถ
 มพฺพาลิ⁴⁶⁵ นนฺทคสฺสสมคฺตํ โทตี ๗ ทิลิ⁴⁶⁶ มทาเกวิไปกฺขรปฺปมาณํ โทตี ๗
 คสฺส เอเกกสฺมิ ปทฺทนฺตเน อาททกปฺปมาณํ ชีริ โทตี ๗ กุสมานํ ปุปฺพิตานิ⁴⁶⁷
 สมเย วาโค เรณฺวณฺณี อุฏฐาเปควา ปทฺทนิปคฺเตสุ ฐเปตี ๗ คคฺถ
 อุทกมุสิตานิ⁴⁶⁸ ปตฺนติ⁴⁶⁹ ๗ คโค อาทิจฺจาเกน ปจฺฉิควา ปกฺกโฆฏฺฐิกา⁴⁷⁰

461 ก. วสุสานนุโค

462 ก. อุทกปาดํ

463 ก. ปมาณํ

464 ล. 2 ไม่มี ปรี

465 ก. มุลํ

466 ก. ทิลิ

467 ก. ปุปฺพานํ, ล.4 ปุปฺพานํ

468 ก. อุทกมุสิตานิ

469 ก. ปตฺนติ

470 ก. ปกฺกโยฆฏฺฐิกา

วีย ไปกษรณจฺ นาม ติฏฐติ ฯ อิมสฺส เสตปทุมวณฺสฺส อนฺตรํ ดาว มหนฺตเมว
 รัตตปทุมวณฺํ ฯ ตทณฺตรํ รัตตกฺมทวณฺํ ฯ ตทณฺตรํ เสตกฺมทวณฺํ ฯ ตทณฺตรํ
 นิลุปฺปลวณฺํ, ตทณฺตรํ รัตตูปฺปลวณฺํ, ตทณฺตรํ สุคนฺธสาสิวณฺํ ฯ ตทณฺตรํ
 เอลาหฺกาอลาหฺกมฺภฏทาทินี⁴⁷¹ มจฺจฺรสาณิ วลฺลิมลานิ ฯ ตทณฺตรํ อทฺตโยชนวิคฺคเมว
 ปุคฺคชนฺุอุปฺปมาณํ อจฺจุฉวณฺํ ฯ หคฺคินาคา คโต อจฺจุฉกฺกทเท คเหตุวา ปาสาณปิฏฺฐ
 ฐเปคฺวา ปาเทณ อกฺกมฺนฺติ ฯ คโต รโส ปคฺคิวิริคฺวา โสณฺุทิวาวาญฺเฏ ปฺรติ ฯ
 คํ อากิจฺจปาเกณ ปจฺจิจฺจวา ชีรปาสาณปิฏฺฐทาทินี วีย ติฏฐติ ฯ เต คเหตุวา
 หคฺคินาคา สมฺปคฺคปฺจฺเจกพฺพทฺธชฺชิตฺตาสวณฺํ อฺปนฺเนนฺติ ฯ อจฺจุฉวณฺสฺส อนฺตรํ กทฺทสิวณฺํ
 ยโต พฺเว ปกฺกภาณิ ขาทฺนุโต กิลมฺติ ฯ ตทณฺตรํ จาฏิปฺปมาณผล⁴⁷² ปนฺสวณฺํ ฯ
 ตทณฺตรํ อมฺพวณฺํ ชมฺพวณฺํ กปิฏฺฐวณฺฺนฺติ ฯ สงฺเขปโต คสมิ ทเท ขาทิตฺทพฺพคฺคกํ
 อสุกฺผลํ นาม นคฺคิณี น วคฺคทฺทํ ฯ อยํ มณฺฑาทินิยา สมฺปคฺคิ ฯ

(60) ทิมวติ วสนฺุเตสฺส อเนกสคฺคสทฺสเสสฺส ติรจฺจฺฉานคเตสฺส⁴⁷³ สีหาทินํ
 กรวิกฺคสุสฺสทฺถวณฺุจ อยฺมิ วิเสโส เวทิตฺทโพ ฯ * ตตฺถ สีหา จตฺติธา โทนฺติ :
 กาทฺสโห ปณฺุสโห เกสรฺสโห ฯ เตสฺส ติตฺตสโห กาทฺไปคกาวณฺุคาวีสฺสโห
 ติตฺตทฺทโย จ โทติ ฯ กาทฺสโห กาทฺทกาวีสฺสโห ติตฺตทฺทโย เยว ฯ ปณฺุสโห
 ปณฺุชฺชปฺลลาสวณฺุคาวีสฺสโห มัสกฺทโย ฯ เกสรฺสโห ลาขารปฺริกฺกมกฺคเนว มฺุเขน

⁴⁷¹ ก. เอลาลูกลาวุกมฺภฏทาทินี

⁴⁷² ก. จาฏิปฺปมาณ ผล

⁴⁷³ ล. 5, ก. ติรจฺจฺฉานคเตสฺส

* มาจาก จักกาวาทิปินี หน้า 122.

อคฺคนงฺกุฏฐฺเฐน จจฺจติ จ ปาทปฺริยนุเดหิ สมฺนุทาคโต มคฺคกโต ปฏฺฐาย ลายารสฺสุทิกาย
 คตา วีย ติสฺสุโส ราชิโย นิฏฺฐิมชฺเฐน คนฺดฺวา อนฺตรสฺตฺมฺหิ⁴⁷⁴ ทกฺขิณาวฏฺฐา หุตฺวา
 ฐิตา ฯ ขนฺธฺเ ปนฺสฺส สคฺคสฺสคฺคฺชนิกกมฺพลปฺริกฺเขโป⁴⁷⁵ วีย เกสฺรสฺสาโว โหติ ฯ
 อวเสสฺสฺฐานํ ปฺริสฺสุทฺธสฺสํนิมฺมทสงฺขจฺฉฺฉวณฺณํ โหติ* ** โส อคฺคโน วสนฺฐฺฐานโต
 สฺวณฺณทฺหาโต วา รัชฺชฺชนิพฺพิทกฺมโนติลาทฺหาโต วา นิภฺชมิทฺวา สฺวณฺณตเล วา
 รัชฺชฺชนิพฺพิทกฺมโนติลาณํ วา อญฺตรสฺมี เทว ปจฺฉิมปาเท⁴⁷⁶ สฺมํ ฐเปทฺวา ปุริมปาเท
 ปุโรโต ปสาเรทฺวา สฺวิรสฺส ปจฺฉาภากํ อากทฺธิทฺวา ปุริมภากํ หริทฺวา นิฏฺฐิ ปนาเมทฺวา
 ศิวํ อุกฺขิมิทฺวา อสฺนิสทฺทํ กโรนฺโต วีย นาสปฺญานิ โฝภฺเจทฺวา สฺวีรลคฺคฺรชฺชํ วิชฺชนฺโต
 วิชฺชนฺณวณฺณิยฺยจฺจ ทรฺณวจฺจกา⁴⁷⁷ วีย ปฺราปฺรํ ชวติ⁴⁷⁸ ฯ ชวโต ปนฺสฺส สฺวีรํ
 อนฺธกาเร ปฺริทฺทกฺมณฺคํ อลาตํ วีย ขายติ** ฯ เอวํ วิชิเมทฺวา ติกฺขชฺคฺคํ สีหนาทํ
 นทฺติ ฯ โส สทฺโท สมฺนุตา ติโยชนปฺเทสํ เอกนิมฺนาทํ กโรติ ฯ ตสฺส นิมฺนาทํ
 สฺสุทฺวา ติโยชนทฺทกฺมณฺตรคฺคา ทฺวิปาทจตฺปาทคฺค⁴⁷⁹ ยถาฐาเน ฐาตุํ อสฺกโกนฺดา⁴⁸⁰

474 ก. อนฺตรสคฺคิมฺหิ

475 ก. สคฺคสคฺคคฺคฺชนิกกมฺพลปฺริกฺเขโป

476 ก. มจฺฉิมปาเท

477 ก. ทรฺณวจฺจกา

478 ก. ชวติ

479 ก. ทฺวิปาตา จตฺปาทคฺคา

480 ก. อสฺกโกนฺโต

... มาจาก จักกวาฬีปนี หน้า 122.

... มาจาก จักกวาฬีปนี หน้า 123.

อิทานิ โน อาคนุควา คณฺหิสฺสตีติ ภิกขา มคฺคํ โอลเณตฺตา, วิลวาสิโน อหิณฺงุฏ-
 โคราทโย ทิลํ ปวิสฺสูติ ฯ อุทกวาสิโน มจฺจจากจฺจปาทโย อุทฺทํ ปวิสฺสูติ ฯ
 วนวาสิโน หตฺถิสฺสสฺสโคกฺขณฺณมิกาทโย วนํ ปวิสฺสูติ ฯ อากาสํ ปกฺขิโน คจฺจนฺติ ฯ
 เยปิ เต ความนิคมราชธานีสุ ทพฺพเทติ ธมฺมมยฺรชฺชฺฐิติ พนฺธาทคฺคณินาคา เตปิ ตาณิ
 พนฺธธานี ฉินฺทิตฺตฺวา ภิกขา มุตฺตคกริสฺสี ฉทฺทมานา เยน วา เคน วา ปลายนฺติ ฯ
 เอวํ สีหสฺส บิครญฺโญ นาทํ สุตฺตฺวา ภาณนฺติ ฯ อปเรปิ น ภาณนฺติ ฯ เก
 ปน เต ฯ ชาติสฺสมสีโท หตฺถาชาณิโย อสุสาชาณิโย อุสภชาณิโย ปุริสาชาณิโย
 ชีณาสไวติ ฯ กสมฺมา ปน เต น ภาณนฺติ ฯ ชาติสฺสมสีโท ตาว ชาตฺโคคฺคตฺตฺล-
 ลุรภาเวติ สฺมาโนสฺมิตฺติ น ภาณนฺติ ฯ หตฺถาชาณิยาทโย อคฺคโน สกฺกาทฺธิฏฺฐิตฺถิลลวตฺตฺตา
 น ภาณนฺติ ฯ ชีณาสไว สกฺกาทฺธิฏฺฐิตฺธา ปหิณฺตฺตฺตา น ภาณนฺติ ฯ โส ปน
 วิวิมฺพญฺญิยํ ฐตฺตฺวา ทกฺขิณฺโต วา วามฺโต วา อุปคจฺจนฺโต⁴⁸² อุสภมคฺคํ อุปคฺติ ฯ
 *อุทฺธํ อุปคฺนฺโต จคฺตฺตฺวาริปี อฏฺฐปี อุสภานิ อุปคฺติ ฯ สเม ฐาเน อุปคฺติ อุชฺกํ
 ปกฺขนฺนฺนฺโต โสฬสอุสภมคฺคํ ปี วิสฺติอุสภมคฺคํ ปี ฐานํ ปกฺขนฺนฺนฺติ ฯ ปกฺขนฺนฺนฺโต
 สฏฺฐีอุสภมคฺคํ อสฺตีอุสภมคฺคํ ฐานํ ปกฺขนฺนฺนฺติ, อนุตฺรามคฺคฺเค จุกฺขํ วา ทิสฺสา วา
 ปทฺรนฺโต วามทกฺขิณฺโต อุทฺธํ อุสภมคฺคํ อปคฺกมฺติ ฯ คคฺคิยํ สีหนาทํ⁴⁸³ นทิตฺตฺวา
 เตเนว สฏฺฐิโยชนฺนฺนฺตราเน ปญฺญาตฺติ, ตฺติโยชนํ⁴⁸⁴ คฺนฺตฺวา นีวคฺคิตฺตฺวา ฐิตฺโต อคฺคโน

⁴⁸¹ ก. ไม่มี น

⁴⁸² ล. 5, ท. 3 อุปคฺนฺโต

⁴⁸³ ท. 3 คคฺคิยสีหนาทํ

⁴⁸⁴ ก. ตฺติชนํ

จ นาทสูส อนุนาท สุชาติ ๑ เอวิ สุรภาวาทิที कुवेति सेसสีทานं गेसरसीते
 सेगुत्रे १ यदाह : दिवसीते गार्सीते पद्युसीते गेसरसीते, देसी जदुनी
 सीतानी गेसरसी ओकुत्⁴⁸⁵ क्कोदि* १

(61) कर्विकसगुणा मरुत्⁴⁸⁶ ओमपकुर्गि मुखकुत्तगेन पत्रिकुवा पकुत्तरीत् फलरसी⁴⁸⁷
 पिविकुवा पकुत्ताही तकुवा मदीवीसी ठममाना विय तेगुत्रा साखाय नाही ककुवा
 ककुवा कुपरिसाखाय निसिन्ना ओकुत्तो नาทสูस อนุनाท सुन्दुति १ कायपी वेलाय
 जदुपुत्तानी मत्तुत्तदानी विय सलित् ओरगनुदि १ कोजरपसुदा पी जदुपुत्तकणामुत्तदानीपी
 कोजरानी लत्तेकुवा त् सत्तु सुन्दुति १ पालमिका कुत्तगमिके अनुत्तमाना
 ओकुत्तकुत्ताही ओनिकुत्तपिकुवा जित्तुकताय दिगुत्तनुदि १ अनुत्तमिका मरुत्तग्यं तिकुवा
 दिगुत्तनुदि १ आकासे पकुत्तनुदा पकुत्तिनो पी पकुत्ते पसा रेकुवा निजला दिगुत्तनुदि १
 कुत्तगे मजुजापी⁴⁸⁸ कणुत्तपुत्तल्ल ओजा लेनुदा त् सत्तु सुत्तमाना⁴⁸⁹ दिगुत्तनुदि १
 ओवि मरुत्तसरा कर्विकसगुणा १ तिमवदीयेव पदिकुत्तिसुत्त यस्सुत्तानुगावेन ओयं तीपो
 चम्पुत्तीपोदि वुजुजुत्ति १ त् मूलतो ज यव ओकुत्ता योत्तनसत्तपमाणा १ ददा
 पुत्तपजुत्तिमत्तकुत्तदत्तसखानी प्रियनुत्तपमानं साखामत्तल्लावगुत्तं, सीत्ति योत्तनसत्तानी,
 चनुत्तो पत्तुत्तसयोत्तनी वग्रे, सो यव मूलतो विगुत्ता पत्तुत्तासयोत्तना⁴⁹⁰

⁴⁸⁵ ท. 3 เกสรี อกุติ ท. 4 เกสโร อกุติ ก. เกสรี อกุตตุติ

⁴⁸⁶ ท. 4 มรุตสร

⁴⁸⁷ ก. ผล รส

⁴⁸⁸ ก. ปจฺจาปี

⁴⁸⁹ ก. สหฺทสุตฺตมานา

⁴⁹⁰ ล. 4, ล. 5, ท. 3 ปญฺญาสโยชโน

* มาจาก จักกวาหตีปนี หน้า 122.

วิบูลโต ยาว อคฺคา ปญฺญาสโยชโน, จตฺสฺโส⁴⁹¹ สาขา ปญฺญาสโยชนาณิ ฯ
 ตถาปิ อุพฺเพตโต ปญฺญาสโยชนํ อายามโต ชนฺโห อุพฺเพเตน สมฺมุตโต ปญฺญาส-
 โยชนาณิ, ตถา จตฺตสาชา ยามานํ ปญฺญาสโยชโน, ตโต เอวํ เตปิ
 สดโยชนวิคฺคตา ดาวเทว อคฺคตา ฯ *ตโต ปริํ ปี อชฺฐกัปปิ อคฺคตสาชา
 ปญฺญาสโยชนา สมฺมุตโต จ เอเกกา สาขา ปญฺญาสโยชนาณิ วกฺขิตฺตา ฯ ตาสฺ
 ปน สาชาสฺส มหนฺตา มหนฺตา⁴⁹² นทฺติโย สนนฺตฺติ, ตาสํ นทฺติ อภยตีเร
 ชมฺพูปกฺกานํ ปตฺติฏฺฐาเน สุวณฺณงฺกุรา อฏฺฐนฺตฺติ, นทฺติชเลน วุชฺชมานา อณฺุพฺเพ
 มหาสมฺมุตฺตํ ปวิสฺสตี ฯ ตโต เยว ชมฺพุนทฺติ นทฺติคฺคตฺตา ชมฺพุนทฺติ สุวณฺณ
 วุจฺจตี ฯ ยญฺเจตฺติ ชมฺพุยา ปมาณํ, ตเทว อสุรานํ จิตฺตปาดลฺยา, ครุทานํ
 สิมฺพลฺลฺกฺขสฺส, อมรโคยาเน กทมฺพลสฺส, อคฺคตฺตฺตฺตฺส กปฺปฏฺกฺขสฺส, ปุพฺพิเทเท
 สิริสสฺส, ดาวตีเส ปาริจตฺตกสฺสตีติ ฯ เตนาหุ โปราณา

**ติปฺปจฺโยชนกฺขณฺตา	ปริกฺเขเปา นคฺคยฺหยา
ปญฺญาสโยชนกฺขณฺตา	สาขา ยามา สมฺมุตโต
สดโยชนวิคฺคินฺนา	ดาวเทว จ อคฺคโต
ชมฺพุ ยสฺसानุภาเว	ชมฺพุตีโป ปกาสิโต**

⁴⁹¹ ก. ๕๓๕ โส

⁴⁹² ล. ๒ มหนฺตา มหนฺตานิ

⁴⁹³ ท. ๓, ก. อีเม มตฺตา ล. ๔ อีเม สตฺตา

... มาจาก ส.ท. 1/200/402.

... มาจาก อ. อฏ. 1/530.

* ปาดลิมพหิขมพู	เทวาน์ ปาริจตุคโก
กทุมโพ กปฺปรุกุไซ จ	สิริโย เจติ สคฺคัม*
ปาดลือสุรานญจ	สุปฺณยานญจ สิมฺพลี
ขมพู อีธ มนุสฺसान์	เทวาน์ ปาริจตุคโก
กทุมโพ อมรโคยาน	กปฺปรุกุไซ จ อุดฺดเร
ปุมฺพวิเทเท สิริโสจ	กปฺปรุกุฏายิ อีเม รุกฺขา ⁴⁹³
ขนฺธึ ปคฺคตา มหาสาขา	อุพฺพเธา ⁴⁹⁴ ปริมฺณฺทลา
สพฺเพ เอกปริจฺเจทา	สพฺเพ คิฏฺฐนฺนุติ สสฺสตาติ ฯ
คคฺล สุวาย์ ขมพูทีปสฺส	อุคฺคฺตรทิสภาภาเค ทิมวณฺด์ นิสฺสาย

มหาสมุทฺททาสนฺเน ปเทเส ปติฏฺฐิตฺติ วทฺนฺติ ฯ อัยํ ปน ทิมวณฺด์ทีปภา เวทิตพฺพา ฯ
 อิติ สาธุชนสฺส นีติปาโมชฺชปญฺญาปโชตกกรณฺตถาย ทิปทิมวณฺด์ทีปนีกรณฺคเต โลกโชตร-
 คนสคฺคเต นามกเต คติโย ปริจฺเจโท ฯ

⁴⁹⁴ ๓. ปุพฺพเธา

* มาจาก ส.ท. 1/200/402. และ จักกวาฬทีปนี กัณฑ์ที่ 6 หน้า 72.

ปริจเฉทที่ 4

(จันทิมสุริยคติที่ปณี)

(จันทิมสุริยคติกถา)

(62) อิทานิ จันทิมสุริยคติกถา สมบุคคา ฯ อนุชกาเรน ภัตตานํ สคฺคานํ
 จันทิมสุริยา ปาตฺตวณฺตฺติ อาทินา วุฑฺฒํ ฯ *เศสุ กสฺส กิ ปมาณํ, โโก กสฺมึ
 วสฺติ, โโก อุปฺริ โโก กสฺมึ วสฺติ, โโก อุปฺริ โโก สีมกฺติ,⁴⁹⁵ เนลํ วิถิโย
 กณํ จรณฺติ, กิตฺตเก ฐาเน อาโลกํ กโรนฺติ, กิมตฺถํ เต ราหู ทิลคฺติ⁴⁹⁶
 วุจฺจติ ฯ คคฺค จันทมณฺทลํ อุชฺภํ อายามโต จ วิคฺคารโต จ อุพฺเพโต จ
 เอกุณปญฺญาสโยชนํ, ปริมณฺทลโต ปน ตีหิ โยชเนหิ โอนทียทฺทสโตโยชนํ ฯ
 สุริยมณฺทลํ ปน อุชฺภํ ปญฺญาสโยชนํ ปริมณฺทลโต ทียทฺทสโตโยชนํ ฯ เศสุ ปน
 จันทมณฺทลํ เหฏฺฐา สุริยมณฺทลํ อุปฺริ ฯ อนุตรา เตลํ โยชนํ โหติ ฯ
 จันทสฺส เหฏฺฐิมนฺโต สุริยสฺส อุปฺริมฺนโต⁴⁹⁷ โยชนสฺสํ โหติ ฯ จันทวิมานสฺส
 อนุโต มณฺธิมํ พาทิรํ รัชฏฺปริกฺขิตํ อนุโต จ พหิ จ สมลิตฺลเมว โหติ ฯ
 สุริยวิมานสฺส อนุโต กนกมํ พาทิรํ ฝลิกฺปริกฺขิตํ โหติ อนุโต จ พหิ จ
 อุพฺพเมว ฯ จนฺโท อุชฺภํ สนิทํ⁴⁹⁸ คจฺจติ ฯ โส หิ อมาวสิยํ⁴⁹⁹
 สุริเยน สทฺธิ คจฺจนฺโต ทิวเส ทิวเส โลกํ โอิทฺยนฺโต ปุณฺณมาสิยํ อุพฺพมคฺคโต
 โอิทฺยติ ฯ ติริยํ ปน สิมํ คจฺจติ ฯ คธา เหลํ เอกสฺมิปิ มาเส กทาจิ

⁴⁹⁵ ก. สิมคฺติ⁴⁹⁶ ก. ทิลคฺติ⁴⁹⁷ ล. 3, ท. 3 อุปฺริ สมฺนโต⁴⁹⁸ ก. สนิทํ⁴⁹⁹ ก. อมาสิยํ

... มาจาก โลกที่ปกสาร หน้า 147-149.

อุตุครโต ทิสฺสติ จนฺทสฺส อุโภสุ ปสฺเสสุ นกฺขตฺตาวกา คจฺจนฺติ. จนฺโท เชน
 วย วจฺจํ ตํ ตํ นกฺขตฺตํ อุปสงฺกมฺติ ฯ นกฺขตฺตานิ ปน อคฺคโน คมนฺนุฏฺฐานํ
 น วิชฺชนฺติ * ๑ ตตฺถ ทิ นกฺขตฺตานิ สุริยฺสฺส อุโภสุ ปสฺเสสุ คจฺจนฺติ วา
 จนฺทสฺส จ อุโภสุ ปสฺเสสุ, เจ คจฺเจยฺยํ ตทา สุริโย นกฺขตฺตานิ ปฏิจฺฉาเทยฺย ฯ
 จนฺโท ตานิ อุปสงฺกมฺนฺโต วย โหติ, นกฺขตฺตานิ จกฺเกน ปฏิหนฺตฺตา อคฺคโน
 คมนฺนุฏฺฐานํ น วิชฺชนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ *อคฺคโน วิธียา⁵⁰⁰ คจฺจนฺติ⁵⁰¹ ๑ สุริยฺสฺส
 ปน อุชฺชํ คมฺนํ สฺสํ, ติริยํ คมฺนํ ทนฺธํ, ติริยํ คมฺนํ นามํ ทกฺขิณฺทิสฺโส
 อุตุครทิสฺสาย คมฺนํ ทนฺธํ ฉหิ มาเสหิ อิชฺฌติ⁵⁰² ๑ สุริโย กาลปฺกฺเข อุโปสฺเส
 จนฺเทน สเทว คนฺตุวา ตโต⁵⁰³ ปาปฏิปทิวเส โยชนสฺตสฺสฺสํ จนฺทมณฺฑลํ โหทาย
 คจฺจติ, อคฺคโน สฺสํ คามิตายํ ตสฺส จ ทนฺธคามิตาย ๑ อถ จนฺโท เลขา
 วย ปณฺณายติ ๑ ตโต ปรีเป ปกฺขสฺส ทุคฺคิยาย โยชนาน⁵⁰⁴ สตสฺสฺสํ จนฺทมณฺฑลํ
 โหทาย คจฺจติ ๑ เอวํ ทิวเส ทิวเส ยาว สุกฺขปฺกฺขอุโปสฺสทิวสา สตสฺสฺสํ
 สตสฺสฺสํ โหทาย คจฺจติ ๑ อถ⁵⁰⁵ จนฺโท อนุกฺกเมน วทฺถิตฺวา อุโปสฺสทิวเส
 ปรีปฺนฺไฉ โหติ ๑ อนุกฺกเมน วทฺถนฺนุเจคฺค⁵⁰⁶ อุปริภาคโต ปตฺติสุริยา โลกตาย

500 ล. 5 วิธีย

501 ก. คจฺจโต

502 ก. อิชฺฌ

503 ก. คโต

504 ก. โยชนํ

505 ล. 2 อถสฺส

506 ก. วทฺถนฺนุจ

เทภูโต ปวดตาย สุริยสุส ทูรภาเวน ทิวเส อนุกกเมน ปริหายนาย อุดโน
ฉายายวเสน อนุกกเมน จนุทมณฺฑลปเทสสุส วฑฒมานสุส วย ทิสฺสมานตายาติ
เวทิตฺพุทฺ ๑

(63) ตสฺมา อนุกกเมน วฑฒิตฺวา วย อุโปสททิวเส ปุณฺณมยํ ปริปุณฺณมณฺฑลโล
หุตฺวา ทิสฺสติ ๑ อถ สุริโย ปาฏิปททิวเส โยชนานํ สดสฺหสฺสํ ชาวิตฺวา
ปุณฺณจนุทมณฺฑลํ คณฺหาติ จนุทสุส ทนุชคตฺตาย อุดโน สิงฺคคตฺกาย⁵⁰⁷ จ ๑ คถา
หุติยา สดสฺหสฺสนฺติ เอวํ ยาว อุโปสททิวสา สดสฺหสฺสํ ชาวิตฺวา คณฺหาติ ๑ อถ
จนุโท อนุกกเมน หายิตฺวา กาลปฺกฺเช อุโปสททิวเส สหฺพโส น ปญฺญาติ ๑
อนุกกเมน หายมานตา เจตฺถ อนุกกเมน วฑฒมานตา จ วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพุโท ๑
คคฺค ปน ฉายาย หายมานตาย มณฺฑลํ วฑฒมานํ วย ทิสฺสติ ๑ อธิปํ ฉายาย
วฑฒมานตาย มณฺฑลํ หายมานํ วย ทิสฺสติ ๑ ตสฺมา อนุกกเมน หายิตฺวา
อุโปสททิวเส สหฺพโส น ปญฺญาติ, จนุทํ เทภูธา กตฺวา สุริโย อุปริ โหติ,
มหติยา จาฏฺฐิยา อุทกภาชนํ วย จนุทมณฺฑลํ ปิถิตฺติ ๑ มชฺฌนฺติเก เกหฉายา วย
จนุทสุส ฉายา น ปญฺญาติ ๑ โส ฉายาย อปญฺญาทานํ⁵⁰⁸ พฺเว ฐิตานํ ทิวา
ปทํไป วย สยมฺปิ น ปญฺญาติ* ๑ อถ ทิ จนุทิมสุริยา สีนํจํ มชฺฌเณ กตฺวา
อุโปสททิวเสเยว อญฺญมณฺญํ น ปสฺสนฺติ อิติ อยํ ปกตฺติคมกถา เวทิตฺพุทา ๑

(64) สุริโย ปน กิตฺเท ฐาเน อาโลกํ กโรติ ๑ เอกุปฺพาเรน ติสฺสุ
ทํเปสฺสุ อาโลกํ กโรติ ๑ กถํ ๑ อิมสฺมํ ชมฺพุทํเป สุริยคุคมนกาเล ปุทฺทริเทเต

⁵⁰⁷ ก. สิงฺคคตฺกาย

⁵⁰⁸ ก. อญฺญา

... มาจาก โลกทิปการ หน้า 149-153.

มชดณฺฑิโก โทติ, อุดฺตรภูมฺหิ อฏฺฐงฺกมฺนกาเล อมฺรโคยาเน มชฺฌิมยาโม ๗ อึธ
 ชมฺพฺหิตฺเป อฏฺฐงฺกมฺนกาเล ปุฬฺหวิเทเห มชฺฌิมยาโม, อมฺรโคยาเน ทฺเป อุกฺคมฺนกาเล
 อึธ ชมฺพฺหิตฺเป มชฺดณฺฑิโก ๗ ปุฬฺหวิเทเห อฏฺฐงฺกมฺนกาเล อุดฺตรภูมฺหิ มชฺฌิมยาโม
 โทติ ๗ อปฺไรณิ นโย โทติ ๗ เดปิ เอเกกาย ทิสาย นวโยชนสฺสทสฺสสามิ
 อนฺนถการามิ วิธมิตฺวา อาโลกํ ทสฺเสนฺติ ๗ สถ ๗ อิมสฺมึ ทิ ทฺเป สุริยมฺคฺคมฺนกาเล
 ปุฬฺหวิเทเห มชฺดณฺฑิโก โทติ, อุดฺตรภูมฺหิ อฏฺฐงฺกมฺนกาเล, อมฺรโคยาเน มชฺฌิมยาโม ๗
 ปุฬฺหวิเทเห อุกฺคมฺนกาเล อุดฺตรภูมฺหิ มชฺดณฺฑิโก⁵⁰⁹ อมฺรโคยาเน อฏฺฐงฺกมฺนกาเล,
 อึธ มชฺฌิมยาโม ๗ อุดฺตรภูมฺหิ อุกฺคมฺนกาเล อมฺรโคยาเน มชฺดณฺฑิโก, อึธ
 อฏฺฐงฺกมฺนกาเล ปุฬฺหวิเทเหสุ มชฺฌิมยาโม ๗ อมฺรโคยาเน อุกฺคมฺนกาเล อึธ
 มชฺดณฺฑิโก, ปุฬฺหวิเทเหทฺเป อฏฺฐงฺกมฺนกาเล อุดฺตรภูมฺหิ มชฺฌิมยาโม ๗ อิมสฺมึ ทิ
 ทฺเป อฺฐิมชฺดณฺฑิกเวลาย⁵¹⁰ ปุฬฺหวิเทเหวาสฺนํ อฏฺฐงฺกมฺนวเสน อฺปทฺมํ สุริยมณฺฑลํ
 ปญฺญาตฺติ, อมฺรโคยานวาสฺนํ อุกฺคมฺนวเสน อฺปทฺมํ ปญฺญาตฺติ ๗ เอวํ เสเสสุ
 ทฺเปสุ อิมินา วจนฺปฺปกาเรน ติสฺส ทฺเปสุ เอกปฺปหาเรน จนฺทิมสุริยา อาโลกํ
 ทสฺเสนฺตฺติ เวทิตฺพฺหํ ๗

(65) อฺโธ อญฺญาตา ปน ทวีสุ เอวํ ทฺเปสุ เอกปฺปหาเรน อาโลกํ ทสฺเสนฺติ ๗
 ยสฺมึ ทิ ทฺเป อคฺคณฺจกฺมฺนวเสน อฺปทฺมํ สุริยมณฺฑลํ ปญฺญาตฺติ ๗ อคฺคณฺจกฺมิเต⁵¹¹
 คคฺคณ น⁵¹² ปญฺญาตฺติ อาโลกํ น ทสฺเสติ ๗ ทวีสุ เอวํ ทฺเปสุ ปญฺญาตฺติ ๗
 เอเกกาย ทิสาย นวสฺสทสฺสสามิ อนฺนถกาลํ วิธมฺปิ อิมินา ว นเยน ทฏฺฐพฺหํ ๗

⁵⁰⁹ ก. อุดฺตรภูมฺหิ มชฺดณฺฑิโก

⁵¹⁰ ก. อฺฐิมชฺดณฺฑิกเวลาย

⁵¹¹ ก. อคฺคณฺจกฺมฺเน

⁵¹² ก. ไม้มี น

นิภษมนฺติ ก็ฬาสฺตฺวา หุตฺวาน วิจฺรณฺติ ฯ ตทา กิร สุริยวิมานํ ปกฺติมคฺคโต
 อโธ โอรุยฺหิตฺฺวา วิจฺรติ ฯ ตฺสฺส⁵¹⁸ โอรุยฺห จรณฺเนว จนฺทวิมานํ ภิ
 อโธ โอรุยฺห จรติ, ตคฺคตฺติกคฺคา⁵¹⁹ ตสฺมา สว วิถิ อุกฺกภาเวน
 อชานฺนรูปตฺาย อชวิถิตฺติ สมฺมณฺญํ คตฺวา ฯ ยาย ปน วิถิยา สุริเย คจฺจนฺเต
 วสุสฺวลาหกเทวปฺคฺคา สุริยก็ตฺาภาวโต อภินฺทํ อคฺคโน วิมานโต พหิ นิภษมิตฺฺวา
 ก็ฬาสฺตฺวา อโธจฺโธ วิจฺรณฺติ⁵²⁰ ฯ ตทา กิร สุริยวิมานํ ปกฺติมคฺคโต อุทฺธ⁵²¹
 อารุยฺหิตฺฺวา วิจฺรติ, ตสฺส อุทฺธํ อารุยฺห จรณฺเนว จนฺทวิมานํ ภิ อุทฺธํ อารุยฺห
 จรติ ตคฺคตฺติกตฺาย จ สมานคฺคินา วาตมณฺฑลฺเลน วิมานสฺส สลฺลิตฺทพฺทตฺวา ฯ
 ตสฺมา สว วิถิ อุกฺกภาเวน นาคานํ รูปตฺาย นาควิถิตฺติ สมฺมณฺญํ คตฺวา ฯ ยทา
 สุวิโย อุทฺธํ อโนโรหฺนโต อโธ จ อโนตรนฺโต ปกฺติมคฺคเณว คจฺจติ ฯ
 ตทา วสุสฺวลาหกา ยถากาล⁵²² ยถารุจฺญจ วิมานโต นิภษมิตฺฺวา สุเชน
 วิจฺรณฺติ ฯ เตน กาลฺเลน กาลํ วสุสฺนโต โลเก อคฺคสมตฺวา โหติ ฯ ตาย
 อคฺคสมตฺวาเหตุตฺาย จนฺทิมสุริยานํ คตฺติควาน⁵²³ รูปตฺาย โควิถิตฺติ สมฺมณฺญํ คตฺวา* ฯ
 ตสฺมา ยํ กาลํ จนฺทิมสุริยา อชวิถิ โอรุยฺหฺนติ ตทา เทโว เอกสิณฺทูปิ

518 ก. ตสฺส

519 ก. ตคฺคตฺติกคฺคา

520 ล. 4 จรณฺติ

521 ท. 4 อโธ

522 ล. 2 ไม่มี ยถากาล

523 ก. คตฺติควาน

* มาจาก โลกูปปตฺติ หน้า 175-177.

น วสุสติ ฯ ยथा นาควิธี อารุหนติ ตथा गिर्नु रिय नर् पक्षरति ฯ यथा
 क्रौडि अरुयन्ति तथा कुडुसुता समुपुचति ฯ इति ओर् अनुक्तिमसुरियक्तिविरिजुद्यकता⁵²⁴
 वेदित्वा ฯ

(67) अनुक्तिमसुरिया पन च मासे लिनेरुโต पति निगुขมนुติ च मासे अनुโต
 विरनुति ฯ तथा ति लिनेरुसमीपे तं पत्तुखिं कक्षा कजनुता⁵²⁵ च मासे
 तโต कमनरीति⁵²⁶ निगुखित्वा पति दिरियं कमनेन जगुक्वापारिमुखं कक्षा
 निगुखมนुति ฯ ओर् च मासे खणे खणे लिनेरुโต अपसगुक्वनวसेन⁵²⁷ तโต
 निगुखित्वा जगुक्वापसमीपे पदुता⁵²⁸ ฯ तโตपि च मासे खणे खणे च
 अपसगुक्वनวसेन निगुखित्वा लिनेरुसमीपे पापुणनुता विरनुति ฯ ते ति आसापुहमासे
 खणे च अपसगुक्वनวसेन निगुखित्वा लिनेरुसमीपे पापुणनुता विरनुति⁵²⁹ ฯ ते ति
 आसापुहमासेन⁵³⁰ लिनेरुसमीपेन विरनुति ฯ तโต तेव मासे निगुखित्वा पति
 विरनुति ฯ प्रमुक्तुदिमासे मधुधेन कजनुति ฯ तโต जगुक्वापारिमुखा कनुत्वा
 तयो मासे जगुक्वापसमीपेन जचित्वा पुन तโต निगुखित्वा जित्तुमासे मधुधेन

⁵²⁴ ग. अनुक्तिमसुरियक्तिविरिजुद्यकता

⁵²⁵ ग. कजनुतो

⁵²⁶ त. ३ कमनरीति

⁵²⁷ ग. अपसगुक्वनवसेन

⁵²⁸ ग. पदुता

⁵²⁹ ग. विरनुता

⁵³⁰ ग. आसापुहमासे

คนดูควา ดโต ปรี เทว มาเส สิเนรุอภิมุชา ปกษนุทิดวา ปุน อาสาพหมาเส
 สิเนรุสมิเปน วิจรนุติ ๗ เอกถ จ สิเนรุสสุ จกุกวาหสสุ จ ยี่ ฐานี่
 เวมชฺฌ คสฺส สิเนรุสสุ จ ยี่ ฐานี่ เวมชฺฌ เตน คจฺจนฺตา⁵³¹ สิเนรุสมิเปน
 วิจรนุติติ เวทิตพฺหา⁵³² ๗ ยี่ สิเนรุสสุ⁵³³ อคฺคาสิณฺท⁵³⁴ จกุกวาหสมิเปน
 จรณฺฏฐานี่ ปิ อิมินา นเยน เวทิตพฺห ๗ ยทา ปน สิเนรุสสุ จกุกวาหสสุ
 อชฺฌกั เวมชฺฌณฺณ คจฺจนฺติ ตทา เวมชฺฌณฺณ จรณฺฏฐานี่ เวทิตพฺห

(68) อยฺยิ สมุทายคฺโค

* สิเนรุจกุกวาหานี่	อนฺตรํ ปริมาณโต
ปญฺจ สดสฺสสุสานิ	สทฺสฺसानฺนสฺสจฺฉิ ⁵³⁵ จ
สตามิ สดฺด ญฺเยยฺยานิ	ปญฺจวิสุตฺตธรรมิ จ
มชฺฌนฺทวิถิตโต นาม	คคฺค เวมชฺฌโค รวิ
มชฺฌนฺโต ยาว เมรุมฺหา	จกุกวาหา จ อนฺตเร
เวมชฺฌโค ยทา โหติ	อฺภยมนฺตคโค ตทา
มชฺฌนฺโต ยาว เมรุมฺหา	จกุกวาหา จ ปทฺทตา
ทฺเว สดสฺสสุสานิ	สทฺสฺसानฺนสิติ จ
อฏฺฐสคฺคํ ทฺเว สจฺฉิ	โยชฺชนานิ ทฺวิคาวตํ
อฺภโต อนฺตโต เมรु	จกุกวาหามนฺตรํ

⁵³¹ ก. คจฺจนฺโต

⁵³² ก. เวทิตพฺโท

⁵³³ ก. สิเนรุสสุ

⁵³⁴ ล. 4 อาคฺคาสิณฺทเทน ก. อาคฺคาสิณฺเทน

⁵³⁵ ล. 2, ล. 5 สทฺสฺसानี่ สจฺฉิสุตฺตานิ

เอภัง สดสหัสสุณฺจ	สทสฺसानุนตาฬิสี ⁵³⁶
นวุสคานี เจกคิสี	โยชนานี จ คาวุติ
ปมาณโต สมนุคตา จ	มณฑลํ มชฺฌวีธียา
สดสทสฺसानุนวีสี	สทสฺสาเนกคิสี จ
สดเมกญฺจ วิญฺญูเยยฺย ⁵³⁷	ปญฺจสคคฺคิ ⁵³⁸ อุตฺตรํ
ทกุขิณํ อุกฺคฺตรญฺจามี	คจฺจนฺโต ปน ภาณฺวม
มชฺฌวีธิปฺปมาณน	มณฑฺลเลนฺนเว คจฺจติ
คจฺจนฺโต จ ปเนว โส	โอรุยฺโหโรยฺห ⁵³⁹ เหฏฺฐโต
อารุยฺหารุยฺห อุตฺตญฺจ	ยโต คจฺจติ สทฺททา
คโต คคิวนเสนฺสส	ทฺรมทฺธานมาสี คํ
คิสีสคสทสฺสามิ	โยชนานี ปมาณโต
คสุมา โส ปริโต ยาดิ	คคคํ ⁵⁴⁰ ว ทิเน ทิเน
สทสฺส เมภัง ปญฺจสคํ	จคฺคปฺปญฺญาสโยชนํ
คิคาเวติ เทรสฺสุภํ	เตคคิสี รตนานี จ
อฏฺฐงฺกุลานี จ คิริยํ	คจฺจเตกคิณํ รวิ
ฉคฺคาฬิสีสทสฺสามิ	ฉ สคานี คิคาเวติ

⁵³⁶ ก. สทสฺसानุนฺ ตาฬิสี

⁵³⁷ ทุกฉบับเป็น วิญฺญูเยยฺย

⁵³⁸ ก. ปญฺจสคคคฺคิ

⁵³⁹ ทุกฉบับเป็น โอรุยฺห โอรุยฺห

⁵⁴⁰ ก. ยาคคคํ

โยชนานิ ติตาหิ	มาเสเนเคน คจฺฉติ ⁵⁴¹
เตนวุตีสหฺสุสามัญ	ทฺวิสตี สดฺตสึติ จ
คาวฺตานิ ทฺเว จาปิ	ทฺวีหิ มาเสหิ คจฺฉติ ⁵⁴²
อิมาย คคิยา อนุต-	วีถิโต วีถิมฺนุติมฺ
คจฺฉติ ฉหิ มาเสหิ	ติมาเสหิ จ มชฺฉิมฺ
สิเนรุสนฺติเก อนุต-	วีถิโต ปน ภาณฺมา
อากจฺฉนฺโต ทฺวิมาเสหิ	อสฺส ทิปฺสฺส มชฺฉโต
ตสฺมา สิทฺทหิปฺสฺส	มชฺฉโต เมรุ อนุตฺร
ทฺเว สดฺสทฺสุสามัญ	ทฺวิสเตนาชิกามิ ⁵⁴³ ตฺ
เตคฺคิสีญฺจ สหฺสุสามัญ	อฏฺฐารส ติคาวฺตี
จกฺกฺวาหนฺตฺรญฺจสฺส	หิปฺสฺสเสว จ มชฺฉโต
ทีณิ สดฺสทฺสุสามัญ	สหฺสุสามัญ ฉวีสฺติ
ฉฉฺฉฺฉฺฉฺฉฺฉฺฉฺฉ	สตาเนกฺญฺจ คาวฺตฺนฺติ *
อิติ อํยํ สงฺกฺขนฺตฺนวีถินิฉฺฉโย	เวทิตฺทฺโพ ๗

(๕๑) ตตฺถ ยถิ สิเนรุโต อหฺมฺนฺตฺรมณฺฑลํ วุตฺตปฺปมฺมํ คจฺฉเยย ๗ ยถา พฺุเรสิ
 สมฺปฺปเตสคฺคา สุวีรยฺสฺส อาสาหฺมฺมาเส ตตฺถ จรณกาลํ มชฺฉิมฺปเตสฺมุหิ มชฺฉนฺติเก
 ปฺุริสฺสฺส ฉายาย ทกฺขินฺทิสาย ทิฆาย วา ภาวิตฺทฺหา ๗ อหฺมฺนฺตฺรวีถิ ชมฺมุหิปฺสฺส
 พฺุรคตฺตฺตา ๗ ยถา จ ชมฺมุหิเป ทิฆาย พฺุเรสิ สมฺมุทฺทฺมฺนฺตฺเร ฐิเต น

⁵⁴¹ ก. คจฺฉนฺตีติ

⁵⁴² ก. สจฺฉติ

⁵⁴³ ก. ทฺวิสตาชิกามิ

* มาจาก สว. ที. 1/201/411-413.

ภวิคหุห์ ๖ * คคถ หิ สีนรุโศเยว มณฺฑลํ ปชานํ อปริจฺจินฺทิตฺวา อสฺสกณฺณโค
 ปฏฺฐาย ปริจฺจินฺทิตฺหุห์ ๖ คถา ปริจฺจินฺทิตฺวา จกฺกฺวาหฺพหฺตสฺส จุทฺทมิฏฺฐเ
 จิตฺตปฺเทศปริจฺเจทยโค ปฏฺฐาย อสฺสกณฺณปฺพหฺเตน ปริจฺจินฺโน อากาโส สมฺพาโธ ๖
 โส หิ นวโยชนสทฺสสาธิกาณิ คฺคิณิ โยชนสทฺสสาณิ เคนฺวคาธิกานิ ฉโยชนสทาณิ
 คฺคิณิ คาวุตาณิ ๖ จกฺกฺวาหฺพหฺตสฺส มฺลโค ปฏฺฐาย จุทฺธํ อนุปฺพุทฺธํ ตฺนคฺคํ คสฺส
 อนุโค สิทฺธาโค ปฏฺฐาย อสฺสกณฺณเณน ปริจฺจินฺโน อากาโส อติวิสาโล ๖

(70) คสฺมา คสฺส ยุกฺคนุชฺฐหฺเพอนปฺมาณฺยเทเสณ⁵⁴⁴ จ อสฺสกณฺณปริจฺเจทานิ
 จ ปริจฺจินฺทิตฺหุห์ ๖ โส หิ อากาโส วิตุถารโค ปณฺณรสสทฺสสาธิกาณิ⁵⁴⁵ คฺคิณิ
 โยชนสทฺสทฺสสาณิ ฉตฺตีสฺสคฺคฺราณิ นวโยชนสทาณิ เทว คาวุตาณิ ๖ เอวํ หิ สติ
 วิณฺณมฺลปฺปมาณํ สิทฺฐเชยฺย⁵⁴⁶ ๖ คสฺส หิ ยํ เวชฺชชฺฐานํ มชฺฌิมมณฺฑลํ ปน
 คสฺส ทฺวีสุ ปสฺเสสุ ยานิ เวชฺชชฺฐานานิ ๖ เตลํ โอรโค เอกํ อพฺพนฺตรํ
 มณฺฑลํ ปฺรโค เอกํ พาทิรํ มณฺฑลนฺนฺติ เวทิตฺหุห์ ๖

(71) อพฺพนฺตรมณฺฑลํ สีนรุเวชฺชชฺฐโค เอกสคฺคตฺตีสทฺสสาธิกาณิ คฺคิณิ โยชน-
 สทฺสทฺสสาธิกาณิ ปณฺณรสาธิกาณิ จตุโยชนสทาณิ จ เทว คาวุตาณิ ๖ วิทฺขมฺภเณ
 เทวจตุคทาฬิสทฺสสาธิกาณิ สทฺโยชนสทฺสสาณิ เอกตฺตีสโยชนานิ เอกคาวุตํ ๖
 ปริกฺกฺเขปโค ปน ฉวีสตฺตีสทฺสสาธิกาณิ ทฺวาวิสตีโยชนสทฺสทฺสสาณิ เคนฺวติโยชนานิ
 คฺคิณิ คาวุตาณิ ๖

(72) มชฺฌิมมณฺฑลํ สีนรุเวชฺชชฺฐโค ปณฺญาสทฺสสาธิกาณิ จตุคทาริ โยชนสทฺสทฺสสาณิ ๖
 วิทฺขมฺภเณ นวโยชนสทฺสทฺสสาณิ ๖ ปริกฺกฺเขปโค สคฺควีสตีโยชนสทฺสทฺสสาณิ* ๖

⁵⁴⁴ ล. 4 ยุกฺคนุชฺฐหฺเพอนปฺมาณฺยเทเสณ

⁵⁴⁵ ก. ปณฺณรสสทฺสสาณิ ธิกาณิ

⁵⁴⁶ ล. 4 สิทฺฐเชยฺย

... มาจาก โลกปบัตติ หน้า 184-185.

(73) พาทิรุ มณฑลลั ตินเรเวมชุดโต อฏฐวิธิตสหัสสาธิกานิ ปญจโยชนสคตสหัสสาธิกานิ
 จตุราสีตตุตตรานิ นวโยชนสตานิ จตุตาฬิสลอุสภานิกังเอกั คาวุดั วิกุขมูเกน
 สคตปญญาสสทสสาธิกานิ ทสโยชนสคตสทสสาณิ อฏฐตุตตรานิ นวโยชนสตานิ ตีณิ
 คาวุตานิ ๗ ปริกุเขปโต ติสคตติสทสสาณิ เอกตีสโยชนสคตสทสสาณิ อฏฐตุตตรานิ
 นวโยชนสตานิ⁵⁴⁷ เอกคาวุดั ๗

(74) คคถ อหุณนตรมณฑลโต ยาว มชุณิมมณฑลลานนุครี โยชนานั
 อฏฐสคตติสทสสาณิ จตุราสีตตุตตรานิ นวโยชนสตานิ จตุตาฬิสลอุสภานิ เอกคาวุดั ๗
 ตถา มชุณิมมณฑลลานนุครี ๗ เอวิ อหุณนตรมณฑลโต ยาว พาทิรมณฑลา
 สคตปญญาสสทสสาธิกั โยชนสคตสทสสาณิ อฏฐตุตตรานิ นวโยชนสตานิ ตีณิ คาวุตานิ ๗
 อัย ปน มณฑลวิธิตินิจุจโย เวทิตพุโท ๗

(75) ติสสุ วิธิสสุ เอเตลลั ราสิโย ทูวาทสา สियั⁵⁴⁸ เต ราสิโย ภาวนติ
 จ จนุโท สุริโย จ นกขตุตา จ ครทา เจว สหุเพ คจณนติ, สหุพทา
 นกขตุตา⁵⁴⁹ ครทา เจว เต น ชทนติ สกั วิธึ⁵⁵⁰ เณนัจจกั⁵⁵¹ วย
 จนุโท ตั ตั นกขตุตัง สนุติกัง ลุปสงกมิตวา, นกขตุตา สกฏฐาเนว ติฏฐเร,
 ปกขตุตยั ติฏฐติ โลกคหิตโต ปกขทุวยั สุกรรทุโธ รวิปมุสสุครูปญจทานิ สนิทวิณั
 ทุวยั ปาทานญจ จนุโท ๗ ลุสภา จตสุสเ จ ราสิโย อชวิธีกา, มินุนเมสตุลลกญญา
 ธิมวา ไครวิธึ นามกา ๗ วิจุนิกาทิ จตสุสเ จ นาควิธิตติ สญญิตา ๗

⁵⁴⁷ ก. นวโยชนสตานิ

⁵⁴⁸ ท. 3 สिय

⁵⁴⁹ ท. 3 สหุพทนกขตุตา

⁵⁵⁰ ล. 4 วิธึ

⁵⁵¹ ก. วจกั

ชินาลงการกรณเมว อาคตคตา มยา กต⁵⁵² ๗ สดตวีสติ นกขคตา กถ โหติ ๗
 อสฺสูนิ ภรณี กตติกา ไโรหิณี มิคสิริ อทฺทปฺณพฺพสุสฺสอสฺสิลเลสฺสมาชปฺพหฺมคฺคิ
 อุตฺตรหฺมคฺคิ หสฺสคฺคิจิตฺตสวสฺสิตฺตวิสาชอนุราชเชฏฺฐมฺลปฺพหฺมาสาชอฺตฺตราสาชอนนิฏฺฐส-
 ภิสชฺชปฺพหฺมทฺทํ อุตฺตรภทฺทเวรตีติ อิมานิ สดตวีสติ⁵⁵³ นกขคตานิ โทหนฺติ อตฺตโน
 ฐาเน น วิชชทฺทนฺติ ๗ อญฺคารพฺทหฺรหสฺสสฺสกรโสระราหุเกตฺตจฺนนิมสฺสุริยาทิกกา
 นวคฺรหา นกขคตา กมนฺติ ปทกฺขิณํ กตฺวา ราสีกัจจนฺติ ๗ ฆมรจกฺกํ วัช
 สหฺพา นกขคตา นวคฺรหาติ ราสี ติฏฺฐนฺติ หสฺสเสนฺติ ๗ ราสีปมาณโต ชาณิตฺทหฺมํ ๖
 อชฺชราสีโต นวสคฺตสฺสสา โยชนานิ ๗ สหฺพปริมณฺทลํ ปริกฺขิมีตฺวา สดตวีสติสคฺตสฺส-
 โยชนานิ ๗ คคฺค จกฺกกราสี ทฺวาทสฺสราสี โหติ ๗ เอเกกา ราสี เทวสคฺตสฺสสา
 อทฺทเดยฺยหสฺสสฺสโยชนปมาณา ๗ เอเกกสฺมิ ราสีมฺหิ เทว นกขคตานิ โทหนฺติ ๗
 คาสฺ สหฺพสคฺตวีสนกขคตานิ โทหนฺติ ๗ สดตวีสนกขคตา วา อญฺเญ คารกฺรปา
 เสสา จนฺนิมสฺสุริเยทิสฺสทฺธิ โลกธาดุยฺ ปาดฺรเสฏฺ ๗ * จนฺโท กาลปกฺขจฺไปสณทิวเส
 สฺสุริเยน สทฺธิ เอกนกขคฺเตน จริตฺวา ทนฺตคามิตาย โอหิยตี ทิวเส ทิวเส,
 สคฺตสฺสโยชนนฺตริกํ เอเกกํ นกขคตํ มุญฺจนฺโต สดตวีสติทิวเสทิสฺส สดตวีสติ-
 นกขคตานิ มุญฺจนฺวเสน นกขคตวิถิมณฺทลํ วิชฺชิตฺวา คโต ทฺวีสทิสฺส ทิวเสทิสฺส อปรานิ
 เทว นกขคตานิ มุญฺจนฺโต คจฺจติ ๗ สฺสุริโย สฺสิขคามิตาย⁵⁵⁴ เอกนกขคฺเตน
 สาธิกานิ เทรส ทิวसानิ จริตฺวา ตํ มุญฺจิตฺวา อญฺญํ นกขคตํ คณฺหาตี* ๗
 คโต อฏฺฐจฺจมิโต สฺสุริโย ว อรฺณฺณคฺคมนา เอกา รคฺติ นาม, อรฺณฺณคฺคมนโต
 ยาว อฏฺฐจฺจมิโต ทิวา นาม ๗ เอวํ รคฺตินทิวา ปญฺญาสิ ๗ ปฺราณาจริโย
 อาห :

⁵⁵² ท. 3, ก. กตฺ

⁵⁵³ ก. สดตวีสติ

⁵⁵⁴ ท. 3 สฺสิขคามิตาย

... มาจาก โลกปฏิบัติ หน้า 186.

ทศกษรธา เอกปาณา
 พิษุชนาธิกา ปญจทส
 จตปาทา เอกนาถิ
 ติสทินิ ภเว มาลี

ฉ ปาณญจ พิษุชนาธิกา
 เอกปาหนติ วุจจติ
 นาถิ สฎฐี รตฺติทิว
 ทฺวาทสมาเสกวาสฺสิ ภเว

ไปราณาจริโย อาห :

(76) ตินิ อุตฺติ⁵⁵⁵ ชานิตฺทฺทานิ สฎฺโฬ รูปสมฺปนฺโน ตินิ สิมาสา⁵⁵⁶ มโนรมฺมา
 ปาธา จ ทฺวาทสา โทหนฺติ ปกฺขสฺส จตฺวิสฺติ ฯ ปรีหาโร อาห สฎฺโฬ ลิวจฺฉโร
 เจว, ตินิ ลีสา อุตฺติ คโย, ปาธา⁵⁵⁷ จ ทฺวาทส มาสา, ปกฺขสฺส จตฺวิสฺติ
 อฺโปสธา⁵⁵⁸ มาसानํ อุตฺติ ชานิตฺทฺทํ ฯ อาสาหุสฺส จ กาลมฺหา ยาว
 กตฺติกปฺญณฺมา วสฺसानํ กาลิตฺติ วิญฺญฺเยยฺยา อฏฺฐ โทหนฺติ อฺโปสธา, กตฺติกสฺส จ
 กาลมฺหา ยาว ผคฺคฺชฺสณฺมา เหมนฺตฺกาลิตฺติ วิญฺญฺเยยฺยา อฏฺฐ โทหนฺติ อฺโปสธา,
 ผคฺคฺชฺส จ กาลมฺหา ยาว อาสาณฺณปฺญณฺมา สิมฺทฺกาลิตฺติ วิญฺญฺเยยฺยา อฏฺฐ โทหนฺติ
 อฺโปสธา ฯ จุทฺทลฺลํ ปญฺจทลฺลํ ชานิตฺทฺทํ อาสาณฺณ จ ภทฺเท เจว กตฺติเก วายิ
 ปุสฺสเก ผคฺคฺชฺสณฺณ จ วิสาเช เอเต ปณฺณรลฺลํ ภเว ฯ สวานอาสุชฺมาคฺสิเร
 มานสิรจฺจิตรสฺส เชฏฺฐฺเอ เอเต ปณฺณรลฺลํ สฎฺฐเช, กาลปฺกฺเช⁵⁵⁹ วา จตฺทฺทลฺลํ ฯ
 เจตฺมาสาทิกํ ทิกการณํ ไวหรณฺติ⁵⁶⁰ ฯ เอวเมตํ วคฺตฺทํ จิตฺตํ จิตฺตฺนภฺชคฺเต⁵⁶¹

555 ก. อุตฺติ

556 ก. ลีสา

557 ก. ปาปา

558 ท. 4 ไม่มี อฺโปสธา

559 ก. กสิสฺสณ

560 ก. ไวทฺหนฺติ

561 ก. นภฺชคฺเต

นิยุคโต มาโส เจตมาสนุติ วุจฺจติ ๖ วิสาขนกฺขตฺเต นิยุคโต มาโส วิสาขมาสนุติ
 วุจฺจติ ๖ เชฏฺฐเญ นิยุคโต มาโส เชฏฺฐมาสนุติ ๖ อาสาเช นิยุคโต มาโส
 อาสาธมาสนุติ ๖ สวเน นิยุคโต⁵⁶² มาโส สวณมาสนุติ ๖ ปุฬุสสุส ภัทฺเท
 นิยุคโต มาโส ภัทฺธมาสนุติ ๖ ปุฬุหาสุเช นิยุคโต มาโส อาสุชมาสนุติ ๖
 กคฺคิเก นิยุคโต มาโส กคฺคิกมาสนุติ ๖ มาคสิเร นิยุคโต มาโส มาคสิรมาสนุติ⁵⁶³
 ปุสฺสนกฺขตฺเต นิยุคโต มาโส ปุสฺสนมาสนุติ ๖ มาชนกฺขตฺเต นิยุคโต มาโส
 มาชนมาสนุติ ๖ ผคฺคฺเช นิยุคโต มาโส ผคฺคฺชมาสนุติ วุจฺจติ ๖ เหว
 จนฺทิมสุริยา ตารกสคฺคฺวิสาทโย สเนรฺราชํ ปทกฺขิณํ กตฺวา วิจฺรุตฺติ ๖ อิติ อยํ
 นกฺขตฺตราสิมฺพทลวิธินิจฺฉโย เวทิตฺตฺพโ ๖ เอตฺถาย วิตุถารกตา⁵⁶⁴ ชานิตฺตฺพหา :-

(77) ตฺตฺร ชฺฐิโต มชฺฌนฺตฺติกสุริโย ชมฺพทฺตีปกาณํ อุปวิเยว โทติ ๖ ฉายาณิ
 เตลฺลํ น ปญฺญาณิ, สสิริโนโต คจฺฉโย⁵⁶⁵ โทติ ๖ อาสาธมาเส⁵⁶⁶ เอกทิวเส
 สเนรฺสมิเป จริคฺวา ทกฺขิณาริฆฺขํ ยายนฺโต อนุกฺกเมน ทิวเส ฉ สคฺคานิ⁵⁶⁷
 ทวคฺคิสิโยชนานิ ทิยทฺตคฺคาวุตฺติ จตฺตีสลฺลภาณิ อฏฺฐ ทณฺทานิ ฉ รคฺคณานิ
 ปญฺจจฺจุลปมาณญฺจ ๖ เอเกกฺสมิ นกฺขตฺตปาทสมิ เอกสคฺคาชิกิ ทวิสทฺสอฏฺฐโยชนํ
 เอกคฺคาวุตฺติ อฏฺฐจฺจุสภํ ทฺวิทณฺทํ ฉ รคฺคณํ เอกวิทคฺคิ อฏฺฐจฺจุลญฺจ ๖ เอเกกฺสมิ
 นกฺขตฺเต อฏฺฐสทฺสลํ จตฺสตี เตตฺติสโยชนํ ทวคฺคิสิลฺลภํ เอกาทสทณฺทํ ฉ

⁵⁶² ก. นิยุคโต

⁵⁶³ ก. มคฺคสิรมาสนุติ

⁵⁶⁴ ก. วิจารกตา

⁵⁶⁵ ล. 4 ค โธ

⁵⁶⁶ ก. อาสาธมาโส

⁵⁶⁷ ก. สคฺคานิ

รคตณญจ อฏฺฐรฺงฺคฺลญจ ๑ เอกมาเส อฏฺฐารสสทสฺสามิ นวสตามิ จตฺตคฺคตฺติโยชนานิ
 ทิยทฺหมคฺคาวุตฺติ เตตฺติสฺจฺจฺสฺสามิ ฉ ทญฺทํ จตฺตคฺคณฺํ เอกวิทฺตฺติ จตฺตรฺงฺคฺลปฺมาณญจ ๑
 ปเทสา นิภฺขมฺนฺโต คํ อนุโควิทฺติ อติภฺกมฺติ ๑ สายํ วิธิกภฺกฏฺราสีติ วุจฺจติ ๑
 เอวํ สทฺทคฺคตฺติ วิธิสฺสุ ทฏฺฐทฺทํ ๑ คโค โควิทฺติ สวณฺมาสวฺริตี สฺสิทฺราสี สฺงกมฺติ ๑
 สา ปน วิธิสฺสิ เนวฺโค ตฺติณฺ สดสทสฺสามิ จตฺตจตฺตคฺคาหีสสทสฺสามิ นวสตามิ ตฺติณฺ
 โยชนานิ อทฺทคฺคตฺติโยชนานิ ฉ จฺจฺสฺสามิ เตรส ทญฺทานิ เทวสคฺคตฺติโยชนานิ
 ทิยทฺหมคฺคาวุตฺติ ฉ จฺจฺสฺสามิ เตรสทญฺทํ ทฺวิรคฺคณฺํ อฏฺฐรฺงฺคฺลญจ ๑ จภฺกฺวาหโค สดสทสฺสามิ
 ทวคฺคตฺติสทสฺสามิ อฏฺฐรฺสตามิ เอกวีสติโยชนานิ เอกคฺคาวุตฺติ เตตฺติสฺจฺจฺสฺสามิ⁵⁶⁸ ฉ ทญฺทํ
 จตฺตคฺคณฺํ เอกวิทฺตฺติ จตฺตรฺงฺคฺลปฺมาณํ โทติ ๑ คโค ภทฺทมาสวฺริตฺติญฺจฺราสี สฺงกมฺติ ๑
 สา ปน วิธิสฺสิ เนวฺโค ตฺติสทสทสฺสามิ เตสฺจฺจฺจฺสฺสามิ อฏฺฐรฺสคฺคตฺติโยชนํ อทฺทคฺคาวุตฺตญจ ๑
 อสฺสสทฺทคฺคตฺติ สดสทสฺสามิ เตรสทสฺสามิ อฏฺฐรฺสคฺคตฺติ จตฺตคฺคาหีสโยชนํ อทฺทคฺคาวุตฺตญจ ๑
 จภฺกฺวาหโค เอกปฺปมาณเมว ๑ อยํ วิธิกภฺกฏฺราสีติ วุจฺจติ ๑ คโค อาสชฺชมาสวฺริตี
 คฺคฺราสี สฺงกมฺติ ๑ สปิ วิธิสฺสิ เนวฺโค ตฺติณฺ สดสทสฺสามิ ทฺวาสีตฺติสทสฺสามิ อฏฺฐรฺสตามิ
 เทวปญฺญาสโยชนานิ ทฺวิคฺคาวุตฺติ เตตฺติสฺจฺจฺสฺสามิ ฉ ทญฺทํ จตฺตคฺคณฺํ เอกวิทฺตฺติ จตฺตรฺงฺคฺลญจ ๑
 อสฺสสทฺทคฺคตฺติ สดสทสฺสามิ ทวคฺคตฺติสทสฺสามิ อฏฺฐรฺสคฺคตฺติ โยชนํ เอกคฺคาวุตฺติ เตตฺติสฺจฺจฺสฺสามิ
 ฉ ทญฺทํ จตฺตคฺคณฺํ เอกวิทฺตฺติ จตฺตรฺงฺคฺลญจ ๑ จภฺกฺวาหโค จตฺตคฺคตฺติสทสฺสามิ อฏฺฐรฺสตามิ
 ทฺวาสคฺคตฺติโยชนานิ เอกคฺคาวุตฺตานิ ฉ จฺจฺสฺสามิ เตรสทญฺทานิ เทวํ คคฺคณฺํ อฏฺฐรฺงฺคฺลญจ ๑
 กภฺกฏฺราสีสฺส คฺคฺราสีสฺส จ อนุตเร สฺงกนฺตฺตฺรานิ มหาสมฺมทฺทเวมชฺชสฺส จปฺริกาเค
 ฉนฺนํ ราสี⁵⁶⁹ มชฺชเณ โทติติ ทฏฺฐทฺทํ ๑

(78) คโค กคฺคตฺติกมาสวฺริตีวิจฺจิกฺราสี สฺงกมฺติ ๑ สายํ กคฺคตฺติกมาสวฺริตี วิธิสฺสิ เนวฺโค
 จตฺตคฺคาหีสทสฺสามิ เอกสทสฺสามิ อฏฺฐรฺสตามิ สคฺคตฺติโยชนานิ ฉ วิธิสฺสิ จฺจฺจฺสฺสามิ เตรสทญฺทํ

⁵⁶⁸ ก. เตตฺติสฺจฺจฺสฺสามิ
⁵⁶⁹ ก. ราสี

(79) ฅนราลีอาทึ จ มงุรราลีอนุดญจ สม่⁵⁷³ ๗ ตถา วิจฉึกราลีอนุด
 กุมภราลีอาทึ จ ๗ วิจฉึกราลีอาทึ จ กุมภราลีอนุดญจ, ตูลราลีอนุด
 มินุนราลีอาทึ จ ๗ ตูลราลีอาทึ จ มินุนราลีอนุดญจ ๗ กญฺญราลีอนุด
 เมสราลีอาทึ จ, กญฺญราลีอาทึ เมสราลีอนุดญจ ๗ ลีหราลีอนุด อุสภราลีอาทึ
 จ, ลีหราลีอาทึ จ อุสภราลีอนุดญจ ๗ กกุกฎราลีอนุด เมณุนราลีอาทึ จ,
 กกุกฎราลีอาทึ เมณุนราลีอนุดญจ สมนุติ วัตตพหฺ ๗

(80) อิทฺญจ ปน ทกฺขิณยานกาเล อุดฺตรายนกาเล⁵⁷⁴ จ ฐิตมชฺชุนฺนิตึเก ฐาเน
 ทญฺฐพหฺ, อิทํ ปเนตฺถ นียมวจนํ, วสุเส อูปกุกฺกฬิตเต อธิกมาเส กเต ปฐมลิวฺจฺจเร⁵⁷⁵
 อาสาฬหมาสาทโย กกุกฎราลีอาทึสุ ยถากุมํ ตึฏฺฐุนฺนิตึ ๗ ตถา เชฏฺฐมาไส
 อาสาฬหมาส จ เทว มาสา ลินฺธุสมฺมเป ตึฏฺฐุนฺนิตึ ๗ น อาสาฬหมาส เอโก
 ตึฏฺฐุนฺนิตึ ๗ มิคฉิรมาไส ปุสฺสมาไส จ เทว มาสา จกุกวาทสมฺมเป ตึฏฺฐุนฺนิตึ ๗
 น ปุสฺสมาไส เอโก ๗ ทฺติเย ปน ลิวฺจฺจเร อาสาฬหมาสสุส สุกุกปกฺข เมณุนราลีสมฺมิตึ⁵⁷⁶
 กณฺหปกฺขกกุกฎราลีสมฺมิตึ⁵⁷⁷ ๗ เอโก อาสาฬหมาส จ ลินฺธุสมฺมเป ฐิตโต ไทติ ๗
 คํ เอวํ ฐิตํ คเหตุวา ปน อฏฺฐกถาจริเยหิ อาสาฬหมาส ลินฺธุ จรณฺตํติ
 วุตฺตํ ๗ เอวํ ฐิตเว อาสาฬหมาส ฉายาสภาวา ทิวา อติทึชา ฉตฺตีสนาทึกา
 รตฺติ อติรสฺสา จคฺวีสตีนาทึกา ๗ สวณฺมาสสุส สุกุกปกฺข กกุกฎราลีสมฺมิตึ กณฺหปกฺข
 ลีหราลีสมฺมิตึ ๗ คํ เอวํ ฐิตํ คเหตุวา สวณฺมาเส นิกฺขมียมาโนติ วุตฺตํ ๗ ตทา

⁵⁷³ ก. สม

⁵⁷⁴ ก. อุดฺตรายนกาเลน

⁵⁷⁵ ก. ปฐมํ ลิวฺจฺจเร

⁵⁷⁶ ก. สุกุกปกฺข เมณุนราลีสมฺมิตึ

⁵⁷⁷ ก. กณฺหปกฺข กกุกฎราลีสมฺมิตึ

ฉายา เอกปทิกา ทิวา จตุตีสนาทิกา รตุติ ฉวีสดินาทิกา ๖ อดุญ์ มาลี อดุญ์
ราลี จ เอวเมว ทฎฐพพา ๖

(81) ภัทพมาเส ฉายา เทวปทิกา ทิวา ทวตุตีสนาทิกา รตุติ อดุญ์วีสดินาทิกา ๖
อาสาชมาเส สงกนุคนทิวเส รตุตินทิวา สมตีสนาทิกา ฉายา ติปทิกา ๖ คโต ปรี
วิสมั โอนนาทิกา ๖ กตุตีกมาเส รตุติ ทวตุตีสนาทิกา ทิวา อดุญ์วีสดินาทิกา
ฉายา จตุปทิกา ๖ มิคถิรมาเส รตุติ จตุตีสนาทิกา ทิวา ฉวีสดินาทิกา ฉายา
ปญจปทิกา ๖ ปุสุสมาสสุส ปน สุกกปกฏั อนุราสิมทิติ กณ्हปกฏั มงฺกรราสิมทิติ
วจนั เอวิ ฐิตั ปุสุสมาลี สนุธาย ปุสุสมาสเส จกุกวาพสมเป จรनुตตี ฎตุตั ๖
คพา ฉายา ฉปทิกา รตุติ อดิตีทิวา ฉตีสนาทิกา ทิวา อดิรสุสา จตุวีสดินาทิกา ๖
อดุญ์ธา⁵⁷⁸ ฉายาธิกา คถา น โหนฺติ ๖ มชามาเส ฉายา ปญจปทิกา รตุติ
จตุตีสนาทิกา ทิวา ฉวีสดินาทิกา, มคฺคณฺมาเส ฉายา จตุปทิกา⁵⁷⁹ รตุติ
ทวตุตีสนาทิกา ทิวา อดุญ์วีสดินาทิกา ๖ จิตฺตมาเส สงกนุคนทิวเส รตุตินทิวา
สมตีสนาทิกา คโต ปรี วิสมา โอนนาทิกา ฉายา ติปทิกา ๖ วิสาชมาเส
รตุติ อดุญ์วีสดินาทิกา ทิวา ทวตุตีสนาทิกา ฉายา ทูวิปทิกา ๖ เชฎฐมาเส
รตุติ⁵⁸⁰ ฉวีสา นาทิกา ทิวา จตุตีสนาทิกา ฉายา เอกปทิกา ๖ เอวิ
ทุติยลั้วจฺจเร ๖ คถา ฐิตฺเต อาสาพุมมาสาทิกเก อัย ฉายาทินิยโม ลกตฺติ น
ลกตฺติ ๖ อดุญ์ ลั้วจฺจเร อดุญ์ธา ฐิตฺเต เวทิตพุฬ ๖

(82) คติเย ปน ลั้วจฺจเร อาสาพุมมาสกวธิกุกฎฐาสิอาทิตโต โอิทิตฺตฺวา
เชฎฐมาสาทิวธิ เมถุนราสีอาทิสฺสุ โหนฺติ ๖ คถา อาสาพุมมาสวณฺมาสา เทว

578 ก. อดุญ์จา

579 ก. จตุปทิต

580 ล. 4, ล. 5, ท. 3 รตุตีส

ลีเนรุสมิเป โหนุติ ๑ ปุสฺสมาสฆามาสา เทว จกฺกวาฬสมิเป วิจฺรณฺตีติ ทฎฺฐหฺม ๑
 คสมฺมา เคสิ กลฺลราสิมฺหิ⁵⁸¹ ฐปนฺตํ วสฺสิ อูปกทฺถิตนฺตีติ เวทิตฺทํ ๑ พาทิรวิธิ
 มงฺกกรราสี อายามโต จ วิตุถารโต นวสฺตสฺสทฺสฺสามิ ปญฺจวิสฺสทฺสฺสามิ ฉสฺตามิ
 ตีณิ โยชนานิ อทฺทคฺคาวุตฺตญฺจ ๑ ปริมฺณทลโต สฺตฺตวิสฺสทฺสฺสามิ⁵⁸² ฉสฺคฺคตฺติสฺสทฺสฺสามิ
 อฏฺฐสฺสามิ นวโยชนานิ ทิยทฺทคฺคาวุตฺตญฺจ ๑ เอเกกา ราสี อฺชุกโต เทวสฺตสฺสทฺสฺสามิ
 เอกตฺติสฺสทฺสฺสามิ จตุตฺตาริ สฺตามิ ติกาวุตฺตํ ทส อฺสภญฺจ ๑ เอกเมกํ นกฺขตฺตํ
 สฺตสฺสทฺสฺสามิ อฏฺฐสฺสามิ จตุจตุตฺตาทิสฺโยชนํ ติกาวุตฺตํ เตรสฺสอฺสภํ ฉทฺทํ จตุทฺตํ เอกวิทฺตฺติ
 จตุรฺรจฺจุลฺลญฺจ ๑ เอกเมกํ นกฺขตฺตปาทํ ปญฺจวิสฺสทฺสฺสามิ ทฺวิสฺสํ เอกาทสฺโยชนํ
 อทฺทคฺคาวุตฺตํ เตรสฺสอฺสภํ ฉทฺทํ จตุทฺตํ เอกวิทฺตฺติ จตุรฺรจฺจุลฺลญฺจ ๑ อิติ อัย
 ราสีสงฺกนฺตฺตวิณฺจฺจโย เวทิตฺทํ ๑

(๘๓) เอกุถ ทิ อตุถนโย ชานิตฺทํ ๑ คถา ทิ อสฺสุณิ⁵⁸³ ภรณิ เทว
 กคฺคติกาย เอกปาทญฺจ ปิ มิคสิรราสิมฺหิ สทา ติฏฺฐนฺติ ๑ กคฺคติกาย ติปาทํ
 ไรทิสฺสํ มิคสิรราสิมฺหิ สทา ติฏฺฐนฺติ ๑ เอวิ เสสราสิมฺหิ เสสา นกฺขตฺตานิ สทา
 ติฏฺฐนฺติ ๑ คถาปิ กกฺกฏฺฐิสฺสทฺทญฺจตุลฺลวิจฺฉินฺทฺต
 มงฺกกรกฺกมฺภินฺน เมสฺสอฺสภ เมถุนราสีโย อตุถตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ฉ มาเส อฺนฺโตวิธิยํ คโต พทฺติ นิกฺขมิตฺตวา จกฺกํ อโธ อโรยฺห คจฺจติ ๑
 อตุถตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ฉมาเส พาทิรวิธิยํ คโต อฺนฺโต ปริสิตฺตวา จกฺกจฺจทฺทํ อารฺยฺห
 คจฺจติ ๑ วิธิวิณฺจฺจโย⁵⁸⁴ เอวิ ฏฺเตสฺส ทฺวิสฺส อัย, เคสิ อชฺวิธิ เทฏฺฐา โทติ ๑

⁵⁸¹ ก. กสฺลลราสิมฺหิ

⁵⁸² ก. ไม่มี ปญฺจวิสฺสทฺสฺสามิ ฉสฺตามิ ตีณิ โยชนานิ อทฺทคฺคาวุตฺตญฺจ ๑
 ปริมฺณทลโต สฺตฺตวิสฺสทฺสฺสามิ

⁵⁸³ ก. อสฺสุณิ

⁵⁸⁴ ล. 5 วิธิวิจฺเจยฺย, ก. วิธิวิณฺจฺจเย

ตโต อุปรี นาควิณี มชฺชคโต⁵⁸⁵ อุทฺธํ ไคริณี โหติ ฯ ตถา ทิ ทกฺขิณายเน
 ตาว กกฺกฏลีหสงฺขาคา อาสาทฺทมาสสาวมมาโสติ เทว มาสา ไคริณี นาม ฯ
 ตโต กณฺณตุลสงฺขาคา ปุคฺคปาทอสุสฺสาติ เทว มาสา นาควิณี นาม ฯ
 วิจฺฉิกขนุสงฺขาคา กคฺคติกมาสมิกสิรมาสาติ⁵⁸⁶ เทว มาสา อชฺวีถิ นาม ฯ
 อุคฺคตรายเน มงฺกรกฺกมฺภสงฺขาคา ปุสฺสมาสมชฺชมาสาติ⁵⁸⁷ เทว มาสา อชฺวีถิ
 นาม ฯ มินฺนเมสสงฺขาคา ผคฺคณมาสจฺฉคฺคตมาสาติ เทว มาสา นาควิณี นาม ฯ
 อุสฺสเมถุนสงฺขาคา วิสาขเชฏฺฐราติ เทว มาสา ไคริณี นาม ฯ ตถา วิจฺฉิกโก
 ธนุ มงฺกโร กฺกฺกโก จาติ จคฺคตาโร มาสา อชฺวีถิ นาม ฯ กณฺณฺยา ตฺวโล มินฺโน
 เมโส จาติ จคฺคตาโร มาสา นาควิณี นาม ฯ กกฺกโก สึโห อุสฺสโก เมถุน
 จาติ จคฺคตาโร มาสา ไคริณี ทฏฺฐพฺพา ฯ ปกคฺคิมคฺคโต ตฺลสงฺขาโต วิจฺฉิกเก จ
 ธนุํหิ จ อโธ โอคฺคริตฺวา จรติ ฯ มงฺกเร กฺกฺกเก จ อุทฺธํ อารฺยฺหิตฺวา
 จรติ ฯ เตนาท ๐- อชฺวีถิ อารฺยฺหนุํคฺคิตฺติ ฯ ปกคฺคิมคฺคโต กฺกฺกสงฺขาโต มินฺนเมเส
 จ อุทฺธํ อารฺยฺหิตฺวา จรติ ฯ กณฺณฺยาย ตฺวเล จ อโธ โอคฺคริตฺวา จรติ ฯ
 กกฺกเก สึเท จ อโธ โอคฺคริตฺวา จรติ ฯ เมสิมฺหิ เมถุเน จ อุทฺธํ อารฺยฺหิตฺวา
 จรติ ฯ เตนาท อนาโรหนุํโค อโธ อโนตฺรนุํโคติ ฯ วิสมํ ปรีวคฺคณคฺคิตฺติ ธิหํ
 วคฺคํ ฯ กุฏฺฐคฺคิตฺติงฺกคฺคิมณฺญกคฺคิตฺติ จาติ ยญฺจ คคฺคิโย สนฺนถาย วคฺคํ ฯ ตโต อณฺุญ
 คคฺคิ วิปรีคฺคํ วาสีคคฺคิตฺติ⁵⁸⁸ วคฺคํ โหติ ฯ ตถา ทิ จนฺทิมสุริยา ราชาทินํ
 ธนุํมิกกาเล อสุสฺสณิภารณํคคฺคิกกา โรหิณฺณผคฺคทฺทวํ มชฺชาสาวโน ชนฺนิสฺสฺสโร สคฺคิโร

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

585 ล. 5 มชฺชคโต, ภ. มชฺชโต

586 ภ. กคฺคติกมิกสิรราติ

587 ภ. ปุสฺสมาสมชฺชมาโสติ

588 ภ. วาสีคคฺคิตฺติ

(86) อถปิสุส สุริโย เมถุเนน กกุภฏเณ วา สหุธิ อตุครทิสปุพพิสสาย อุทยิตฺวา
 ตโต อญฺญเอหิ⁵⁹⁷ มินฺนเมเสหิ สหุธิ มชฺชนฺติโก พุคฺวา ธนฺนา มงฺกเรน วา
 สหุธิ ทกฺขินปจฺฉิมทิสาย อตุณฺณคฺมิโต ลียา ฯ ตทา ธนฺนา มงฺกเรน วา
 สหปุพพิทกฺขินโต อุทยิตฺวา ตโต อปเรน กญฺญาย ตฺเลน วา สหุธิ มชฺชนฺติโก
 พุคฺวา เมถุเนน กกุภฏเณ วา สหุธิ ปจฺฉิมอตุครทิสาย อตุณฺณคฺมิโต ลียา ฯ
 ตถาปิ สุริโย เมถุเนน วา กกุภฏเณ วา สหุธิ อตุครปุพพิสโต อุทยิตฺวา
 เตหิ สเหว มชฺชนฺติโก โหติ ฯ เตหิ เอวํ ปจฺฉิมอตุครทิสาย อตุณฺณคฺมิโต
 โหติ ฯ เตหิ สหุธิ อทฺถรคฺคฺติโก ฯ เตหิ สเหว จ อตุครทิสาย อุเทคฺคิ
 วุคฺคํ ฯ ตถาปิ สุริโย ตฺเลน เมเสน⁵⁹⁸ วา สหุธิ ปุพพิสสาย อุเทหิ เตหิ
 เอวํ มชฺชนฺติโก เตหิ วา เอวํ ปจฺฉิมทิสาย อตุณฺณคฺมิโต เตหิ สหุธิ
 อทฺถรคฺคฺติโก ฯ เตหิ เอวํ ปน ปุพพิสสาย⁵⁹⁹ อุเทคฺคิ ทฏฺฐุหํ ฯ ตถาปิ
 สุริโย ธนฺนา วา มงฺกเรน วา สหุธิ ปุพพิทกฺขินทิสาย อุเทหิ เตหิ สเหว
 ทกฺขินทิสาย⁶⁰⁰ มชฺชนฺติโก เตหิ สหุธิ ทกฺขินปจฺฉิมทิสาย อตุณฺณคฺมิโต ฯ
 เตหิ สเหว อทฺถรคฺคฺติโก เตหิ เอวํ สหุธิ ปุพพิทกฺขินทิสาย อุเทคฺคิ วุคฺคํ
 โหติ ฯ เอวํ เสเสสุปิ ทฏฺฐุหํ ฯ อิติ อัยฺปิ สุริยคฺคิสงฺกนฺตนราลิสาย วิณฺจโย
 เวทิตฺพฺโห ฯ

(87) ตคฺค⁶⁰¹ ภานฺนา สุริโย ทกฺขินายนอตุครายนญฺจ คจฺจนฺโต มชฺฉิมวริถิ
 ปมาเนน วา มชฺฉเลน สฏฺฐินาทิกา⁶⁰² , ปริมาเนน ทฺวาทส ราลิมชฺชนเลน

⁵⁹⁷ ก. อญฺญเอหิ

⁵⁹⁸ ก. ไมมี เมเสน

⁵⁹⁹ ล. 5, ก. ปุพพิสสาย

⁶⁰⁰ ล. 5, ก. ทกฺขินทิสาย

⁶⁰¹ ท. 4 ตถา

⁶⁰² ล. 2, ท. 4. สฏฺฐินาทิกา

สทุธิ เยาว คจฺฉติ ๗ น เตน ราสิมณฑฺลเลน วินา ยทา วา ตทา วา คจฺฉติ
 สกฺโกตฺติ อธิปฺปาโย ๗ โส หิ กุกฺกฐาติ⁶⁰³ อนุปริยณฺตี ทกฺขิณายนํ, กุกฺกฐสึทกฺขุญ-
 จฺฉลวิจฺฉิกาณุมงฺกรราหิ เมณฺณปริยณฺตี อุตฺตรายนํ นาม ๗ มงฺกรกฺกมฺภินฺน เมสุสภ เมณฺณานิ
 จกฺกเก ฐิตา ราสิโย วา จกฺกมณฑฺลลาติ ไซตฺติสฺส
 อุตฺตรโต เมณฺณราสิ กุกฺกฐานํ อนุตฺตรสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 สมฺมุตโต ฐานมณฑฺลํ มชฺฌิมวิธิมณฑฺลเลน สมฺปฺปมาณํ โหติ ๗ อนุโต เยาว⁶⁰⁴ ตํ ฐานํ
 ตสฺส จกฺกสฺส ฐานนฺติ คเหตฺทหํ ๗ ตถา หิ ทกฺขิณายนํ ตาว เมรฺโต อติชฺฐํ
 จกฺกํ ทิชฺชฺจ โหติ ๗ ตสฺมา กุกฺกฐราสิ ปญฺจนาทิกา ปริมาณา ๗ สึโห ฉ. กญฺญา
 สตต, ตฺวโล สตต, วิจฺฉิโก ฉ, อนุราสิ ปญฺจนาทิกา ปมาณา⁶⁰⁵ ฉตฺตีสนาทิกา ๗
 อุตฺตรายนํ ปน เมรฺโต นาติชฺฐํ นาติรสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ดินาทิกา ปริมาณา ๗ กฺกฺโก จตฺ, วิโน ปญฺจ, เมโส ปญฺจ, อุตฺโต⁶⁰⁶ จตฺ,
 เมอฺโน ติ นาทิกา ปริมาณา⁶⁰⁷ จตฺวิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ตํ มณฑฺลํ สกฺกฺฐินาทิกา ปริมาณํ โหติติ ทกฺกฺฐหํ ๗ ตสฺมา⁶⁰⁹ ปน สุริโย
 ราสิมณฑฺลเลน วินา คนฺตุํ น สกฺโกตฺติ อิมฺตวา ๗ กฺวตวามณฑฺลเลน สุริโย คหิ เตน
 เตหิ สทุธิ ตสฺส จกฺกสฺส ปรีวตฺตาย ปมาณเณ ปวตฺตนฺโต ๗

⁶⁰³ ล. 4 สกฺกฐาติ

⁶⁰⁴ ก. ไม่มี อนุโต เยาว

⁶⁰⁵ ก. ปมาณาติ

⁶⁰⁶ ก. อุตฺโต

⁶⁰⁷ ก. ปริมาณาติ

⁶⁰⁸ ก. ไม่มี อนุโต เยาว

⁶⁰⁹ ล. 4, ล. 5, ท. 3 กสฺมา

(88) วุฒิต์ หิ โขติกสตุเถสุ จกุกตุลาญ ภมรจกุก อปรามุขิ คปฺปติ, พทฺวา จ
 สหฺเพ เอวิ สงฺคทา ปริภมตีติ ฯ อุทยคฺค ปน นิमितฺตํ นิจฺจปวคฺเคน⁶¹⁰ วาขุนา
 ยิตฺโต ตฺสิตฺตา มชฺฌิมเทโส อุภยญฺจ สงฺคโท ภมตีติ ฯ ตถา หิ สุริโย สทา
 มาลี เมสราสิเนา สเทว อุตฺตรกรุมฺหิ ปจฺจิมหิสาย อตฺตงฺคมิโต โหติ ฯ
 ปุฬฺหวิเทเห มชฺฌนฺติโก โหติ ฯ อิตฺต ชมฺพฺหึเป ปุฬฺหวิสาย อุเทติ ฯ ตทา
 มงฺกกรราสี ทกฺขินฺทิสาย มชฺฌนฺติโก โหติ ฯ ตฺลราสี ปน ปจฺจิมหิสาย อตฺตงฺคมิโต
 อมรโคยานเ ทึเป มชฺฌนฺติโก โหติ ฯ กกฺกฏราสี ปน อุตฺตรทึเป มชฺฌนฺติโก
 โหติ ฯ ยทา โส ปน อาทิจฺจ เมสราสิเนา ปุฬฺหวิเทเหว ปจฺจิมหิสาย
 อตฺตงฺคมิโต อิตฺต ทึเป มชฺฌนฺติโก โหติ ฯ โคยานเ ทึเป ปุฬฺหวิสาย อุทิตฺโต
 โหติ ฯ ตทา อิตฺต ทึเป มงฺกกรราสี จ ทกฺขินฺทปจฺจิมหิสาย อตฺตงฺคมิโต โคยานเ
 ทึเป ทกฺขินฺทิสาย มชฺฌนฺติโก โหติ ฯ ตฺลราสี ปน อุตฺตรทึเป มชฺฌนฺติโก,
 กกฺกฏราสี วิเทเห ทึเป มชฺฌนฺติโก โหติ ฯ ยทา โส ปน สุริโย เมสราสิเนา
 สหฺฐี คโต อิตฺต ทึเป ปจฺจิมหิสาย อตฺตงฺคมิโต โคยานเ ทึเป มชฺฌนฺติโก อุตฺตรทึเป
 ปุฬฺหวิสาย อุทิตฺโต จ โหติ ฯ มงฺกกรราสี ปน อุตฺตรทึเป ทกฺขินฺทิสาย มชฺฌนฺติโก
 โหติ ฯ ตฺลราสี จ วิเทเห ทึเป มชฺฌนฺติโก กกฺกฏราสี อิตฺต ทึเป มชฺฌนฺติโก
 จ โหติ ฯ เอวิ เสเสสฺสึ ทฏฺฐหฺหึ ฯ

(89) ตทา อัยฺ สุริโย กกฺกฏราสิเนา สหฺฐี วิเทเห มชฺฌนฺติโก อิตฺต ทึเป
 เตเนว สหฺฐี อุตฺตรทึสาย ปุฬฺหวิสาย อุทิตฺโต จ โหติ ฯ ตทา เมสราสี⁶¹¹

⁶¹⁰ ล. 4 นิจฺจํ ปวคฺเคน

⁶¹¹ ก. เมสิราสี

จ อธิ ที่เป มชฺฌนฺติโก มงฺกรรราสี ทกฺขินฺปจฺฉิมทิสาย อตฺตงฺกมิโต โคยานเ ที่เป
 มชฺฌนฺติโก ๗ ตฺลราสี ปน อุตฺตรกรุมฺหิ⁶¹² มชฺฌนฺติโก โหติ ๗ ตทา ปน โส
 กกฺกฏราสีนา สท อุตฺตรที่เป ปจฺฉิมุตฺตรทิสาย อตฺตงฺกมิโต โหติ ๗ ตทา ปน
 สุริโย กกฺกฏเณ สท วิเทเห ที่เป ปจฺฉิมุตฺตรทิสาย อตฺตงฺกมิโต อธิ ที่เป
 มชฺฌนฺติโก โคยานเ ที่เป อุตฺตรปฺพทิสาย อฺหิตโต จ โหติ ๗ ตทา เมสราสี
 จ โคยานเ มชฺฌนฺติโก มงฺกรรราสี อุตฺตรที่เป ทกฺขินฺทิสาย มชฺฌนฺติโก ตฺลราสี
 วิเทเห ที่เป มชฺฌนฺติโก ๗ โส จ กกฺกฏเณ สเทว ปจฺฉิมอุตฺตรทิสาย
 อตฺตงฺกมิโต จ โหติ ๗ ยทา ปน โส กกฺกฏเณ สเทว อธิ ที่เป
 ปจฺฉิมุตฺตรทิสาย อตฺตงฺกมิโต โคยานเ มชฺฌนฺติโก อุตฺตรที่เป อุตฺตรปฺพทิสาย
 อฺหิตโต จ โหติ ๗ ตทา ปน เมสราสี อุตฺตรที่เป มชฺฌนฺติโก มงฺกรรราสี
 วิเทเห ที่เป ทกฺขินฺทิสาย มชฺฌนฺติโก ตฺลราสี อธิ ที่เป มชฺฌนฺติโก โหตีติ ๗
 อิมินา นเยน เสสราสีสุมี ยถารหิ ทกฺขุรฺหุ ๗ อิติ อัย ภูตฺราสีสงฺคหวินฺจฺฉโย
 เวทิตฺพฺโห ๗

(๑๐) โส ทิสฺส จนฺโท อฺหยภฺฏฺฐาน ปนทิวเส อสมฺปปาปฺณฺโต สดฺตสทฺสฺสี สดฺตสคฺ
 เตรสโยชนํ เอกํ คาวุคํ ปญฺจติสฺสจฺจํ ปเทสฺมิ โอหฺยินฺโต ทิวเส ทิวเส เอกคฺกํ
 โอหฺยติ ๗ ตฺลราสี สงฺกนฺติ เจว ทินฺทิสโย จ อธิกมาโส จ โหตีติ วุคฺคํ ๗
 มชฺเช วา จิตฺตมาสอาสุฆมาสวธิ มาเส ตฺลราสี จ อายาฆวริคฺคารโต อภฺฏฺฐสทฺสฺสาณิ
 เอกาทสสทฺสฺสาณิ สดฺตสคานิ ฉปฺพญฺาสโยชนานิ เอกคาวุคฺจ ๗ ปริมญฺทลโต
 จตุรวิสตีสทฺสฺสาณิ ปญฺจติสทฺสฺสาณิ เทวสคานิ อภฺฏฺฐสภฺฏฺฐโยชนานิ ติคาวุคฺจ ๗
 อนฺโต อาสาฬหมาสวธิสฺส กกฺกฏราสี อายาฆวริคฺคารโต จ ฉสทฺสฺสาณิ สดฺตคณฺวติสทฺสฺสาณิ
 นวตฺตรนวสคานิ ทิชฺทคาวุคฺจ ๗ ปริมญฺทลโต วิสสทฺสฺสาณิ เณวติสทฺสฺสาณิ

⁶¹² ก. อุตฺตรกรุมฺหิ

อุตุตรายณญจ มชฺฌิมวิธิปมาเณม มณฺฑลเลน คจฺจนฺโต โส ภาณฺมา ฉ มาเสสุ มณฺฑลสฺส
 ทกฺขิณายนํ สทา ทิเน ทิเน เทวฺฐิโต โอรุຍฺท หหิ นิက္ขมิตฺวา ราชิโต คจฺฉติ ។
 ตทา ฉ มาเส⁶¹⁸ มณฺฑลํ อุทฺธ⁶¹⁹ อุตุตรายณญจ สทา ทิเน ทิเน อุทฺธ
 อารุຍฺท อนฺโต ปวิสิคฺวา จ ยສฺມา คจฺฉตฺติ อธิປ្រាយ ។

(๑2) ตถา ทิ เมณุกกุกฺกานํ อนฺตรํ อุปริมํ ญมฺมงฺกรานํ อนฺตรํ จ เทวฺฐิมํ
 เตลล์ อนฺตรํ ติเฒ สดสฺสสฺสามิ สดฺคฺสฺสสฺสามิ ฉสตามิ ปญฺญาสโยชนานิ โหติ ។
 ตสมฺมา ฉ มาเส ทิเน ทิเน มณฺฑลสฺส อุทฺธํ ทกฺขิณายนํ เทวฺฐิโต เทว สตามิ
 นวโยชนานิ เตปญฺญาส อุสฺสามิ ฉ ยญฺฐิโย ฉ หตุถามิ เอกวิทฺตฺติ จตุรํจุลาณิ
 จาติ ។ เอตุตถเมว โอรุຍฺท ตตฺตถเมว ฉ มาเส ทิเน ทิเน มณฺฑลํ อุทฺธ
 อุตุตรายณํ อารุຍฺท คจฺฉติ ។ โหติ เจตฺถ ។

เทวฺฐิโม ปริมฺนฺตานิ	อนฺตานิ ปริมาณโต
สดฺคฺติ สหสฺสามิ	ฉ สดปญฺญาสโยชนํ
ทฺวิสตี นวโยชนํ	เตปญฺญาสญฺจ อุสฺสํ
ฉ ยญฺฐิโย ฉ รตฺตํ	วิทฺตฺติ จตุรํจุลํ
ฉ มาเส สุริโย เทวฺฐา	จกฺกวาหํ ทกฺขิณายนํ
อนฺสาเรณ โอรุຍฺท	คจฺฉติ ปิ ทิเน ทิเน ។

(๑3) ตทา อารุຍฺทหิ จกฺกฺกฺทฺธํ อุตุตรายณํ นิက္ขมิตฺวา ปวิสิคฺวา จ ติริยํ คมนํ
 วจฺฉติ ។ ตถา ทิ ติสฺ ฐิสฺ จ ติสฺ มณฺฑลราชิสิ⁶²⁰ จตฺตฺส ทิเปสฺ อสฺสาทฺหฺมาเส
 สิเนวฺสมีเป สุริโย ราชิยํ เอกมาลํ จริคฺวา ตโต ปริ นิက္ขมิตฺวา เอกมาลํ
 คจฺฉนฺโต เอกราชิยํ เอกมาลํ ฐิโต คโต ปริ ราชิโต นิက္ขมิตฺวา เอกมาลํ ติริยํ

⁶¹⁸ ก. นามาเส

⁶¹⁹ ล. 4 ไม่มี อุทฺธ

⁶²⁰ ท. 3 ติสมณฺฑลราชิสิ

จริตฺวา เอกราลยํ เอกมาสํ ฐิตฺว โศโต ราลยํ ฌกฺขมิตฺวา ติริยํ คมนํ เอกมาสํ
 จริตฺวา จกฺกฺวาฬสมิเปณ เอกราลยํ เอกํ มาลํ จริตฺวา ฐิตฺว โหติ ๑ อมิจฺเจตถ
 สุริยโย ปณ เอวํ จกฺกฺวาฬโต ปฏฺฐาย ยาว สินฺนุมา ติริยํ คจฺฉนฺโต ฉหิ
 มาเสหิ โศโต ปวี ปฏฺกฺกมิตฺวา สินฺนุโต ปฏฺฐาย ยาว จกฺกฺวาฬสมิปา ฉมาเสหิ
 จริตฺวา จกฺกฺวาฬสมิเปณ คจฺฉนฺติ เอวํ สุริเย คจฺฉนฺเต สินฺนุสมิเป ฉมาเสหิ
 จกฺกฺวาฬสมิเป ฉมาเสหิ ทฺวาทสฺมาสามิ ลํวจฺฉโรติ อธิปฺปาโย ทฏฺฐุโ ๑
 อิติ อยํ สจฺจนฺตณวิธิปวีตฺตณวินิจฺฉโย เวทิตฺุโ ๑

(๑4) ชมฺพุทฺธิเป ยทา อาสาฬหมาสํ อุตฺตรภฺรฺมุทฺธิ ปุสฺสมาสํ อมฺรโคยฺยานเ
 เจตฺรมาสํ ปุฬฺหวิเทโ อาสฺชมาสํติ อิมินา นเยน จตฺตุสฺส ทิเปสฺส มาสฺปวีตฺตเนน
 มาสนามํ อาโรเจนฺติ ๑ ตตฺถ นกฺขตฺตปาลกานํ มคฺเคน อนฺตรา ปวีตฺตมานา
 เทว เทว⁶²¹ อิตฺธิครมาสา จตฺตุนํ ทิปานํ อนฺตเรสฺส ปวีตฺตนฺติ ๑ มาสนามํ
 ทิ เต วิสฺสุ วิสฺสุ อาโรเจนฺติ ๑ อฺปจฺจารโต สมภฺวโต จ เอวํ ทิเปสฺส
 ปวีตฺตนํ คเทตฺตทฺ ๑ สินฺนุรูปฺหตฺตราชา จตฺตุนํ ทิปานํ มชฺุฒ ฐิตฺว เตลํ
 ทิปานํ อุตฺตรทิสาย โหติ ๑ กถํ ๑ ปุฬฺหวิเทเห ฐิตฺมชฺฉนฺติเก สุริยโย สินฺนุ
 อุตฺตรํ กตฺวา ชมฺพุทฺธิเป ปุฬฺหทิสํ ภูรฺมาโน อคฺคจฺฉนฺติ ๑ ตถา ชมฺพุทฺธิเป
 ฐิตฺมชฺฉนฺติเก สินฺนุ อุตฺตรํ กตฺวา อมฺรโคยฺยานเ ปุฬฺหทิสํ ภูรฺมาโน อคฺคจฺฉนฺติ ๑
 อมฺรโคยฺยานเ ฐิตฺมชฺฉนฺติเก สินฺนุ อุตฺตรํ กตฺวา อุตฺตรภฺรฺมุสฺส ปุฬฺหทิสํ ภูรฺมาโน
 อคฺคจฺฉนฺติ ๑ อุตฺตรภฺรฺมุสฺส ฐิตฺมชฺฉนฺติเก สินฺนุ อุตฺตรํ กตฺวา ปุฬฺหวิเทเห ปุฬฺหทิสํ
 ภูรฺมาโน อคฺคจฺฉนฺติ ๑ เอวํ สินฺนุรูปฺหตฺตราชา เตลํ ทิปานํ มชฺุฒ ฐิตฺว เยว
 เตลํ ทิปวาสิณํ อุตฺตรโร โหตฺติ เวทิตฺุโ ๑ อิติ อยํ ทิสฺสสมญฺญา กถา⁶²²
 เวทิตฺุพา ๑ อุตฺตํ ทิ ๑

⁶²¹ ล. 2 มี เทว เพียงศัพท์เดียว

⁶²² ก. กจา

ເມເສ ດູເລ ຈ ສ່ຽງນຸດີ	ໝູ ຣຸດີ ກິວາ ສມາ
ທູດີເຍ ກິວເສ ດີນາ	ກິກາ ຈຸດຸນາກິກາ
ອຽຽສຕາ ຈ ເຕດີສ	ໂຍໝານີ ຈ ກາວຸດາ
ລ ວິສດີ ອຸສກາ	ເຕຣສ ຍຽຽໂຍ ດຄາ
ປຸງຈກຣີ ອຽຽຽຽຽຽຽ	ເອດຸຕກໍ ຈ ກິເນ ກິເນ
ອາໂລໂກ ອນຸຮກາໂຣ	ວທຸລດີ ພາຍດີ ສທາດີ າ

(95) ອີທໍ ກິວລໍ ນິຍມໍ ວູດຸດໍ າ ຈຸດຸດາທິສສທສຸສາມີ ດສຕານີ ເຈຈຸດຸດາທິສໂຍໝານີ
 ດີ ກາວຸດາມີ ເອເຕເນເກນ ມາເສນ ກຸຈຸດດີ ຣວີ າ ນວຸດິສທສຸສາມີ ດິພີ ສທສຸສາມີ
 ເທວ ສຕານີ ສຕຸດາສິດີໂຍໝານີ ລ ກາວຸດາມີ ທວີທິ ມາເສທິ ກາຣຸມາ ກຸຈຸດດີດີ
 ອຮິປຸປາໂຍ າ ອີທໍ ມາລໍ ນິຍມໍ າ ທກຸໝາຍເນ ດາວ ກຸກຸກຸເງ ສີເ ຈາດີ
 ເທວ ມາສາ ວສຸສກາລຸດຸ ນາມ, ກຸຣຸຣຸຍາຍ ດູເລ ຈາດີ ເທວ ມາສາ ສາຣທຸຣກາລຸດຸ
 ນາມ, ວິຈຸຈິເກ ຕນຸ ຈາດີ ເທວ ມາສາ ສາຣທຸຣຸດຸ⁶²³, ມີໂນ ເມໂສ ຈາດີ
 ເທວ ມາສາ ວສນຸດຸດຸ, ວສໂກ ມີຣຸໂນ ຈາດີ ເທວ ມາສາ ສິມທຸນຸດກາລຸດຸ ນາມາດີ
 ທກຸຮຸທຸ າ ອີທໍ ອຸດຸນິຍມໍ ວູດຸດໍ າ ດຄາມີ ສີເນຣຸສນຸດີເກ ອນຸດຣວີຣິໂຕ ອາກຸຈຸນຸໂຕ
 ກາຣຸມາ ປນ ທວີທິ ມາເສທິ ອສຸສ ໝູທຸທິປສຸສ ວາ ມທຸຸຸຸຸຸໂຕ ອິມສຸສ ສີທຸທິປສຸສາດີ
 ອຮິປຸປາໂຍ າ ດຄຸ ສີເນຣຸສນຸດີເກ ອນຸດຣວີຣິ ນາມ ເມຣຸກຸກຸກຸຮຸນໍ ອນຸດຣໍ ວທດີ າ
 ດໍ ປນ ໝູທຸທິປມທຸຸຸໂຕ ໂທດີ າ ສີທຸທິເປ ມທຸຸຸໂຕ ມນຸສຸສານໍ ຈາຍາ ທກຸໝາຍໂຕ
 ເທວ ປທິກາ ໂທນຸດີ າ ອິຣ ໝູທຸທິເປ ປນ ເອກປາທມດຸດິກາ, ສາ ຈ ກາວິດາ
 ວທຸລິດາ⁶²⁴ ໂທດີ າ ວູດຸດໍ ທີ ອາຍຸທຸເກເທ⁶²⁵ າ

⁶²³ ລ. 2 ສິຣຸທຸຣຸດຸ ກ. ຣທຸຣຸດຸ

⁶²⁴ ກ. ວທຸຣິດາ

⁶²⁵ ກ. ອາຍຸທຸເກເທ

กฤกฏเฐ สงกนฺตฺทินเ

ปชฺชญฺเห ปาทมคฺติกา

อุตฺตฺราภิมุขฏฺฐสฺส

ฉายา ภาวิตา ภเว ฯ

(๑๖) ตํ ปน อคฺคเหตุตฺทํ ๑ กฤกฏเฐ วา อโหฺรตฺเต ปรีปฺญฺเณ เอกปฺทิกา
 วทฺธิตา⁶²⁶ ๑ ตถา ทิ มงฺกเร ปน สงกนฺตฺทินเ ฉ ปาทิกา โหติ, สติเน
 สปชฺชญฺเห วา เอกปาทิกา ชยติ ๑ ตถา กุมฺภฺราสิอาทิสฺสึ เอวํ มาเส จ
 มาเส จ เอเอกปาทิกา วทฺธนํ ชยญฺจ โหติ ๑ ตถापि เอเอกาย นาทิกาย⁶²⁷
 ชินฺถํ วทฺธนญฺจ⁶²⁸ โหติ ๑

(๑๗) วุตฺตํ ทิ สิทธิโยคสงฺกเต ๑ มาเส มาเส เอเกเนเกน ปเทน วทฺธนํ
 ชยญฺจ โหติ ๑ อิทํ ปน รุญฺสฉายาวทฺธนนิยมนฺติ ทฏฺฐุทฺทํ ๑ เมโข คจฺฉติ อากาเส
 ภวติ การณํ อาโป สงฺขญฺนวาเตน โหติ สหฺโท อมฺพเร ๑ ยทา เมชฺชนฺตริกเทวี
 ตฺตฺถจิจฺจตา ชุตฺวา ปมฺทิตา เมชฺติ, ตญฺจ ตายนทํ รตนํ ปรีวคฺคติ, เตนาภาวิจฺฉริยติ⁶²⁹
 วิชฺชํ นามนฺติ วุจฺจติ ๑ รามชฺชฺชโเว ยกฺโข ทิ เมชฺชนฺตริหลาหํ ทิสฺวา ว โลกจิจฺจตํ
 สเรณ จ วิชฺชยฺธิ, ยตฺถ ปาสาณานิ ลิกฺขนฺติ อสฺนึ ปรีวชฺชยฺธิ ๑ อุตฺวาตา อากาสี
 คจฺฉาตุทํ คเหตุวา จ วคฺคยนฺติ วสฺสํ สิตลเมว วาเตน ลุทํ กิริณํ กาคฺคํ โหติ ๑
 อสฺนินิ นวรินา⁶³⁰ โหนฺติ ๑ อสฺญฺญา เอกสตราคฺตรา กมิสฺสา มจฺฉิกาลิกา⁶³¹

⁶²⁶ ก. วทฺธิตะ

⁶²⁷ ก. กาทิกาย

⁶²⁸ ก. วทฺธญฺจ

⁶²⁹ ล. 5, ก. รตนาภาวิจฺฉริยติ

⁶³⁰ ล. 2, ท. 4 อสฺสนิ ปน วิริชา

⁶³¹ ก. มจฺฉิกาลิกา

กุกกุฎกา⁶³² ทดฺตมฉิกา สนิรฺสุส ๑ มฺรฺสุสโก นาม โส ยกุไซ เมษนฺตริกนิวาสโก
 อมรานิ วิษฺณฺโต อสูมิ ปาเตติ ภูมิมิ เมไซ คจฺจติ ๑ ยถา อนุโต กุจฺฉิมิ
 สวิษฺณฺมาโน วาโต วิรุทธาหาราธิปจฺยสมวาเย สติ หิ ฐิตามิ โส ปรมนฺตุถ
 มหนฺตํ สทฺทํ ชเนติ ๑ เอวเมว อสูนิตลปถคคา วาโยธาดุ อุตฺตมฺภูฏานานิ
 เมชวลาหํ⁶³³ อาคมฺม มหนฺตํ สทฺทํ ชเนติ ๑ ตโต โลโก เมชคชนฺติ
 วทติ ๑ อถวา รไซ จฺไม ปภวํ ตํ วาเตน วทติ, อุตฺถํ หิโมทเกน
 สนฺติภูฏรชฺชานิ ชายเต⁶³⁴ ชโน ชนามิ ชายเต เสโล วาเตน ชญฺยิว ส
 อญฺญมญฺญํ จ ชญฺญโต เมชสทฺโทติ จฺจจฺติ ๑ อถวา วาเตน มินฺทิตา วาสิ
 เมไซ ภาวติ อมฺหเร อญฺญมญฺญํ ปคฺชนฺเตว, เมชสทฺโท ตทามฺหเร วิษฺฐมิ ภาวติ ๑
 เกน ภาวติ ๑ ยถา ปาสาทินิ ปทรมปจฺจยา อาโลโก ปญฺญาติ ๑ เอวเมว
 เมชวลาหกานํ อญฺญมญฺญํ ปฏฺทินฺเตน ปญฺญาติ ๑ โลโก วิษฺฐติ วทติ ๑ อถวา
 ปชฺฌุโท นาม โส ยกุไซ เมษนฺตริกนิวาสโก มณฺธิญฺจ ปกาเสนฺโต วิษฺฐ ภาวติ
 อมฺหเร ๑ อินฺทจาไปมิ ภาวติ, เกน ภาวติ ๑ สุริยร์ลโย เมชวลาหํ อาคมฺม
 สุตฺตา หุตฺวา ปญฺญาติ ๑ ตํ โลโก อินฺทจาไปติ วทติ ๑ มหาปถวี ปน
 อญฺฐติ การณฺธิ กมฺปิตถ ๑ มหาภินิภฺขมเน โหธิมญฺจลปลฺลงฺกมเน ปิสฺกุลคหณ
 กาลามสุตฺเต โคตมสุตฺเต มหาสมยสุตฺเต เวสฺสนฺตราชตเก พุทฺธชาเล ๑
 อปรานิมิ วาโยธาดุโกเปน, อิทฺธิมโต อิทฺธิวิภูพโต, โหธิสฺตฺตมาตุจฺฉิมิ โอกมฺเน,
 อภินิภฺขมเน, อภิสฺสฺโพธิมฺ, ธมฺมจกฺกปวตฺตเน, อายุสฺงฺขารไวสฺชฺชเน, ปรีนิพฺพาเนติ
 อญฺฐติ การณฺธิ มหาภูมิปาโล โหติ ๑

⁶³² ก. กุกกุฎกา

⁶³³ ก. เมชวลาหํ

⁶³⁴ ล. 4 ชายโต

(๑๘) ดตถ อุกุเขมาโต นาม อฏฐทิตฺวา สฏฐิสทสฺสาธิกนวโยชนสทสทสฺส
 วลาทํ อุกุทํ สนฺธารกฺวาติ อฺปจฺฉินฺทิตฺวา ตโต อากาเส อุกุทํ ฆสฺสตี ๗
 ตสฺมี ฆสฺสนฺเต ปถิวิยํ ฆสฺสตี ๗ ปฺน วาโต อคฺคโน พเลน มทฺนโต
 ธมฺมการโก วิย อุกุทํ อานฺนชิตฺวา ตโต อุกุทํ อุกุคฺจฺฉตี ๗ ตสฺมี อุกุคฺจฺฉนฺเต
 ปถวิ อุกุคฺจฺฉตี ๗ เอวํ อุกุทํ กมฺปิตํ ปฺรวิ กมฺเปตี ๗ เอวํ จ กมฺปนํ
 ยาวชฺชตกาลา โหตี ๗ อายามวิตุตฺตารโต ปน ทสทสฺส จกฺกฺวาพฺปมาณํ โภจฺฉิตสทสฺส
 จกฺกฺวาพฺปมาณฺตี อุกุทสนฺหารกฺวาติ อฺปจฺฉินฺทิตฺเวว ๗ อิติ อยํ เมฆนฺตริกวลาทกฺกถา
 เวทิตฺพฺพา ๗

(๑๙) เอวํ มหิทฺธิเก มหานฺนาเวเน จนฺทิมสฺสุริเย ทิ ราหุ ทิลลิตฺติ ๗ อาม
 ทิลลิตฺติ ๗ ราหุสฺส ทิ อคฺคภาโว อฺจฺฉเตเน อฏฐโยชนสทสาธิกานิ จตฺตาริ
 โยชนสทสาธินิ ดตถ พาทฺนุคฺร์ ตสฺส ทวาทสโยชนสทธานี, ททลนฺเตเน ฉ
 โยชนสทธานี ๗ สีสํ นวโยชนสทํ ลลาภุํ ติโยชนสทํ ฆมฺกนฺคฺร์ ปญฺญาสโยชนํ ชานํ
 ติโยชนสทํ มุขํ โยชนสทํ คมฺภีรํ ทคฺคตลปาทตลนํ ปุฏฺกา ทฺวิโยชนสทา
 อญฺคฺฉิปพฺพานิ ปญฺญาสโยชนานิ ๗ โส ทิ จนฺทิมสฺสุริเย วิโรจฺมานे ทิสฺวา
 อิสฺสาปกโต เตลล์ คมนวิธึ⁶³⁵ โอตฺตริคฺวา มุขํ วิวริคฺวา ติจฺฉฺฉตี ๗ จนฺทวิมานํ
 วา สฺสุริยวิมานํ วา ติโยชนสทติเก มหานิรเย⁶³⁶ ปกฺกฺขิตํ วิย โหตี ๗ วิมานे
 อธิวคฺฉตา เทวตา มรณฺตยํ ตชฺชิตฺตา⁶³⁷ เอกปฺปหาเรเน วิรวนฺตี ๗ โส ปน วิมานํ
 กทาจึ⁶³⁸ ทคฺคเตเน ฉาเทตี กทาจึ ทนฺกสฺส เทฏฺฐา ปกฺกฺขิปตี กทาจึ⁶³⁹ ชิวฺทหาย⁶⁴⁰

⁶³⁵ ภ. คมนวิธึ

⁶³⁶ ภ. มหานิรเย

⁶³⁷ ภ. มรณฺตยํ ตชฺชิตฺตา

⁶³⁸ ท. ๓ กทาจึ

⁶³⁹ ภ. กทาจึ

⁶⁴⁰ ภ. ชิวฺทหาย

ปริมชฺชติ ๖ กทาจิ คณฺหการกั ภูญฺชนฺโต วยิ กโปลนฺตเร ฐเปติ ๖ เอตํ ปน
 วาเรตุํ น สกฺโกติ⁶⁴¹ ๖ สเจ มาเรสุสามิตี คณฺหเท กควา ติเลยฺย มคฺคกั
 ปิสฺส ภินฺทิตฺวา นิภฺชเมยฺย อากทฺหิตฺวา วา โอนเมยฺย, คสุมา⁶⁴² วิมาเนน
 สท คจฺฉติ ๖ เต ปน จนฺทิมสุริยา เอวํ ลินฺนํ ทภฺยิเฒ จ ปรีทรนฺตา
 วิจรนฺติ ๖ อิทํปิ ราหุคาทกั เวทิตฺพหิ ๖

(100) เอวํปิ จกฺกวาหานิ นาม ทิ อนนฺตานิ เยว อญฺเฐทึ อปริมาณานิ เอตฺตกาณิ
 ชานิตฺวํ⁶⁴³ น สกฺกฺเขยฺยานิ ภควนฺตํ ฐเปตฺวา ชานิตฺวํ ๖ ตถา ทิ ภควา ตานิ
 อนนฺเตน พุทฺธญาเนน อญฺญาสิ ๖ อนนฺโต อากาโส อนนฺโต สคฺคกาโย⁶⁴⁴
 อนนฺตานิ จกฺกวาหานิตฺติ ติวริํ อนนฺตพุทฺธญาณํ⁶⁴⁵ ปรีจฺฉินฺทิตฺวา สยํปิ อนนฺตคฺคตา
 ยาวคฺคกั ญฺเอยํ ตาวคฺคก ญาณํ โลกาวคฺคกั ญาณํ ตาวคฺคกั ญฺเอยํ, ปรีชนฺตีกั
 ญาณํ, ปรีชนฺตีกั ญฺเอยํ* ๖ เตน วุคฺคํ เอตฺตกั ฐานํ ตถาคโต อิจฺฉเยยฺย,
 ยาวคฺคกั ญฺเอยํ⁶⁴⁶ ตาวคฺคกั ญาณํ, ยาวคฺคกั ญาณํ ตาวคฺคกั ญฺเอยํ,
 ญฺเอยฺยานุปรีวคฺคกัญาณํ⁶⁴⁷ ญาณานุปรีวคฺคกั ญฺเอยฺยนฺติ อิมินาปกาเรน พุทฺธวิเสโย⁶⁴⁸

641 ล. น สกฺโก

642 ก. คสุมา

643 ก. วามิตฺวํ

644 ก. สคฺคกาโย

645 ท. 3 อนนฺตํ พุทฺธญาณํ

646 ล. 4 ยาวคฺคกเมยฺยํ

647 ก. ญฺเอยฺยานุปรีวคฺคกัญาณํ

648 ล. 2 พุทฺธํ วิเสโย

* *
 ... มาจาก สว. ที 1/208/430.

โทธิ ๑ อิทธิ อุบม อหารติ โภฏิสตสทสจกุกวาพมฺหิ ยาว พุทฺหมโลกา สาสเปติ
 ปุเรควา สเจ โภจํ ปุริตฺถิมาย ทิสาย เอกจกุกวาเพ เอกํ สาสมิ ปกฺขิปิตฺวา
 สหฺเพมิ สาสปาปริกฺขยฺ⁶⁴⁹ คจฺเจยฺ⁶⁵⁰ ๑ ตเถว⁶⁵¹ ปุริตฺถิมาย วา ปจฺฉิมาย
 วา ทิสาย จกุกวาพามิ น คจฺเจยฺ ทกฺขิณฺทิสาย วา อุตฺตรทิสายปี เอเสว
 นโย เอวํ อนนฺตานิ จกุกวาพามิ วา อปริมาณานิ, อนนฺเตสุ จกุกวาเพสุ
 อปริมาณेषु อนนฺตานิ สคฺคณิกายามิ⁶⁵² อปริมาณานิ วา ภูตา วา ปาณา วา
 อนนฺตปริมาณา วาปี, อนนฺเตสุ จกุกวาเพสุ เทวโลกพุทฺหมโลกา วา สหฺเพ
 อินฺททา สหฺเพ พุทฺหมานํ สหฺเพ พุทฺหมปาริสาทโย วา อนนฺตา อปริมาณา วา
 ภูมฺมฏฺฐอากาสฏฺฐจาตุมหาราชิกาทโย สหฺเพ เทวา สํวิชฺชนนฺตํ ภูตํ ๑ ตสมฺมา
 อิมสฺมี จกุกวาเพ อากมฺม ทสสทสจกุกวาเพเทวา สกฺกาทโย วา ภควโต ธมฺมํ
 สคฺคณฺติ จ ปฏฺิคฺคเหตฺวา สกฺกาฏฺฐานเมว คจฺฉนฺติ ๑ อิทธิปี เสเสสุ นเยสุปี
 สคฺคเตสุ ทฏฺฐุหฺ ๑ อิทธิ สาคฺชชนปสาทชนสาทาวทนฺตถาย ปีติปาโมชฺชนฺตถาย วา
 ปญฺญาวทฺตณวิปฺลลฺตถาย จนฺทิมสฺสุริยทีปนิยํกเต โลกโชตรตนคณฺฺเร กเต จตฺตฺโต
 ปริจฺเจโต ๑

⁶⁴⁹ ล. 2 สาสปาปริกฺขยฺ

⁶⁵⁰ ล. 2 คจฺเจยฺ

⁶⁵¹ ล. 4 ตเถว

⁶⁵² สคฺคณิกายามิ

ปริจเฉทที่ 5

(ดาวดีสภานมนุสสเทวดาทิศทิศีปณิ)

(ดาวดีสภาน)

(101) * ดาวดีสภานํ ทสสทสสุโยชนนุติ เอดถ อิหํ ชาเนตพหํ ๗ เตตีส สหปุญญกาโรโน
 เอดถ นินทตตาดิ ตํ สหจริตฎฐานํ เตตีส ๗ โส เทวดานํ เตตีสานํ นิวาโส วาติ
 ดาวดีสา เทวา ๗ เตลี ภานํ ดาวดีสภานํ ๗ ตถา ทิ มชฆาณเวณ ว สหุธิ
 จลคาเม กาลํ กควา ตตถ อุปปนุเน เตตีส เทวาปุคเต อุปาทย เทวโลกสุส อัย
 ปณฺณคฺติ⁶⁵³ ชาตาดิ วทนุติ ๗ อถวา ยสุมา เสสจกุกวาเพสุปี ฉกามาจรเทวโลกา
 อตุถิ ๗ วุตตํ ปิ เจตํ สหสุลลํ จาตุมหาราชิกานํ สหสุลลํ ดาวดีसानุติ ๗ ตสุมา
 นามปณฺณคฺติเยว สา ตสฺส เทวโลกสุสชาติ เวทิตพฺหา ๗ ทสสทสสุโยชนนุติ อิหํ ปน
 สกุกนุรี สนธาย วุตตนุติ เวทิตพฺหํ ๗ ตถา ทิ ดาวดีสภายิกา เทวา อตุถิ
 ปพฺพตฎฐกา อตุถิ อากาสฎฐกา ๗ เตลี ปรมฺพราจกุกวาเพพฺพหฺตํ ปคฺตา ๗ ตถา
 จาตุมหาราชิกานํ ดาวดีसानํ ยามาทํ ๗ เอกเทวโลเกปิ ทิ เทวน ปรมฺพรา-
 จกุกวาเพพฺพหฺตํ อปฺปคฺตา นาม นคฺติ ๗ อิหํ ปน ดาวดีสภานํ สีเนรุสุส อุปริตเล
 ทสสทสสุโยชนนุติเก ฐานเน ปติฏฐิตนุติ เวทิตพฺหํ ๗

(102) ตสฺส ปาจันปจฺฉิมทวารานํ อนนฺตรํ โยชนสทสฺสํ โทติ ๗ ตถา ทกฺขิณฺณคฺตราทวารานํ
 ๗ ตํ โข ปน นนฺตรํ ทวารสทสฺสยฺยคฺตํ อโหสิ ๗ ตญฺจ อารามไปกฺขรณิปปิฏฺฐิตํ ๗
 ตสฺส มชฺเช ติโยชนสตุพฺเพเชติ ๗ ๗⁶⁵⁴ ปิฏฺฐิตฺโต สตุครคณฺมโย สตุตโยชนสตุพฺเพเช

⁶⁵³ ก. อัยปณฺณคฺติ

⁶⁵⁴ ล. 5, ล. 6, ล. 7, ก. ไม่มี ๗

สกุกสุส เวชชยุโต⁶⁵⁵ นาม ปาสาทิ ๑ คคฺถ สุวณฺณยฎฺฐิสฺสุ มนิชชา อเทสุ ๑
 มนิยฎฺฐิสฺสุ สุวณฺณธชา ๑ ปวาหยฎฺฐิสฺสุ ปวาพธชา ๑ สคฺตรคณมยยฎฺฐิสฺสุ⁶⁵⁶
 สคฺตรคณธชา ๑ ทิยทฺถโยชนสคฺทายาโม เวชชยุโต นาม รโถ โหติ ๑ ตถา
 ทิสฺส ปจฺฉิมยุโต ปณฺณาสโยชนโน มชฺเช รปฺปฐโร ปณฺณาสโยชนโน รกสนฺธิโต
 ปฏฺฐาย ยาว รกสีสา ปณฺณาสโยชนโก ๑ คทเว ปมาณํ ทิกฺขณํ⁶⁵⁷ กตฺวา
 ติโยชนสคฺทายาโมติ วนฺนติ ๑ คคฺถ โยชนปฺปลงฺโก⁶⁵⁸ มชฺเช ติฏฺฐติ ๑ คคฺถ
 ติโยชนิกเสคคคฺคิ เอคสมฺมิเยว ยฺเย สหสฺสอาชญฺญยคฺคคา เสสาลงฺกรสฺส ปมาณํ
 นคฺธิ ๑ ธไซ ปนฺสส อทฺถมคฺเชยโยชนสคฺทานิ อุกฺคโต ๑ ยสฺส วาตปทสฺส
 ปญฺจางฺกิตฺตริยสฺส ทิตฺสทฺโท⁶⁵⁹ ว นิจฺจเรติ ๑ รกสฺทฺโท จ ธชสฺทฺโท จ
 อาชญฺญสฺทฺโท จ เอกโต หุตฺวา สมนฺนคา อสูนิปาคสฺทฺโท วัช โหติ ๑ สกุกสุส
 ปนฺสส เอราวณฺโณ นาม หคฺถึ ทิยทฺถโยชนสคฺติโก โสมี เทวปฺปโตเยว, น ทิ
 เทวโลกสมฺมิ ทิรจฺฉานคคฺคา นาม โหติ⁶⁶⁰ ๑ คสมฺมา โส อญฺยานํ กิฬนคฺถาย
 นิขมฺนกาเล อคฺคกาวิ วัชทิตฺวา ทิยทฺถโยชนสคฺติโก เอราวณฺโณ นาม หคฺถึ
 โหติ ๑ โส คคฺคิสกฺกุภเ มาเปติ⁶⁶¹ อวฏฺฏเณ คาวคฺคิ อทฺถโยชนปฺมาณเ⁶⁶²
 สหฺพเพสํ มชฺเช สกุกสุส อคฺถาย สุทฺถสมฺมิ นาม ติสโยชนิกํ กุมฺภํ มาเปติ ๑

655 ก. เวชชยุโต

656 ก. สคฺตรคณมยยฎฺฐิสฺสุ

657 ก. ทิกฺขณํ

658 ก. โยชนปฺปลงฺโก

659 ก. ทิตฺสทฺโท

660 ล. 2, ล. 4, ท. 3 โหนติ

661 ก. โมเปติ

662 ก. คาวคฺคิอทฺถโยชนปฺมาณเ

คตส อภิวิ ทวาทสโยชนโก รตนมณฑโป โหติ ๑ คตถ มณฑเป อนตรนตรา
 สตรตรนมายา โยชนนุเหธา ธชา อฏฐนุติ ๑ คตถ ปริยนเด กัสตาลกีกกิกขาลา
 โอลมุนุติ ๑ ยสส มนุทวาเดริคสส ปญจางคิกคฤยสททสมมิสโส ทิพสงคีคสทโท
 วิย รโว นิจรติ⁶⁶³ ๑ มณฑปมชฺเฒ สกุกสส โยชนโก มณฑลลงโก ปญญุตโต
 โหติ คตถ สกโก นิสินโน ๑ เตตีสกุกภานํ เอเกกสมิ กุมภเ สดตทนุเต
 มาเปติ ๑ เตสุ เอโก ปญญาสโยชนิกายาโม ๑ เอเกกสมิ จ ทนุเต สดต
 ไปกฺขรณิโย โหนุติ ๑ เอเกกาย ไปกฺขรณิยา สดตปทุมนิคจฺโจ เอเกกสมิ คจฺเจ
 สดต สดต ปุพฺผานิ โหนุติ ๑ เอเกกสส ปุพฺผสส สดต ปตฺตานิ ๑ เอเกกสมิ
 ปตฺเต สดต สดต เทวธิดโร นจฺจนุติ ๑ เอวิ สมนฺตา ปญญาสโยชนนุฏฺฐาเน
 ทฺถณฺทเนสุ นจฺจสมชฺชํ โหติ ๑ นนฺทา ปน นาม ไปกฺขรณิ ปญญาสโยชนานิ,
 ปญฺจสโตโยชนิกาดิปี วทฺนุติ ๑ จิตฺตลคาวนํ ปน สกฺขฺยโยชนิกํ, ปญฺจโยชนสติกนฺติ
 วทฺนุติ ๑ คํ ปน ทิพฺพกฺขสทสสปรินฺนุติคํ, คคา นนฺทวนํ ปารุสกวณฺณจ ๑ สกโก
 ปเนตฺถ อจฺจราสงฆปรินฺนุติ สกฺขฺยโยชนํ สุวณฺณมย⁶⁶⁴ มทาวีถิ อุตฺตริตฺวา นกฺขตฺตํ
 ทิพฺพโต นนฺทวนาทิสฺ วิจรติ ๑ ปาริฉุตฺตโก ปน โกวิหาโร สมนฺตา โยชน-
 สดปรินฺนุทโล ปญฺจทสโยชนปริมาเฒ ชนฺโต โยชนสตรนุเพโต คตส มฺล
 สกฺขฺยโยชนยามา ปญฺญาสโยชนวิคฺถารา ปญฺจทสโยชนนุเหธา ชยฺกสมฺปุพฺผณฺ
 ปณฺทกฺกมฺพลสิลา ๑ ยสฺสา โอนามตาย⁶⁶⁵ สกุกสส นิสินนฺส⁶⁶⁶ อปฺทกกาโย
 อนุปวิสติ อฏฐิตกาเล คํ ฐานํ ปริปุเรติ ๑

⁶⁶³ ก. นิจรติ

⁶⁶⁴ ก. สุวณฺณมย

⁶⁶⁵ ก. โอนมตาย

⁶⁶⁶ ก. นิสินนฺส

(103) สุธมฺมา นาม เทวสกา อายามโต จ วิตุถารโต ติโยชนสติกา ปริกฺเขปโต
 นวโยชนสติกา อุพฺเพโต ปญฺจโยชนสติกา ๗ คสุสา มลิกมยา ภูมิ ๗ ฅมฺกตุลา-
 สงฺฆาภาทีสุ วาหฺรฺปาทีสงฺฆฏฺฐกาณิโย มณิมยา ๗ สุวณฺณมยา ฅมฺภา ๗ ราชมยา
 ฅมฺภฏฺฐกา สงฺฆาฏฺฐจ ๗ ปวาฬมยาณิ วาหฺรฺปา สคฺตรคณมยา⁶⁶⁷ โคปาดสิโย จ
 ปกฺขปาสา จ มุขวฏฺฐิ จ⁶⁶⁸ ๗ อีฬฺหนิฬอิฏฺฐกาหิ ฅหนิ ๗ โสวณฺณมยิ ฅหนิฏฺฐิ ๗
 ราชมยา ภูมิกา ๗ อาสาวตี นาม เอกา ลดา อคฺติ ๗ สวา ปุฬฺพิสุสตีติ
 เทวา วสุสสฬสฺส อุปฏฺฐานิ คจฺจนฺติ ๗ ปาริคฺคตเก ปุฬฺพิมาเน เอกวสุส
 อุปฏฺฐานิ คจฺจนฺติ ๗ เต คสุส ปณฺหุปลาสาหิภาวโต ปฏฺฐาย อคฺตมฺนา โทหนฺติ ๗
 ยถา ยสมิ วิกฺขเว สมฺเย ว เทวานิ คาวตีसानิ ปาริคฺคตโก โทวิหาโร
 ปณฺหุปลาโส โทหิ , อคฺตมฺนา วิกฺขเว เทวา คาวตีสา คสมิ สมเย โทหนฺติ ๗
 ปณฺหุปลาโส โททานิ ปาริคฺคตโก โทวิหาโร น จิรสุสํ สนฺุเพลลาโส ปุฬฺพิโต
 ภวิสุสตีติ อาทิ ๗ สฬฺพฬาสิฬลลสฺส ปน ปาริคฺคตคสุส โทวิหารสุส มหนฺตา
 ปญฺจโยชนสทานิ อภา ฬรติ, อนุวาติ โยชนสตี คนฺุโธ คจฺจนฺติ ๗ ปุฬฺพิเต
 ปาริคฺคตเก อาโรหนกิจฺจํ วา องฺกุสํ นามนกิจฺจํ⁶⁶⁹ วา ปุฬฺพฬารคฺคตํ จงฺกโกฏฺทกกิจฺจํ
 วา นคฺติ ๗ กนฺุคิกวาโต อุฏฺฐหิคฺวา ปุฬฺพฬานิ วณฺุทโต กนฺุคิติ ๗ สมฺปฏฺิจฺจนฺนวาโต
 คานิ สมฺปฏฺิจฺจติ ๗ ปเวสนกวาโต สุธมฺมํ เทวสภํ ปเวเสติ ๗ สมฺบชฺชนกวาโต
 ปุฬฺพฬานิ นีฬรติ ๗ สนฺุณรคฺคกวาโต ปคฺคตกณฺุณิกเกสรานิ ฐณฺุเชนฺุโต สนฺุณรติ ๗
 มชฺุฒ ฐานเ ฅมฺมาสนิ โทหิ ๗ โยชนปมาโฬ รคณปคฺคตโก ๗ คสุส อุปริ
 ฅาริชฺมานิ ติโยชนิกํ เสคคคฺคํ ๗ คคณนคฺคริ สกฺกสฺส เทวญฺุโย อาสนิ อคฺคธริ
 คโต ทวคฺคตีสเทวปคฺคตานิ คโต อญฺุญฺุสํ มเทสภฺุทเทวตานิ ปุฬฺพฬกณฺุณิกา ว อาสนิ

⁶⁶⁷ ท. 3 ฐปาสคฺตรคณมยา

⁶⁶⁸ ล. 4 จกฺขปาสามุขวชฺุชิตา

⁶⁶⁹ ก. อนุสคกิจฺจํ

คทาเปตวา สิเนรุปาเท ชิปปาเปติ ๗ สกุกัสส ปุณฺณเตเชน ตทณฺวตฺตกาปิ สหฺเพ
 คเถว ปตีสุ* ๗ เต สิเนรุโน เวมชฺชตฺตกาเล สณฺณํ ลภิตฺวา ตาตา น สุรํ
 ธิวิมฺหาติ⁶⁷⁴ อาหํสุ ๗ คโต ปฏฺฐาย อสุรา นาม ชาติ ๗ *อถ เนลํ
 กมฺมปจฺจยจฺจตฺตสมฺภูฏานํ สิเนรุสฺส เทวฺวิมฺลลเ ทสโยชนสทฺสลํ อสุรณฺวํ นิพฺพตฺตติ
 ปาริจตฺตกปฏฺิจฺจนฺนตฺตาย จิตฺรปาดลียา อุปโสวิทํ ๗ สกุกโก เตลํ นีวตฺตติควา
 อนาคมนตฺตถาย อารกฺขํ ฐเปสิ ๗ ยํ สนฺธาย วุตฺตํ อนฺตรธา ทฺวิณฺนํ อญฺชณฺพรณฺวํ
 ปญฺจวิธา อภิรทฺธา อฺรคกโรทฺธิ ปยสฺส มหาริมทฺทณฺนทฺธา จตุโร จ มทฺตถาติ ๗
 ตตฺถ ทฺวิณฺนํ อญฺชณฺพรณฺนติ ทฺวิณฺนํ เทวสุรนครานํ อนฺตรธาติ อตุโถ ๗

(105) เทว กิร นครานิ ยฺยฺเชน คเหตุํ อสกุญฺเฒยฺยตฺตาย อญฺชณฺพรณฺนิ นาม
 ชาตินิ ๗ ยथा หิ อสุรา หลวณฺโต โทณฺติ , อถ เทเวหิ ปลาญิตฺวา เทวณฺครํ
 ปวิสิตฺวา ทฺวาเร ปิทฺติเต อสุรณํ สดสทฺสสฺมิ กิณฺจิก กาคฺคํ น สกุกโกติ ๗ ยथा
 เทวา หลวณฺโต โทณฺติ , อถาสฺเรหิ ปลาญิตฺวา อสุรณฺครํ ปวิสิตฺวา ทฺวาเร
 ปิทฺติเต สกุกานํ สดสทฺสสฺมิ กิณฺจิก กาคฺคํ น สกุกโกติ ๗ อิติ อิมานิ เทว นครานิ
 อญฺชณฺพรณฺนิ นาม ๗ เตลํ อนฺตรธา เอเตสุ อฺรคทิสฺส ปญฺจสุ ฐาเนสุ สกุกเณ
 อารกฺษา ฐปิตา ๗ ตตฺถ อฺรคสทฺทเณ นาคา คทิตา ๗ เต อฺรทเก มทฺทพฺลา⁶⁷⁵
 โทณฺติ ๗ สิเนรุสฺส ปฺรมาทินฺเท เอเตลํ อารกฺษา ๗ กโรทฺธิสทฺทเณ สุปณฺณา
 คทิตา ๗ เตลํ กิร กโรทฺธิ นาม ปานโกชนํ ๗ เตน นามํ ลภิสฺส ๗ ทฺติยาทินฺเท
 เตลํ อารกฺษา⁶⁷⁶ ๗ ปยสฺสปหาริสทฺทเณ กุมฺภณฺททา คทิตา ๗ ทานวรกฺษสา กิร
 เต ๗ ตติยาทินฺเท เตลํ อารกฺษา ๗ มทฺทณฺทตฺทเณ ยกฺษา คทิตา ๗ วิสมจาริโน

⁶⁷⁴ ก. ตาตา สุร ธิวิมฺหาติ

⁶⁷⁵ ก. จ พลา

⁶⁷⁶ ก. อารกฺขํ

... มาจาก สว. ที. 1/203/418.

กิริ เต ยุทธโสณฑา ๗ จตุตถาภินเท เตลล อารกษา ๗ จตุโร จ มหคฺคาติ
 จตุตาโร มหาราชาโน วุตตา ๗ เต หิ สีนเรสุส คสมิ ปสฺเส ยฺคนนฺธาทีสุ
 ปญฺจสตปฺริคฺคทีปปฺริวาเร มหาภิเป จ ปสาสีคพฺพสุส มหโต อคฺควเสน มหคฺคาติ
 วุจฺจนฺติ ๗ ปญฺจมาภินเท เตลล อารกษา ๗ เต ปน อสุรา อายฺวณฺณยสวีสฺสรีย-
 สมฺปตฺตีหิ ตาวตีสสภิสสา ว ๗ คสมฺมา อนฺตรา อคฺคานํ อชานิกฺวา ปาคฺคิยา
 ปุปฺพิคฺคตย นยิทํ เทวณฺครํ คคฺค ปาริฉคฺคโก ปุปฺพิคฺค ๗ อธิ ปน จิตฺคปาคฺค
 ชรสกฺกณมฺมหา สุรํ ปาเยคฺวา วญฺจिता เทวณฺครํ โน คหิตํ คจฺฉวาม เตน สหฺวี
 ยฺชฺชิตฺสสมาติ หคฺคิอสุสรเถสุ อารุยฺห สุวณฺณรชฺชมณิผลากาณิ คเหควา ยฺชฺชชฺชา
 หุคฺวา อสุรเกวโรโย วาเทนฺตา มหาสมฺมเท อุกกํ ทฺวิธา ภินฺทิกฺวา จฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 เต เทเว วสฺสนฺเต วมฺมิกมฺมกฺกิกา วมฺมิกํ วีย สีนเร อภิรฺยฺหิตฺติ อารกฺกนฺติ ๗
 อถ เนลล ปฺรหมํ นาเคหิ สหฺวี ยฺชฺชํ โหติ ๗ คสมิ โข ปน ยฺชฺชเ กสฺสจ
 ฉว วา จมฺมํ วา ฉิยฺชฺชติ น โลหิตํ อฺปฺปชฺชติ ๗ เกวลํ กุมาริกานํ ทาธุเมตฺทก-
 ยฺชฺชํ วีย อญฺญมญฺญํ สมนฺตาสมนมคฺคเมว โหติ ๗ โภกฺกิสตาปิ โภกฺกิสทสฺสาปิ นาคา
 เตหิ สหฺวี ยฺชฺชิตฺควา อสุรํ เวย ปเวเสคฺวา นีวคฺคนฺติ ๗ สเจ ปน อสุรา
 หลวนฺตา โหนฺติ ๗ อถ นาคา โอสกฺกิกฺวา ทฺติเย อาภินฺเท สฺปญฺณเหหิ สหฺวี
 เอกโต หุคฺวา ยฺชฺชนฺติ ๗ เอส นโย สฺปญฺณาทีสุ ๗

(106) ยหา ปน คานิ ปญฺจจฺรณานิ อสุรา มหฺมฺนฺติ ๗ คทา เอกโต
 สมฺปิณฺฑิตานิ ปญฺจพฺพลาณิ โอสกฺกนฺติ ๗ อถ จตุตาโร มหาราชาโน คนฺคฺวา
 สกฺกสฺส ปวคฺคิตี อาโรเจนฺติ ๗ สกฺโก เตลล วจฺนํ สุคฺวา กิยฺทฺมโยชนสติกํ
 เวชฺชยฺนฺตรลล อารุยฺห สยํ วา นิกฺขมฺติ เอกํ เทวปฺคฺค⁶⁷⁷ วา เปเสติ ๗
 เอกสมิ ปน ทิวเส เอว นิกฺขมิตฺวา อสุเร ยฺชฺชเณ อพฺพคฺคนฺคฺวา สมฺมเท

⁶⁷⁷ ก. ปุคฺค

ปฤทธิพิศุวา จตุสุ ทวารเรสุ อคฺตโน สทิสํ ปฏิมํ มาเปตฺวา ฐเปสิ ฯ คสุมา อสุรา
 นาคาทโย ชินิตฺวา อาคคานิ⁶⁷⁸ อินฺทปฏิมํ ทิสฺวา สกฺโก นิภมฺนุไตฺติ ปลายนฺติ*~*เอวํ
 สุรสฺงคาเม วคฺตมาเน เวปฺปจิตฺติ นาม สหฺพเชฏฺฐโก อสุรินฺโท อสุเร อาณาเปสิ
 สเจ มาริสฺวา เทวตฺวาโย ปราเชยฺย สกฺกํ เทวานมฺินฺทํ คเหตุวา ทวีสุ ทตฺถเส
 ปาเทสุ กณฺฐํ จาติ⁶⁷⁹ ปญฺจติ พนฺธเนติ พนฺธิตฺวา มม⁶⁸⁰ สนฺติก อาเนยฺยาถาติ ฯ
 สกฺโกปิ คเถว อาณาเปสิ ฯ

(107) อถ เอกทิวเส สฺงคาเม ปวคฺตมาเน อสุรา ปราชยิสฺสุ, เวปฺปจิตฺติ อสุรินฺทํ
 คเหตุวา ปญฺจพนฺธเนติ เทวสฺงขลิกาย พนฺธิตฺวา สกฺกสฺส เทวเรญฺโญ สนฺติกํ นยิสฺสุ ฯ
 เทวสฺงขลิกา นาม นาทิกสุตฺตํ วย มกฺกฏฆาลสุตฺตํ วย จกฺขุสฺสาปถํ⁶⁸¹ อาคจฺจติ
 อิริยาปถํ นิรฺมูตฺติ⁶⁸², เจทนํ ฺวา เนว วาสิยา ฺวา มรฺสุนา⁶⁸³ สกฺโกติ⁶⁸⁴,
 เตหิ ปน จิตฺเตน วิชฺชติ⁶⁸⁵ จิตฺเตน มุจฺจติ ฯ เวปฺปจิตฺติ ปน พนฺธิตฺวา
 นิสีทามฺิโต อสพฺภาทํ มรฺสาทํ วาจาทํ สกฺกํ เทวานมฺินฺทํ อกฺโกสติ จโรสิ นาลสิ
 มุหฺโหลสิ โอบฺบโรสิ โคโณสิ คหฺรพฺโกลสิ เนรยฺโกลสิ ติรฺจฺฉานคฺโคสิ นตฺถิ คฺคฺยทํ สฺคฺติ
 ทฺคฺติเยว คฺคฺยทํ ปาฏิกงฺขิตพฺพาติ อิมฺเห ทสฺหิ อกฺโกสวคฺคฺยติ อกฺโกสติ ฯ ชรสกฺก

⁶⁷⁸ ก. อาคโคปิ

⁶⁷⁹ ก. กณฺฐํ ชาติ

⁶⁸⁰ ก. มํ

⁶⁸¹ ก. จกฺขุสฺส ปาถํ

⁶⁸² ก. นิรฺมูทฺติ

⁶⁸³ ก. มรฺสุสนา

⁶⁸⁴ ก. สกฺกกา

⁶⁸⁵ ก. พชฺชติ

น: คุ่ว สหุทกาเล ชินิสฺสลิ⁶⁸⁶ ยทา อสุรานํ ชโย ภวิสฺสติ ตทา คัมปี เอวํ
 หนุชิตฺวา อสุรทวนสฺส ทฺวาเร นิปรุชาเปตฺวา โปเถสฺสสามิตฺติ อาทินิ วตฺวา
 ดชฺชเชตฺวา ปริภาสติ⁶⁸⁷ ๗ สกุโก ปน วิชิตฺวิชโย น ตํ มนสิกริตฺติ ๗
 มหาปฏิกุคฺคณํ ปนสฺส มตฺตเกว วิจฺจนฺโต⁶⁸⁸ สุตฺมมเทวสภํ ปวิสฺสติ เจว นิภุขมตฺติ
 จ ๗ อถ มาตลิสฺสกุคฺคาทโก จินฺเตสิ ก็ นุ โข เอส⁶⁸⁹ สกุโก อิมานิ
 หรฺสวจนานิ ภเยน ติตฺติกุขติ อฺทาหุ อธิวาสนชนฺดียา สมนฺนาคโต วิมฺสนฺโต
 อิมํ คาถมาท

*ภยา นุ มชฺวา สกุท ทุทฺทลฺยา⁶⁹⁰ นุ⁶⁹¹ ติตฺติกุขลิ
 สุตฺมฺโต หรฺสึ วาจํ สมนฺนชา⁶⁹² เวปฺพิจฺจติโนติ ๗
 อถ สกุโก เทวราชา อตฺตโน ชนฺตีฬลํ ทีเปนฺโต⁶⁹³ อิมา คาถา อภาสิ

⁶⁸⁶ ก. ชินยสิ

⁶⁸⁷ ก. ปริภาสติ

⁶⁸⁸ ก. มตฺตเกว จฺจนฺโต

⁶⁸⁹ ก. ไม่มี เอส

⁶⁹⁰ ก. ทุทฺทลฺยา

⁶⁹¹ ก. โน

⁶⁹² ก. สมนฺนชา

⁶⁹³ ก. ชนฺตีฬลํทีเปนฺโต

...

มาจาก โลกที่ปกสาร หน้า 537-538.

นาที⁶⁹⁴ ภาษา นู ทุพฺพลา ขมามิ เวปฺปจิตฺติโน
 กถํ ติ มาติโส วิญญู พาลเณ ปฏิสงฺขุชฺเช
 โย หเว พลวา สนฺโต ทุพฺพลสฺส ติตฺติกฺขติ
 ตมาหุ ปรมํ ขนฺติ⁶⁹⁵ นิจฺจํ ขมตี⁶⁹⁶ ทุพฺพลโ
 ตสฺเสว เตน ปาปิโย โย กุทฺธํ ปฏิกฺขณฺติ
 กุทฺธํ อปฺปฏิกฺขณฺโต สงฺคามํ เชติ ทุชฺชยํ
 อุทฺดินฺนฺมตฺถํ จรติ อตฺตโน จ ปฺรสฺส จ
 ปเรลลํ กุปิตํ ญตฺวา⁶⁹⁷ โย สนฺโต อุปสมฺมตฺตี ๗ *

ตตฺถ ปฏิสงฺขุชฺเชติ ปฏิหฺเรยฺย ๗ เอวํ สกฺโก อตฺตโน ขนฺติหฺลํ วนฺนเณตฺวา สปถํ
 กโรติ เม เวปฺปจิตฺติ อทฺทฺยาตี⁶⁹⁸ อาท ๗ ตโต สปถํ กโรนฺโต เวปฺปจิตฺติ
 อสุรินฺโท อิมํ คาถมาท

* ยํ มุสา ภาณโต ปาปิ ยํ ปาปิ อริยุปวาติโน⁶⁹⁹
 มิตฺตทฺทโน จ ยํ ปาปิ ยํ ปาปิ อกตฺตญฺญโน⁷⁰⁰
 ตเมว ปาปิ มุสฺสตุ⁷⁰¹ โย เต ทุพฺเพ สุขฺขมฺปตฺตี ๗ *

694 ก. นาที

695 ก. ขนฺติ

696 ก. นิจฺจขมตี

697 ก. กุปิตนฺตฺวา

698 ก. อทฺท ภายาตี

699 ก. อริยุปวาติโน มิตฺตทฺทโน

700 ก. อริยุปวาติโน มิตฺตทฺทโน

701 ก. มุสฺสตุ โย เต ทุพฺเพ

... มาจาก จักกวาหตีปนี หน้า 141.

คคุณ ยี่ มุสา ภาโต ปาปนติ อิมสูมี ปรมกปุภิเก เจติยรณฺโฏ ปาปี สุนธายาท ฯ
 ปาปี อริยุปวาทีโนติ โภกาสิลลสฺส วิย ปาปี ฯ มิคตทฺโน จ ย ปาปนติ
 มหากมุปีชาตเก มหาสคตทฺฐจฺจิตฺตสฺส ปาปี ฯ ยี่ ปาปี อคคณฺโฏโนติ เทวทคฺคสทิสฺส
 อคคณฺโฏโน ปาปี ฯ อิมานิ กิร อิมสูมี กปุเป จคฺคตาริ มหาปาปาปี⁷⁰²

(108) เอวํ เตน สเปเถ กเต สกุโก คํ วิสขุเชลลํ ฯ เทวาสฺสรสงฺคาโม ปน
 เขมฺมุเยน มหาสมุทฺทปิฏฺฐเฐ โหติ ฯ จกุกฺวาพเมทาสมฺมุทฺทปิฏฺฐิยํ ราชฺยุปคฺตวณฺเณ
 วาลิกาปฺลุลลิเน วา ปณฺณสาลาสฺส สีลวณฺโฑ กฺลฺยวณฺณมา พุทฺธา อีสโย ปุพฺเพ⁷⁰³
 นีวสนฺติ ฯ อสุรานิ สพฺพกาลํ ชโย น โหติ พุทฺธาเร ปราชโย จ โหติ ฯ
 เต เทเวหิ ปราชิกา ปณฺณนฺดา อีสินี อสุสมฺปทานิ คจฺจนฺดา, สกุโก อิมเห
 สทฺธิ มนฺเตควา อมฺเห นาเสติ คณฺทถาติ ปุคฺคตตาย ปุคฺคเตหิ⁷⁰⁴ ภูมิตา อสุสมฺปเท
 ปาณียชฺฉํ จงฺกมปณฺณสาลาทินิ วิธึเสนฺติ ฯ อีสโย อรณฺญโฑ ผลาผลํ อาทาย อาคตา
 ทิสฺวา ทุกฺเขน ปากคิกิ กโรนฺติ ฯ เต ปุนปฺปุนํ ตเถว วินาเสนฺติ ฯ คโต
 อีสโย เตลํ สงฺคาโม ปจฺจุปฺภูตฺโตติ สคฺควา เอวํ จินฺตยิสฺสุ เทวา ชมฺมิกา อสุรา
 อชฺมมิกา ชิเคหิปี อสุเรหิเยว อมฺหากํ ภยํ อุปฺปชฺชติ ฯ ยนฺนุนํ มยํ สมุหฺรํ
 อสุรินฺทํ อุปสงฺกมิตฺวา อภยทานิ ยาเจยฺยามาติ ฯ เต สมุหฺรํ อสุรินฺทํ อุปสงฺกมิตฺวา
 คาทาย อชฺชณฺทาสิสฺส ฯ

* อีสโย สมุหฺรํ ปคฺคา ยาจนฺติ⁷⁰⁵ อภยทกฺขิณํ

กามํ กโรหิ เต ทาตุ ภยสฺส จ อภยวาติ⁷⁰⁶ *
 ๗

702 ก. มหาปาทานิ

703 ก. สุพฺเพ

704 ก. ปุคฺคเตหิ

705 ก. ยาจนฺตา

706 ก. ภยสฺส อภยสฺส วาติ

... มาจาก โลกัปปทีปกสาร หน้า 539.

คคต อภยทกขินนุติ อภยทาน⁷⁰⁷ กามิ กโรทิตติ อิจฺฉิตฺติ กโรติ ๑ ภยสุส อภยสุส
วาติ ภยฺ วา อภยฺ วา ๑

สมุทโร อาท :

อิสินิ อภยฺ นคฺฉิ . พุฏฺฐานํ สกุกเสวริตี
อภยฺ ยาจมานานํ ภยเมว ททามิ โวติ ๑

คคต พุฏฺฐานนุติ วิรุฑฺธานํ ๑ อถ เต อธิสโย ตํ อภิสมนฺดา⁷⁰⁸ คาถาทวยมาหิสฺสุ

*อภยฺ ยาจมานานํ ภยเมว ททาสี⁷⁰⁹ โน⁷¹⁰

ปฏิคฺคคฺคหาม เต เอตํ อภยฺ โทตุ เต ภยฺ

ยาทิสํ วปเต พิชฺชํ ตาทิสํ ทรเต⁷¹¹ ผลํ

กฺลฺยานการี กฺลฺยาน⁷¹² ปาปการี จ ปาปํ⁷¹³

ปวตฺตํ กถิ เต พิชฺช⁷¹⁴ ผลํ ปจฺจนฺนโกสฺสตีติ ๑ *

707 ก. อภยฺ ทานํ

708 ก. อภิสปฺนฺดา

709 ล. 2, 4 ททามิ

710 ล. 2, 4 โว

711 ท. 4 ทริเต

712 ล. 4, ท. 3 กฺลฺยานภา กฺลฺยานํ ล. 5 กฺลฺยานกฺลฺยานํ

713 ล. 4, ท. 3 ปาปํ

714 ก. พิชฺชํ

... มาจากโลกทีปสาร หน้า 539.

คคณ ปวศคนนติ เขตเต ปติฏฐาปิตี ๗ เอวิ์ เต อีสโย คัม อภิสปิควา คสฺส
 ปุโรโต อนตรหิตา สมุทหีเร ปณณฏฐิสฺส ปาตรเทสิ ๗ อถ สมุทโร อสุรินโท
 เตหิ อภิสปิตกาลโต ปฏฐาย ทิวาทิวสฺส ติกุขคฺคฺติ อุมภิชฺชติ ๗ โส หิ
 สายมาสภคฺคฺติ ภูณฺชิควา สยน์ อภिरุยฺห นินฺนโน นินฺนุทายํ โอภกนตมตฺตตาย สมฺนฺดา
 ภูฏฐคตฺตา สคฺคิสเตน⁷¹⁵ ปหโต วิว รวฺนฺโต อฏฐหติ ๗ ทสสทสฺสโยชนํ
 อสุรภวน์ กิมิทนฺติ สงฺโขภํ อาปชฺชติ ๗ อถ นํ เต อาคนฺตฺวา กิมิทนฺติ
 ปุจฺจนฺติ ๗ โส น กิญฺจि กเถติ ๗ ทฺติยยามานาทิสฺส เอเสว นโย ๗ อิติ
 อสุรภวน์ มา ภาย มหาราชาคิ อสุสาเสนตํ ยเว อรฺณํ อุกฺคจฺจติ ๗ กปฺเปติ
 ปเวเชติ ๗ เตเนวสฺส เวปฺปจิตฺตํ อปรี นาม อุกฺกปาติ ๗ อสุรา เวปฺปจิตฺติ
 มหาราชาทโย เตสิ ภวน์ อสุรภวน์ ๗ คัม ปน อายามโต จ วิตุถารโต
 ทสสทสฺสํ โยชนํ อสุรวิมานํ อุตฺถยานอารามไปกฺขรณิสฺสคณนิคฺคณนคฺคปฏฺธิมฺมิตฺติ
 คาวตีสภวณสทิสฺสํ สุวณฺณรชตฺวาจุกาภินฺณํ จ สินฺเนรฺโน เทฏฐิมคฺเค ฐิตํ, ติกฺกฺภวน์
 เวมชฺชเณ ฐิตํ อสุรภวน์ ๗ อถวา เอวิ์ สินฺเนรฺโน เทฏฐา ติกฺกฺภวน์ เวมชฺชเณ
 สุวณฺณพาลูกาภินฺนุเร อสุรภวน์ ปุรี นาม ๗ คสฺส อปฺริ คาวตีสภวน์ เทวานมินฺนุทสฺส,
 เตสิ อุตฺถชฺชปฺรภวน์ ทฺวิณฺณํ อนฺนเร จ อฏฐสฏฺฐิสฺสทสฺसानิ เอกกฺกชฺชโยชนํ โหติ ๗
 อิติ อยํ อสุรภวณทูปนกกถา⁷¹⁶ เวทิตฺตฺวา ๗

(109) เทว อสฺสิติโยชนสทสฺसानิ อชฺชเณคคฺคหฺโต คาวเทว จ อุกฺคโต จกฺกฺวาพฺพหฺโต
 เอกา โลกธาคฺค สินฺเนรฺพหฺตราช⁷¹⁷ จตุราสฺสิติสทสฺसानิ อชฺชเณคคฺคหฺติ มหณฺณเว อจฺจुकฺคคฺค
 คาวเทว, สคฺคคปฺริภณฺนทูปหฺคค จ สสฺมุตฺทจฺจนฺทิมสุริยํ จคฺคมหาทูปิ สมหารุภฺทํ สทิมวณฺนคปฺพหฺคค

715 ก. สคฺคิสเตน

716 ก. อสุรภวน์ ทูปนกกถา

717 ก. สินฺเนรฺพหฺตราช

ปริกษิปีดวาว วฏฏากาเรน ติฏฐติ ๗ เอกถนุคเรน⁷¹⁸ อิโต ปฐริโต อุปริ
 เทวจคตาฬีสาย โยชนสหุสเสสุ จ จาตุมหาราวิกา เทวา ติฏฐนุติ ๗ อิโต
 อุปริ จตุราสีติโยชนสหุสเสสุ คาวตีสาว เทวา ติฏฐนุติ ๗ คโต คาวตีสถวนโต
 อุปริ จตุราสีติโยชนสหุสเสสุ ยามา เทวา ติฏฐนุติ ๗ คโต อุปริ จตุราสีติ-
 โยชนสหุสเสสุ คุสสิตา เทวา ติฏฐนุติ ๗ คโต อุปริ อฏฐาสีติโยชนสหุสเสสุ
 นิมมานรตี เทวา ติฏฐนุติ ๗ คโต อุปริ ทวาสีติโยชนสหุสเสสุ⁷¹⁹ ปรมิมิตวาวตี
 เทวา ติฏฐนุติ ๗ ยถา ๗ อิโต มนุสสโลกโต พุหมุโลกสสุฏฐานั⁷²⁰ อัจจคร⁷²¹
 โหติ ๗ เสยฺยถาปิ นาม ปุริโส พุหมุโลกเ รุเปคฺวา โส กิร ฏฐากาเรนคฺติ
 ปาสานั เทฏฐา อโหชิตฺโต วา โสพทรุฏฐิมคฺโต ปาสานเ จตุหิ มาเสหิ ปฐริคัล
 ปาณฺณาติ ๗ เอวเมว โช ภิกฺขเว อิโต พุหมุปาริสชฺชา พุหมุปโรหิตา
 มหาพุหมุมา เทวา⁷²² เอวี่ อารกา โหนฺติ ๗ ยถา มหาพุหมุมา หิ คหฺริคฺคา
 ปริคฺคาภา อปฺปมานาภา อากฺขุสฺสรา เทวา ๗ ยถา อากฺขุสฺสเรหิ คหฺริคฺคา ปริคฺคสุภา
 อปฺปมานสุภา สุกฺกิงฺหา ๗ ยถา สุกฺกิงฺหาหิ คหฺริคฺคา เวหฺพฺพลา อสฺสญฺญิตฺสคฺคา เทวา,
 คโต⁷²³ คหฺริคฺคา เสเสสุ กาคพฺพา ๗ วุคฺคั หิ ๗

(110) วสวคฺคิตฺโต ยาว พุหมุปาริสชฺชานั อนฺตรี่ อฏฐารเสว ลกฺขานิ
 ฉตฺตีสสหุสโยชนั อิติ ญาคพฺหี วิญฺญานา หิ นยญฺญานา ๗ ปาริสชฺชโต ปริคฺคาภา

718 ก. เอกถนุคเร

719 ก. ทวาสีติโยชนสหุสเสสุ

720 ล. 4 พุหมุโลกโก ๗ นิพฺพานปจฺจโย โหตุ อนาคเต กาเล ๗

721 ล. 5, ก. อัจจครี่

722 ก. เทวา

723 ก. คโต

อนนตรปริมาณโค เอกวิศนุจ⁷²⁴ ลกขานิ ฉพาสิตีสทสฺสํ จตฺตณฺจ โยชนํ วิญญฺาตพฺหิ
 นยญฺณนา⁷²⁵ ๗ ปริคฺคาภา ทฺรหมโลกา ปริคฺคตฺสฺภา ปน ปญฺจวิสฺติลกขานิ ฉตฺตณฺจ
 สทสฺสํ อฏฺฐสฺตณฺจ โยชนํ ภาวตฺติ วิชาณิยาติ ๗ ปริคฺคตฺสฺโค ยาว เวทปฺมลอนนฺตร⁷²⁶
 อฏฺฐวิศนุจ ลกขานิ สคฺคตฺตีสทสฺสํ⁷²⁷ อธิกํ ทฺวิสทฺทโพ ว โยชนานํ ปมาณโค ๗
 อริหาโค ยาว อคฺคปฺอนนฺตร⁷²⁸ ปริมาณโค ปญฺจตีเสว ลกขานิ อฏฺฐาสิตฺติ สทสฺสํ ๗
 อคฺคปฺปา สทสฺสานนฺตรํ ปริมาณโค นวตฺติสฺลลกขานิ อฏฺฐตฺติสทสฺสํ จตฺตณฺจ โยชนานิ
 ภาวนตฺติ วิชาณิยา ๗ สทสฺสาสทสฺสินนฺตร⁷²⁹ ปริมาณโค ทฺวาจคฺคาฬีสลลกขานิ
 อฏฺฐาสิตฺติสทสฺสํ อฏฺฐสฺตณฺจ วิญฺญฺเยยฺม ๗ สทสฺสโต อกนิฏฺฐา อนนฺตรํ ปริมาณโค
 ฉจคฺคาฬีสลลกขานิ อธิกํ ทฺวิสทฺทโพ ว โยชนานิ ภาวนตฺติ ๗ อกนิฏฺฐา ต
 รุปภุมิภา ปน นวจคฺคาฬีสลลกขานิ นวาสิตฺติสทสฺสํ อธิกํ ฉสทฺทโพ ว โยชนานิ
 ภาวนตฺติ ๗ ปถมารูปโค ยาว ทฺติยา รุปภุมิภา เตปญฺญาสณฺจ ลกขานิ จคฺคคาริ
 นหฺตานิ จ ๗ ทฺติยารูปโค ตติยา รุปภุมิภา ฉปญฺญาสณฺจ ลกขานิ นเว⁷³⁰
 นหฺตานิ จ จตฺตณฺจ วิญฺญฺเยยฺม โยชนานํ ปมาณโค ๗ ตติยารูปโค ยาว
 จคฺคคาฬิ รุปภุมิภา สฏฺฐิสทสฺสานํ จคฺคคาริ นหฺตานิ จ โยชนานิ ภาวนตฺติ ๗ ยถา
 วุตฺตํ : สทฺทภาวคฺเค รุควาน ภูฏาการสมาสิลา ปาติคา ตฺติ วสุเสหิ เทวมาเสหิ

724 ก. เอกวิศนุหา

725 ก. น วิญญูณา

726 ก. เวทปฺมลา อนนฺตรํ

727 ล. 5 สคฺคตฺตีสทสฺสํ

728 ก. อคฺคปฺอนนฺตรํ

729 ก. สทสฺสาสทสฺสินนฺตรอนนฺตรํ

730 ก. ฉเวว

พุทฺทมปโรหิตา มหาพุทฺทมมาติ อีมา ติสฺโส ปฐมฌานภูมियो เอกสฺมา⁷³⁹ ติฏฐนฺติ ฯ
 น อุปรุปริ คโต ฯ ปรีคตภา อปฺปมานาภา อากสฺสราติ อีมา ติสฺโส
 ทุตฺตยฌานภูมियो นาเมเตปิ เอกสฺมา ติฏฐนฺติ ฯ ปรีคตสฺสา อปฺปมาณสฺสา
 สุกกิตฺตทาติ⁷⁴⁰ อีมา ติสฺโส ตุตฺตยฌานภูมियो นาม เตปิ เอกสฺมา ติฏฐนฺติ ฯ
 เวทฺพผลา อสฺสญฺญี สคฺคตาติ อีมา เทว จตฺตตฺตยฌานภูมि นาม, คสฺส อสฺสญฺญิสคฺคตสฺส
 จิตฺตเมว นคฺคิ ปฏิมารูโป วีย กิณฺณจि น ชานาติ คณฺจ ทฺวาทสโยชนํ พุทฺทมรูปเมว
 พุทฺทมวิมานเ ติฏฐนฺติ โหติ ฯ อีมา ทิ อวิทาทยो ปญฺจ สุกฺกาวาสา นาม, เต
 รูปพุทฺธมา นาม อุปรุปริ ฐิตา โหนติ ฯ จตฺตคาริ อรูปานิ นาม ตานิ อุปรุปริ
 ฐิตานิ, สพุทฺธปริ จตฺตคาโร⁷⁴¹ อรูปโลกา นาม, เตลํ รูปกาย อปฺปมคฺคํปิ นคฺคิ
 พุทฺทมวิมานเ⁷⁴² จิตฺตเมว ติฏฐนฺติ ปคฺคตมกฺขนเตลํ วีย โหติ ฯ คโต อุปรุปริ อญฺญํ
 นคฺคิ อนนฺตํ⁷⁴³ อชฺชากาสํ อปริมาณนฺติ ทฏฺฐทฺทํ ฯ อิติ อญํ ภวคฺคพุทฺทมวณฺณา
 เวทิตฺตพฺพา ฯ

(นिरยถา)

(111) อโธ ชมฺพทฺธิปโต เทฏฺฐา ทสฺสิ โยชนสทฺสเสทฺสิ ยมโลกนिरโย โหติ ฯ
 ยมโลกา เทฏฺฐา สญฺชิวา, สญฺชิวา กาลสฺสคฺโต กาลสฺสคฺตา สงฺฆาญฺเ สงฺฆาญา โรจฺจโว
 โรจฺจวา มหาโรจฺจโว มหาโรจฺจวา อุปตาโป อุปตาปา มหาตาโป มหาตาปา
 มหาอวิจโธ ปฏฺฐิปาฐิยา ติฏฐนฺติ ฯ เอเต อฏฺฐมหานิรยา, เต สพุทฺธเพมิ จตฺตกณฺณา

⁷³⁹ ก. เกสฺมา

⁷⁴⁰ ก. อปฺปมาณสูกกิตฺตทาติ

⁷⁴¹ ท. 4 ปคฺคตา

⁷⁴² ก. พุทฺทมวณฺณา เ

⁷⁴³ ท. 4 ไม้มี อนนฺตํ

จตุทวารา อโยภูมิโย อโยภิตติโย อยสา ปฏิสงฺกษชิตา อพฺพนฺตเรน โยชนสฺสพฺเพธา
 โยชนสฺสตา ยามวิตุถารรา เอกมภาภ ภิตฺติ นวโยชนพฺพลา, เต สพฺเพปิ กปฺปฏฺฐิติกา
 อคฺคินา นิรฺนตฺตฺรชฺชิตา⁷⁴⁴ โทหนฺติ ฯ อวิจิมหานิรโย ทสฺสทสฺสโยชนปฺปมาเณ ฯ
 สญฺชิวานิรยสฺส ทิ เอกเมกสมฺมึ ปสฺเส จตฺตารโ จตฺตารโ โสฬส โสฬส จุสฺสทนิรยา⁷⁴⁵
 โทหนฺติ ฯ เอวํ สญฺชิวานิรยํ ปรีวาเรควา ฐิตา โสฬส จุสฺสทนิรยา เวทิตพฺพา ฯ
 เสสนิรยํ มหานิรยํ ปรีวาเรควา ตตฺตกาเยวาทิ อฏฺฐวิสาธิกํ⁷⁴⁶ โทติ ฯ
 มหานิรยเอหิ ฉตฺตฺสธาธิกาณิ โทติ ฯ ตโต ยมโลกโต เทฏฺฐรา ทสโยชนสทฺสเสหิ
 อวิจิมหานิรโย โทติ ฯ เอกฺค จ อวิจิมหานิรยสฺส อพฺพนฺตริ อายามโต จ
 วิตุถารโต จ นวโยชนสฺสํ โทติ⁷⁴⁷ ฯ โลหปฺรวิโลททณฺิ เอเกกา ภิตฺติ
 นวนวโยชนิกา โทติ ฯ ปุรคฺคณิมาภ ภิตฺติยา สา อคฺคิชาลา จฏฺฐทิตฺวา ปจฺจิมภิตฺติ
 คเหตุวา ตํ วินิชฺชิตฺวา ปุรโต โยชนสฺสํ คจฺจติ ฯ เสสทิสาสฺสึ เอเสว
 นโย ฯ เอวํ ปรียณฺตฺวเสน อายามโต จ วิตุถารโต จ อฏฺฐารสโยชนาธิกาณิ
 ตฺถิ โยชนสฺสตาณิ โทหนฺติ ฯ ปรีกฺขเขเบน นวโยชนสฺสตาณิ จตฺตปณฺณาสโยชนาณิ ฯ
 สมฺมุตโต ปน จุสฺสทนิรยเอหิ สทฺธิ ทสฺสทสฺสโยชนํ โทติ ฯ กสมฺมา ปเนส นรโก
 อวิจิตฺติ สงฺขยํ คโตติ ฯ วิจि นาม อนุตฺตํ วุจฺจติ ฯ ตตฺต อคฺคิชาลานํ वा
 สคฺคตาณํ พุทฺทสฺส วา อนุตฺตํ นตฺถิ คสมฺมา โส อวิจิตฺติ สงฺขยํ คโต ฯ คสฺส
 ทิ ปุรคฺคณิภิตฺติโต อคฺคิชาลา จฏฺฐทิตฺวา ตา⁷⁴⁸ สพฺพา โยชนสฺสปฺปมาณํ คณฺตฺวา
 ภิตฺติ วินิชฺชิตฺวา ปุรโต โยชนสฺสํ คจฺจติ ฯ เสสทิสาสฺส เอเสว นโย ฯ

744 ก. นิรคฺคิตฺติ รุชฺชิตา

745 ก. จุสฺสทนิรยา

746 ก. อฏฺฐวิสาธิกํ สฺสํ

747 ก. โทหนฺติ

748 ก. ไม่มี ตา

(112) เอวี่ ชาล่านี่ นิรมุตโรโต อวีจี่, อพุกนุเตร ปนสุส โยชนสดีเก ฐาน
 นาฬิย์ โภเกตุวา ปุริคั ปิฏฐั วย สตุคา นิรมุตรา, อิมสูมี ฐาน สตุคา
 อตุถิ⁷⁴⁹ อิมสูมี นตุถิ น วตุคหุ่ ๗ คจุนคานี่ นิปนุนานี่ ปจจมานานี่⁷⁵⁰
 อนุโต นตุถิ, คจุนคเต วา ฐิเต นิสิเนเน วา นิปนุเน วา น⁷⁵¹ พาเชนติ ๗
 เอวี่ คั สตุคานี่ นิรมุตโรตย อวีจี่ ๗ กายทวาเร ปน ฉ อุเปกขาสหคคามิ
 จิตฺคามิ อุปฺชชฺชติ น⁷⁵² ๗ เอกนุคั ทุกขสหคคั จิตฺคั ๗ เอวี่ สนฺเตมิ ยถา
 ชิวหคฺเค มจฺวินุถั ฐเปคฺวา เอกสูมี คมฺพโลหวินุทฺพิ ฐปิเต อนุทหนี่ พลวตย
 คเทว ปญฺญายติ, อิตฺรานิ อพฺโพหาริกานิ, เอวี่ อนุทหนี่ พลวตย ทุกขเมว
 เอกุถ นิรมุตโร, อิตฺรานิ อพฺโพหาริกานิ ๗ เอวี่ ทุกขสุส นิรมุตโรตย อวีจิติ
 วุจฺจติ ๗ อยฺยจ อวีจิมหานิโรโย ชฺมฺพุทฺธิปฺสุส เทญฺจฺรา ปติฏฺฐิโต ภวตีติ อธิปฺปาโย ๗
 เอกุถ จ ทวคฺคิสิวิภาคโต นรคฺสุส ฐานา⁷⁵³ โทนฺติ ๗ วุคฺคั ทิ ๗

(113) เอโก สญฺชิวี่ ภาลสุคฺโต สงฺฆาฏเฐ โรจฺจิวี่ มหาโรจฺจิวี่ ตายโน
 มหาตายนโน อวีจิมหานิโรโย⁷⁵⁴ คฺคณิโรโย โลหฏฺมฺภโก สฺลคั พฺพิโส⁷⁵⁵ องฺคฺคารปฺพุทฺโต
 โลทกั กณฺฐกฺนิโรโย สิมฺพลิมฺพุทฺโท นิโรโย สิมฺพลิมฺพุทฺคกั⁷⁵⁶ ชารนทีเวตรณีกฺริสนทีมฺตุคกั

⁷⁴⁹ ก. นตุถิ

⁷⁵⁰ ก. ปจจมานัน

⁷⁵¹ ล. 3, ล. 4, ท. 4, ก. ไม่มี น

⁷⁵² ล. 2, ล. 3, ล. 4, ท. 4 ไม่มี น

⁷⁵³ ก. จานา

⁷⁵⁴ ก. อวีจนิโรโย มหา

⁷⁵⁵ ก. พสิโส

⁷⁵⁶ ล. 5, ก. สิมฺมิมฺพลิมฺพุทฺคกั

เอโก รุอิริ นรเดโท โลทหนุอ จ สดถกั โลทปาการุ อนุชนิรโย นรกา
 ลียู⁷⁵⁷ ขนุทกั อิจูเจเต นรกสสุ ปเกทา ดสสุ ปาปกมมสสุ ทวดคีสปมาณา ฯ
 ตตถ อปโรมิ อิทานิ ปจฺเจกั โสฬส อุตฺสทาติ⁷⁵⁸ วุคฺคตฺตา อฏฺฐมทานิรยานั
 อุตฺสทวิภาโค กาดพุโ ๑ ตตถ สหุเหลั นิรยานั ปจฺเจกั เอเกกสฺส
 มทานิรยสฺส จตฺสู ทิสาสู เอเกกสฺมี ทิสภาเค จตฺตาโร อุตฺสเท กตฺวา
 เอเกกสฺส มทานิรยสฺส สมฺนตา โสฬส อุตฺสทา โทนุติ ๑ เตลั ปน มชฺเฌ
 มทานิรโย สมฺนตโต อจฺจปาการปริกฺขิตนคฺร วีย ทิสฺสติ ๑ เต⁷⁵⁹ จ อุตฺสทา⁷⁶⁰
 ตั ปริวาเรควา ฐิตอุยฺยานั ปริกฺขา วีย ทิสฺสนุติ ๑ ยถาท ๑ นิรยสเสกเมกสฺส
 จตฺตาโร นิรยสฺสทา⁷⁶¹ มิหฺทกโป⁷⁶² กุกฺกุโล จ อลิตฺตวนนทิติ กุกฺกวมาทิ กตฺวา
 วทฺนุติ ๑ เตลั เอภฺกฺเข มทานิรยสฺส พหิตฺธา กุกฺกุโล ตโต นิรโย⁷⁶³ ตโต
 อลิตฺตวนั ดสฺส พหิตฺธา เวตรณฺติ ญาดพุโ ๑ ปุริมภฺกฺเข ปน มิหฺทกโป⁷⁶⁴ ดสฺส

⁷⁵⁷ ก. ลียั

⁷⁵⁸ ก. อุตฺสทาติ

⁷⁵⁹ ท. 4 เตลั

⁷⁶⁰ ท. 4 อุตฺสทานั

⁷⁶¹ ล. 4, ล. 5, ท. 4 นิรยสฺสทา ก. นิรยสฺสทา

⁷⁶² ล. 4 มิหฺทกโป

⁷⁶³ ล. 4, ท. 4 กุณนิรโย

⁷⁶⁴ ล. 4 มิหฺทกโป

พหิทธา ภูฏาโล ตโต อธิปคตวัน ตโต เวตรณิธี อัย อุตสทานุกกโม ๑ มหานิรยส
 พหิทธา จตุส โภณส อุตสทปริจเฉทากกณิกพหุดา นาม จตุตาโร อยพหุดา⁷⁶⁵
 โทนุติ ๑ คคณ เศล เศล นิรยณัน อเนกา ปาณกา ดิณฺหฺสุจิมฺฆา เกจิ
 ทคณิควปมาณา เกจิ เอกโทณิกนาวา⁷⁶⁶ ปมาณา โทนุติ ๑ นิรยสคเตมิ มหานิรยโต
 นิภนฺนเต นิรยปาลา ทคณปาทาทิสฺส คเหตุวา คสมิ คณนिरเย⁷⁶⁷ ปกฺขิปนฺติ ๑ อัย
 สฺงฺเขโป, วิคฺคาโร ปน เนมิชาตเก มหาวิปาเก คคิทีปนีวณฺณาย วุคฺคนโยว,
 ธธ วิเสโส โหติ ๑

(114) ตถา หิสฺส มหานิรยส พหิทธา จตุสฺส ทิสาสฺส อคฺคิขาลาติ ปริคฺคหิตฺตฺตฺตฺต
 จตุตาริ โยชนสฺตานิ โหติ⁷⁶⁸ ๑ มหานิรยส จตุตาริ ปาการา นวโยชนพหฺลา
 โทนุติ ๑ คคณฺส เภฏฺฐิมคฺลํ นวโยชนพหฺลํ อฺปฺริโลทฺทณํ นวโยชนญฺจาติ ปาการ-
 ญมณฺทปริคฺคหิตฺตฺตฺตปมาณํ ฐานํ จตุปญฺญาสโยชนํ โหติ ๑ เอวํ อพฺนฺนฺตฺเร ตฺถิ
 โยชนสฺตานิ พหิทธา ชาลปริคฺคหิตฺตฺตฺตฺตฺต จตุตาริ โยชนสฺตานิ อิมานิ จตุปญฺญาส-
 โยชนานิ ๑ อุตสทวิริทฺตฺตฺส มหานิรยส ปมาณํ ๑ จตุปญฺญาสสาธิกสคฺคตฺตโยชนานิติ
 ทฏฺฐุหํ ๑ คคณฺส พหิทธา สมฺนฺตา มิหฺทกปฺสฺส จตุตาริ โยชนสฺตานิ โทนุติ ๑
 ภูฏกฺคสฺส ปน เอเกกฺสมิ ทิสภาเค ตฺถิ ตฺถิ โยชนสฺตานิ กคฺวา จตุสฺส ทิสาสฺส
 ทวาทสโยชนสฺตานิ โทนุติ ๑ อธิปคตฺตฺตฺส สมฺนฺตา จตุโยชนสฺคํ ๑ ตถา เวตรณิ
 จตุโยชนสฺตา ๑ เวตรณิยา อฺโภ ติรภาเค ชุรคคปคฺโต ทวิโยชนสฺคํ ๑
 อายามวิตถารวเสน อุตสทเทหิ⁷⁶⁹ สทฺธิ ตฺถิ โยชนสทฺตฺตฺตานิ ตฺถิ สตานิ จตุปญฺญาส-
 โยชนานิ จาติ สมฺนฺตา ทสสทฺตฺตโยชนปมาโณ อวิจิมทานิรโยติ ทฏฺฐุหํ ๑

⁷⁶⁵ ก. อยมฺสพหุดา

⁷⁶⁶ ก. เอกโทกนาวา

⁷⁶⁷ ก. คณนिरเย

⁷⁶⁸ ล. 4 โทนุติ

⁷⁶⁹ ก. อุตฺตฺเรหิ

(115) อิศเรลี ปน นีรยาน์ มหานิรยสส สมมุตตา ชาลปรัคคหิตฎฐาน์ นียคัม
 สหุเพลล์ปี มหานิรยาน์ อหุณนุตรปมาณั โยชนสสคสมมฺหว ไทติ ๗ อฎฐนึรยา ปจฺเจกั
 โสฬส อุตฺสทา จาติ สหุเพลล์ สมฺบิณฑิตา ฉตฺตีสนึรยสตา ไทนุติ ๗ อิเมลล์
 ฉตฺตีสสคนึรยาน์ อูปริ ยมโลกาทินึรยา ไทนุติ ๗ ยโม ราชา ทสสุ นึรเยสุ
 อึสฺสรียาธิปจฺจั กโรติ ๗ คคฺค ยโม นาม วิมานิกเปโต โส กทาจ
 ทิพฺพวิมานทิพฺพกฺปฺปรุกฺขทิพฺพนาฎกาทิพฺพสมฺบุดฺติมนุโกติ ๗ กทาจ นึรยาธิปจฺจั กโรนุโต
 กมฺมวิปากั อุนุโกติ ๗ น โส ปน เอกโก ว ไทติ ๗ จตฺสุ ทิสาสู
 นึรยทฺวาเรสุ จตฺตาโร ชนา ไทนุติ ๗ เตลล์ ปน อมจฺจา สึริคฺคฺคา นามกา
 เตลล์ สคฺคานั ไทसानุรูปั กมฺมวิปากั ปโตคฺคกาลิกฺขิตั⁷⁷⁰ วาเจคฺควา นึรยปาลา
 อาณาเปนุติ เอกุคฺ โภ⁷⁷¹ อิเมลล์ สคฺคานั ยถานุรูปั กมฺมวิปากั อุนุยฺยชฺจาติ⁷⁷² ๗
 อถ เต นึรยปาลา เตลล์ วจัน สุกฺวา นึรยสคฺคเต คเตคฺควา นึรเยสุ ปกฺขิปปนุติ ๗
 เอเก อาจริยา วทนุติ นึรยปาลา นาม นคฺคิ ยนุคฺครูปั วิย กมฺมเมว
 กมฺมกธมฺ กโรตฺติ ๗ อปเร อภิธมฺมิกเถรา⁷⁷³ อญฺญถา วทนุติ ๗ คคฺคาทิ
 อคฺคิ นึรยปาลา สจฺจนิคฺคตฺตปรมคฺคเถนาติ ๗ อามนุตา อคฺคิ นึรยปาลา จ
 สจฺจนิคฺคตฺตปรมคฺคตฺตเสทฺติ ๗ ยถา อึธ โลเก คฺคณฺโถสวินิจฺจยการกา ไทสคฺควานุรูปั
 นิคฺคทานุคฺคหิ⁷⁷⁴ กโรนุติ ๗ ยถา กมฺมนิ มานโตปิ กมฺมานุรูปั วิปากานุทฺทายกา
 กวานุตฺติ วทนุติ ๗ เย ปน . กมฺม วินา นึรยปาลานั อคฺคิภาวั อึจฺจนุติ, เต เอว

⁷⁷⁰ ก. ปโตคฺคกาลิกฺขิตั

⁷⁷¹ ก. โภเช

⁷⁷² ก. อุนุยฺยชฺจาติ

⁷⁷³ ก. อภิธมฺมิกเถรา

⁷⁷⁴ ก. นิคฺคทานุคฺคหิ

เต ปิ การเกน ภวิตหุห์ ๑ อิติ นานาปโทสทฎฐจิตตา การกวาทโต⁷⁷⁹ กम्मวิปาก-
 วาทายยุตติ จ ปทานุสารีติ มณฺญมามา กถยีสฺ ๑ ตทา อุกุสลาอุสสกกมฺมณิมิตตคฺคา
 นิรยปาลา นิรยสคฺคา* นานาพาทาสฺ คเหตุวา นิรเย ปกฺขิปปนฺติ ๑ อถ สทฺทนิรยานํ
 อุปรโม สญฺชีวนิรโย คสุส พหิทฺธา โสฬส อุกุสทา เตสํ พหิทฺธา จตฺตฺส ทิสาสฺ
 เอเกกฺสุมี ทิสากาเค ทสทสยมโลกิกนิรยาติ⁷⁸⁰ ๑ สญฺชีวสุส สมฺนคฺคา จตฺตฺส ทิสาสฺ
 ปุพฺเพ วุตฺตานิ จตฺตฺสนํ ยมราชานํ วิณิจฺจยฎฺฐานานิ จตฺตฺคาทิสนิรยานิ โทหนฺติ ๑ อถ
 กถเม ยมโลกิกา นิรยา นาม ๑ เสยฺยตีหิ ๑ โลทกฺกมฺภิมฺพฬานิ อสิณฺโขตฺมโพนทํ
 อโยคฺลํ อยปฺพหฺตํ อุกุสทิสฺตนิรโย สุนฺชนิรโย สุนฺชนิรโย ยนฺตปาสาโณติ อิม
 ทสยมโลกิกนิรยา⁷⁸¹ นาม ๑ อิมฺสฺ ทสฺสฺ นิรเยสฺ จตฺตฺส ทิสาสฺ จตฺตฺคาโร
 ยมราชาโน อธิปจฺจ⁷⁸² กโรนฺติ ๑ ตํ ปน เทวทตฺตสุตฺเต วุตฺตนเยน เวทิตฺทหิ ๑
 อิม ปน นิรยา กิณฺจาปี ปรีวคฺคณิดา, ตถาปี เอคคฺคาเยว นิรยาติ น ทฎฺฐทฺหิ ๑
 อญฺญฺสํ ปิ อคฺคิถาวโต อิติ อฎฺฐ มหานิรยา สทฺธิ อุกุสทนิรเยหิ ทสฺสิตา โทหนฺติ ๑
 กถํ อญฺญฺปิ นิรยํ ๑ คคฺคทฺท หิ ติณฺณํ จกฺกวาหานํ อนฺตเร เอโก โลกนฺตฺรนิรโย
 โทหนฺติ ๑ ติณฺณํ สกฺกจกฺกานํ ปคฺคตานิ วา อญฺญมญฺญํ อาหจฺจ ฐิตานํ มชฺเช โอกาโส
 วีย ๑ โส ปน โลกนฺตฺริกนิรโย ปริมาณโต อฎฺฐโยชนสทฺสฺส โหติ ๑ คคฺคทฺท จนฺทิม-
 สุรียานํ ปภาปี นคฺคิ นิจฺจนฺตกาโร เทฎฺฐา ปฏฺวี นคฺคิ ๑ อถปิ ติณฺณํ โลกธาตุนํ
 อนฺตโร วิวโร โลกนฺตฺริกนิรโย⁷⁸³ นาม ๑ คคฺคทฺท ติณฺณํ ติณฺณํ จกฺกวาหานํ อนฺตเร

779 ก. การกราทโต

780 ก. ทุทสยมโลกิกนิรยาติ

781 ก. ทสยมโลกิกนิรยา

782 ล. 5 อธิกัจจ

783 ก. วิสโลกนฺตฺริกนิรโย

* น่าจะเป็น นิรยสคฺเค (ผู้วิจัย)

เอเกโก โลกนุตริกนิรโย⁷⁸⁴ โทติ ๑ นิจุจวิวิฏโฏ เทฐธา จ อุปริ จ เกนจิ
 น ปิทธิโต ๑ ยถา ทิ เทฐธา อุทกสฺส ปิทธิตา ปฐวี นคฺถิ, อสฺสูตา
 โลกนุตริกนิรยา ๑ เอวํ อุปริ จกุกวาพาสฺส วิย เทววิมานานํ อภาวโต อสฺสูตา
 อปิทธิตา ๑ จกฺขุวิญญาณูปปตฺตินีวารณสมคฺเคน อนุทธกาเรน สมฺมุนาคโต ๑ ตคฺค
 กิร จกฺขุวิญญาณํ น ชายติ อาโลกสฺส อภาวโต ๑ ติสฺส ทิปฺเปสฺส⁷⁸⁶ เอกุปฺปหาเรน
 อาโลกกรณสมคฺคธาปิ จนฺทิมสุริยา ตคฺค อาโลกํ น ทสฺเสนฺติ ๑ เต ทิ
 ยฺคนุตฺตรสมฺปฺปมาเณ อากาเส ปเทเส วิวรนฺโต⁷⁸⁷ จกุกวาพหุทสฺส เวมฺชฺเชน
 วิวรนฺติ ๑ จกุกวาพหุทคฺคฺจ อติกฺกมฺม โลกนุตริกนิรยา ๑ ตสมฺมา เต ตคฺค อโลกํ
 น ทสฺเสนฺติ วา น จกฺขุวิญญาณํ อุปฺปชฺชติ ๑ ยथा ปน สหฺพญฺญุโฬอิสฺสคฺคสฺส
 ปฐิสฺสนุชิตฺทหาทิสฺส โสภาสเ ออุปฺปชฺชติ ๑ ตทา จกฺขุวิญญาณํ อุปฺปชฺชติ ๑ อญฺเญปิ
 กิร ภาสนฺติ "สคฺคา อธิปฺปนฺนาติ ตํ ทิวสํ อญฺญมญฺญํ ปสฺสนฺติ ๑ อยํ ปน โสภาสเ
 เอกฺยาคุปฺยานมคฺคตมฺปิ⁷⁸⁸ น ติจฺฐติ ๑ อจฺจรา สงฺฆมฺมคฺคเมว วิชฺชฺชโสภาสเ วิย
 นิจุจริคฺวา กิ อิทฺถติ ภณฺนตฺตานํ เยว อนุตฺตรชายติ ๑ กิ ปน กมฺมํ กคฺวา ตคฺค
 สคฺคา นิพฺพคฺคตฺติ ๑ ภาริยํ ทารุณํ มาคฺคาปิคฺชนํ ธมฺมิกสมฺมพฺพรหฺมณฺณญฺจ อุปริ อปราริ
 อญฺญญฺจ⁷⁸⁹ ตาทิสํ วา ทิวเส ทิวเส ปาณฺวธาทิสฺสาทสิกกมฺมํ กคฺวา ตคฺค อุปฺปชฺชตฺติ ๑
 ความุพฺพตฺตตีเป อภยโจรนาคโจราทโย วิย ๑ เตสํ อคฺคภาโว ติคฺวาจฺจติโก โทติ

784 ก. กนุตริกนิรโย

785 ก. จกุกวิญญาณูปปตฺตินีวารณสมคฺเคน

786 ก. ทิปฺเปสฺส

787 ก. วิวรนฺโต

788 ก. เอกฺยาคุปฺยานมคฺคตมฺปิ

789 ก. อญฺเญญํ จ

จกุกมคตานิ ทูมานิ ปุ่พหานิ ปุ่พษนุติ ๗ คโค คโปทา นาม นที สนุทติ ฤฎฐิตา
 ฉุญโททกา ๗ กสุมา ปเนสา เอทิสา ชาดาติ ๗ ราชคห์ กิร ปรีวาเรควา
 มหาเปตโลโก ๗ คคุด ทูวินุณี มหาโลหกมุณินิรยานัน อุนดเร อัย คโปทา⁷⁹⁵
 อากจจติ ๗ คสุมา ฤฎฐิตา สนุทตติ ๗ อิติ อัย นิรยทปภถา เวทิตพทา ๗
 อโโค เปตริภาโค เวทิตพโท ๗ แอดุด ปุริมวุดดานัน นิรยานัน อุนปริ ทิมวณุดปะเทเส
 วิชมุทโค นาม เปตริสโย ๗ คคุด นคเร เปโค มหิตุธิโก สหุเพลล เปดานัน
 อีสุสริยาธิปัจจัน กโรติ ๗ คคุด อิมานิ ทูวาทส เปตกุลานิ โทนุติ ๗ วนุดาสา
 เปตา ฤณปะกฐาทา เปตา ฤณชาทา เปตา สคุดงุคตา เปตา ปพพตงุคตา เปตา
 อษครงุคตา เปตา เวมานิกา เปตา มหิตุธิกา เปตา จาติ⁷⁹⁶ อิมานิ ทูวาทสเปต-
 กุลานิ อีธ มนุสสุลโลเก ทิสุสนุติ คคุด เยปิ วนุदानิ เขหลังุชาณิกานิ เสทามลาทีนิ
 ฉททิตานิ ปรีฤฎฐนุติ ๗ เต วนุดาสา เปตีกา นาม ๗ เย จ มนุสสุสคคธอสุสโคมทิสาทินิ
 ฉททิตานิ ปรีฤฎฐนุติ เต ฤณปะกา⁷⁹⁷ นาม ๗ เย จ เวจจปะสสาวาทินิ ฉททิตานิ
 ปรีฤฎฐนุติ ๗ เต ฤลกา นาม ๗ เตลลัน ปิ รคคตี วา ทิวา จ อคคิชาลา โอฎฐัน
 มุขทวารัน ชลาเปติ เต อคคิชาลามุขเปตา นาม ๗ เย เปตา ฤโลทราทังทิวา
 สุกคิทุมุขชา ยทา โภชนัน ลกนุติ ตทา มุขวิวิรสุส อคคิสุมคตา มุเขน อชุโณทริคฺ
 อสกุโกนุคตา กณณณิทุเทเน ปเวเสนุติ ๗ คคฺ กิณุจิจิ รลัน น อสุสาเทนุติ ๗ เย เปตา
 ยัน กิณุจิจิ นทิตพาทากิทัก อุกกํ สยํ คจจณุติ, คคฺ สหุพี ปุ่พพาสุจิจิตถมุดคตถุสกราสี สยํ
 ทิสุสติ, เตลลันเยว คณุทาทิดา เปตา นาม ๗ เย เปตา ฉามรูปา นคคา วิรอุธาสุกา
 ทคคณุธา ฆณุชคคตปาทา นิกษนุคตปาทา⁷⁹⁸ จกุกวิกลา โลมมุขา ฆุปะปิปาสา⁷⁹⁹

⁷⁹⁵ ก. อยตโปทา

⁷⁹⁶ ก. ไม่มี จาติ

⁷⁹⁷ ก. ฤณปะกา

⁷⁹⁸ ก. นิกษนุคตปาทา

⁷⁹⁹ ก. ฆุปะปิปาสา

ปรีตคคุดา เติปิ สุนิซุณามเปตา นาม ๗ เย จ ที่ชนเขน สดถจรัสสิเสน
 พลิสสสิเสน อุดโน องคปจุงุงคามิ คจเจตวา รุธิรมีสานิ ขาทนุติ ปุณปุณั
 ทุกุขั อนุภาวนุติ เต สดถุงคเปตา นาม ๗ เย เปตา ปุพทสสิสสิริรา, เตลั
 สสิเร อคฺคิซุณายติ, ตั วิวิธั อนุภาวนุติ เต ปุพทงุงคา เปตา นาม ๗ เยปิ
 เปตา อชฺชตฺตรูปเณ วา สีสวคฺคฺรูปเณ วา⁸⁰⁰ มัสสิณฺทฺรูปเณ วา อคฺคิปปชฺชสิเตน
 รคฺคิ คจฺจนุติ ทิวา นานาวิธั ทุกุขั⁸⁰¹ อนุภาวนุติ เติปิ อชฺชตฺตรเปตา⁸⁰² ๗
 เย มาตุคฺคามา วา ปุริสา⁸⁰³ วา⁸⁰⁴ ทานาทีนิ ปุณฺณานิ ทุสฺสีลา กโรนุติ,
 เวมานิกา เปตานั ขาติ โทนุติ เต อทฺตมมาลั ทิพฺพวิมานเณ อุดโน ปุณฺณารูปิ⁸⁰⁵
 ทิพฺพสมฺปตฺติ⁸⁰⁶ วา อทฺตมมาลั ทุสฺสีลารูปิ อนุภาวนุติ เต เวมานิกเปตา นาม ๗
 เย เปตา กมฺมวิปากโค ขายนุติ อิทฺธิยา สมฺนุณาคตา สพุเพลั เปตานั อธิปติ
 เปตา อภิรูปา โภคสมฺปนฺนา วิย ทิสฺสนุติ น จ ลภนุติ โภชนั ภูณฺชิตุํ เต
 มทิตฺถิกเปตา นาม ๗ ยทิ กทาจิ ลภนุติ อนฺนปานาทิกั น สกฺโกณฺติ ปรีภฺยชิตุํ
 อติทุกุขั อนุภาวนุติ ๗ เตลั กมฺม วา กมฺมวิปากั วา อิทฺ น วุตตํ วา⁸⁰⁷

800 ก. ไม่มี วา

801 ก. ทุกุขั

802 ก. อชฺชตฺตร เปตา

803 ก. ไม่มี ปุริสา

804 ก. ไม่มี วา

805 ก. ปุณฺณารูปิ

806 ก. ทิพฺพสมฺปตฺติ

807 ก. ไม่มี วา

วิศุณาโร คติทีปนิย์ วุคฺคณโย ว ๖ ๖ ยํ วุคฺคปธานวเสน คํ วุคฺคณฺติ ทฏฺฐุหํ ๖

(117) อญฺเญ วา เปตา อตฺถิเยว ๖ ตถา ทิ สฺวจิโลมา เปตา ขรโลมา
 เปตา ทิชนชา เปตา เอกปาทา เปตา อเนกปาทา เปตา เอกเหตุตา เปตา
 อเนกเหตุตา เปตา เอกเนคฺตา เปตา อเนกเนคฺตา เปตา เอกนาสฺปฺตา เปตา
 อเนกนาสฺปฺตา เปตาติ เอวมาทิกา อเนกา เปตา สํวิชฺชนฺติ ๖ อิธ สงฺเขโป ๖
 ตณฺหยา มจฺจเรณ โทเสน เปจฺจโลเก เปตา ภวนฺติ เต จ เปตา ทินฺนุญฺเณ
 ทินฺนโกคา โทหนฺติ ๖ คสมฺมา คํ ตณฺหาทิกํ อภฺยสํ สฺขํ อิจฺฉนฺโต มนุสฺสํ ปรีวชฺชเย ๖
 อิติ เปตคเตสฺส จ ทุกฺขปํทํ พหุปาปํ วิปากมเนกวิธํ มุณินา กถิตํ, ชนกายทิตฺตํปิ มยา
 จ วทฺหนฺติ พุทฺธา อิติ ๖ อัยํ ปี เปตวิสยถา เวทิตฺตพฺพา ๖ อิโตปิ อสุรวินาโค
 เวทิตฺตพฺโ ๖

(118) สีนฺรูปพฺพทราษสฺส เทวฺวิมฺบเล จตุราสีติโยชนสทฺสฺสามิ ปรีกฺเขเปณ เทวฺธา
 มุลโต ยาว พาทา⁸⁰⁸ จตฺตุนํ อสุรปฺรานํ อหฺมฺนฺตเร, สมฺมทฺทานํ โอโรโต ปรีกฺเขเปณ⁸⁰⁹
 เอเกกฺสฺส พาทา จตฺตวิสทฺสฺสาธิกสทฺสฺสามิ, อสุรวินเยสฺส⁸¹⁰ จตฺตฺส พาทาสฺ
 ปรีกฺเขเปณ จตฺตตาริ สทฺสทฺสฺสามิ ฉนฺวติสทฺสฺสามิ จ โทหนฺติ ๖ จตฺตุนํ พาทานํ มชฺเฌ
 จตฺตตาริ อสุรปฺรานํ โทหนฺติ สฺวณฺณปาการปรีกฺขิตานิ ๖ เอเกกฺสฺส นครสฺส ทฺวารสทฺสฺสามิ
 พาทิโรโต ปรีชาตาลปฺนฺตํทิตฺติ ปรีกฺขิตานิ⁸¹¹ ปรีชาตาลปฺนฺตํทิตฺติ พทิตฺตธา ปุํพฺพผลสฺสณฺณนํ

⁸⁰⁸ ก. พาทิรา

⁸⁰⁹ ก. ปรีกฺขเปณ

⁸¹⁰ ก. อสุรวินเยน

⁸¹¹ ก. ปรีกฺขิตานิ

อุทยานโปกขรณี โทษิตี ๑ คาสู โปกขรณีสุ สุวิจิตตาทิ นาวาทิ อสุรกัญญาณี กิฬ
 วิจรนุติ ๑ อุทยานโปกขรณี อพทนต์เว อสุรโกศา สมปชชุนติ ๑ เตลล์ พาทิรโต
 จตุสุ ทิสาสู อสุรคามนิคมชนปทา โทษิตี ๑ เตลล์ พาทิรโต มหาสมุททสสุ ลุทกั
 อนุตต์ ๑ จตุณัน อสุรปรานัน มชฺเฒ จิตตปาดสี นาม รุกฺโข โทษิตี ๑ คสฺส เทฏฐา
 อสุรินทา นิสีทนต์คา อตุตโน สภายัน จตุสุ ทิสาสู ติสโยชนปมาณา จตุตาริ
 สิลลปตุตตานิ อภิรมมณิยานิ ติฏฐนุติ ๑ เตลล์ จตุตาริ อสุรินทา นิสีทิตฺวา อตุตโน
 สภายัน วิณิจุณัน กโรนุติ ๑ จตุสุ นคเรสุ⁸¹² เวปฺยจิตฺติอาทโย จตุตาริ อสุรินทา
 รชฺชี่ กาเรนุตา สหุเพลล อสุรานัน มเทสภุขานัน ยาว กาลกญฺชีกานัน อสุรกายานัน
 ลุปฺริ อิสฺสริยาธิปจฺจัน กโรนุติติ ทฏฐทฺฬ ๑ เอตุถ จ โย สคฺโค สโล ทุชฺชโน
 นิจฺจัน มายาวิโก วญฺจโก ทานัน ทาดานิ โส อสุรานัน ปรโลเก อิสฺสโร โทษิตี ๑
 สหุพา อสุรา สุรโกศสมานสุชา อปิ ทุกฺขสทสฺส วิตฺตุนัน ปนฺนาทฺสเล วิรูปา
 กชฺทคฺคิตฺโย วรเมรุตฺเต นิวสนฺติ จีรัน ๑ อิติ อัย อสุรวินาโค เวทิตฺุโท ๑
 อิติ ปรัน ติรจฺฉานคฺคิตฺุวินาโค เวทิตฺุโท

812 ก. จตุตคเรสุ

ศูนย์วิทยพัชวกร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ดิรจฺวานกถา)

(119) เต จตุตาโร ดิรจฺวานคคิกกา โทนุติ ๗ กตเม จตุตาโร ๗ อปาทา
 ทฺวิปาทา จตุปาทา พหุปาทา จาติ ๗ คคฺถ อปาทา นาม จุรคฺมจฺฉาทโย ๗
 ทฺวิปาทา นาม ปกฺขิปคฺจฺฉาทโย ๗ จตุปาทา นาม คชสีหาทโย ๗ พหุปาทา
 นาม สดฺปทฺวิจฺฉิกาทโย ๗ คํ ฅิ อปาทดิรจฺฉานเน นนฺโท จ สุนฺนฺโท นามกา
 เทว นาคราชาโน สีเนรฺสุส สมฺนฺตา, จตุสุ ทิสาสฺส ปฺริกคฺตฺส อหฺนฺนฺเร
 ยคฺคกา นาคา ปฏฺวิสนฺติ เตสํ อีสฺสรานิปจฺจํ กโรนฺติ ๗ คโต พหิตฺธา
 ปฺริกคฺตฺส อหฺนฺนฺเร มหาสมฺมทฺโททกฺสฺส อฺปฺริ จตุสุ ทิสาสฺส จตุตาโร มหาทีปา
 โทนฺติ ๗ คคฺถ กมฺพลสฺสตรา นาม เทว มหานาคราชาโน คคฺถ ฐิตานิ นาคานํ
 อีสฺสรานิปจฺจํ กโรนฺติ ๗ คโต พหิตฺธา จตฺนํ มหาสมฺมทฺทานํ อหฺนฺนฺเร เทจฺฉา
 ปฺรฺวิเตเล จตุสุ ทิสาสฺส นาคกฺวเนสุ สคฺครคฺนเมเยสุ ปาสาทหฺมยิยญฺญาคารปฏฺยิตฺเตสุ
 อฺยฺยานไปกฺขรณิตฺตพากฏฺยิยภาคสมฺปนฺเนสุ ทิพฺพนจฺจคฺิตวาทิตมาลาคนฺธวิเลปนาทิสฺส
 สหฺนฺนฺปกรณสมิทฺเตสุ สุวณฺณรชฺฏมยปฏฺยิตฺเตสุ นานาญฺสุมาสมิทฺตรกฺขคาลปฺไสวิทฺเตสุ มานวิกา
 นาคราชา ททฺธรฺญฺโร นาคราชา วรุโณ นาคราชา ปณฺทรนฺโต นาคราชา สงฺขปาโล
 นาคราชา ฐริทฺตฺโต นาคราชา อิจฺเจวมาทิกกา อเนกา นาคราชาโน⁸¹³ อคฺคโน
 อคฺคโน นาคโลเก พหุชิตฺทานาติคฺคณฺวิรฺसानํ อีสฺสรานิปจฺจํ กโรนฺติ ๗ สหฺนฺนฺเต
 นาคราชาโน เกจฺ ทิฏฺฐวิสา เกจฺ มุฏฺฐวิสา เกจฺ สาสฺวิสา⁸¹⁴ เกจฺ ทฏฺฐวิสา
 ทิพฺพาทารโกชฺนา ผลุทกา อากาสจฺรา ทิพฺพกามรฺยฺยิโน ทิพฺพเมถฺนเนสุ นาคฺรฺปา
 ดิรจฺวานคคิกคิพฺพคคฺกา ๗ เต ปน เกจฺ วสฺสสตาญฺกา เกจฺ วสฺสสทฺสตาญฺกา จ

⁸¹³ ก. นาคํ ราชาโน

⁸¹⁴ ก. สาสํ วิสา

กปฺปายุกา จาติ ๗ เอตฺถ กิร ปฺรวิสณฺรทฺนกาเล สณฺจิตฺตานิ โยชนสติกาทิเกทานิ⁸¹⁵
 สมฺมทสฺส อนฺโต ปฺรวิวิจฺรณฺฏฺฐานา⁸¹⁶ โทหนฺติ ๗ เตสุ กาจิ นาคานํ วนฺนฏฺฐานานิ
 โทหนฺติ กาจิ สฺสณฺณานิ หุตฺวา ทิฏฺฐติ ๗ เวการปฺพทสฺส กิร เทฏฺฐา ฏฺมมฏฺฐนาคานํ
 ปญฺจโยชนสติกํ นาคภวนํ เทวโลกสทิสํ มณฺเฑเยน ตเลน อารามุชฺชานเหติ สมฺนุนาคํ ๗
 ปุณฺนิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ⁸¹⁷ โทหนฺติ ๗ วุปรุกฺขํ อหิราชกุลํ เอรอปถํ อหิราชกุลํ
 ฉพฺยาปฺตํ อหิราชกุลํ กณฺหาโคตมกํ อหิราชกุลนฺติ ๗ ตตฺถ วิรุปรุกฺโข⁸¹⁸ ภาสุทฺธิ
 อิเม เทว นาคราชาโน ทิฏฺฐวิสาณํ นาคานํ อิสฺสราธิปจฺจํ กโรหนฺติ ๗ อถ เอรอปถ
 นาคราชา ตกฺขโย นาคราชาติ อิเม เทว นาคราชาโน ฆุฏฺฐวิสาณํ นาคานํ
 อิสฺสราธิปจฺจํ กโรหนฺติ ๗ ฉพฺยาปฺตโต⁸¹⁹ นาคราชํ สาสวิสาณํ⁸²⁰ นาคานํ⁸²¹
 อิสฺสราธิปจฺจํ กโรติ ๗ กณฺหาโคตมโก นาคราชา ททฺถวิสาณํ กณฺหสมฺปนํ
 พฺราหฺมณฺยตฺตฺติยเสสฺสทฺถกฺลานํ ทาฐมฺลวิสาณํ อญฺญเฐสฺมิ สมฺปชาติกานํ อนฺตมโส วิจฺฉิกานํ
 ทุฏฺฐกาถินํ อิสฺสราธิปจฺจํ กโรติ ๗ อปาทานํ ฆจฺฉานํ อานนฺโท นาม ฆจฺฉราชา
 โส ทิชฺโค ปญฺจโยชนสคฺคปฺปมาโณ ทฺวิโยชนสคฺคโคตโต สหฺเพสํ สมฺมทสฺสนทฺติปลฺลลาทิสฺสุ

815 ก. โยชนสติกาทิ เตทานิ

816 ก. ปฺรวิวิจฺรณฺฏฺฐานา

817 ก. อหิราชกุลานิ

818 ก. ปรุกโข

819 ก. ฉพฺยาปฺตโต

820 ก. สาส วิสาณํ

821 ก. ไม้ยี่ นาคานํ

ชาดานัน ติมิติงกุลลาทีน มจจชาตีนั อีสสุราธิปัจจัน กโรติ คสสุ ปน เอกสมิ ปกฺเข
 ปณฺณาสโยชนาน⁸²² ทวินัน ปกฺขานัน อนฺตเร ปณฺณาสโยชนัน สรฺริ วิตุถารโต
 ทิยทุลโยชนสตี เจว สรฺริ ทิยโต ยาว ทิวา⁸²³ ปญฺจโยชนสตี มุขมณฺฑล⁸²⁴
 เจว โยชนัน จุติกา ติโยชนิกา ปวเรกสมณฺฑล⁸²⁵ ทสโยชนิกัง กณฺณมูลโต ยาว
 กณฺณจุติกา ทิยโต ทฺวิโยชนิกัง มุขมณฺฑลโต ติโยชนิกัง ชิวหา โยชนิกา ฯ เอิ
 อายามวิตุถารสมฺปนโน ครุทฺโธ ราชานัน ฯ เอกถ จ เย นาคา มหาสมุทฺเท
 อุมฺมิปิฏฺฐ⁸²⁶ ปฏฺิวณฺตี⁸²⁷ ฯ เอเตสํ นาคินิโย ปน จตุตฺถิกสมเย ปติฏฺฐิตคฺคฺคา
 จินฺนเตนตี สเจ มยํ อธิ วิชานิสฺสาม, เอิ โน ทารกา อุมฺมิเวศฺญ⁸²⁸
 สุปณฺณสฺส ปกฺขนทิวา อากตสฺส เวคสตี⁸²⁹ น สกฺขิสฺสนตี⁸³⁰ ฯ คถา สมุทฺเท
 นิมุชฺชิตฺวา สมุทฺทมุชฺชวารี ปตฺวา ปญฺจมหานทิวา ทิฆวนตี ปวิสฺสนตี ฯ คตฺถ
 สุปณฺณสฺส อปฺกฺขนทิวา สฺวณฺณรตนมณฺธิคูหา⁸³¹ สฺวณฺณสมานา วิชานิตฺวา นาคปโตเก

⁸²² ล. 4 ปณฺณาสโยชนัน

⁸²³ ก. ทิวา

⁸²⁴ ก. มุขมณฺฑล

⁸²⁵ ก. ปวเรกสมณฺฑล

⁸²⁶ ก. อุมฺมิปิฏฺฐ

⁸²⁷ ก. ปฏฺิวณฺตี

⁸²⁸ ก. อุมฺมิเวศฺญ

⁸²⁹ ก. เวคํ สตี

⁸³⁰ ก. สกฺขิสฺสนตี

⁸³¹ ก. สฺวณฺณรตนมณฺธิคูหา

ปฐม โคนุปกาธิปมาเนสุ อุตเกสุ โอดาเรควา อุตกตรณํ สิกขาเบนุติ ๑ อถ
 ยถานุกเมน เต นาคา คงคาทนี โอรดิรโต ปารดิรํ ปารดิรโต โอรดิรํ
 ดิรณปติตรณํ กาคู สุกโกนุติ ๑ ตทา อิทานิ โน ทารกา จุมิเวคํ ครุทอเวคญจ
 สหิตุ⁸³² สกขิสสนุติ ญควา อตุตโน อานูภาเวน มหาเมธํ สมุฏฐาเปควา
 สกลทิมวณฺติ เอโกทธี วยิ ภูรุมานา เทว วสุสาเปควา สุวณฺณรชตาทิมยา นาวา
 มาเปควา อุปรี สุวณฺณตารกาวิจิตํ สโมหริคํ คนุธปุมหามเจลกวิตาน⁸³³ พนุธิควา
 สุรารคตคนุธปุมาทินี อาทาย ตาทิ นาวาทิ ปญฺจมหานทียํ โอดุคตาทิควา ออนุกเมน
 มหาสมุทฺทํ ปาปฺณนุติ ๑ เอตุถ จ สตุคตาเท นาคโปตกา ออนุกเมน พุยามสดี
 พุยามสทสฺสํ พุยามทสสทสฺสคตปมาณามหนุคํ เวปุลลปคฺคํ ปาปฺณนุติ ๑ คคฺถ จตุคตาโร
 อาสีวิสา โทนุติ กฏฐมุโข ปุติมุโข อคฺคิมุโข สคฺคมุโขติ ๑ เตสุ กฏฐมุเขน
 ทฏฐสุสฺส สกกลสรีรํ สุกฺขกฏฐํ วยิ ถทฺธ⁸³⁴ โทติ สนุธิปพฺเพสุ อวิรณฺณคํ อยสุลสมปปีคํ
 วยิ ติฏฐติ ๑ ปุติมุเขน ทฏฐสุสฺส สกกลสรีรํ ปกฺกปฺปิตปนฺส⁸³⁵ วยิ ปุติภาวํ อาปชฺชิตฺควา
 ปคฺชชริติ ๑ อคฺคิมุเขน ทฏฐสุสฺส สกกลสรีรํ ฌายิตฺควา ภสฺสํ วยิ วิปฺปกิรติ ๑ สคฺคมุเขน
 ทฏฐสุสฺส สกกลสรีรํ จิตฺติตฺควา อสนฺนิคตฏฐานํ วยิ, มทานิชาทเนน กตสนฺทิมุขํ วยิ โทติ ๑
 คคฺถ ยสุสฺส วิสํ สมปชฺชิตฺตติฏฐา⁸³⁶ วยิ สีสํ อภิกนฺตฺควา "อภฺขินี คเหตุวา ขนฺธญฺจ
 สีสญฺจ⁸³⁷ คเหตุวา ฐิตนฺติ วคฺคทฺทํ อาปชฺชติ ๑ คํ สีสํ มณฺธิสฺปปาทนี วยิ มนฺคํ

832 ก. สหิตุ

833 ก. คนุธปุมหามเจลกวิตาน

834 ก. ปถทฺธ

835 ก. ปกฺกปฺปิตปนฺส

836 ก. สมปชฺชิตฺตติฏฐา

837 ก. สีส

ปรีชาเตตวา กณฺฆปาตํ ทตฺวา ทตฺทเกน ปหตฺตมเคน โอตฺตริตฺวา ทฏฺฐฏฺฐาเน ติฏฺฐติ,
 ยสฺส วิสํ สนิทํ อภิรฺยูหฺติ อารฺยูหฺฏฺฐาเน ติฏฺฐติ, ตํ อุกทสฺสปาทินํ วิสํ วย
 ทฺวาทสวสฺสาจฺเจเน ชนฺธปฺปิฏฺฐาทิสฺส ปณฺญายติ ๑ มนฺตํ ปรีชาตฺมาเนสุ กฺริยามาเนสุ
 สฺสํ น โอตฺตริ ๑ ยสฺส วิสํ สฺสํ อภิรฺยูหฺติ น สมิทํ* โอตฺตริ⁸³⁸ ๑ ยสฺส
 วิสํ มนฺทํ โทติ โอตฺตริยานํ ปิ สฺเชเน โอตฺตริ⁸³⁹ นิลสฺปฺปมณฺธิสฺสปาทินํ วิสํ
 วย ๑ อโย อธิ นาควิสฺสํคฺลปเกทาทิวเสน อนนฺกนาควิสฺสวิกาโค เวทิตฺทุโ ๑

(120) ตตฺถ โส ทฺวิโต กามรฺูปี อกามรฺูปีติ ๑ กามรฺูปี ทฺวิโต ชลไซ ถลไซ ๑
 ชลไซ ชเลเอว กามรฺูปี ลภฺติ น ถเล ๑ สงฺขปาลนาคฺราชา วย ถลไซ
 ถเลเอว⁸⁴⁰ น ชเล ๑ เอตฺถ คฺรทฺธานํ สิมฺหสิรฺุทฺไซ สินฺเรสุสฺส ทฺุติยปฺริกฺฤตฺไ⁸⁴¹
 ปติฏฺฐิตฺโต วิคฺคฺตฺวารโค ปณฺญาสโยชโน⁸⁴² สิมฺหสิทฺโท อรฺุญฺสงฺขาโต ๑ ตํ ปรีชาเรตฺวา
 มนฺตํ สิมฺพลินํ ๑ คสฺมิ สฺสปฺญฺไ⁸⁴³ ปฏฺิวสฺติ โทติ ๑ สฺสปณฺณา ปน นาค
 คณฺทมนฺดา อคฺคฺนา⁸⁴⁴ ทิเนน วา สเมน วา อุกฺทริตฺตํ สกฺโกณฺติ น อคฺคฺนา

838 ก. ตริ

839 ก. ไตรติ

840 ก. ถเลเอว

841 ก. ทฺุติยปฺริกฺฤตฺไ

842 ก. ปณฺญาสโยชเน

843 ก. สฺสปฺญฺไ

844 ก. อคฺคฺนา

* น่าจะเป็น สฺสํ

คคต ภูฏาคาราณิ⁸⁵¹ สุวณฺณมยา⁸⁵², คคต อเนกทศฺนี ปฏิวสฺนติ ๗ อนุตรา ปน
 มนุทากินิ อนุตรา นนุทาคุห่านิ ๗ สุปติฏฺฐา นาม นิโครธราชา สุตตฺฐิโต พหุปลฺโต
 พหุปลฺโต⁸⁵³ อนุตฺตวสุโส อฏฺฐสทฺสฺสปาโรหา นิโครธปรีวารา ติฏฺฐนฺติ ๗ อถ
 มนุทากินิยา ปจฺฉิมทิสภาเค สทฺสฺสโน นาม สาลราชา สมฺพหุปลฺโต⁸⁵⁴ อฏฺฐโยชนิโก
 อคฺคจฺจติ ขนฺุไซ อฏฺฐโยชนิกํ วิชาญํ ปรีกฺเขเปน โสฬสโยชนิโก ๗ คคต ฐปาสิริ
 นาม นาคราชา ปฏิวสฺติ ฉทฺทนฺโต สทฺทเสโต สทฺทกฺกณฺณสมฺปนฺโน มหิตฺธิโก
 อฏฺฐสทฺสฺสนาคปรีวาริ ๗ คคต ปรีวารา สดทฺทฺธินิโย เสตทฺทฺธินิ โลหิตทฺทฺธินิ
 ตามทฺทฺธินิ ปิงฺกุลทฺทฺธินิ กาททฺทฺธินิ นีลทฺทฺธินิติ ๗ ยทา ฐปาสิริ นาคราชา
 มนุทากินิยา นทายิตฺถาโม คจฺจติ ๗ คทา เต กาททฺทฺธิโน มคฺคํ มุชฺชฺชิตฺถญฺจ
 ปฏฺฐิสฺเสนฺติ ๗ อถ โส ฐปาสิริ นาคราชา นาคสงฺฆปุรฺกฺขิตฺโต เตน มคฺคเคน
 มนุทากินิ คจฺจติ ๗ คคต มฺหสิโย กุบบฺกเสฏฺฐา จ กปฺปิฏฺฐิเสฏฺฐา จ
 กงฺสทฺทฺเสฏฺฐา จ ๗ คํ อาทาย คํ ปรีวาริตฺถวา คจฺจนฺติ ๗ โส มนุทากินิ
 ปรีวาริตฺถวา นทายิตฺ ๗ คทา อญฺญे นาคา มาลานิ คคฺชฺเรนฺติ⁸⁵⁵ ๗ โสฬสทาโต
 โอดิตฺตฺตฺโต อุลลชฺชาโร⁸⁵⁶ คคต นิโครธรฺกฺเข ปฏิวสฺติ ๗ คโต กาททฺทฺธิโน ปจฺฉา
 นทาคาสิสฺยุลานิ⁸⁵⁷ อเจลกํ กคฺวา ปกฺขิตฺถวา นิโครธมฺลํ คนฺุคฺวา นีลทฺทฺธินํ
 เทนฺติ ๗ นีลทฺทฺธินิโย โลหิตทฺทฺธินํ เทนฺติ ๗ โลหิตทฺทฺธินิโย ปิตทฺทฺธินํ เทนฺติ ๗

851 ก. ภูฏาคาราณิ

852 ก. สุวณฺณมยา

853 ล. 4 พหุปลฺโต

854 ก. สมฺพหุปลฺโต

855 ก. คนฺุเกนฺติ

856 ล. 4 อุลลชฺชาโร

857 ก. นทาคาสิสฺยุลานิ

ปิตุหตุณิโย เสตหตุณินันิ เทนุติ ๗ เสตหตุณิโย ตานิ คัม โภเชนุติ ๗ เอวิ กิริยมานา
 ฐปาสิริ นาคราชา จตุตาโร วสุสิเก มาเส นนุททหายิ วสติ ๗ จตุตาโร เหมนุติเก
 นิโคธมูเล วสติ ๗ จตุตาโร ศิมุทฺติเก มาเส สุทฺสสนสาลมูเล วสติ ๗ อัย
 สุวณฺณพฺพหตุสฺส เสตกณฺณการวเน⁸⁵⁸ สุวณฺณวณฺโณ อุโปสโธ นาม นาคราชา
 จกุกวตฺติวาหนโยโค พฺพนํ ปิตวณฺหตุณินํ อิศฺสราธิปจฺจํ กโรติ ๗ ตสฺส เทว ชิตฺโฆ
 มหาสฺกทฺทหา จ จุลสฺกทฺทหา จาติ ๗ ตาปิ ฉทฺทนต์ ภิริยา โทนุติ ๗
 อปโร สิลวา คณฺธหตุณิ⁸⁵⁹ สหุเพลลํ คณฺธหตุณินํ อญฺญะลํ จ ปกฺติหตุณินํ อิศฺสราธิปจฺจํ
 กโรติ ๗ ตโต ปรี จิตฺตญฺญปฺพหตุสฺส รุมณิยํ กุทายิ ทิพฺโฬ วลาโท นาม อสฺสราชา
 เสตวณฺโณ มุชฺเชสิ กากสิโส สหุหลกฺขณฺสมฺปนฺโน จกุกวตฺติวาหนโยโค สหุเพลลํ
 อสฺสชาติกานํ อิศฺสราธิปจฺจํ กโรติ ๗ ตโต ปรี มณฺฑสิริปฺพหตุสฺส สุวณฺณคฺุทายิ
 โสโรโย นาม อสฺสราชา สหุเพลลํ โคมสิส เมณฺฑสิริคฺุคอเชลกาภินญฺจ อิศฺสราธิปจฺจํ
 กโรติ ๗ ตโต ทิมวณฺตปฺพหตุทฺทาสฺ มหิทฺธิกา⁸⁶⁰ สิทฺทา ปฏิวสฺนุติ ๗ เต จ
 ปญฺจวิธา โทนุติ ๗ กาสสิโท ทิดสิโท ปณฺฑสิโท นรสสิโท เกสรสิโทติ ๗ กาสสิทาทย⁸⁶¹
 จตุตาโร สิทฺทปฺบมฺสุคฺเค วุคฺคณเยเนว เวทิตฺทหา ๗

(122) นรสสิโท ปน พุทฺธปฺปาทกาเล อุปฺปชฺชติ ๗ โส สิทฺทโย มนุสฺสสฺวิโร
 สุวตฺถาลงฺกาโร มัสฺสผลโกชโน ๗ เอคฺคสิ สิทฺทานํ โย โส เกสรสิโท มหิทฺธิกคฺคฺโร
 สหุเพลลํ ทิรจฺฉานคฺคานํ วุคฺคเสสานํ มิคฺคสิกาทินํ อิศฺสราธิปจฺจํ กโรติ ๗ มหาสมฺทฺทเท
 ปน สุตฺตมารราชา สหุเพลลํ สมฺทฺทสฺรปฺลลลาทิสฺ ชาติานํ อิศฺสราธิปจฺจํ กโรติ ๗ ตโต
 ปรี มหาสมฺทฺททนฺทิสฺ⁸⁶² ชาติานํ มหาสิริโก นาม กุกฺกุฏราชา โยชนปฺมาณกาโย

⁸⁵⁸ ก. เสตกิตฺตการวเสน

⁸⁵⁹ ก. คณฺธคฺค

⁸⁶⁰ ก. มหิทฺธิกา

⁸⁶¹ ก. กาสสิโททย

⁸⁶² ล. 4, ก. มหาสมฺทฺททนฺทิสฺ

สหุเพลล์ พหุปะปาทิกาน⁸⁶³ อีสุสราธิปะจจํ กโรติ ฯ อัยํ ตีระจฺฉานวิภาโค เวทิตฺตฺโพ ฯ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ปกิณณกถา)

(123) อโธ ปรี มนุสฺสวีกาโค เวทิตฺตฺโห ๗ เอตฺถปิ ชมฺพฺทึโป สกฺกฺสณฺฺรฺาโน
 ปุฬฺหวีเทโห วฏฺฏฺโฏ จตุตฺตรฺกฺรฺทึโป จตุรฺสฺสฺโส อมฺรโคยานทึโป อทฺถจฺนฺทสฺทิสฺโส ๗
 ยาทิสฺสึ ทึปสณฺฺรฺานํ ตาทิสฺสึ ทึปวาสินํ มฺขสณฺฺรฺานํ ๗ ยถา อธิ ชมฺพฺทึปกาณํ
 จตฺตฺมาสิโก อตฺตฺภาโว ตถา อมฺรโคยานทึปกาณํ มนุสฺสฺสานํ ปุฬฺหวีชาติโก อตฺตฺภาโว ๗
 ยถา อธิ ปญฺจฺมาสิกาณํ มนุสฺสฺสานํ อตฺตฺภาโว ตถา ปุฬฺหวีเทเห ชาติกาณํ อตฺตฺภาโว ๗
 ยถา อธิ ฉมาสิกาณํ มนุสฺสฺสานํ อตฺตฺภาโว ตถา จตุตฺตรฺกฺรฺกาณํ มนุสฺสฺสานํ ปุฬฺหวีชาติกาณํ
 อตฺตฺภาโวติ ๗ อธิ ชมฺพฺทึเป มนุสฺสฺสานํ ทึยทฺถปฺไรสฺสึ ตํ อมฺรโคยานิกาณํ มนุสฺสฺสานํ
 เอกปฺไรสฺสึ ๗ ยํ อมฺรโคยานิกาณํ ทึยทฺถปฺไรสฺสึ ตํ ปุฬฺหวีเทหานํ มนุสฺสฺสานํ เอกปฺไรสฺสึ,
 ยํ ปุฬฺหวีเทหานํ มนุสฺสฺสานํ ทึยทฺถปฺไรสฺสึ ตํ จตุตฺตรฺกฺรฺกาณํ มนุสฺสฺสานํ เอกปฺไรสฺสึ สฺสรฺีรฺนฺติ ๗
 อธิ ชมฺพฺทึปกา มนุสฺสฺสา นานาวณฺฺณมา โอทาคา⁸⁶⁴ กาลา สฺมา โทฺหนฺติ ๗ ตถา
 ปุฬฺหวีเทหอมฺรโคยานิกาณํ นานาวณฺฺณมา, จตุตฺตรฺกฺรฺกาณํ มนุสฺสฺสานํ โอทาคา ชวโก⁸⁶⁵
 โทฺหนฺติ ๗ ชมฺพฺทึปกา มนุสฺสฺสา⁸⁶⁶ วตฺตฺตานํ ธาเรณฺติ ๗ ตานิ ปน กปฺปาสิกโขม-
 โกสฺยฺยาทึนํ อปฺปคฺชนกาณํ มหคฺชนกาณํ นานารฺจฺครฺตฺตฺตานํ กสฺจิริวากจิริผลิกจิริลลฺกจิริรฺาณํ
 สฺมฺมานํ ธาเรณฺติ ๗ ยถา ชมฺพฺทึปกาณํ มนุสฺสฺสานํ นิลวตฺตฺตา ตถา ปุฬฺหวีเทหอมฺร-
 โคยานิกาณํ วตฺตฺตา ๗ จตุตฺตรฺกฺรฺกา มนุสฺสฺสา กปฺปาสิกทิสฺสฺสานํ ธาเรณฺติ ๗ ตานิ ปน
 อายาเมน วิสฺติหตฺตฺตานํ วิตฺตฺตาเรณฺ ทสฺหตฺตฺตานํ ๗ ชมฺพฺทึปกาณํ มนุสฺสฺสานํ อากปฺโป
 นานาวิธํ สฺวณฺฺนรฺชธาทึมฺโย,⁸⁶⁷ อปฺเรสฺสึ⁸⁶⁸ ทึปวาสินํ มนุสฺสฺสานํ อฏฺฏฺรฺานญฺจ อากปฺโป

⁸⁶³ ล. 4 พหุบุปาทิกา

⁸⁶⁴ ก. นานาวณฺฺณโอทาคา

⁸⁶⁵ ก. ชวโก

⁸⁶⁶ ก. มนุสฺสฺสานํ

⁸⁶⁷ ก. สฺวณฺฺนรฺชธาทึมฺโย

⁸⁶⁸ ก. ปเรสฺสึ

ยถานุจจุวิโก อนิยโต ๑ ชมฺพทีปกานํ มนุสฺसानํ อาหารสคฺคโธทโน กุมาสมจฺจมํสนฺติ⁸⁶⁹
 ปญฺจวิธโกชนานิ⁸⁷⁰ ๑ อธิช ชมฺพทีเป ลทฺธาทาราทโย สุวิญฺญेषฺยาเยว ๑ คถาปิ
 ปุฬฺหวิเททานํ จ อมรโคยานิกานํ จ อาหารสญฺญา ๑ อุตฺตรกรฺรกา มนุสฺสา สาลิโกชนํ
 ญญชฺนฺติ ๑ คญฺจ วุคฺคณยเมว ๑ ชมฺพทีปกา มนุสฺสา สหฺพสนิจฺจเยติ สหฺพตเนติ จ
 ไวหารนฺติ ๑ อมรโคยานิกา มนุสฺสา ไวหาริโน⁸⁷¹ ๑ ปุฬฺหวิเททานํ มนุสฺसानํ
 กิณฺนฺติ น วิกิณฺนฺติ ๑ น ปาณเก ทนฺนฺติ น ชาภฺเณติ มคานํ ปาณานํ มํสาปิ
 ญญชฺนฺติ ๑ อุตฺตรกรฺรกา มนุสฺสา ปาณเกเนว ทนฺนฺติ น ชาภฺเณติ เนว, มคานํ
 ปาณานํ มํสาปิ ปริญฺญชฺนฺติ ๑ ชมฺพทีปกา มนุสฺสา กาลกเต นีหฺรนฺติ นีหฺราเปนฺติ
 ทนฺนฺติ ททาเปนฺติ ฉทฺเทนฺติ ฉทฺทาเปนฺติ ๑ เอวํ ทวีสุ ทิปฺเปสุปิ ๑ อุตฺตรกรฺรกา
 มนุสฺสา กาลกเตเนว นีหฺรนฺติ ๑ มคานํ กคฺค สหฺพทิจฺจํ น กโรติ ๑ สกฺุณา ปิ
 ปน คคฺค กาลกเต ตโรปรหฺตํ เนคฺวา ชาทนฺติ ๑ ชมฺพทีเป รุกฺขานํ วณฺณาทโย
 ปากฺกฺาเยว ๑ เอวํ ทวีสุ ทิปฺเปสุ ๑ อุตฺตรกรฺรสุ หริตฺตวณฺณารุกฺขา⁸⁷² โทณฺติ
 ปุปฺผานิ รุกฺขสทิสานิเยว ๑ อธิช ชมฺพทีเป มนุสฺसानํ สหฺพทานิ อุปโกคปริโกคาทโย
 กิจฺจฺจานิ วา ยานิ วา อญฺญานิ คโต ปากฺกฺาเยว ๑ เอวํ ทวีสุ ทิปฺเปสุ ๑
 อุตฺตรกรฺรگانํ นีวาสนกฺุฏฺฐานา มนุสฺสกา⁸⁷³ นาม รุกฺขา กฺุฏฺฐการสณฺฐานา ๑
 ชมฺพทีปกา มนุสฺสา อวาทนฺติปิ วิวาทนฺติ กิณฺนฺติ วิกิณฺนฺติ ๑ เอวํ ทวีสุ ทิปฺเปสุ ๑
 อุตฺตรกรฺรกา มนุสฺสา เนว อวาทนฺติ น วิวาทนฺติ น กิณฺนฺติ น วิกิณฺนฺติปิ ๑ โย
 ยาย อิตฺถิยา อคฺคิโก โทติ โส คํ อุปนิชฺฌายติ ๑ ยถิ อิตฺถิ ปุริเสน อคฺคิกา

⁸⁶⁹ ก. กุมาสามจฺจมํสนฺติ

⁸⁷⁰ ก. ปญฺจวิธโกชนานิ

⁸⁷¹ ก. ไวหารโน

⁸⁷² ก. หริตจณฺณารุกฺขา

⁸⁷³ ก. มนุสฺสกา

โทธิ โส น ปสฺสติ ตํ อญฺเญ ภณฺติ ฯ เอสา ตํ อุปนฺนุชฌายติ ฯ ยถิ ปุริโส
 อิตฺถิยา อคฺคิโก โทธิ โส อิตฺถิ อุปนฺนุชฌายติ ฯ สา น ปสฺสติ อญฺญา ตํ
 ภณฺติ, เอโส ตํ อุปนฺนุชฌายติ ฯ คโต เต มญฺหุสฺสรกฺขมฺลํ คจฺจนฺติ ยถิ เต
 เมถุนธมฺมสฺส อญฺจฺฉริกา โหนฺติ ฯ ตทา โส รุกฺโข เตสํ ปฏิจฺฉาเทติ, ยถิ
 อญฺจฺฉริกา น โหนฺติ, ตทา โส รุกฺโข เตสํ หคฺฉเว ติจฺฉฺฉริติ ฯ เต ปน
 อคฺคโน อนญฺจฺฉริกาวั ญฺจฺฉวา สยํ นิคจฺจนฺติ ฯ ชมฺพุทฺธิเป อุตฺตนิคคหุภานํ
 กิจฺจาทโย สหฺพหามิ อุปกรณามิ ปากฺกฺวาเยว ฯ เอวํ ทวีสุ ทิปฺเปสุ สหฺพหิจฺฉ
 สทิสํ ฯ อุตฺตรกรฺรกา อิตฺถิโย อุตฺตนิโย โหนฺติ ปญฺจกฺขคฺคํ วิชายนฺติปิ ชาตทารกํ
 จตฺมทาบเถ ฐเปเนติ ฯ ตตฺถ คจฺจนฺตา มนุสฺสา ทารกสฺส มุเข อญฺคฺลึ⁸⁷⁴
 ปกฺขิเปเนติ คโต โอชา ปวคฺคติ ฯ เตน ทารกา สคฺคทา ยาเปเนติ ฯ สคฺคทา
 วิตฺถกฺกโม วุทฺธิปฺปคฺโต, ยถิ อิตฺถิโย โหนฺติ อิตฺถิยฺมมาเนเนติ ยถิ ปุริสา โหนฺติ
 ปุริสยฺมมาเนเนติ ฯ ชมฺพุทฺธิปกา มนุสฺสา อปริมาณกฺขคฺคํ เมถุนธมฺมํ ปฏิจฺฉเวเนติ ฯ
 อปุเปกฺจฺเจ พุทฺหมจฺฉริยํ จรฺนฺติ ฯ อุตฺตรกรฺรกา มนุสฺสา จคฺคกฺขคฺคํ ฯ อมรโคชยานิกา
 มนุสฺสา ทสกฺขคฺคํ เมถุนธมฺมํ ปฏิจฺฉเวเนติ ฯ ปุทฺพิเทหา มนุสฺสา ฉกฺขคฺคํ เมถุนธมฺมํ
 ปฏิจฺฉเวเนติ ฯ อยํ มนุสฺสคคิวิภาควณฺณา ฯ อิตฺโต ปริ ภูมฺมกฺขฺรทเวตา วคฺคหุทา ฯ

(124) อิตฺ ภูมฺมกฺขฺรทเวตานิ มหิสฺสโร นาม ทเวปฺคฺโต ฯ คสฺส อุมาเทวี นาม
 ภริยา⁸⁷⁵ อิตฺสฺราธิปจฺฉํ กโรติ ฯ โส กิร จ ปุริมพฺพุทฺธิปฺปจฺเจกพฺพุทฺธสฺวากานํ
 สนฺติเก กตาทิกาโร ฯ เอวํ ทิจฺฉฺฉริโค อโหสิ "อหเมคฺคฺจ โลกาธิปติโก" อหํ
 โลกสฺส กตฺวา, อหํ โลกสฺส นิมฺมิตฺตา,⁸⁷⁶ อหํ สหฺพโลกสฺส วินายโกติ ปคฺคยมาโน
 อิจฺฉติ ฯ อมฺหากํ ภควติ โลเก อุปฺปนฺเน สติ มหาสมยฺสคฺคตฺตเน เตลียมาเน

⁸⁷⁴ ก. อญฺคฺลึ

⁸⁷⁵ ก. ภริยา

⁸⁷⁶ ก. ไม่มี นิมฺมิตฺตา

เทวานัน คตฺถ มหาสมาคโม อโหสิ, โส กิร นนุทมหากาลาทีติ ปจฺเจกณิณี ปริวฺตุโต
 อคฺคโน ภริยาย อุมาเทเวริยา สทุธิ สกลโลกิ อาทินุทฺตโต คตฺถเว ชมฺมบุตราย
 กรณคฺคทาย คจฺฉนฺติ ๗ อถ มหิสฺสรโร เทวปฺตุโต ชมฺมเทสนาย อนุตราย กาคฺค
 อสกุโกนฺโต ลชฺชิตฺโต ทุตฺวา สปริวารโร ตมฺหา ฐานา อปฺกมฺ อกามโกปิ เทวตานิ
 จิตฺตคทณฺณํ เอกมฺนตํ ชมฺมํ สฺวณฺโต นิสีทิ ๗ ภควาปิ ชมฺมเทสนํ ปริโยสาเปฺนฺโต
 เทวตานิ คสฺส มหิสฺสรเทวปฺตุคสฺส มานํ วิโนทโน กุสลเมว ชมฺมํ ปริโยสาเปสิ⁸⁷⁷
 เทสนาปริโยसानเ จตุราสีติปาณสทฺสฺสานํ อนุมาภิสมโย อโหสิ ๗ โสปิ ภควโต
 ชมฺมเทสนํ สุตฺวา สดฺตานิ อนุมาภิสมยํ ทิสฺวา ปริทินฺมาโน ลชฺชิตฺโต วสนฺภูฐานเมว
 อคฺมาสิ ๗ คสฺส มหิสฺสรสฺส ปฺตุโต นนุทฺตมาโร นาม อโหสิ ๗ โส มหิตฺุธิโก
 มทานภาโว มยฺรมาโน ชมฺพทีปสฺส ทกฺขินโกฏีญํ อุคฺคเรณ ภูมีย⁸⁷⁸ ปวสฺสตี ๗
 อิตฺโต คสฺส⁸⁷⁹ มหิสฺสรสฺส อุปฺปาติกสฺส กปฺปฏฺฐายโน ปุพฺเพ ปุณฺณวิปาเกน สงฺฆสฺส
 ควํ ปานทาเนน สุรภิ นาม ทิ ทิพฺพคาวิกา⁸⁸⁰ เชฺนุ นิพฺพคฺตา ๗ คสฺสา ปฺตุโต
 โสโรโย นาม อุสภราชา คสฺส เทวสฺส ยานํ นิพฺพคํ ยถิจฺฉิตํ คาทิสํ
 สพฺพคฺคสมฺปนฺโน อโหสิ ๗ อยํ เทวตา มนุทฺรมาทปฺพเต ปฏฺฐวตี ๗ คโต ปุณ
 อปฺเร สมเย ทิมวณฺตปฺเทเส ภควตี คเต โสปิ ตํ อิทธิปาฏิหาริยํ ทิสฺวา อคิริย
 สณฺุชาตจิตฺตปฺปสาโท⁸⁸¹ อโหสิ ๗ คโต ปฏฺฐิตํ พุทฺธสฺสนาภิโรโต สรณํ ปคฺเถสิ
 ปฏฺฐิตุสฺสรวณาคมนโน ยาวชฺชคฺคณานิ, ปรีนิพฺพเต ภควตี จิตฺตปฺปสาเทน⁸⁸² มนุทฺคิริมตฺทเล
 รนฺมณิเย ปสฺเส สดฺตครตนวิจิตฺเตหิ วิยฺยทฺฎฺฐาคารปฏฺฐิตฺโต ธชฺชมาลาตี⁸⁸³ วิสฺสุโต

877 ก. ปริโยสา เมสิ

878 ก. ภูมีย

879 ก. อิสฺส

880 ก. ทิพฺพคาวิกา

881 ก. สณฺุชาตจิตฺตปฺปสาโท

882 ก. จิตฺตปฺปสา เทน

883 ก. ธชฺชมาลาตี

สุวณฺณปพฺพคณฺโณ วิหาโร, คณฺโณ อหฺนฺตเร คณฺโณ อภิรมฺณิยา นานารคณฺณิยคฺคา,
 คณฺโณ เทวฺยคณฺโณ พลิกฺโขตฺตงฺกมฺยํ มุทฺธํ สณฺโณ⁸⁸⁴ อกฺกนฺเต ปาเท จุนฺนมติ จุทฺเต
 ปาเท ปจฺจนมติ ฯ เหวํ สหฺสมฺปนฺนา ภควโต คณฺโณ คณฺโณ หิตฺธา รุปฺมยา
 ปาการา ปชณฺดา คิฏฺฐนฺติ ฯ คโต พาทฺโร จุฏฺฐานสาลา สหฺพรคณฺมยา
 วิจิตฺตา รุปนนาวิชฺชปฺมณฺติคฺคา ฯ คณฺโณ อหฺนฺตเร มหิสรฺเรณ อคฺคโน
 มุณฺณาวิปากิฏฺฐิยา นิมิตฺตยา, ภควโต ปฏฺิมารุโป สยฺโว⁸⁸⁵ รีย รุปกาย
 สหฺพคณฺณคณฺโณ คิฏฺฐนฺติ ฯ เหวํ ปรีณฺณิตฺตยา ปฏฺิมาย มหิสรฺเรณ เหว
 คณฺโณ มกฺกฏฺคณฺโณ วิหารจุฏฺฐายิก, สหฺพคณฺโณคณฺโณ จคฺคจฺเจติ ปรีณฺณิตฺต
 คณฺโณ ฯ โส มกฺกฏฺคณฺโณ สหฺพคณฺโณ จุฏฺฐาเปสิ ฯ คโต คณฺมทาเน⁸⁸⁶
 ปพฺพเต นนฺตฺตฺตยา ปญฺจสตา อรฺหนฺตา วิหรนฺติ ฯ เต คณฺโณ มหิสรฺเรทฺส
 อนฺนคณฺมยา ทิวเส คณฺโณ พุทฺธรูปํ วนฺติคฺคา มิตฺตปาดํ ภูฏฺิคฺคา ปุณฺ คณฺมทาเน
 คจฺจนฺติ ฯ เหวํ จิรกาลํ ทาเน ทิยมาเน ยาว อชฺชคณฺณานิ คํ ทานํ ปวคฺคิตฺเตว ฯ
 คทาณิ จคฺคาโร ตาปสา มหิสรฺเร ภคฺคิกามา มหิสรฺเรทฺส ปสฺสิตฺตกาма " คโป สฺว
 ลลิตฺตสว คณฺโณ สนฺติเก วรฺณฺจ ยาจิสฺสวาติ คณฺโณ อนฺนคณฺมยา คํ ฐานํ ปคฺคา
 วิหารํ ปรีณฺณิตฺตวา วิวิคฺจยํ อภิณฺณิตฺตวา ทิสฺวา ทคฺคคณฺโณ⁸⁸⁷ เอกมฺนฺเต จุฏฺฐานสาลา
 ภคฺคํ นิสรฺยา อปฺริ อจฺจริย⁸⁸⁸ ปสฺสิตฺตกามา คิฏฺฐนฺติ ฯ อถ โส มกฺกฏฺคณฺโณ
 สหฺพคณฺโณคณฺโณ เกสชฺชกณฺโณ ปุชฺชาวิเสสคณฺโณ อาทาย ปรีณฺณิตฺตวา ทวิทฺติ ทคฺค
 ปุณฺจจฺจโก มเก คคฺคา ปฏฺิมายเร ปุณฺเชน จุฏฺฐา วา ปทกฺคณฺโณคณฺโณ รุเปสิ ฯ
 คณฺโณ คจฺจนฺเต ปญฺจสตาอรฺหนฺเต โส มกฺกฏฺคณฺโณ ปุณฺ วิหารํ ปรีณฺณิตฺตวา จคฺคาโร

884 ก. สนฺนิกํ
 885 ก. สยฺโว
 886 ก. คณฺมทาเน
 887 ล. 4 ทคฺคคณฺโณ
 888 ล. 4 อจฺจริยํ

คาปเส อูปคนุควา เต หตุถิสญญา⁸⁸⁹ ปฏิปาดิยา นิสทาเปควา ภิกขุณฺโณ ภคตาวเสสํ
 ปริวริสิคฺคํ อารพฺภิ ฯ เตสํปิ ปวคฺติ⁸⁹⁰ ปสฺสียมานา เอกํ ภคฺติ โทณํ นิสฺสาย ฐิตา,
 เตน เต มกฺกฏกณิสฺสเวเน หตุถิสญญา⁸⁹¹ จิตฺตตาย โภชนฏฺฐานํ คนุควา ภูควา
 อคฺคณา ทิฏฺฐิ อจฺจวริยํ อนุสฺสรนุตา เอวมาทิสฺสุ "อโห มยํ อทิฏฺฐปฺพหิ"⁸⁹²
 ทิฏฺฐมฺพหยา⁸⁹³ สฺคํ อมฺเหติ คํ ปจฺจกฺขโต ทิฏฺฐิ, มหิสฺสโร เทโว ปี พุทฺธเต
 ปสนฺโน ฌมฺเม ปสนฺโน สงฺฆे ปสนฺโน สงฺฆปฏฺฐายิกิโต คโต รตนคฺยํ อปฺเปมฺมยํ,
 สฺลาภา วต โน ลหฺธา⁸⁹⁴ มนุสฺสคฺคปฏฺฐาโก⁸⁹⁵ อิทานิ คาปเสสิญฺคํ ฉทฺเทควา
 พุทฺธสฺสาเน ปพฺพิสฺสสามาติ ฯ คโต นิคฺคา จ เตสฺสุ นิคฺคเตสฺสุ, วิหาโร อนุตฺตรติโต
 ฯ เต ปุณฺ คํ ปสฺสิคฺคกามา ปริเยสิคฺควาปิ น ปสฺสนฺติ ฯ คโต มชฺฌิมปเทเส
 คนุควา อคฺคโน สีลวคฺคํ ปฏิปชฺชิตฺวา ติปิฏฺกัจจริยา อहेลฺลํ ฯ เอวํ ญฺมมฏฺฐกเทวตานิ
 อธิปติภาเว ฐิตो "มหิสฺสรเทโวติ" วุคฺโต ฯ ญฺมมฏฺฐกเทวตาวิภาโค ฯ คโต ปรี
 จตฺมหาราชิกานํ เทวานํ วิภาโค วคฺคหุโ ฯ

(125) คคฺค จาตฺมหาราชิกานํ เทวานํ อวาสฏฺฐตา เมรฺุสมฺนุตา จตฺตฺส ทิสฺสาสุ
 จตฺตาโร ยฺกนุชฺรา โหนฺติ ฯ คคฺค ปุรคฺคิยฺกนุชฺรคฺคเก ฌตฺตฏฺฐสฺส⁸⁹⁶ มหาราชสฺส

⁸⁸⁹ ล. 4 หตุถิสญญา

⁸⁹⁰ ก. ปวคฺคิ

⁸⁹¹ ล. 4 หตุถิสญญา

⁸⁹² ก. อทิฏฺฐิ

⁸⁹³ ก. ปพฺพิทฺตมฺพหยา

⁸⁹⁴ ล. 4 ลหฺธา

⁸⁹⁵ ก. มนุสฺสคฺคํ ปฏฺฐาโก

⁸⁹⁶ ล. 4 ทมฺมฏฺฐสฺส

เทวา ปฏิวสนฺติ⁹⁰² ๑ เศลํ ปน อคฺคภาโว คาวตฺตปฺปมาโณ ๑ อิํ ปน ตคฺค
 ปนฺนํ เทวตํ ปมาณํ, จตฺตุนํ มหาราชฺวํ สวีรปฺปมาณํ ทฺวิคาวตฺตปฺปมาณนฺติ วทนฺติ ๑
 เศลํ ปน สวีรวณฺโณ ฌโล โหติ ฌโต โหติ กาโห โหติ โอทาโตปิ โหติ ๑
 จาคุมหาราชิกา เทวา กปฺปรุกฺขนิพฺพตฺตานิ ทุสฺसानิ ธาเรนฺติ ๑ ตานิ จตฺตาทิสฺสทฺตฺตานิ
 อายาเขน วิคฺคทาเรน วีสทฺตฺตานิ อากปฺเปนฺติ เศลํ ชมฺพหิํปกานํ มนุสฺसानํ ๑ ตํ ปน
 ภูมฺชานา ปาโต วิหาลปทฺตํ สายํ วิหาลปทฺตํ ภูมฺชนฺติ ๑ สุธาโกชนานิ ปน
 อญฺญาเนสุ อาราเมสุ ปุทฺทธรณีสฺส กปฺปรุกฺขเชสุ สคฺคาสฺส ชายนฺติ ๑ จาคุมหาราชิกานํ
 อายุปฺมาณํ อิธ ชมฺพหิํปกานํ มนุสฺसानํ ยานิ ปญฺญาสวสฺसानิ ตานิ เอโก รตฺตินฺทิว,
 เต ตีส อโหระตฺตา, เอโก มาโส, เต ทฺวาทส มาสา, เอกํ วสฺสญฺจ
 วสฺสคณฺนาย ปญฺจสทฺตวสฺसानํ เอกคํ เศลํ จาคุมหาราชิกานํ อายุปฺมาณํ ๑ ตํ ปน
 มนุสฺสคณฺนาย นวตฺตวสฺสคทฺตวสฺसानิ โหติ ๑ จาคุมหาราชิกา เทวา รมฺมรคฺคิตฺถกฺขตฺต
 เมจฺจมฺบํ ปฏฺธิเสวนฺติ ๑ อญฺญานิ อากาสจาริโน จนฺทิมสฺสุริยาทินิ โย จ เทโว
 อตฺตโน ปุญฺญวิปากานุรูปโต นิพฺพคฺเตสุ⁹⁰³ วิมาเนสุ ปฏฺธิวสนฺติ ๑ อิธเมคฺค
 สงฺเขเปเน⁹⁰⁴ รุคฺคํ ๑ โส จาคุมหาราชิกา คาวตฺตีสสา ปคฺโต จนฺทิมสฺสุริยาทินํ
 ปถานํ อธิปตฺติกาวั ปาปฺพตฺติ ๑ จาคุมหาราชิกาวิกาโค ๑

(126) อิโต ปรี คาวตฺตีสานํ เทวานํ วิภาโค วตฺตทฺโท ๑ ยถา ทิ สินฺเนรฺสฺส⁹⁰⁵
 เทจฺจิมคฺเค อสุรา วสนฺติ ๑ ตถา สินฺเนรฺสฺส อฺปฺริมคฺเค คาวตฺตีสสา เทวา วสนฺติ ๑
 ตาว สินฺเนรฺสฺส ปมาณํ วตฺตทฺทํ ๑ ตสฺส ทฺทิตฺธา สคฺคปรีภณฺทปฺพทฺตา, เศลํ

⁹⁰² ก. ปฏิวสติ

⁹⁰³ ก. นิพฺพคฺเต

⁹⁰⁴ ก. สงฺเขเปเน

⁹⁰⁵ ก. เนรฺสฺส

สัทนตรสมุททา ปติฏฐุนติ ฯ อัยํ หิ มหาปรวิภูฏา ปริมณฑลา, กัมปาฐิยา⁹⁰⁶
 วिय สินเนรูปพหุตราชา สุตตฺธิโต จตุรสฺสโส อหุเพเชน จตุราสฺสิตโยชนสทสฺสปริมาไธ
 จตุราสฺสิตโยชนสทสฺสปริมาณเณ อุกทมชฺเชน ปวิภูฏโร ฯ สินเนรสฺส เอเกกปฺสฺสา
 จตุราสฺสิตโยชนสทสฺสปริมาณา โหติ ปริกฺขเชเปน คีณิ จตุราสฺสิตสทสฺसानิ วีสทิสทสฺสาธิกานิ,
 สินเนรสฺส อูปริมคเล ดาวคีสานํ สทสฺสนํ นาม นครํ ทสทสฺสโยชนปฺมาณํ สมฺนุดา
 สุวณฺณปภาเรหิ ปริกฺขิตฺตํ ฯ คสฺส ปภาการสฺส โยชนปฺมาณํ วิคฺคาเรน อทฺทโยชนิกา
 ปภาการปฏิมณฑิตา อุกกสงฺฆาตา หियทฺทโยชนิกา, อหุเพเชน หियทฺทโยชนิกา ไตรณา
 ทสทสโยชนเณสุ ทวารานิ อิมินา นियाเมน สมฺนุดโต เอณทฺทาทสทสฺसानิ โหนติ ฯ
 ปภาการสฺส ตานิ ทวารานํ สทฺพรตฺนยา นิ นานาวิคฺคตานิ ฯ เตสํ ปน ทวารานํ
 พหิทฺธา ทคฺคิโยมิ กပ္ปิตา ติฏฐุนติ ฯ อสฺสาปิ รมฺยาปิ กပ္ปิตา ติฏฐุนติ ปคฺคิกา⁹⁰⁸
 สฺสนนทฺธามิ ติฏฐุนติ ฯ เอเต สทฺเพ สมฺนุดา นครสฺส สทฺเพสุ ทฺวารेषु อารกฺชนตฺถํ
 จ อลงฺการตฺถํ ติฏฐุนติ ฯ ตโต ปภาการสฺส พหิทฺธา โยชนวิคฺคาตา ปริชา, คสฺสา
 อโกล⁹⁰⁹ เตเรสุ อทฺทโยชนิกา อูปจารภุมฺมิ, ตโต⁹¹⁰ พหิทฺธา อิลโอกาสํ ติฏฐุนติ ฯ
 ตโต ตาลปฺนฺติ, ตโต เอธิกา ตาลปฺนฺติโย สุวณฺณนํหิ สทฺพรตฺนวิคฺคตตามยาหิ
 ปฏิมณฑิตา โหนติ ฯ เตสํ ปน ตาลปฺนฺตานิ वा เคริตานิ สทฺโท รณฺชนิโย โหติ
 กมฺบนิโย อชฺโฆตฺตริ ฯ ตาลปฺนฺตินํ อนุตเร ธนฺสเต ปตาเส นิจฺจวาริตฺตจ⁹¹¹

⁹⁰⁶ ก. กัมปาฐิยา

⁹⁰⁷ ก. นาคี

⁹⁰⁸ ก. ปฏิกกา

⁹⁰⁹ ก. อโกล

⁹¹⁰ ก. อูปจารภุมฺมิกาโต

⁹¹¹ ก. นิจฺจวาริจฺจ

ไปกุขรณิโย สมฺปนฺนา โทษิตี ๗ คา ปน ไปกุขรณิโย จตุทฺติ สุวณฺณเรณฺณมยาคีทฺติ
 อธิฏฺฐกาหิ วิจิตฺตานิ โทษิตี ๗ คาสฺมึ ไปกุขรณิณํ ตีเรสฺส^{๙๑๒} ปญฺจสุวณฺณา
 ปุพฺผผลกรุกฺขา โทษิตี ๗ อยฺมํ สงฺเขโป วิเสสโส โทษิตี ๗ คโต พหิทฺธา
 สุทฺถสฺสเนนฺครสฺส อุตฺตรสฺส ทิสาย อินฺทขีลพาทาโต วิสโยชนฏฺฐาเน คาวตีสานํ
 เทวานํ นนฺทวนํ ๗ คตฺถ นนฺทวนสฺส อายาเมเน จ วิตุถาเรเน จ คมฺภีโรโต
 โยชนปมาณํ โทษิตี ๗ คสมฺมึ อญฺญาเน มณฺฑการปุพฺผกรุกฺขา, เตสฺมึ ปุพฺผานิ
 รจจกฺกุปฺปมาณานิ ๗ คโต สุทฺถสฺสเนปฺรคฺคิมทิสาย อินฺทขีลพาทาโต วิสโยชนํ
 คาสฺมึ เทวานํ จิตฺตลคฺคานํ ๗ คตฺถ จิตฺตลคฺคา นาม ไปกุขรณิโย โยชนสฺตปมาณา
 คธา วิตุถารโต จ คมฺภีโรโต ทิพฺพตฺตริยสมฺปนฺนา ๗ ยสมฺมา ปน คตฺถ
 วิจิตฺตกรุกฺขาลคฺคา สนฺติ คสมฺมา จิตฺตลคฺคานนฺติ วุตฺตํ ๗ คโต สุทฺถสฺสเน
 ทกฺขิณอินฺทขีลพาทาโต^{๙๑๓} วิสโยชนเน คาวตีสานํ เทวานํ ปารุสฺสกวณฺํ^{๙๑๔} สนฺติ,
 เทฏฺฐา วุตฺตนยเมว คํ สหฺพํ ๗ สุทฺถสฺสเน ปจฺจิมทิสํ อินฺทขีลพาทาโต^{๙๑๕}
 วิสโยชนเน คาวตีสานํ มิสฺสกวณฺํ ๗ คธา คตฺถ สหฺพสมฺปคฺคิตฺติ วุตฺตคทิสา^{๙๑๖}
 ว ๗ สุทฺถสฺสเนนฺครสฺส อุตฺตรทิสํ อินฺทขีลพาทาโต วิสโยชนเน คาวตีสานํ
 เทวานํ สุตฺตมฺมา นาม เทวสภาสาลา^{๙๑๗} อายามโต จ วิตุถารโต
 คีสโยชนปมาณานิ นวฺติโยชนปริกฺขเขเปน^{๙๑๘} วา อุกฺกเทเณเน จตฺตาคีสโยชนานิ ๗

^{๙๑๒} ก. ตีเรสฺส

^{๙๑๓} ล. ๔ ทกฺขิณอินฺทขีลพาทาโต ล. ๕ ทกฺขิณอินฺทขีลพาทาคา

^{๙๑๔} ก. รุสฺสกวณฺํ

^{๙๑๕} ก. อินฺทขีลพาทาคา

^{๙๑๖} ก. วุตฺตคทิสา ว

^{๙๑๗} ก. เทวสภาสาลา

^{๙๑๘} ล. ๔ นวฺติโยชนานิ ปริกฺขเขเปน

สา ปน สุวณฺณยาทีหิ สหฺพรตเนหิ นานาวิธวิจิตุเคหิ สมฺนาคตา⁹¹⁹ โหติ ฯ
 อีธ สุธมฺมาสภาย วณฺณนาอนุคฺคา อปี คคิตฺทีปวณฺณนายเมว ฯ อัยํ สงฺเขโป ฯ
 ยथा สภากปฺปยุคฺคา โหติ ฯ คทา คาวคีสสา เทวา สกฺกเทวราชํ ปุรฺกษิตฺวา
 ปวิสฺสนฺติ ฯ สกฺโก เทวานมินฺโท มชฺฌิมถมฺภํ นิสฺสาย นิสฺสิตฺติ ฯ อิตฺเรปี
 ทวคฺคีสสา อินฺททา เอเกกํ ถมฺภํ นิสฺสาย นิสฺสิตฺติ ฯ สหฺเพลล์ ปน น เอวํ
 โทหนฺติ "อหํ"⁹²⁰ มชฺฌเณ นิสฺสินฺโนติ ฯ ตตฺถ เตสุ นิสฺสินฺเนสฺสุ อญฺญเณ ปี
 เทวปฺคฺคา นิสฺสิตฺติ ฯ ตโต สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปฺคฺคา คาวคีสานํ
 เสนาปติโย จตุสฺส ทิสาสฺส ชรนาสิเก ทฺวาเร อมจฺจคณฺปวิคฺคา ติฏฺฐนฺติ ฯ
 ปุรฺคฺคิมทิสาย ๓๓๖, ทกฺขินฺคิตฺติสํ วิรุฬฺหโก ปจฺฉิมทิสาย วิรุฬฺกโข, จตุคฺคทิสาย
 เวสฺสวณฺโณ จาติ อีเม จคฺคาโร มหาราชานो จตุสฺส ชรนาสิทฺวาเรสุ อคฺคโน
 ปริวาทเรหิ สทฺธิ นิสฺสิตฺติวา สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส โลกสฺส วตฺตมาโน วทฺนฺติ ฯ
 วุตฺตํปี เจตํ ภควตา ตทฺหุ ภิกฺขเว ปกฺขสฺส⁹²¹ อฏฺฐมียํ จตฺททิสียํ จตฺนํ
 มหาราชานํ ปริสา อิมํ โลกํ อนุปฺริยายนฺติ ฯ กจฺจิทฺ พุ มนุสฺสา อุโปสถํ
 อุปวสนฺติ กจฺจิทฺ⁹²² ทานาทึปี เทนฺติ ฯ กจฺจิทฺ มนุสฺสา ปสฺนุนจิคฺคสมฺนาคเคน
 จิคฺเคน วิหรนฺติ กจฺจิทฺ สมณฺเฑราหุเบสฺสุ ภูเลเชฏฺฐาปจายินो โทหนฺติ ฯ เค
 ปริสา อาคนฺตฺวา จตฺนํ มหาราชานํ⁹²³ อาโรเจนฺติ ฯ เค จคฺคาโร มหาราชานो
 สุธมฺมาย เทวสภาย อาคนฺตฺวา เทวปฺคฺคานํ อาโรเจนฺติ ฯ เค เทวปฺคฺคาปี
 สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส จาติกํ ฯ ยथा อิมสฺมิ โลเก ยถิ มนุสฺสา เขญฺญเยน

⁹¹⁹ ก. สมฺนาคโต

⁹²⁰ ล. 4 อัยํ

⁹²¹ ก. ปกฺกาวสฺสํ

⁹²² ก. ไม้มี กจฺจิทฺ

⁹²³ ล. 5 มหาราชานํ

กุสลกมฺมปธานุยุตฺตา ตทา ตาวตีสสา เทวา อคฺคมนา โทหนฺติ ฯ ยทา มนุสฺสา
เยญฺญเยน อกุสลกมฺมปธานุยุตฺตา โทหนฺติ ฯ ตทา ตาวตีสสา เทวา อนคฺคมนา
โทหนฺติ ฯ อิติ สกฺโก เทวานมฺินฺโท เทวคณฺเฬริวคฺโค สฺวณฺมาย นิสฺสินฺโน จตฺติ
มหาราชฺวติ อาโรจติ⁹²⁴ โลกสฺส วคฺคํ สฺควา โลกานํ กุสลกมฺมปถสฺส
อุยฺโยชนคฺคํ อิมํ คาลมาท

จาดฺตุทฺถิ⁹²⁵ ปญฺจทฺถิ⁹²⁶ ยาว ปกฺขสฺส อฏฺฐมฺิ
ปาริหาริกปกฺขญฺจ อฏฺฐงฺคสุสมาหิตํ⁹²⁷
อุโปสถํ อุปวเสยฺย สฺวปี อสฺส อหํ ยถา ฯ

(127) อิติ สกฺโก เทวานมฺินฺโท อิมํ คาลํ อณฺุสฺสริคฺวา โลกสฺส อคฺคํ
วิทฺตฺวา ปุณฺ อคฺคโน นิเวสนํ ปวิสฺติ ฯ อถ สฺทสฺสนนคฺรสฺส พหิทฺธา
ปุพฺพุตฺตริสสาย อิมฺทชฺฉิลหาทาโต วิสโยชนเ ปาริฉคฺคกรุกฺโข ชมฺพุรฺกฺเข วคฺคป-
ปมาณยฺคฺโค ฯ คคฺถ เอกจฺเจ อางริยา "เอวํ สฺวณฺมา เทวสฺภา
ปาริฉคฺคกรุกฺโข จ นคฺรมชฺเช ติฏฺฐตฺติ" วทฺนฺติ ฯ คสฺส เหนฏฺฐา ปญฺชุกมฺพลลิตา
สฏฺฐิโยชนานิ อายามโค ปญฺญาสโยชนานิ วิคฺตารโค ปน วิสโยชนานิ ปุจฺจโค ฯ
สา ปน เวทฺฐิยมนานิ สฺมฏฺฐา⁹²⁸ มุทฺสมฺพสฺสา กปฺปาสิกปิฏฺฐิ⁹²⁹ ว ปฏฺฐํ

924 ก. อาโรจิตฺ

925 ก. จาดฺตุทฺถิ

926 ก. ปญฺจทฺถิ

927 ก. อฏฺฐงฺคสุสมาหิตํ

928 ก. สฺมฏฺฐา

929 ก. กปฺปาสิกา ปี จ ปีฏฺฐิ

สุขสมมุตส์ ๑ ยทา ดาวตีสาน์ เทวาน์ ปาริชคตโก สหุพปุคปาปาลิมุโล ไทติ
 ตทา อุยยานปาลกา เทวปุตตา อากนุควา สกุกสุส อารีเจผู้ มาริส
 สหุพปาลิมุโล ปาริชคตโกติ ๑ ตโต สกุกโก เทวานมินุโท ปาริชคตกมุลล์
 คนตุกาโม เอราวณฺเฒ เม อากจจตุติ จิตฺตูปาเทติ ๑ ตโต โส
 เอราวณฺเฒ หคฺคปทคฺโค สกุกสุส เทวานมินุทสุส ปุโรโต อากนุควา ติจฺจฺจฺติ ๑
 โส ปน ปกติริเปน ทียทฺฆโยชนสตีโก อุพฺเพชโต อนุรูเปน อายาเมน
 ปริมาเฒนํ สมนฺนาคโต ๑ ยทา สกุกโก เทวานมินุโท ตํ อารีทิตฺตกาโม ตทา
 อตฺตโน สรีเร เตตตีสสึสामी นิมฺมิตฺวา เอเกกสฺมี สีเส สคฺคต ทนฺดา โทนฺติ ๑
 เอเกโก ทนฺโต ปญฺญาสโยชนายาโม ไทติ ๑ เอตฺตสุส อานฺภาโว เทฺจฺจฺรา
 วุคฺโต ๑ เอวํ เอราวณฺเฒ นาคราชา อตฺตโน สรีริ อารีทนฺสขุํ กควา
 ติจฺจฺจฺติ ๑ อปเร ทวคฺตีส อินฺททา อญฺเญ จ สหุเพ ดาวตีส^{๑๓๐} เทวา
 ตํ อารีทนฺติ ๑ ตโต สกุกโก เทวานมินุโท มชฺเช สีเส นิสินฺโน ไทติ ๑
 อิตเรปี ทวีสุ ปสฺเสสุ โสฬสสีเสสุ นิสินฺนติ ๑ เตลํ น สหุเพลล์ เอวํ
 ไทติ "อหํ มชฺเช นิสินฺนสมินฺนติ ๑ เตสุ อารุหฺเทสุ จนฺโท จ สุริโย จ
 "สกุกสุส เทวานมินุทสุส ปุตฺตา ดาวตีสาน์ เทวาน์ เสนาปตีโย เตปี
 เทวคณฺปรีวคฺตา อารีทนฺติ อามฺพหสามิเกติ ๑ ปุณฺทริกาทโย เทวกญฺญามิ
 อารีทนฺติ ๑ ตทา โส เอราวณฺเฒ หคฺคปทคฺโค อิจฺจฺจฺนโต วิลาสนฺโต
 มาลาเวทิกมฺ^{๑๓๑} กโรนฺโต ปาริชคตกมุลล์ คจฺจฺติ ๑ เยว เอราวณฺเฒ
 ปนารุหฺเทวปุตฺตา เต อตฺตโน ยานวิมาเนน คจฺจฺนติ ๑ สหุเพปี
 ปาริชคตกมุลล์สมิปี คตา อตฺตโน ยานโต อารีทิตฺวา ปาริชคตกมุลล์ ปรีวาเรนฺติ ๑
 สหุเพปี อินฺททา ปาริชคตกเทฺจฺจฺรา ปญฺชุกมฺพลลิลาย อนุกฺกเมน นิสินฺนติ ๑ คคฺค

^{๑๓๐} ก. สหุพดาวตีส

^{๑๓๑} มาลาเวทิกมฺ

สกุกปมฺหา สหฺเห เทวปฺคตา ทิพฺเพติ⁹³² จตฺตาโร มาเสหิ* ปญฺจหิ กามคฺเชติ
 สมฺปคฺตา อภิรมฺนฺติ ฯ อัยํ ปน เอราวณฺโณ นาคราชา อุยฺยานาวจโร นาม ฯ
 อปโร สุมิณฺโท นาม นาคราชา สงฺคามาวจโร, โส จ มหิตฺธิโก มหानุภาโว
 อสฺสปมาณํ ปุริมสิสเมว⁹³³ ฯ ยथा สกฺโก เทวานมิณฺโก อสุเรหิ สหฺธิ
 สงฺคามํ โอดริฏฺกาโม โหติ ฯ ตथा สกฺโก เทวานมิณฺโท "สุมิณฺโท เม
 นาคราชา อากจฺฉฺฉติ จินฺเตสิ ฯ โสปิ จิตฺตฺปฺปาทกฺขณฺเวย อตฺตโน สวีรสฺสพฺพาลงฺ-
 การณฺ ปฏิมณฺเฑติ สหฺพาวุสสนฺนทฺธสฺสชฺชํ อภิรมฺมิตฺวา ทลฺลปทฺโถ อากนฺตฺวา ตสฺส
 ปฺรโต ติฏฺฐติ ฯ สกฺโกปิ ทวคฺคีสอนฺเทหิ สหฺธิ น นาคราชํ อภิรมฺมิตฺวา
 สงฺคามํ โอดริฏฺติ ฯ ยถา ตาวตีสานํ เทวานํ เทว ทลฺลณาคา, ตถา อสุรามํ
 ปิ เทว ทลฺลณาคา โหนฺติ ฯ เอโก สคฺถวาโห นาม อุยฺยานาวจโร, อปโร
 เกลาสฺกุโร นาม สงฺคามาวจโร ฯ ยथा อสุรามํ เทเวหิ ยฺชฺฉิตฺตฺกามา โหนฺติ
 ตํ ทลฺลณาคํ อภิรมฺมิตฺวา ยฺชฺฉนฺติ ฯ ยथा อสุรา เทเวหิ ยฺชฺฉิตฺตฺกามา ตथा
 ปญฺจจฺ्ञานานิ ปจฺจาสิสเมวติ ฯ อสุรา เทวโลกํ ปจฺจาสิสมานา จ ทิพฺพะโอยํ
 ทิพฺเพ ภูมิมิภาเค ทิพฺพา อุยฺยานา เทวนครานิ เทวคณฺฐา ทิพฺพา จ ฯ
 ยथा เทวา อสุเรหิ ยฺชฺฉิตฺตฺกามา โหนฺติ ตถา⁹³⁴ เทวา ปญฺจจฺ्ञานานิ
 ปจฺจาสิสมานา จ อสุรโอยํ อสุเร ภูมิมิภาเค อสุรานิ อุยฺยานาหิณิ อสุรานิ
 นครานิ อสุรคณฺฐา จ ฯ ยथा อสุรา เทเวหิ อภิยฺชฺฉนฺติ ตथा อุกคฺสิเว
 นาคสฺส
 ยหิ น อภิยฺชฺฉนฺติ อาโรหนฺติ ปฺรณํ ปรีกณฺท์ ฯ ตลฺล มหาราชิเกหิ สงฺคามเนนฺติ
 ยหิ น อภิยฺชฺฉนฺติ อาโรหนฺติ ทฺติยํ ปรีกณฺท์, ตลฺล การาทโย เทวา ปฏิวสฺนฺติ

⁹³² ก. ทิพฺเพ

⁹³³ ก. ปุริมสิสเม

⁹³⁴ ก. ตถา

* น่าจะเป็น จตฺตาโร มาเส หรือ จตฺติ มาเสหิ (ผู้วิจัย)

เตหิ สหุธิ ยุชฺชนฺติ ยหิ ภิชฺชนฺติ คโต นิวคฺคนฺติ ยหิ น ภิชฺชนฺติ อาโรหนฺติ
 คติยปริภณฺท์ ๑ คคฺถ สงฺคาเมหิ เทวปฺคฺเตหิ ยุชฺชนฺติ ยหิ ภิชฺชนฺติ คโตเยว
 นิวคฺคนฺติ ๑ ยหิ น ภิชฺชนฺติ อาโรหนฺติ จคฺคฺถปริภณฺท์ ๑ คคฺถ มาลาธาริหิ
 เทวปฺคฺเตหิ สงฺคาเมนฺติ ยหิ ภิชฺชนฺติ คโตเยว นิวคฺคนฺติ ๑ ยหิ น ภิชฺชนฺติ
 อาโรหนฺติ อุปริมคฺลํ ๑ คทา มาลาธาริโน เทวปฺคฺตา สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส
 อาโรเจนฺติ "อสุรา มาริสา อภิรมนฺตีติ ๑ คฺชฺเชเยว สกฺโก เทวานมฺินฺโท
 อคฺคฺโน ยานํ อภิรฺยฺห อรหคฺคฺชฺเชน^{๙๓๕} หคฺคฺถิเยเกน ธนิกเกน ตาวตีเสหิ
 เทเวหิ ปฺริวคฺคฺโต ทวคฺคฺติสอินฺเทหิ สหุธิ สงฺคาเมนฺติ ๑ อาโรหนฺติ
 จนฺทิมสฺสุริยา เทวเสนาปติโย อคฺคฺโน พลกาเยน สงฺคามํ โอดรณฺติ ๑ คคฺถ
 หคฺคฺถิกคฺตา หคฺคฺถิกคฺเตหิ อสฺสคฺคฺตา อสฺสคฺคฺเตหิ รคคฺตา รคคฺเตหิ ปฺริคคฺตา ปฺริคคฺเตหิ
 ยุชฺชนฺติ ๑ คทา อสุรา ภิชฺชนฺติ อคฺคฺโน อคฺคฺโน^{๙๓๖} นครามฺิฆเมว
 ปฺลาชนฺติ, เทวา อนฺุหนฺทณฺติ อสุเร ๑ อสุรา ปน อคฺคฺถิ จ ใน พล
 เทเวหิ ยุชฺชนฺติ ๑ คถาปฺมิ ปฺริกฺคฺนิวคฺคนฺติ ๑ คถาปฺมิ เทวา ยุชฺชนฺติ อสุรา
 ปฺลาชนฺติ ๑ เอวํ หุติยํ ปิ คติยํปิ ยฺหุถํ กาคฺคํ อสฺกโกนฺคฺตา ปฺลาชิตฺวา
 อคฺคฺโน นครเมว ปฺริสนฺติ, เทวา อนฺุชนฺติ ๑ เย เทวา อสุรนคร^{๙๓๗}
 ปฺริวฺจฺจ "คคฺคฺทิสฺสาม เตสํ โภคฺคฺฎฺฐานานํติ นครํ ปฺริวาเรนฺติ อสุรานํ โภคํ
 นครสฺส ฆคฺคฺชนฺติ ๑ อถ นครํ ปฺริสิตฺวา กิหิตฺกามา หุคฺควา ปฺริสนฺติ กิหฺนฺติ
 จ ๑ อถ วิสภากจิตฺคฺคฺปฺปาเทนฺติ จิตฺคฺคฺปฺปาทกฺขณฺเยเยว นครสฺส หิตฺทฺธา โทหนฺติ ๑
 กิการณฺวา อสุรานํ ปฺริ หิตํ นครํ, เทวา คคฺถ ยถาภิรณฺคํ วิหริคฺวา
 กรมรณมาทาย เทวโลกามฺิฆา คจฺจนฺติ ๑ เอวํ อสุรา เทเวสุ
 อปฺราณีเตสุ ๑ ยถา เทวานํ สฺทสฺสนราชธานี นาม คถา อสุรปฺริ ๑ ยถา

^{๙๓๕} ก. อรหคฺคฺชฺเช

^{๙๓๖} ล. 4, ล. 5 มี อคฺคฺโน ศัพท์เดียว

^{๙๓๗} ก. อสุรนคร

กามธาดูปริยาปนัน สุยามเทวปุตตสฺส ปริวารสฺส จ วสนฏฺฐานํ คาวตีสกวนโต
 อธิมคฺคํ โภคฺคฺปรณสมฺปตฺติยฺคฺคํ⁹⁴⁴ อภิรมมณิยํ ๑ ตตฺถ ญฺปฺชฺชฺมานาปิ เทวา
 ปุริมกฺุสลโต อธิกฺเรน กฺุสเลน ญฺปฺชฺชฺนฺติ ๑ วุคฺคํ ทิ

น วิคฺคเห รคฺคาเนว กฺลเห หคฺคฺมานสา
 เอกนฺตกฺุสเล ยฺยคฺคา เย จ ยามฺปคฺคา จ เตติ

(128) ตตฺถ เบ จ ปุคฺคฺลา น วิคฺคทวิวาทาภิรตา นาม⁹⁴⁵ ปี กฺลเห
 หคฺคฺปหคฺคา จิตฺตา ๑ อถ จ อธิมคฺคณฺทาทีทิ กฺุสเลทิ ยฺยคฺคฺปฺยคฺคา โทนฺติ
 มนุสฺสา อิตฺโต มานุสฺสกฺวนโต จิตฺตา ยามาภวเน⁹⁴⁶ ญฺปฺชฺชฺนฺติ ๑ ตํ ญฺทฺธํ
 ปี ตโต วิเสฏฺฐสฺส เทวโลกสฺส อคฺคิภาวทฺปนคฺคํ ตํ ปฏฺิลาภเหคฺคกฺุสลํ
 เอกเทสโต ทิเปติ⁹⁴⁷ อางวิโย ๑ ยํ ทิ วุคฺคํ ๑

พหุสฺสุตา ฌมฺมธฺรา สปญฺญา โมกฺขกฺงฺขิโน
 กฺุณฺเททิ ปรีตฺตฺตา เย น ราเค ตฺุสฺสิตฺตฺปคฺคาติ⁹⁴⁸

(129) ตตฺถ พหุคฺคํ สฺคํ เอเตสนฺติ พหุสฺสุตา ๑ เทวตา ฌมฺมํ ธาเรนฺตฺติ
 ฌมฺมธฺรา ๑ ฌมฺโม นาม พหุทฺทภาสิโต ปจฺเจกพหุทฺทภาสิโต สวาทภาสิโต
 เทวตาภาสิโต อญฺเญทิ วา กฺุสลาภกฺุสลาวิญฺญทิ ปณฺติเตทิ ภาสิโต อคฺคฺสทิตฺโต
 อนคฺคฺสทิตฺโต, สโสมิ อธิ ฌมฺโมทิติ อธิปฺเปโต ๑ เอคฺค จ เย สมฺมาทิกฺุฏฺฐิกา
 สรณํ คเวสิโน อคฺคฺสนฺตฺนคฺเตทิ สึลาทิกฺุณฺเททิติ ตตฺตฺตา หคฺคฺปหคฺคา ปเรสิ วา
 ทิสฺวา วา สุตฺวา วา อนฺนโมทฺนาวเสน หคฺคฺปหคฺคา โทนฺติ, เต กฺุณฺเท

⁹⁴⁴ ก. โภคฺคฺปรณสมฺปตฺติยฺคฺคํ ยฺยคฺคํ

⁹⁴⁵ ก. นานิ

⁹⁴⁶ ก. ยามา ๑ ภวเน

⁹⁴⁷ ก. ทิเปติ

⁹⁴⁸ ก. ตฺุสฺสิตฺตฺปคฺคาติ

ปริตตุถา นาม ๗ เย นรา เย เย มนุสสา ทพสุตฺตา เย จ ธมฺมธรา
 เย จ สปญฺญา เย โภกฺขคเวลิโน ๗ คุณฺเหติ ปริตตุถา จ, เต ตฺสฺสลิคฺคปฺเร
 ความลาภีโน⁹⁴⁹ ภวนฺตีติ อคฺคโธ ๗ ตฺสฺส นิมนฺนารตีเทวทฺยสฺส อธิคฺคปฺราย
 กุสลสงฺเขเปน ทสฺสตี ไหติ ๗ วุตฺตี ฆิ เจตี ๗

สีลปทานวินเย ปวคฺคาเย สยํ นรา
 มนุสฺสสาหา⁹⁵⁰ จ เต โทนฺติ นิมนฺนารตีคามิโนติ ๗

เอคฺค สีสํ นาม กายวจฺจฺสุจฺจิตฺตสงฺฆาตปทา⁹⁵¹ จิตฺตปฺปสาทพฺพลา⁹⁵² ธมฺมามี
 สปริจจาคเวทนา สีลสฺส จ ทานสฺส จ ปริวิญฺญู⁹⁵³ ปฏิปคฺคิตฺตปโก ธมฺโม
 วินโย ๗ ตฺสฺมิ วินเย เย สคฺคา สยํ อคฺคโน ฉนฺเทน⁹⁵⁴ วินเย
 วิมฺสาเย จิตฺเตน มหคฺคา อสฺสาเหเน ปวคฺคาโร,⁹⁵⁵ เต นิมนฺนารตีคามิโน
 นิมนฺนารตีเทวทฺยวาลิโน โทนฺตีติ อธิคฺคปฺราย ๗ ตฺสฺส อปฺริคฺคโต วิสิฏฺฐตโร
 เทวโลโก วสฺสวตีเทวปฺตตมารสฺส ปรีวารสฺส ๗ สนนฺทฺธานํ, ตํ ฆิ นุริมฺกุสลโต
 อธิมคฺคเตน กุสลเลน ลพฺภตีติ ทฏฺฐทฺทํ ๗ วุตฺตี ฆิ ยํ ๗

อสนฺจิตฺตา เย สคฺคา ปธานทมสฺสญฺญา เม
 คุณฺหาธิกา จ เต โทนฺติ ปรีนิมฺมิตฺตวสคฺคิตฺตโนติ ๗

⁹⁴⁹ ก. คามิลาภีโน

⁹⁵⁰ ก. มนุสสาหา

⁹⁵¹ ก. กายวจฺจฺสุจฺจิตฺตสงฺฆาตฺ

⁹⁵² ก. อาจิตฺตปฺปสาท

⁹⁵³ ก. ปริวิญฺญู

⁹⁵⁴ ล. ๕, ก. ฉนฺเทน

⁹⁵⁵ ก. ปวคฺคาโร

ศคฺค อลีนจิตฺตา เย สทุเช ปธานทมสญฺญา สคฺคา⁹⁵⁶ ปธานเนน ฌมฺเมปิ
 สปริจาเค ทเม อินฺทริยทมนเนน สญฺญา เม จิตฺตสฺส วเส อลีนจิตฺตา
 อลฺลภฺยจิตฺตา เย จ สลลาทิตฺติ คฺุณฺเหว อธิกา, เค เสฏฺฐา สคฺคา
 ปรมิณฺมิตทวณฺ์ คมิสฺสนุตฺติ อคฺุโถ ๗ อิติ สงฺเขปโต ฉนฺนํ สลสมฺมาธิปญฺญานํ
 คุณฺยานํ วิปากํ เอกทสโต ทสฺเสตทพฺพํ, สลเลน สคฺคมายนฺติ ฌาเนน
 ทุรทฺหมสมปทํ ยถาภูตํ ปรีชฺญาณํ นิหฺพานํ อธิคฺจนฺติ ๗ ศคฺค สลเลน ภายวจฺ-
 สจฺริตสงฺฆาเคน ๗ สคฺคมายนฺตฺติ จาคฺคมาหาราวิกาทิกํ ฉกามาจฺราทิกํ สคฺคสงฺฆาตฺ
 อายนฺติ อธิคฺจนฺตฺติ อธิปฺปาโย ๗ ฌาเนน อฏฺฐสมฺมาปคฺคิยา วา ตาลลํ อญฺญตราย
 สมฺมาปคฺคิยา วา เอรูปราย อฏฺฐรูปาวจฺรชฺฌาเนนฺติ วา จคฺคอรูปรวจฺรชฺฌาเนนฺติ⁹⁵⁷
 อฏฺฐสมฺมาปคฺคิสงฺคาทเกน สมฺมาธินา ทุรทฺหมสมปคฺคิ อายนฺติ อธิคฺจนฺตฺติ อธิปฺปาโย ๗
 ยถาภูตปรีชฺญาณํ นิหฺพานํ อธิคฺจนฺติ ๗ ตํกาเมน⁹⁵⁸ อิมินา ปญฺญาคฺคณฺวิปากํ
 ทิปฺเปติ ๗ ยถาภูตปรีชฺญาณํ นาม จคฺคสจฺจณฺณํ, ตํ ทิ นิหฺพานสมปคฺคิ เทติ ๗
 ศคฺคา อิมํ สมปคฺคิ อธิคฺจนฺติ ๗ ตํกาเมน ปคฺคเณน สลลํ รกฺขิตพฺพํ สมฺมา
 ภาเวตพฺโพ ปรีจฺจโย กาคฺคทฺโพ ๗ อยํ สคฺคสมปคฺคิตฺปนํ⁹⁵⁹ เวทิตพฺพํ⁹⁶⁰ ๗

(130) อิติ อิมสฺมิ ปน จกฺกวาเหเยว ยานิ ตานิ สพฺพานิ สลเนรฺูปพฺพตฺราชาปิ
 สคฺคตฺปรีชฺญาณานิ สทสมฺมุตฺทานานิ สทิมวณฺตปพฺพตาทโย อนฺุปาทินฺุณฺานานิ วา ลฺุปาทินฺุณฺกรูปรานิ
 วา, อญฺญานานิ วา ปน ยานิ วา สพฺพานิ สญฺฆาตานิ สลวิชฺชนฺุติ วา ตานิ ตานิ
 วคฺคณฺุณิ วา สพฺพานิ สคฺคตฺานานิ วา อินฺุทกานิ⁹⁶¹ สพฺพทฺมาโน สมฺมาสมฺมุตฺเตน

⁹⁵⁶ ก. ปธานทมปสญฺญานสคฺคา

⁹⁵⁷ ล. 5 ไม่มี จคฺคอรูปรวจฺรชฺฌาเนนฺติ

⁹⁵⁸ ท. 3, ท. 4, ก. ไม่มี ตํ กาเมน

⁹⁵⁹ ล. 5 สคฺคสมปคฺคิตฺปนกฺคา ก. สคฺคสมปคฺคิตฺปนํ

⁹⁶⁰ ล. 5 เวทิตพฺพา

⁹⁶¹ ล. 4 อินฺุทกานิสฺสุ

ภควดา ชานดา ปัสสตา วิหิตา สจฺฉิกตา⁹⁶² เยว ฌาณเฆ วา สหฺพญฺญตฺตยาณน
 วาปี, อิตฺเตว น เภวลํ อญฺญุสฺส วา จกฺกวาเพสฺส อนนฺเตสฺส วา สคฺคเต วา
 อนนฺเต วา อปริมาเน วา ตตฺตเถว วิหิตา โหติ ฯ ตถา ทิ วุตฺตํ ฯ
 โส กถํ นู โข สคฺคตา ภาเสน วิญฺญาเปยฺยุนฺติ ภควนฺตํ ปุจฺฉิ ฯ ตํ สคฺคฺวา
 ตถาคโค อาท อานนฺท หริยมาโน จ เนลํ พุทฺโธ อาริกเรยฺย ฯ ยสฺมี
 ฐาเน สุริโย ปญฺญาติ ตตฺถ อคฺคโน อานฺภาเวเน อฏฺฐงฺกเมยฺย ยตฺถ ปาเนน
 ปญฺญาติ ตตฺถ อุกฺกขิพิตฺวา⁹⁶³ มชฺเช ปตฺติฏฺฐเปยฺย ฯ คโค ยตฺถ สุริโย
 ปญฺญาติ อิตฺ โส อิทาเนว⁹⁶⁴ อฏฺฐงฺกมิโค, อิทานิ น ปญฺญาติ นาโค
 วต นู โข อຍံ ทเวตฺตา วต นู โข ภูตฺตา วต นู โขติ อญฺญตรํ จิตฺตํ
 อฺปฺปาเทสฺสิ⁹⁶⁵ ยตฺถ ปญฺญาติ ตตฺถ อคฺคโน อานฺภาเวเน อฏฺฐงฺกเมยฺย ฯ
 ทิ นู โข อຍံ นาโค วต ภูโต ว ยกฺโข วต ทเวตฺตาติ อญฺญตรํ จิตฺตํ
 อฺปฺปาเทสฺสิ⁹⁶⁶ ฯ คโค เตสฺส มนุสฺสเสสฺส อโลเก อวชฺชิตฺวา ทิ นู โข อิทํ
 ภาณนฺติ ปรีเยสนฺเตสฺส อถ สคฺคตา นิลกสิณํ สมากฺขชิตฺวา มหฺนตฺตนฺทการํ หเรยฺย ฯ
 ตสฺมา เตลํ กมฺมาทิสฺส ปสฺสตาณํ สนฺดาปวิชฺชนคฺคํ จ, อถ เนลํ สคฺคตาณํ
 อนฺตกาเรน จ สนฺดาปภาว ญฺตุวา โอทาดกสิณํ สมากฺขชิตฺวา ฉพฺพญฺญตรํ⁹⁶⁷
 วิชฺชเชตฺวา จนฺทสทฺสสุริยสทฺสสุฏฺฐานกาโล วิย เอกปฺปาตเรน สหฺพโลเก⁹⁶⁸

⁹⁶² ก. สจฺฉิกํ กตาเยว

⁹⁶³ ก. อุกฺกขิตฺวา

⁹⁶⁴ ก. อิทาเนว

⁹⁶⁵ ก. อฺปฺปาเทสฺสิ

⁹⁶⁶ ก. อฺปฺปาเทลํ

⁹⁶⁷ ก. ฉพฺพญฺญตรํ สียา

⁹⁶⁸ ก. . สหฺพโลเก

กเรยฺย⁹⁶⁹ ๖ สหุโพ ปน ติลวิชปมาณคฺโคมิ กายปเทเสน มุญจมาโน⁹⁷⁰
 ว อนนฺตจกฺกวาเพ มเรยฺย ติสทสฺสมหาสทสฺสจกฺกวาหํ มรติ ๖ โย ทิ
 จกฺกวาหปฺรวิปริปปลฺลงฺกํ กตฺวา มหาสมุทฺทอฏฺกํ เตลลํ กตฺวา สีนฺรูปทพฺถํ
 วฏฺิ⁹⁷¹ กตฺวา อญฺญตรสฺมี สีนฺรูปมฺหุณฺนิมฺหิ ฐเปตฺวา ชเลยฺย ๖ โส
 เอกจกฺกวาเพเวว อาโลกํ กเรยฺย, ตโต ปรี วิตถฺถิมคฺคํ โองาสิตฺตํ น
 สกฺกญฺเอยฺย ๖ ตถาคโต ติลผลปมาณณ สวีรปเทเสน โองาสํ มุญฺจิตฺวา
 ติสทสฺสมหาสทสฺสโลกธาดูํ เอโองาสํ กเรยฺย ตโต วา ปน ภิยฺโย ๖
 เอวํ มทฺนฺเตหิ ทฺทฺชคฺคเณหิ อปริมาณํ อาโลกํ เต ทิสฺวา โย จ สุวีโย
 อญฺญชฺคมิโต จฺจนฺนิตฺโต มชฺเณ ฐเปตฺวา มทฺนฺตการํ วินทฺนญฺจ, เอโส⁹⁷²
 มฺริโส อิทาเนว อาโลกํ กตฺวา ฐิตฺโต อจฺจริยมฺริโสติ อญฺชลิ ปคฺคยฺห
 นมสฺสมาโน ติจฺจนฺนิตฺติ ๖ อิทํ หิ ปน ทฺทฺชจฺจนฺนิตฺติ วิภาวนคฺคญฺจ
 อจฺจริยวิเสสฺวิเสฏฺฐตรญฺจ สทฺทโลกานญฺจ วุคฺคณฺนิตฺติ ทฺทฺฐมฺหํ ๖ อิติ สาธุชนานญฺจ
 ปญฺญาวทฺธิโกสลคฺคญฺจ มนุสฺสเทวตาทิกคฺคิกเต โลกโชตรคนนามเก, ปญฺจโม
 ปริจฺเจโต ๖

(131) อิมสฺมี ปน โลกสณฺฐานโชตรคนสคฺคเณ วุคฺคปฺปการเบตฺติ⁹⁷³ ตสฺส ตสฺส
 คณฺฐสฺส สทฺทํ วิณีจฺจยปฺรารณนิสฺสิตฺตํ นานานยปฺฏิมนฺนิตฺตํ ปฺรารณฺเหติ สุวีณีจฺจิตฺตํ มคฺคญฺจ
 มยามี รจิตฺตํ กถิตฺตญฺจ ปริทิตฺตํ อคฺคโต, อิมินาปิ ปริจฺจคฺคเตน อนาคเตปิ

⁹⁶⁹ ก. กเรตฺวา

⁹⁷⁰ ก. มุญจมาโน

⁹⁷¹ ก. วฏฺิ

⁹⁷² ก. เอโก

⁹⁷³ ก. วุคฺคปฺปการเบตฺติ

ปฏฺยจตุปฺภิสํภิตาถฺยาณฺเฒี ฉฬหิถฺยฺยาเดวอิทฺธา⁹⁷⁴ ปฏฺยิมณฺฑิตฺเต พุทฺธสํสาเน วา
 วิสํสารโต โทคฺค วา, ขิปฺปาภิถฺยฺยา วา, อธิทฺติ ปน สํวณฺณานถฺยจ
 ปฏฺยฺยาปํภาวคฺคถฺยา⁹⁷⁵ กคฺคถฺย วา ไชตรคณสณฺณํฐานปฏฺย⁹⁷⁶ โทคฺค อนําคเต ฯ

เอวํ อีรฺูปเสวนา

นิจฺจโต โย ทเท ทานํ⁹⁷⁷ สิลวา ภาวนํปิ จ ฯ
 ปฏฺยจสิทฺทขปา ทนฺตี- คารโว พุทฺธสํสาเน
 สคฺคานํ กํารุณฺญํ ทานํ ยถาสติ⁹⁷⁸ ยถาหํสํ ฯ
 เอวํ ภาเวถ เมคฺคถฺยจ ปคฺคถฺยนฺดา⁹⁷⁹ อมคฺคถฺกํ
 คสฺส วาธิตโมปาโย กคฺคทฺุโท วิถฺยฺยนา⁹⁸⁰ สทา ฯ
 อิติ ไชตรคณสคฺคถฺยวณฺณนา⁹⁸¹ นิถฺยฺยริตฺตา ฯ

974 ก. เดวอิธา

975 ก. ปฏฺยฺยาปํภาวคฺคถฺยา

976 ก. ไชตรคณํ สณฺณํปฏฺย

977 ล. 5 นเท ทานํ ก. น เททานํ

978 ก. ยถาสคฺคิตฺติ

979 ก. ปคฺคถฺยคฺคา

980 ก. วิถฺย

981 ก. ไชตรคณสคฺคถฺยวณฺณนา